BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIV
A
31
NAPOLI

: 31

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS CLERICI
PNEUMATOLOGIA,

Cui ſubjecta eſt

THOMÆ STANLEII
PHILOSOPHIA ORIENTALIS.

OPERUM PHILOSOPHICORUM.

TOMUS II.

Editio Quinta auctior & emendata.

AMSTELODAMI,
Apud RUDOLPH. ET GERARD. WETSTENIOS.
MDCCXXII.

B. R. NEAPOLIS
BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. III
Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

by Google

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI

GILBERTO

Saliſburienſi Epiſcopo

S. P. D.

Joannes Clericus.

A Me, Reverendissime Præsul, opus alienum, idémque ex Anglica Lingua in Latinam tranſlatum ad te mitti, erit fortè qui miretur. At mirari deſinet, ſi ſciat id meum veluti eſſe factum; poſtquàm menda plurima, eáque graviſſima, Typothetarum negligentiâ, cùm verbis Scriptoris Angli, tum iis quæ ex Veteribus adfert; paſſim adſperſa ſuſtuli; quâ vel ſolâ emendatio-

ne, qui Anglicè non poterat, Latinè cum voluptate & fructu in poſterum ut legatur me effeciſſe ſpero. Erant præterea nonnulla, ad Philoſophiam Chaldaïcam pertinentia, quæ omitti, ut videtur, non debuerant, à viro doctiſſimo *Thoma Stanleio* tamen prætermiſſa. Alia quoque non ſatis verè obſervata, nec in hoc negotio levia, caſtigatione indigebant, quæ in Notis ad Oracula, atque in Indice, notavimus. * Sed quamvis hîc meri Interpretis functus eſſem munere, me non puderet Tibi, PRÆSUL PRÆSTANTISSIME, verſionem offerre; quem ſcio nullâ re magis gaudere, quàm ubi gentis Tuæ ejuſmodi theſauros per totum eruditum Orbem circumferri vides. Neque is ſum quem, eorum more qui ex Litterarum ſtudiis nihil præter invidiam ac ſuperbiam retulere, pigeat aliena ſequi veſtigia, quando ea me ad cognitionem cujuſpiam rei non ſpernendæ deducunt; aut qui indignum exiſtimem iis, qui & ſuo Marte aliquid præſtare poſſunt, aliorum collectaneis uti, & quæ à paucis poterant legi, ea pluribus communia labore ſuo facere.

Sanè

* *In hac Editione, præfixa eſt* Pneumatologia, *quæ* Logicæ *conjuncta fuerat, in* I. *Editione.*

Sane hac in re eſt quod Angliæ veſtræ pæne ſuccenſeant reliquæ Gentes; quæ velo, ut ita dicam, ignotæ Linguæ ſubmotæ, eruditas veſtras opes introſpicere, & communibus humani generis bonis frui impediuntur. Nec Anglica gens querelis tranſmarinorum hominum umquam ſatisfaciet, niſi notiore Linguâ uti incipiat, aut ab aliis velum, quod modò dixi, detrahatur; ut curioſi omnium oculi in eorum contemplationem admittantur, quæ, cùm digniſſima eſſent quæ omnibus patefierent, adhuc tamen omnibus, præter Anglicæ Linguæ peritos, latuerunt. Certè hæc ratio apud me, Anglici nominis cultorem, ejus fuit ponderis; ut ſepoſitis aliquantiſper iis, quæ ex meis ſcriniis depromere potuiſſem, & aliquando, ſi Deo viſum fuerit, ſum depromturus, ad volumina Anglica Latinitate donanda interdum me contulerim.

Poſtquàm oblati hujus Tibi, REVERENDISSIME PRÆSUL, Opuſculi rationes aperui, ſupereſſet ut, pro conſuetudine eorum qui viris magnis libros offerunt, in Tuarum laudum campum exſpatiarer; verùm hoc eſt Annalium, non Epiſtolæ, munus; quippe qui aliter, quàm gravi ac ſincerâ rerum ſæculi noſtri Hiſtoriâ, meliùs laudari nequeas. Ii præcone indigent

 amico,

amico, quorum laudes obſcuræ ex ſolis umbraticis ſtudiis, aut privatâ ratione vitæ efflorеſcunt: non qui, poſt edita immortalia Opera, & ſtylo navatam puriori Religioni fideliſſimam operam, ampliſſimis ac celeberrimis Regnis, quibus divina atque humana omnia jura pænè jam erant erepta, inſtauratorem, ſoſpitatorémque, Europâ plaudente, quæſiverunt & feliciter invenerunt. Hæc obſtant quominùs quidquam hîc addam, præter votum quo, REVERENDISSIME IN CHRITO PATER, Te & Eccleſiis Chriſtianis omnibus, & Patriæ diu incolumem ex animo precor. Vale.

Dabam Amſtelodami, Calendis
Juniis anni poſt Chriſtum natum
M. DC. XC.

P RÆ-

PRÆFATIO

In qua Utilitas & Ratio Operis oſtenduntur.

UT Laus maxima iis debetur, qui virorum præclarorum res geſtas, aut Rerumpublicarum fata, fidis Hiſtoriis, complectuntur: ita nec ſuâ gloriâ ſpoliandi ſunt, qui opiniones Veterum ſequentibus ſervarunt ſæculis, aut ex Antiquitatis ruderibus diligenter collectas ediderunt. Imò univerſæ laudis, quæ ad illos pertinet, hos etiam participes eſſe neceſſe eſt; ſi, quod certiſſimum eſt, res geſtæ ſine opinionum cognitione ſatis intelligi nequeunt. Maximorum certè eventuum arcanas & præcipuas cauſas in opinionibus, ac moribus, ſitas eſſe, ii demum ignorant qui Veteres & Hodiernos Hiſtoricos ne leviter quidem adtigerunt, aut oſcitanter prorſus legerunt; unde ſequitur eos qui mores & opiniones populorum, quorum Hiſtorias legunt, ignorant, in hiſce præter ſolos eventus nihil videre. Quorum inter cognitionem & eorum peritiam, quibus utraque perſpecta ſunt, idem eſt diſcrimen, quod eſſet inter cognitionem ſolorum motuum externorum machinæ cujuſpiam, ſine diſpoſitionis internæ notitia; & hanc notitiam, cum motuum externorum cognitione conjunctam. Qui exter-

na tantùm vident, illi omnia, prout primò intuitu adrident vel diſplicent, aut benignè interpretantur, aut in ſequiorem partem trahunt; at qui norunt ex quibuſnam fontibus fluxerint ea quæ oculos maximè percellunt, uti nihil temerè mirantur, nec externâ ſpecie ſibi imponi facilè patiuntur: ita nec, propter ſolam externam quamdam faciem, oculis minùs placentem, quidquam feſtinantiùs damnant.

Si quis, exempli causâ, ignoret quæ potiſſimùm inter Hebræos à Captivitatis Babylonicæ ſolutione, & Chriſtianos primævos, floruerit Philoſophia; is, quamvis eventus omnes eorum Hiſtoriæ celebriores memoriâ teneat, attamen quî factum ut dogmata antea ignorata, aut obſcuriſſimè nota communia poſtmodum evaſerint, & doctorum ingenia tantopere exercuerint, non videbit. Hoc ignorato, originem & fomites graviſſimarum controverſiarum, quæ maximas turbas pepererunt, ignoret neceſſe. Atque hujus rei exempla ſuppeditabit is, quem Latinè edimus, *Thomæ Stanleii* viri eruditiſſimi libellus. Doctrinam de Dæmonibus & ἐνεργουμένοις inter alia à Chaldæis videntur accepiſſe Judæi; unde, poſt reditum è Captivitate, tam frequens eorum mentio, quæ antea aut tenuis, aut nulla prorſus occurrit.

Veteres quoque aliud agentes, in Hiſtoriis & quibuſvis aliis Scriptis, paſſim ad opiniones quaſdam reſpiciunt; quæ niſi aliunde notæ ſint, quid ſibi velint, iis in locis, quos legimus Scriptores nobis prorſus latet. Notum eſt pleroſque primorum

rum ſæculorum Patres, præſertim Græcos, Platonicæ Philoſophiæ addictos fuiſſe, & paſſim eò reſpicere atque inde voces mutuari; quo fit ut iis, qui eos intelligere cupiunt, priùs *Plato* & Platonici Scriptores ſint evolvendi. Nemo ſanè, quanam in re ſitus eſſet controverſiæ celeberrimæ inter Orthodoxos & Arianos nodus intelligat, niſi quid περὶ τῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων ſenſerint, & dixerint Platonici compertum habeat; quod inter alios Vir Doctiſſimus *R. Cudworthus*, in Anglico Opere, oſtendit. Atque ex Oraculis Chaldaïcis non levia, ad quaſdam voces intelligendas ſubſidia, duci poſſe ex iis quæ ad ea notavimus ſatis adparebit.

Quoniam autem primi mortalium non ſumus nati, neque opiniones, quas tuemur, invenimus, ſed ab aliis accepimus quas ab antiquioribus ipſi edocti fuerant; ut ſciamus unde originem ducant varia quæ nunc recepta ſunt, apud nonnullos ex Chriſtianis, dogmata, nos oportet veſtigia eorum, ut ita dicam, à ſæculo noſtro in proximè præteritum, & rurſus in remotius ſequi, donec ad fontem pervenerimus. Fontem porrò aut indicant, aut rivos fonti admodum vicinos, qui Veterum Orientis Gentium opiniones è Vetuſtatis ſitu eruunt, atque in clara luce collocant.

Hoc, poſt alios plurimos, facere adgreſſus eſt *Thomas Stanleius*; quem vel eo nomine aliis præferimus, quòd non ſuas proferat ratiocinationes, aut ſubtiliora è Chaldæorum principiis deducat conſectaria; ſed ipſa Veterum verba ut plurimùm recitet, ut quàm ſinceriſſimam nobis tradat Chaldæorum doctrinam. A qua methodo ſi quis temerè diſcedat, ſuas ſæpe ratiocinationes, pro Ve-

terum opinionibus, in medium adferet; ac ſi fortè contigerit Scriptorem, ex quo hauſit placita ex quibus ducit conſectaria, non ſatis fidum fuiſſe in enarranda opinione aliena, quò rectiores erunt conſequentiæ, eò magis à vera Antiquorum illorum ſententia aberrabit.

Verùm hoc non parum nobis negotii, in hacce adornanda Tranſlatione, faceſſit; neque enim vertere Tranſlationem Anglicam verborum ex Scriptoribus Græcis aut Latinis deſumtorum ſuſtinuimus, ne nimiùm à fontibus abſcederemus. Quærenda fuere Scriptorum quæ citantur verba, ut ex ipſis exſcriberentur, & cùm ſæpe neque pagina, neque caput, neque liber adſcripta eſſent, aut etiam perperam indicata, non ſine moleſtia inveniri à nobis potuere.

Præterea in ipſius *Stanleii* verbis, aliquot erant craſſiora menda, quæ ſuſtulimus, & ipſam diſpoſitionem operis aliquatenus mutavimus. Nam cùm Philoſophiæ Orientalis Hiſtoria reliquæ Hiſtoriæ Philoſophicæ adnexa ſit, non modò diviſa eſt in Libros, ſed etiam in Partes, ut antecedentia, & rurſus in minores Sectiones diſtributa. Nos tantùm Librorum & majorum Sectionum diviſiones retinendas cenſuimus; & illa multiplex diviſio, in opere non magno, ordini plus officeret quàm prodeſſet. Ipſe *Stanleius*, qui non videtur Opus ſuum ſemel ſcriptum umquam recenſuiſſe, alium ordinem in animo habuerat; quippe qui alicubi dixerit ſe acturum de quapiam re, de qua jam egerat, quod nos etiam emendavimus.

Ceterùm in ejus verbis Latinè vertendis, ut barbariem datâ operâ non captavimus; ita nec voca-

vocabulis Scholæ uſu jam receptis, ubi æquè commodè res aliter efferri non poterat, uti dubitavimus. Cùm hodie non ſcribamus Latinis auribus, ſed jam ejuſcemodi ſermoni adſuetis, ſtultum eſſet, quod unâ voce Scholaſticâ perſpicuè poſſis, longâ & obſcurâ circumloquutione exprimere. Uti *Stanleius* Oracula Chaldaïca Hiſtoriæ ſuæ adjecit, eadem nos quoque Tranſlationi noſtræ ſubjunximus, & quidem emendatiora quàm in Anglica Editione, in qua ſunt inquinatiſſima, negligentiâ, ut puto, potiſſimùm Typothetarum; licèt *Franc. Patricium* nolim prorſus excuſatum haberi, quod jam alibi dixi. Interdum enim dubitavi an *Patricius* ea collegerit; an verò ab alio collecta malè deſcripſerit; nam qui poterat *Proclum* alióſque Scriptores Platonicos evolvere, ut ea fragmenta erueret, idem etiam multò meliùs ea vertere, & diſponere potuit, quàm fecit *Patricius*. Quidquid id eſt, ea hîc emendatiora habentur, ubi menda erant manifeſta, & Orthographiæ, aut ſenſui palam contraria, aut alibi meliùs edita. Cetera, quæ hiulca fortaſſe erant, licèt mendoſa, reliquimus, uti à *Stanleio* expreſſa ſunt, ne pro Oraculis conjecturas noſtras obtruderemus. *Pſelli* & *Plethonis* interpretationes non addidimus, quòd & ad paucos verſus reſpiciant, & quæ alicujus momenti in iis ſunt aut à *Stanleio*, in doctrinæ Chaldaïcæ expoſitione, aut à nobis in Notis adferantur. Deinde illi ſæpe nimiùm conjecturis indulgent, non petitis ex Ethnicis Scriptoribus, ſed ex propriis ratiocinationibus; quibus in re obſcura latiſſimus ut exſpatiandi, ita aberrandi patet campus. Reliqua quæ non expoſuerunt ex *Jamblicho*,

cho, & *Procli* potiſſimùm *Theologia Platonica* interpretari, prout licuit, conati ſumus.

Deinde quæ à *Stanleio* aut omiſſa, aut non ſatis rectè animadverſa erant, in Indice adjecimus, aut reprehendimus; eadem æquitate quâ nos ab aliis, ſi quid peccavimus, ut facillimè fieri potuit, caſtigari cupimus. Multa etiam in hac iterata Editione, & typographica & noſtra menda ſuſtulimus, nonulláque variis in locis addidimus.

INSCRIPTIONES
CAPITUM
Hiſtoriæ Philoſophiæ Orientalis.

LIBER PRIMUS.

DE CHALDÆIS. Pag. 165

SECTIO PRIMA.

De Chaldæorum Philoſophis eorúmque Sectis. 166
CAP. I. *Chaldaicæ Eruditionis Antiquitas.* ibid.
II. *Varios fuiſſe Zoroaſtres.* 168
III. *De Chaldæo Zoroaſtre, Chaldaicæ Philoſophiæ auctore.* 175
IV. *De Belo, altero apud Chaldæos Scientiarum inventore.* 178
V. *Alii Chaldæi Philoſophi.* 180
VI. *De Beroſo, qui primus invexit Chaldaicas Diſciplinas in Græciam.* 181
VII. *Eruditos præſertim Chaldæos dictos fuiſſe.* 185
VIII. *Quomodo Chaldæi diſcipulos inſtituerint.* 187
IX. *Sectæ Chaldæorum diſtinctæ, ſecundùm varias eorum ſedes.* 188
X. *Sectæ Chaldæorum, ſecundùm varias diſciplinas diſtinctæ.* 189

SECTIO SECUNDA.

Chaldaica Doctrina. 120
CAP. I. *De æterna Natura, ſive Deo.* 193
II. *Emanatio ignis, ſeu luminis à Deo.* 195

III. *De*

III. *De rebus æviternis & incorporeis.* 196
IV. *De primo ordine æviternarum rerum.* 197
V. *Secundus ordo æviternarum rerum.* 199
VI. *Æviternarum rerum tertius ordo.* 200
VII. *Fontes & Principia.* 201
VIII. *Dii Azoni & Zonæi.* 203
IX *De Angelis & immaterialibus Dæmonibus.* 204
X. *De Animis.* 204
XI. *Supramundanum lumen.* 208
XII. *De rebus corruptioni obnoxiis & corporeis.* 209
XIII. *Empyreus Mundus.* 210
XIV. *Ætherei Mundi.* 212
XV. *Materiales Mundi.* 213
XVI. *De Materialibus Dæmonibus.* 214
XVII. *De Aſtrologia, reliquiſque divinandi Artibus, & primò quidem de Stellis fixis & erraticis, earúmque præſignificatione.* 222
XVIII. *De Planetis.* 225
XIX. *Diviſiones Zodiaci.* 226
XX. *De Planetis reſpectu Zodiaci conſideratis.* 231
XXI. *Adſpectus Signorum & Planetarum.* 235
XXII. *Schemata.* 237
XXIII. *Aliæ divinandi Artes.* 239
XXIV. *De Magia Naturali & Theürgica, & primùm quidem de Naturali.* 242
XXV. *Magicæ Operationes earumque ſpecies.* 243
XXVI. *De Taliſmanibus, quibus utebantur inſtar amuletorum.* 245
XXVII. *De Taliſmanibus prædicendorum futurorum causâ confectis.* 247
XXVIII. *De Magia Theürgica.* 250
XXIX. *Theürgici ritus.* 251
XXX. *Adparitiones.* 254

XXXI.

XXXI. *Materiales Dæmones quomodo averruncati.* 256
XXXII. *De cultu Deorum, apud Chaldæos, & primùm quidem de veri Dei Idololatrico cultu.* 250
XXXIII. *Cultus aliorum Deorum, Angelorum & Dæmonum.* 263
XXXIV. *De cultu, quo Chaldæi cœleſtia corpora proſequebantur.* ibid.
XXXV. *De Sole.* 261
XXXVI. *De Cultu quo Chaldæi Lunam proſequebantur.* 269
XXXVII. *De Cultu quo reliquos Planetas proſequebantur Chaldæi.* 271
XXXVIII. *De aliis Stellis.* 275
XXXIX. *De igne, aëre & terrâ.* 277

LIBER SECUNDUS

De Perſarum Philoſophis.

CAP. I. *De Zoroaſtre Perſa, Philoſophiæ inter Perſas inſtitutore.* 280
II. *De Hyſtaſpe, ſummo Philoſophiæ Perſicæ promovectore.* 282
III. *De Oſthane, qui primus Perſarum Diſciplinas Græciæ intulit.* 283
IV. *De Inſtitutione Magorum.* 285
V. *Sectæ ac Diſciplinæ Magorum.* 287
VI. *De Doctrina Perſarum, ac primùm quidem de Theologia & Phyſica.* 289
VII. *Artes divinandi.* 293
VIII. *De Sacris, ſeu Magicis ritibus apud Perſas.* 293
IX. *Dii Perſarum.* 295

LIBER TERTIUS

De Sabæorum Philoſophis.

Prooemium. 301
CAP. I. *De Auctoribus Sectæ Sabææ.* 303
II. *De aliis ex Sabæa Secta.* 305
III. *Sabæorum Scripta.* 308
IV. *De Diis & ritibus Sabæorum.* 310
V. *Alii ritus Sabæorum Leviticæ Legi contrarii.* 316

LIBER QUARTUS

In quo Chaldaïca Zoroaſtris ejúſque Diſcipulorum Oracula.

Prooemium. 319
Oracula Zoroaſtris. 324
NOTÆ INTERPRETIS *in Oracula Chaldaica.* 246
INDEX PHILOLOGICUS. 373

PNEU-

PNEUMATOLOGIÆ PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

De Natura, Diviſione, & Uſu Pneumatologiæ.

1. PNEUMATOLOGIA, ut ipſa vox oſtendit, eſt *Doctrina de Spiritibus. Spiritus* autem omnia Entia, Intellectu & Voluntate prædita, à nobis vocantur.

2. Hîc, ut in Logica & Metaphyſica, non contemplamur ideas abſtractas, ſed res ipſas; hoc eſt, ſpirituales ſubſtantias, quarum naturam introſpicere, quantùm licet, in votis eſt. Oſtendimus autem alibi * à nobis ignorari, cùm ſubſtantiarum quarumvis, tum Spirituum etiam intimam naturam; unde intelligere licet à nobis non debere exſpectari Spirituum omnibus numeris abſolutam deſcriptionem.

* Log. P. I. C. III. §. 6.

3. Subſtantiarum omnium, Spiritualium non minùs ac Corporearum, aliquot tantùm proprietates novimus; ideóque quidquid de iis tradi poteſt, totum in recenſione earum proprietatum ſitum eſt. Pulcrè nos officio defunctos exiſtimamus, ubi in ea recenſione nihil in medium, præter aut contra id quod nobis conſtat, protulimus. Quoniam ad ea, quæ vellemus, pertingere noſtra nequit inveſtigatio; hoc unum ſupereſt, ut ea quæ à nobis cognoſci putamus, certò & ſine erroris periculo, norimus

4. Igitur proprietates Spirituum inveſtigandas, quaſi objectum, ſibi proponit Pneumatologia; & quidem eo fine, ut uſus qui ex ea cognitione manant, indidem deducamus. Cùm enim omnis cognitio, quæ in mera ſpeculatione conſiſtit, nec ullum uſum ad vitam præbet, inanis ſit; inutilem etiam crederemus Pneumatologiam, ſi nudâ contemplatione animum noſtrum paſceret, nec quidquam ſubſidii ex ea ad ſummam conſequendam Beatitudinem deduci poſſet.

5. Ut quinam ſint hi Uſus cognoſcamus, obſervandum tres eſſe Spirituum ordines, quos in hac Diſciplina contemplamur. Primò ſunt *Mentes humanæ*, ſeu id quod in hominibus cogitat, quidquid tandem ſit; ſecundùm, *Mentes aliæ*, quæ aut nulli prorſus corpori, aut certè tenuiori conjunctæ ſunt; tertiò, *Deus*, qui certiſſimè intelligit ac vult, quoniam & intelligere, & velle nobis dedit. Hæc autem Spirituum genera nobis notiſſima eſſe, quantùm ſaltem licet, noſtrâ maximè intereſſe putamus.

6. I. Nemo dubitet an noſtrâ interſit Mentem humanam cognoſcere, qui quanta inde ad nos radeant

redeant emolumenta reputarit. 1. Ex cognitione Mentis noſtræ, utrum immortalis dici poſſit, cognoſcimus. Alioqui ſi prorſus neglexerimus in nos deſcendere, ut de proprietatibus Mentis noſtræ aut numquam, aut rarò ſeriò cogitaverimus; quî ſcimus an Mentis natura eam corpori ſuperſtitem eſſe patiatur? Qui poſſemus nos extricare argutiis eorum, qui, ut genio indulgeant, adfectibuſque totos ſe permittant, aut ut morſum omnem conſcientiæ, metúmque futuri exſtinguant, Mentem noſtram eſſe volunt mortalem? 2. Ex eo quod de Mente noſtra novimus, ſubſidia, ut meliùs & commodiùs facultatibus ſuis utatur, petimus. Exempli causâ, poſtquàm ſemel obſervavimus nihil à nobis in Mente perſpicuè cognoſci, præter cogitationes; hinc colligimus, ad Mentis facultates acuendas, nullam eſſe meliorem vivendi rationem, quàm ſi omnia quæ facilitati cogitandi obſtant, vitemus; quales ſunt crapula, & occupatio inanis, quâ rebus, quæ nullam aut exiguam adtentionem poſtulant, nimis diu diſtinemur. Poſſent & alia ſimilia addi, ſed adlata ſufficient, & ad plura invenienda viam monſtrabunt.

7. II. Non eſt inutile, quid poſſit de ſpiritibus aliis reſciri cognitum habere. Pleræque Gentes, & Orientales quidem potiſſimùm, credidere eſſe innumeros Spiritus, qui circa nos verſantur, nec ſub ſenſus noſtros cadunt; quorum tamen, in humanárum rerum adminiſtratione, maxima eſſet potentia, & hominum etiam non levis cura. Præter ea, quæ Sacræ Litteræ nos docent de inconſpicuis Dei Miniſtris, quos *Angelos* vocant; innumera apud diverſiſſimas Gentes de Spirituum adparitionibus, & actionibus mirabilibus paſſim ja-

ſtantur. Ergo ſcire expedit quatenus hîc humana porrigatur cognitio; ne fabulas, pro rebus compertis, propinari nobis ſinamus; néve in ſuperſtitionem Ethnicam, circa inferiorum Spirituum cultum, delabamur.

8. III. Cùm apud ſapientiores Gentes, præſtantiſſimam eſſe Naturam, quam *Deum* vocamus, indubitatum ſemper fuerit; attamen quantopere circa ejus proprietates diſſenſerint, & quàm ſtultas opiniones homines, alioqui non inepti, de hiſce foverint vix credibile eſt. Igitur exigui non eſt momenti, in id, quod de Deo cognoſcere poſſumus, inquirere; ut ſemel eo, quod compertum nobis eſt, conſtituto, neque Philoſophorum diverſæ ſententiæ nos in dubitationem nimiam conjiciant, neque ſuperſtitioſæ variarum Gentium opiniones tranſverſos agant.

9. Nec dixeris, in hac Chriſtianiſmi luce, periculum eſſe exiguum ne in ejuſmodi errores delabamur; quoniam & inter eos, qui Chriſti doctrinam ore profitentur, ſunt qui de Dei exſiſtentia dubitent, & fœdos foveant de Numine errores; qui homines, ſolis pænè Philoſophicis rationibus, ad ſaniorem mentem revocari poſſunt.

10. Hi ſunt Pneumatologiæ uſus, qui ex ſequentibus etiam magis elucebunt. Et nos quidem, in ea tradenda, ordinem jam indicatum ſequemur, ut 1. de Mentibus Humanis: 2. de aliis Spiritibus creatis: 3. de Spiritu increato, ſeu Deo agamus.

PNEU-

PNEUMATOLOGIÆ

SECTIO PRIMA.

DE MENTE HUMANA.

Caput I.

Quâ ratione Mens Humana innoteſcat, & quæ ſint ejus proprietates in genere.

1. AD eorum quæ novimus cognitionem, non eadem viâ, pervenimus. Sunt quorum notitiam, interventu potiſſimùm ſenſuum, adquirimus, qualia ſunt omnia corporea, quæ ſemel ſenſus noſtros perculerunt. Alia ut cognoſcamus, abſtractione animi utimur; & ideas quæ animo noſtro obverſantur, ſine ullo externo Archetypo cui ſint ſimiles, contemplamur; quales ſunt, inter alia innumera, ideæ virtutum & vitiorum abſtractè conſideratorum. Utrorumque, cùm abſtractorum, tum eorum quæ per ſenſus nobis innotuerunt, ideas quaſi extra animum noſtrum, & nihil ad nos pertinentes intuemur.

3. Sed præterea aliquid novimus, cujus cognitio neque occaſione ſenſuum, neque abſtractione animi ad nos pervenit, & cujus etiam non contemplamur ideam, extra nos veluti exſiſten-

tem. Cùm quid ſimus ipſi, qui ratiocinamur, quærimus; quorumdam nobis conſcii ſumus, quæ in nobis eſſe, ſine ratiocinatione ulla, ſentimus. Neque ea inſtar aliarum rerum, in ideis, quaſi in tabulis quibuſdam, contemplari poſſumus; ſed tamen intra nos eſſe, conſcientiâ internâ, deprehendimus.

4. Comparatione ut rem illuſtremus, oculis noſtris duplici ratione objecta innoteſcunt (de oculis loquimur, quaſi oculi ſentirent, ut vulgus ſolet, docendi causâ) nam quædam ab oculis cernuntur quaſi extra ſe, alia verò intra ipſos ſentiuntur. Vident, exempli causâ, arbores extra ſe poſitas, & quæcumque interdiu, ſine interpoſitione corporis alîus opaci, ſibi objiciuntur. Opthalmiam verò & quæcumque ex ea fluunt incommoda intra ſe, non ut objecta externa, ſentiunt. Similiter id quod in nobis cogitat, & quod *Mentem* noſtram vocamus, plurima extra ſe, quaſi objecta quædam quæ contemplatur, prout libet, animadvertit. Præterea ſentit quæ intra ſe peragantur, ſive ſui ipſius ſibi conſcia eſt.

4. Hinc fit ut Mens de ſe judicium nullum, quod non nitatur iis, quæ in ſe ſenſit, ferre poſſit. Quarum ſenſationum capax ſit, niſi poſtquàm eas experta eſt, neſcit. Ita cæci nati, qui numquam colores ullos viderunt, Mentem ſuam poſſe habere ejuſmodi ſenſationem, quam prorſus ignorant, ne ſuſpicantur quidem. Si autem eveniat eos oculorum uſum recuperare, quod ſolitâ naturæ ratione, aut extraordinariâ Dei voluntate factum aliquando eſſe memoriæ proditum eſt; tum demum Mentem ſuam ejus ſenſationis fuiſſe capacem, intelligunt. Idem dixeris de ſurdis natis, qui

quid

quid ſonitus ſit prorſus ignorant, nec ſcire poſſunt, ſine recuperato aurium uſu.

5. Igitur, ſi ſemel ſtatuerimus nos voce Mentis intelligere id quod in nobis cogitat, quod ab omnibus fit, quærentibus quid ſit Mens, nihil aliud reſponderi poterit, niſi quod in ea interno ſenſu deprehendimus. Senſimus autem Mentem noſtram ſentire, intelligere, velle, judicare, ratiocinari, libera circa quædam ferre judicia &c. unde ſequitur eam, *Ens quod ſentit*, *intelligit*, *vult*, *judicat*, *ratiocinatur*, *liberum eſt*, &c. à nobis defininiri oportere.

6. Si ulteriùs quæratur an habeat Mens facultates alias, præter eas quas enumeravimus? reponemus nos neſcire, neque judicium ea de re ferre poſſe; tum demum enim incipimus intelligere eſſe aliquam in nobis facultatem, poſtquàm eâ ſemel ſaltem uſi ſumus. Denuo quærenti quæ ſit ea res, quæ cogitationes tam varias in nobis verſat; nihil de ea nobis eſſe notum, præter hoc ipſum quòd cogitat, ideóque præterea quidquam adfirmari non poſſe, regeremus.

7. Si quis percunctetur an Mentem corpoream eſſe judicemus, hoc eſt, extenſam, diviſibilem, & ſolidam? dicemus nos nullam prorſus in ea extenſionem videre, nec poſſe adfirmare utrum corpus ſit earum proprietatum capax; neque negaturos, quoniam res eſt incomperta. Uno verbo, hîc adfirmamus quod nobis conſtat, cetera in medio relinquimus.

8. Æquè temerè nobis facere videntur, qui audacter adfirmant Mentem nihil aliud eſſe præter *Subſtantiam cogitantem*, quæ nihil prorſus commune habeat cum corpore; & qui contrà, Men-

tem eſſe tenuiſſimum corpus contendunt. Nam & hi dicunt eſſe in Mente, quod in ea numquam deprehenderunt; & illi ſtatuunt nihil eſſe in Mente, præter id quod ſenſerunt; quod cùm experientiæ contrarium, ut conſtat exemplo cæci, tum etiam temerarium eſt; quoniam ſine ratione, quaſi perſpicuum ponitur, quod obſcuriſſimum eſt.

9. Meritò tamen poſteriores obſervarunt, inter philoſophandum, ſi, omiſſis omnibus prioribus judiciis, quæramus, quid nobis ante omnia innoteſcat, & extra omne dubium poſitum ſit, eſſe *cogitationem* noſtram, ſeu exſiſtentiam rei cogitantis. Nam ſanè nihil nobis propiùs conjunctum eſt, nihil exploratius quàm facultatem illam ineſſe nobis; neque vel minimùm ratiocinari poſſumus, quin hoc ipſo, ante omnia, exſiſtentiæ rei ratiocinantis conſcii nobis ſimus.

10. Rectè quoque iidem quod in nobis cogitat eſſe ſubſtantiam adfirmant; quandoquidem cùm cogitatio merum ſit accidens, quod per ſe exſiſtere nequit, eſſe ſubjectum cui inſit neceſſe eſt. Igitur Mentem, quatenus nobis nota eſt, nihil eſſe præter *Subſtantiam cogitandi facultate præditam*, adfirmare poſſumus. Sed quoniam varia ſunt cogitationis genera, quorum præcipua ſuprà memoravimus, ſunt nobis ſingillatim expendenda paullò diligentiùs; quod Capitibus ſequentibus hujus primæ Sectionis faciemus, ſi priùs quæſtionem celebrem, *utrum eſſentia Mentis ſita ſit in cogitatione actuali, an in facultate cogitandi*, expenderimus.

CA-

CAPUT. II.

Utrum eſſentia Mentis in actuali cogitatione, an in facultate cogitandi ſita ſit?

1. PRopoſitæ quæſtioni ante omnia reſpondemus, licèt in Mente nihil, præter cogitandi facultatem & cogitationes varias, perſpicuè norimus; attamen nos non adfirmare nihil eſſe præterea in Mente, ut ſuperiore Capite oſtendimus. Hinc ſequitur nihil poſſe definiri de intima Mentis natura, quæ nobis ignota eſt; ac proinde nos non poſſe certò dicere utrum Mens ſine actuali, aut etiam ſine potentiali cogitatione, ſeu cogitandi facultate, eſſe poſſit, adeóque utrum eſſentia ejus intima ea in re ſita ſit; nam eſſentia eſt id, ſine quo res eſſe nequit. Igitur ſi cognitionem actualem, aut potentialem quis velit eſſentiam Mentis vocare, erit *eſſentia nominalis*, non *realis*; hoc eſt, eſſentia rei, quatenus nobis nota eſt, non qualis eſt reverà. Certè hanc reverà eſſe adfirmare non poſſumus.

2. Sed audiendi qui in utramque partem hîc abeunt. *Ren. Carteſius*, qui in orbem eruditum opinionem de Mente eſſentialiter actu cogitante primus intulit, hoc uno nititur fundamento, quòd nobis experientiâ conſtat, dum vigilamus, perpetuò nos cogitare. Atque inde collegit Mentem noſtram ſine cogitatione numquam eſſe, neque eſſe poſſe.

3. Si objiceretur ei ætas infantilis, aut tempora ſomni, etiam tunc Mentem cogitationibus oc-

cupatam eſſe, ſed earum nullam ſupereſſe memoriam reponebat. Sæpe etiam vigilantibus evenire cogitationum, quarum alii quibus eas ſignificavimus recordantur, ne leviſſimam quidem nobis memoriam ſupereſſe.

4. Qui non putant Mentem perpetuò cogitare primò conſequentiam, quam ducit *Carteſius* à vigilia ad ſomnum, ab ætate rationis compote ad infantiam primam, aut etiam tempus quo in utero matrum fuimus, admitti quaſi certam poſſe negant; nec aliud inde eum potuiſſe colligere, niſi fortè poſſe Mentem perpetuò cogitare, contendunt.

5. Secundò, quamvis aliquid reverà cogitaverimus, cujus tamen obliti ſumus, non ſequitur, hoc perpetuò evenire; ita ut unaquaque die per aliquot horas dormientes cogitemus, nec expergefacti ullatenus cogitationum recordemur. Deinde ex oblivione ducta reſponſio *Carteſii* oſtendit tantùm objectionem ejus Adverſariorum, indidem petitam, non probare nullam fuiſſe cogitationem, eo quòd nulla ſit ejus memoria; non probat reverà fuiſſe cogitationem, cujus obliti ſimus.

6. Tertiò, cùm rationes *Carteſii* nihil præter perpetuæ cogitationis poſſibilitatem probent, quamvis concederemus non eſſe eam poſſibilem modò, ſed actu Mentes ſemper cogitare, hæc eſſet difficultas ſolutu haud facilis. Singulæ cogitationes, quibus Mens diſtinetur, ſunt accidentia, quibus carere poſſet, & quæ ſubjecto cuipiam inhærent. Quodnam autem eſt id ſubjectum? Subſtantia, nimirum, quæpiam, cujus natura eſt ignota. Si corpus ſemper mo-

ve-

veretur variis modis, & conſtaret omnes illos modos eſſe accidentia corpori inhærentia, & quibus etiam carere poſſet, an quiſquam eſſentiam corporis illius in perpetuo motu eſſe ſitam adfirmare auderet? Eadem eſt ratio Mentis, ſi ponamus cum *Carteſio* Mentem ſemper cogitare.

7. Quartò, ſi Mens in ſomnis perpetuò cogitat, quî fit ut cùm ſine ſomniis dormiimus nulla cogitationum illarum ſuperſit memoria? Reſpondere ſolent, id inde oriri quòd nulla ſint earum cogitationum in cerebro veſtigia, quorum ope conſervatur memoria. Sed primùm hîc ſtatuunt rem obſcuriſſimam; nempe, Spiritus quidem, aut certè Mentes humanas ſine interventu corporis cogitare, ſed memoriâ nullâ valere. Non licet autem, ſine ratione, ponere quidquid defendendæ hypotheſi conducit. Deinde cui uſui eſſet ea cogitandi, ſine corporis interventu, facultas, quæ ſe in ſomnis exſerit, ſi nulla ſit Menti cogitationum memoria? Quænam poteſt eſſe ſine memoria ratiocinatio? Si eam tantùm cogitationem teneam, quæ mihi actu ineſt, ſed reliquarum omnium præteritarum oblitus ſim; inter ſe propoſitiones comparare, adeóque ratiocinari nequeo.

8. Quintò, objicitur *Carteſio*, perpetuâ, etiam in ſomnis, cogitatione efficere eum ex uno eodémque homine duos homines. Nam homo vigilans eſt ſibi conſcius eorum, quæ vigilans facit, eorumdémque recordatur. Poteſt dicere ſe hæc facere, ſe ſcire hæc à ſe geſta. At idem homo dum dormit, ſine ſom-

nio, alia omnia cogitat, quæ nullum habent connexum cum iis quæ vigilans cogitarat. Dormiens ſine ſomnio non magis recordatur eorum quæ fecit vigilans, quàm ſi ab alio eſſent facta, ipſo neſcio; vigilans non majorem memoriam habet eorum quæ dormiens cogitavit, quàm ſi ab alio homine eſſent cogitata. Ita eadem Mens duas veluti perſonas ſuſtinet. Ubi corpus vigilat, ejus operâ utitur ad memoriæ conſignandas cogitationes ſuas, quas ex memoriæ corporeæ tabulario, quando vult, repetit & recognoſcit. Sed corpore ſopito, clauſum id tabularium eſt, Mens nihil in eo reponere poteſt; & quantumvis cogitet, clanculariæ illæ cogitationes in nulla acta referuntur, Mentſque ipſi poſt aliquot momenta latent.

9. Poſſent & alia plura adferri, quæ *Carteſio* objiciuntur, verùm hæc ſatis erunt, ut conſtet hypotheſin viri ſummi (nam mera hypotheſis eſt, nullâ demonſtratione nixa) iis laborare incommodis; ut nulla ſit ratio cur ei mordicùs, quaſi commodior eſſet omnibus iis, quæ hactenus inventæ ſunt, adhæreamus.

10. Hinc colligere eſt nobis quidem notiſſimum eſſe Mentem cogitare, neque ullam aliam proprietatem perſpicuè in ejus natura à nobis deprehendi, ſed non ſequi nihil in ea eſſe aliud; imò neceſſe eſſe in Mente eſſe aliquod ſubjectum cogitationum, cùm ſingulæ ſint accidentia, licèt nobis ignotum, ſeu quamvis ejus naturæ nobis conſcii non ſimus.

11. Præterea videtur ſubjectum illud ſine cogitatione, ut corpus ſine motu, eſſe poſſe; quod eſt experientiæ conſentaneum, ut rationes è

nocti-

noctibus, ſine inſomnio tranſactis, petitæ oſtendunt. Ut meliùs hoc intelligatur, comparatione corporis, & Mentis utemur, non ut argumento, ſed doctrinæ causâ. Videmus rapidiſſimum motum paullatim minui, per gradus varios, ita ut tandem planè deſinat, corpúſque in perfecta quiete remaneat: ſic quoque Mentem ſentimus vividiſſimis ideis occupatam, adtentiſſimam, & omnes earum partes diſtinctiſſimè pervidere; paullò pòſt minuitur vividitas idearum, adtentio veluti ſubſidit, & confuſiùs à mente conſiderantur; jam uni ideæ non magis adtenta quàm aliis, tranſeuntes coram ſe perfunctoriè ſpectat, neque ampliùs uni immoratur quàm alteri, quo tempore dicimur *cogitare de nihilo*. Inde Mens ideas prætervolantes ferè negligit, ac ſpectare dedignatur; tum confuſa omnia adparent, & adeo leviter iis adficitur ut vix percipiat; donec tandem torpedine quadam veluti oppreſſa, ne leviter quidem quidquam animadvertat. Tunc demum præducta ſomni cortina ſpectacula omnia idearum Menti intercipit.

12. Unuſquiſque poteſt in ſe obſervare, ubi à vigilia in ſomnum paullatim delabitur, annon ſimile quiddam in ſe fiat. Hoc probe expenſo, viderit an malit ſibi credere, quàm Hypotheſi pro arbitrio adreptæ, neque ullo certo argumento ſuffultæ. Hoc tamen poſſit in gratiam *Carteſii* dici, ſi Mens ſit ſæpe ſine ratiotinatione, at non eſſe ſine ſenſu quopiam corporis ſui; ac proinde ſine cogitatione, etiam in arctiſſimo ſomno. Sed quamvis perpetuus fermè ſit is ſenſus, attamen poteſt fortè fieri ut interdum eo, non minùs

quàm ratiocinatione, careamus. Certè ſemper eum nobis adeſſe, nemo invictè probarit.

CAPUT III.

De Proprietatibus, ſeu facultatibus Mentis ſummatim, & ſingillatim de Intellectu, Voluntate, Sentiendi facultate, & Libertate.

1. POſtquam ſummatim oſtendimus hanc ſolam Mentis proprietatem nobis eſſe notam, quòd cogitet, aut cogitare poſſit; jam quotuplicia potiſſimùm aut cogitationum, aut facultatum ad cogitationem pertinentium genera in ea deprehendamus adcuratiùs videndum eſt.

2. Septem ſunt præcipuæ Mentis facultates, quas ſingillatim contemplari operæ pretium eſt: 1. *Intellectus*: 2. *Voluntas*: 3. *Sentiendi facultas*: 4. *Libertas*: 5. *Phantaſia*: 6. *Memoria*: 7. *Habitus* varii repetitis actibus contracti. Hoc Capite quatuor priores expendemus, Capite ſequenti reliquas tres explicaturi.

3. Voce *Intellectûs* hìc ſignificatur ea *Mentis facultas*, *quâ res prorſus incorporeas intelligit*; exempli gratiâ, ideas abſtractas, & quæ ad Mentis ipſius naturam pertinent, in quibus nullam proprietatem corpoream cernimus. Hæc facultas ſolet etiam *intellectus purus* dici, atque objectorum ei obverſantium perceptio *intellectio pura*. Opponitur, nempe, intellectioni rerum corporearum, aut quâ ideæ ſaltem quædam corporeæ percipiuntur.

4. Intellectus dicitur *facultas paſſiva*, quòd cùm

cùm Mens noſtra intelligit nihil propriè agat, ſed objecta tantùm quædam excipiat. Eſt, nimirum, inſtar oculi, qui nihil agit, ubi objecta conſiderat, niſi quòd eorum excipit imagines. Nihil iis addit, nec detrahit, ſed quales ad ſe veniunt admittit.

5. Scholaſtici quidem diſtinguunt intellectum *theoreticum* & *practicum*, ſed ea nomina ex natura potiùs rerum, quæ tunc conſiderantur, quàm ex intellectionum diverſitate petita ſunt. Etenim intellectum *theoreticum* vocant eum, qui circa res meræ ſpeculationis, ſeu veritatem & falſitatem, ſimpliciter in ſe ſpectatas, verſatur; *practicum* verò qui *bonum* & *malum*, & quæ ad praxin pertinent conſiderat. Verùm aliud non patitur Mens intellectione boni, & mali, quàm ubi verum aut falſum intelligit.

6. *Voluntas* altera eſt facultas, quâ *nolumus aut volumus aliquid contemplari Mente, aut fieri à corpore, quatenus ab imperiis voluntatis pendet.* Ita ideas Menti obverſantes volumus diutiùs conſiderare, aut aliò Mentis aciem avertimus. Volumus moveri brachium, aut membrum aliud, quod voluntatis ſubeſt imperiis.

7. Quando Veritatem inveſtigamus, comparatione variarum idearum inſtitutâ, ſi nondum ſatis perſpicuæ ſint, ut relationem earum deprehendamus; interdum eas diutiùs conſiderari, interdum omitti, nec ullam Propoſitionem de iis memoriæ mandari, niſi quòd ſint obſcuræ, placet; interdum etiam in obſcuris ideis inter ſe confusè comparatis adquieſcimus, quaſi perſpicuè aliquid vidiſſemus, & memoriæ mandamus aliquam de iis Propoſitionem, quaſi nobis compertam; denique tanta interdum occurrit in ideis

perſpicuitas, ut illico de iis Propoſitiones formemus. Atque hæc vocantur *judicia*, quæ dicuntur cohiberi, ubi Mens dubia ulteriùs rem indagare, aut eam ad tempus, vel in perpetuum, nullâ propoſitione de ea memoriæ mandatâ, miſſam facere vult.

8. Scholaſtici tamen judicium tribuunt *Intellectui*, ac potiſſimùm quidem *practico*; & aliquando ita rem explicant, quaſi crederent Intellectum *theoreticum* rem expendere & verſare; quo peracto, Intellectus *practicus* judicium ultimum ferret, à quo nulla eſſet provocatio; Voluntate, quæ *facultas* cæca eſt, ejus imperia ſemper exſequente. Verùm dum ita loquuntur, vocibus tantùm ab iis, quæ hactenus diximus, diſcrepant; at rem per ſe facilem, Rhetoricâ quadam fictione, impediunt. Facultates προσωποποιῦσι & de iis loquuntur, quaſi de variis Entibus ſejunctis, quæ tamen unicæ inſunt Naturæ. Eadem Mens adſentitur, ſeu judicat, cohibet judicium, imperat aut non imperat corpori, quocumque tandem deſignetur nomine Præſtat omnino loquutiones obſcuras, & quæ incautos in errorem conjicere poſſent, omittere.

9. *Sentiendi facultas* eſt, *quâ ex occaſione quorumdam motuum corporis, dolorem, voluptatem, aut aliam cogitationem, volentes, nolentes in nobis naſci ſentimus.* Circa hanc nulla eſt difficultas, neque aliter meliùs intelligi poteſt, quàm ſi unusquiſque in ſe jubeatur deſcendere, ut videat quid in ſe fiat. Ad corpus quidem quod adtinet, de motu ejus, in ſenſationibus, quædam dici poſſent conſideratu digna; verùm hîc Mentem ſolam ſpectâ-

ſpectamus, in Phyſicis de eo quod in corpore ſit acturi.

10. *Libertas* eſt facultas, *quâ Mens propoſitioni adſentiri, aut adſenſum negare; optare vel non optare bonum aut malum, cogitationem aliquam fovere, aut amoliri poteſt.* Exempli causâ, credere, aut non credere Lunæ ineſſe Mentem, quæ eam circumagat; optare aut non optare bona ſingularia; cogitare ea de re, aut aliò Intellectum avertere poſſumus.

11. Tria de Libertate obſervanda ſunt. Primum eſt, eam à nobis non tribui Voluntati, ſed Menti; nam cùm Voluntas ſit facultas Mentis, alia facultas, qualis eſt Libertas, ei quaſi ſubjecto inhærere, niſi impropriè, dici nequit. Impropriè autem loqui hîc nos nihil cogit, & poteſt ea in loquendo improprietas in errorem conjicere, aut quæ dicimus, ſine uſu ullo, obſcurare.

12. Alterum eſt, Libertatem ſolere dividi in Libertatem *contradictionis* & *contrarietatis*. Prior eſt, quâ Mens poteſt agere aut non, ubi res una objicitur; poſterior, quâ poteſt hoc aut illud agere, ubi plura proponuntur. Verùm in poſterioris Libertatis exercitio nihil occurrit, præter duos actus prioris. Quando enim malo Hebraïca, exempli causâ, quàm Græca legere; primò, nolo nunc Græca legere, ſecundò, malo Hebraïca legere, quàm non legere. Itaque ex iis, quæ de Libertate contradictionis dicentur, facilè poterit de altera judicium ferri.

13. Tertium eſt, non oportere Libertatem cum *ſpontaneitate* miſceri, ſpontaneïtas enim eſt eadem ac Voluntas. Mens nihil poteſt facere

niſi ſponte, hoc eſt, volendo, hæc enim ſola eſt actio Mentis. Itaque non poteſt ſpontaneïtas in volendo Menti eripi, niſi eripiatur ipſa Voluntas. At poteſt Mens non liberè adſentiri, non liberè cupere, non liberè quid ſentire, uno verbo velle non liberè; quod paullò fuſiùs diducendum eſt.

14. I. Sæpiùs in Locica obſervavimus, ubi idearum, quas contemplamur, relationes ſummam perſpicuitatem conſequutæ Menti noſtræ obverſantur, nos non poſſe Propoſitioni, inde in animo naſcenti, adſenſum negare. Ita poſtquàm comparavimus duos numeros, eóſque æquales deprehendimus; fieri nequit, ut inæquales eos eſſe putemus. Qui comparavit tres decades, cum tricenario numero, non poteſt ampliùs dubitare quin ii duo numeri ſint æquales. Contrà ubi ideæ quas Mente comparamus adhuc obſcuræ ſunt, ſentimus nos poſſe de relatione, quam nondum diſtinctè videmus, dubitare. Ita cùm duos numeros nondum diſtinctè novi, ſed varias ſummas quibus conſtant leviter luſtravi, poſſum dubitare æqualéſne ſint, an inæquales; aut judicium etiam in alterutram partem ferre, prout mihi libet; licèt ejuſmodi judicium temerarium ſit. Sic quotidie videmus homines de rebus graviſſimis, planè incompertis, judicare; qualia ſunt ea quæ ad Religionis controverſias pertinent, de quibus ignariſſimi, pro ſe quiſque, ſine provocatione judicant. Igitur eſt Libertas judicii in rebus obſcuris, quæ nulla eſt in evidentibus.

15. II. Omnes homines ſponte naturæ beatî eſſe optant; quidquid agunt, quidquid moliuntur,

tur, eò tendit, ut felices vivant, &, ſi fieri poſſit, æternam conſequantur beatitudinem. Tantâ vi eò feruntur, ut nequeant in contrarium tendere, aut non optare felicitatem. Itaque ubi de ſummo agitur bono, nulla eſt deliberandi Libertas, id neceſſariò concupiſcimus. At bona minora, ut ſunt omnia, quæ ad hanc vitam pertinent, optare, aut non optare, quærere aut negligere poſſumus. Nullâ ineluctabili cupiditate ad ea amplectenda ferimur. Exempli causâ, optare voluptatem percipere, quæ eſt in comedendo fructu quopiam, eamdémque negligere quiſque ſe poſſe ſentit. Ubi putamus boni cujuſpiam præſentis fruitionem noxiam poſtea nobis futuram, id refugimus. At nihil quidquam eſt, quod in nobis ſummæ beatitudinis cupiditatem exſtinguere queat. Hinc cupiditatem bonorum ſingulorum eſſe liberam, ſed ſummi illius boni, quod omnia complectitur, cupiditatem neceſſariam eſſe cognoſcimus.

16. III. Corpore noſtro certo modo diſpoſito & adfecto, neceſſariò quædam ſentimus; quas ſenſationes, quamvis velimus, amoliri nequimus. Ita ſi manus nullo morbo corrupta uratur, neceſſariò ſenſationem moleſtiſſimam habebimus, licèt nolimus. Si, bene adfecto corpore, ſitientibus offeratur gratus liquor, hunc ſumma cum voluptate hauriemus. Hac in re nulla eſt Libertas. Sed in amoliendis aut vitandis cauſis externis, quæ nobis dolorem creant; aut in iis corpori noſtro admovendis, ſi dolorem illum poſtea nobis valetudinem, aut bonum majus conciliaturum judicemus, Libertate uti poſſumus. Hîc obſervandum, ad vo-

luptatem quod adtinet, ſponte quidem nos & libenter eam ſentire, ſi eam putemus eſſe ἀμεταμέλητον, ſed non liberè; quoniam bibendo, exempli causâ, cereviſiam frigidam, in magno ardore ſitis, non poſſumus impedire quin voluptatem percipiamus. Atque hæc eò diligentiùs ſunt animo inſigenda, quòd quidam, datâ operâ, ſpontaneïtatem cum Libertate perpetuò confundant, quæ ſunt diverſiſſimæ.

17. Hiſce ita conſtitutis, aliquid addendum de quæſtione celebri; quoniam Mens in multis, ut vidimus, libera ſtatuitur, *quâ re fiat ut, in ejuſmodi rebus, ad quidpiam volendum adducatur?* Reſpondent Scholaſtici Mentem, ſeu Voluntatem, ut illi loquuntur, adduci ultimo Intellectûs practici judicio, quo lato non poteſt Voluntas non id exſequi; hoc eſt, cùm Mens aliquid judicavit eſſe volendum, id velle; quod veriſſimum eſt, nam judicare eſſe volendum, & velle idem ſunt. Verùm hoc non ſatisfacit quæſtioni, quæ non ſolvitur, niſi oſtendatur quid faciat ut in rebus ejuſmodi Mens judicium ferat.

18. Præſtat ergo reſpondere verè quidem Menti obverſari ut plurimum aliquam rationem, propter quam eò fertur ut velit, nunc obſcuriorem, nunc clariorem; eámque cùm ex objectis, tum ex noſtra ipſorum diſpoſitione naſcentem; ſed id quo fit ut Mens adquieſcat in certo judicio, quando agitur de re libera, eſſe in ipſa Mente; quæ adquieſcit, quia vult adquieſcere, cujus voluntatis nulla eſt neceſſaria cauſa. Quæritur exempli causâ, an judicaturus ſim de re non comperta, néene? ſi judicem, aut judi-

cio

cio abſtineam, quid Mentem meam in alterutrum inclinabit? Eſt quidem interdum ratio ab altera parte, ſed cùm negetur eſſe invicta, quæritur quid ei pondus addat? Quoniam nullam ipſi, qui talia judicia ferimus, poſſumus rationem proferre; ſequitur ut nulla ſit, præter Menti inſitam Libertatem, quâ fertur quò vult (in rebus obſcuris, aut bonis ſingularibus) ſine ulla impellente cauſa, extra ipſam ſita. Atque hoc jam in Ontologia adtigimus, ubi de Contingentia egimus.

19. Proponitur & alia Quæſtio, utrum nempe *poſtquàm Mens judicavit eſſe aliquid faciendum, poſſit tamen contra hoc ſuum judicium agere*? Ea quæſtio non proponeretur, ſi ſatis obſervatum fuiſſet quid judicium ſit. Etenim cùm Mens judicat eſſe aliquid faciendum, eo ipſo facit, quantum in ipſa eſt. Exempli causâ, quæritur utrum ſit Evangelio habenda fides? Si Mens judicet eſſe habendam, eo ipſo Evangelio credit; nam judicare aliquid eſſe verum, & verum credere perinde eſt.

20. Verùm paſſim Mens judicat agendum eſſe contra id quod verum, aut juſtum credit; hoc eſt, externis actionibus, in quibus intervenit Corpus, repugnari internis luminibus. Ita cùm aliquis per totam vitam homicidium illicitum eſſe judicarit, attamen adfectu perturbatus homicidium admittit. Poteſt etiam Mens, poſt judicium aliquod verum à ſe latum, ejus aut infirmitate, aut perturbatione, aut alia de cauſa, oblivisci; & falſum poſtea de eadem re judicium ferre. Poteſt quod ſummatim judicavit non rectè ſingularibus rebus aptare. Tunc dicitur

 con-

contra conſcientiam, ſeu proprium judicium antea latum, agere. Sed numquam eodem tempore atque eodem reſpectu vult & non vult, hoc enim repugnat.

21. Denique quæritur, quid ſit illud ipſum quod facit ut quiſpiam, exempli causâ, malit homicidium committere, quàm humano ſanguini parcere? Hoc ex tranquillo Mentis judicio, quod naſcatur ex comparatione quarumdam idearum, adeò ut omnibus expenſis Mens judicet melius eſſe hominem interficere, quàm non interficere, non fluit; ſed ex adfectu, cui ſemper cum voluptate indulgemus. Qui enim irâ percitus eſt in aliquem, propter contumeliam ab eo acceptam, aut quid ſimile, libenter & cum voluptate illi malefacit. Hinc ſine ullo judicio, ex collatis ideis elicito, dum ira vehemens eſt, bruto veluti impetu eum interficit.

22. Eadem eſt ratio omnium, quæ ſine certis rationibus facimus; impetu quodam in ea ferimur, propter voluptatem, quam in iis perpetrandis experimur. Solâ voluptatis cogitatione occupata Mens, eò, ſine ulteriore examine, fertur.

23. Neque tamen ea voluptas tantam vim habet, ut ineluctabiliter Mentem eam in partem flectat: quemadmodum Mens neceſſariò, ad amandum ſummum bonum, fertur; cujus rei hoc certum indicium habemus. Si edicto vetarent omnes Principes & Magiſtratus optari ſummum bonum, & exquiſitiſſimis ſuppliciis eos adficerent, qui optare ſe beatitudinem aliquâ actione teſtarentur, quàm primùm illis eſſet

to-

totum humanum genus interficiendum; & ſi ipſi legibus ſuis ſtare vellent, ſibi ipſos manus, interfectis carnificibus, adferre oporteret. Nam nulla eſt ratio vitandæ ejus cupiditatis; nec eam diſſimulare quiſquam poteſt. Sed ſi Principes & Magiſtratus alicubi vetarent vinum bibi, & gravibus bibentes plecterent pœnis; brevi tempore, vini bibendi cupiditatem omnium animis evellerent.

24. Hinc colligimus Mentem liberam eſſe, ubi eſt adſenſus præbendus aut negandus obſcuræ, ſeu non evidenti Propoſitioni; aut bonâ quædam, quæ non ſunt ſummum, ad quod ſponte naturæ tendimus, ei vitanda, aut amplexanda offeruntur. De non evidentibus judicare, aut cohibere judicium; bonum quodpiam ſingulare quærere, aut omittere poteſt.

25. Solent Scholaſtici proponere hîc Quæſtionem, quam omittere quidem potuiſſemus, quippe quæ ex ſuperioribus facilè ſolvitur; neque in animum eorum veniet, qui ea legerint. Quia tamen nobilis eſt, ei vocibus ſolitis conceptæ poſita à nobis principia adcommodabimus. Quærunt an *Voluntas poſſit ferri in malum, quâ malum?* Negant magno conſenſu, & meritò quidem, nam *malum* nihil aliud eſt hoc in loco, niſi quod nobis aliquam moleſtiam ſine fructu ullo, ei moleſtiæ æquiparando, creare poſſe judicatur. Quamdiu autem aliquid nobis ita diſplicet, hoc eſt, quamdiu voluntas id adverſatur, non poteſt idem placere, aut voluntas in id ferri; ſunt enim hæc repugnantia.

CAPUT IV.

De Phantaſia, Memoria, & Habitibus Mentis.

1. MEns noſtra non modò quæ proprietatibus omnibus corporeis deſtituta ſunt, ut ideas abſtractas, & propoſitiones generales, aliáque incorporea intelligit; verùm etiam rerum corporearum imagines ante ſe verſantes videt; cùm ubi præſentes, tum ubi abſentes res ipſæ ſunt. Videmus obverſantem nobis arborem, quando interdiu arborem intuemur; eamdem in ſomnis interdum cernimus, & vigilantes abſentem in memoriam revocamus. Ea Mentis facultas *Imaginatio*, ſeu *Phantaſia*, quòd *Phantaſmata*, ſeu *imagines* corporearum rerum contempletur, dici ſolet.

2. Ut intelligamus facultatis hujus naturam, adcuratè diſtinguendum quod in animo noſtro fit, nobis conſciis, quando quidpiam imaginamur, ab eo cujus conſcii non ſumus, ſed quod ratione colligimus. Prius dicitur eſſe in Mente, poſterius in Corpore.

3. Ut à poſteriore initium faciamus, quando nobis obverſatur vigilantibus objectum corporeum, primùm radii lucis ab eo objecto ad oculos noſtros veniunt, ut in Phyſica oſtendemus; ſecundò, ii radii, qui inſtar fluctuum internas oculorum partes feriunt, movent nervos, quibus tunica oculorum, quæ *retina* dicitur, conſtat; tertiò, is motus nervorum ab oculorum intima par-

parte ad cerebrum porrigitur. Hæc ita ſe habere colligimus ratiocinationibus, quæ potiùs ad Phyſicam, quàm ad Pneumatologiam pertinent, neque à nobis hîc memorabuntur.

4. Hoc peracto, Menti noſtræ obverſari ideam rei extra nos poſitæ ſentimus. Hîc non quærimus quis ſit nexus in cerebro excitati motûs & ejuſcemodi ideæ; ſatis eſt modò conſtet, quando ſit ejuſmodi motus, ideam objecti Menti ſe ingerere. Nobis illis motibus cerebri adſuetis, evenit etiam ut, abſentibus objectis, eodem modo, quæcumque tandem ſit cauſa motûs, ac ſolet objectis præſentibus, moveatur. Atque hæc perceptio objectorum propriè *Phantaſia*, vel *Imaginatio*, in ſermone potiſſimùm quotidiano, vocatur.

5. Igitur Menti ineſt facultas abſentium objectorum imagines percipiendi, ſeu in ſomnis, cerebro, inſciâ Mente, temerè moto; ſeu in vigilia, eo motu Mentis imperio in cerebro excitato, fiat.

6. Non inquiremus hîc quænam ſint imagines, quæ proximè Menti ſe ſe objiciunt, quando videt aut imaginatur quidpiam. Diſquiſitio ea ſingulari Capite digna eſt. Verùm quæritur, quî fieri queat ut Mens quidpiam imaginari velit? Nempe, ut cupiat aliquid imaginari, oportet jam illi hoc eſſe notum, nam ignoti nulla cupido. Quæritur autem quomodo notitia ejus rei ad Mentem perveniat? Reſpondemus, 1. poſſe excitari, aliqua mechanica de cauſa, motum tenuem in cerebro, quò ſubobſcura ejus rei naſcatur Menti imago, quàm Mens clariorem eſſe cupit: 2. Mentem, quædam ſimilia

milia conſiderando, aut imaginando, aliarum rerum iis conjunctarum ad ſe quodammodo ideas advocare.

7. Plura ſolent de Phantaſia agitari, ſed quia pendent ex cognitione adcuratiore cerebri, & totius corporis humani; ea hîc prætermittemus, ut ad Memoriam tranſeamus.

8. *Memoria* dicitur *ea facultas, quâ quod imaginati ſumus, aut ſine imagine corporea intelleximus, aut ſenſimus, ita coram Mentem revocamus, quando volumus, ut rurſus ejus rei nobis obverſetur idea.* Certiſſimâ experientiâ conſtat, ineſſe Menti ejuſmodi Facultatem; ſed quomodo exerceatur, non ita compertum eſt.

9. Sunt qui velint Memoriam ope cerebri ita exerceri, ut turbato cerebro, aut violento motu, aut aliâ ratione, Menti rerum quas olim norat nulla ſuperſint veſtigia. Quotieſcumque de re quapiam cogitamus, motu quodam noſtrum cieri cerebrum aiunt. Unde fit ut, quotieſcumque idem motus incipit, rei illius, quam is motus comitari ſolitus eſt, illico naſcatur memoria. Quia autem ſæpe evenit, ut de duabus rebus eodem tempore cogitaverimus, ac proinde ut motus duo ſimul in cerebro noſtro orti ſint; hinc, ſi illis credimus, fit ut alterutro eorum motuum excitato, excitetur etiam alter, ac proinde unius rei memoria alterius in Mentem revocet ideam.

19. Quærentibus quâ ratione motus, qui ſemel deſiit, rurſus ab alio creari queat, cum quo olim excitatus fuerat? reponunt motus cerebri in ejus fibris excitari, ope tenuiſſimarum ſanguinis partium, quæ *Spiritus animales* vocantur.

tur & nervis potiſſimùm continentur; hos autem Spiritus certâ ratione fibras flectere, ut flexionis illius ſuperſint veſtigia: aut poros certos permeare, quos ſi ſæpius ingreſſi fuerint, apertos relinquunt; unde fit ut facilè poſtea eoſdem ſubeant poros, aut per certas fibrarum cerebri flexiones fluant. Si ergo ſimul fluxerint, per certas cerebri partes, & pori quos permearunt meatibus quibuſdam conjuncti ſint; ubi rurſus porum unum ſubeunt, facilè, ut putant hi Philoſophi, per apertos meatus fluunt, & conjuncta olim veſtigia rurſus renovant.

11. At ſi tanta mutatio facta in cerebro eſſet, ut omnia priora veſtigia deleta, omnes priſtini meatus occluſi, aut mutati eſſent; tunc nulla, inquiunt, præteritarum rerum ſupereſſet memoria, quod quibuſdam longinquis morbis contigiſſe memoriæ proditum eſt. * *Nec aliud eſt æquè fragile in homine, morborum & casûs injurias atque etiam metus ſentiens, aliàs particulatim, aliàs univerſa. Ictus lapide oblitus eſt litteras tantùm. Ex præalto tecto lapſus matris & adfinium, propinquorúmque cepit oblivionem. Alius ægrotus ſervorum etiam; ſui verò nominis Meſſala Corvinus orator.*

12. Popter eamdem cauſam fieri aiunt ut ebrii multa faciant, quorum, ubi crapulam edormierunt, nulla ipſis ſupereſt memoria. Nempe, fumis vini adeò cerebrum impletur, ut veſtigia rerum quas egerunt deleantur. *Poſtero die*, ait † Scriptor modò laudatus, *ex ore halitus cadi, ac ferè rerum omnium oblivio, mórſque memoriæ.*

13. Quin

* *Plinius Hiſt. Nat.* L. VII. c. 24.
† *Id. Lib.* XIV. c. 22.

13. Quin ea memoriæ explicatio philoſophica ſit ingenioſiſſima, & multis phænomenis adprimè ſatisfaciat nemo inficietur. Sed duæ potiſſimùm difficultates vix, eius Hypotheſeos ope, ſolvi queant, Prima eſt non capi quâ ratione omnium eorum, quæ memoriæ mandavimus, quæ infinita pænè ſunt, & quotidie augentur, poſſint certa & diſtincta in cerebro ſervari veſtigia. Innumera ſunt vocabula & phraſes, ideæque abſtractæ & concretæ omnium generum, quorum diſtinctè recordamur; & quorum omnium, ſi ſint diſtincta in cerebro veſtigia, cerebrum noſtrum capacius eſſe vaſtiſſimâ Bibliothecâ fatendum eſt. Quæ enim volumina non ſcriberentur à viro memoriâ præſtante, ſi omnia quorum meminiſſet, parva, magna, litteris conſignaret? *Vide Auguſtinum Confeſſ. Lib. X. c.* 8. *& ſeqq.*

14. Altera difficultas eſt, ex Hypotheſi memoratâ, ita recordandi faculatem à cerebro pendere, ut Menti ſine eo nulla tribuatur; quod ſanè cum eorum ſententia, qui Menti ſoli cogitandi facultatem ineſſe aiunt, non conſentit. Cui enim uſui illa cogitandi facultas ſeparatæ eſſet Menti, quæ præteritæ cogitationis nullius recordaretur? Oporteret Mentes corpore deſtitutas in perpetua omnium rerum ignorantia, licèt per totam æternitatem cogitarent, verſari. Cùm enim præſentia tantùm cognituræ eſſent, præteritorum omnium oblitæ, quæ comparari poſſet eruditio? Ne longiuſculam quidem ullam ratiocinationem inire poſſent, quoniam cùm ad extremam propoſitionem deveniſſent, primarum deleta eſſet memoria. Denique unoquoque

quoque momento, quo nova inciperet cogitatio, Mens, quæ eâ percelleretur, eſſet veluti nova Mens, quæ tum exſiſtere inciperet; cùm præteritæ exſiſtentiæ non recordaret, & proinde ſe tunc primùm eſſe crederet. Igitur ii, ex quorum ſententia memoria à cerebro prorſus pendet, Mentes ſeparatas inferiores prorſus Mentibus conjunctis faciunt; quod tamen nollent, quippe qui Mentem à corpore præpediri dictitare ſolent.

15. Si contendant ſe Mentibus ſejunctis memoriam tribuere à Corpore minimè pendentem, doceant nos oportet quomodo Mens, dum Corpori conjuncta eſt, eam non habeat; quam ſtatim, à ſoluto Corporis vinculo, habitura ſit. Sanè quemadmodum certò conſtat eam ineſſe nobis facultatem, æquè eſſe ignotum quo pacto exerceatur fatendum eſt. Neque objici poteſt, eam partim ſaltem in Corpore ſitam eſſe, quoniam adfecto Corpore mutatur; nam quid obſtat quominùs dicamus, propter conjunctionem Mentis & Corporis, perturbato Corpore, præpediri facultatum ejus uſum? Mens quidem ſola, ſecundùm *R. Carteſium*, ratiocinatur; attamen cerebro perturbato, ratiocinari deſinit, aut in delirium agitur.

16. Neque mirum ulli videri queat, ſi dicamus ineſſe Menti noſtræ facultatem, quam quomodo exerceat neſcit; quandoquidem cùm nemini dubium ſit, quin percipiendi facultate, ſeu Intellectu ſit prædita, nemo idearum ei obverſantium naturam, modúmque quo eas intelligit, adhuc cum aliqua veriſimilitudine explicare potuit.

17. Si

17. Si quis quærat, quomodo Mens poſſit in Memoriam revocare ea quorum oblita eſt? Reſpondebimùs ferè idem, quod ſuprà de Imaginatione §. 6. diximus: 1. Cognitâ aliquâ rei circumſtantiâ, reliquas revocat; ſi enim nulla prorſus ſupereſſet, neque ab ullo ſuggereretur circumſtantia, de ea re ne ſcire quidem poſſemus nos olim cogitaſſe: 2. Experientiâ novimus inter res ſemel in animo noſtro conjunctas, eum eſſe connexum, ut una in memoriam revocata alias, quaſi fune quodam, trahere ſoleat.

18. Poſtea quàm quid de Memoria notum, quid ignotum ſit oſtendimus, ad omnes Habitus Mentis in genere tranſibimus. Atque *Habitum* quidem in genere vocamus *Adfectionem certam, repetitis actibus adquiſitam, quâ Mens faciliùs de re quapiam cogitat, aut aliquid vult, quàm antea.* Ita lectione librorum Geometricorum, adquiritur habitus intelligendarum demonſtrationum Mathematicarum, ſine labore ullo; cùm non adſuetis, etiam perſpicacibus ingeniis, res ſit primâ fronte difficillima.

19. Hîc quoque de re conſtat, de modo rei non eſt levis difficultas. Veriſimillima tamen videtur eorum ſententia, qui Habitus à Memoria diſtingui negant, quorum aliquot argumenta proferemus. Exiſtimant actus, qui Habitibus tribuuntur, debere Memoriæ tribui, quod hoc modo probant.

20. I. Dividuntur Habitus in *Intellectuales*, & *Morales*. Inter intellectuales eſt *Scientia*, quæ in eo ſita eſt ut Diſciplinæ principia & conſectaria teneamus. Hæc autem quid eſt, præter Me-

Memoriam, quæ in animum principia olim cognita, & conſectaria inde deducta revocat? Cùm ſcienter quiſpiam ratiocinatur, de re quam probè tenet; quid aliud facit, niſi quòd propoſitiones olim notas memoriâ recolit, & cum aliis comparat? Si oblivifceretur ſe umquam de re illa ratiocinatum, & omnium actuum Mentis, circa id objectum, deleta omnis eſſetMemoria; quî, quæſo, poſſet doctè diſputare? Idem de reliquis habitibus intellectualibus dixeris. *Morales* vocantur Virtutes & Vitia, quæ pendent etiam ex Memoria, ut Exemplo Ebrietatis, & Sobrietatis liquebit. Sobrietatis habitu is præditus eſſe dicitur, qui legum Sobrietatis memor, ſæpè ſibi à nimiis cibis, nimióve potu temperavit; quod cùm in animum revocat, facilè ſobrius eſſe pergit. Quò plures Sobrietatis actus edit, eò magis virtutis ejus memoriam recolit; adeò ut quotieſcumque aliquâ occaſione in contrariam partem trahitur, illico Sobrietatis idea Menti ejus ſeſe ingerat, hominémque ab intemperantia deterreat. Similiter ebrioſus memoriæ præſentem habet voluptatem, quam bibendo ſæpiùs expertus eſt; eáque tantopere adficitur, ut primæ cuique occaſioni plus ſatis bibendi ſuccumbat.

21. II. Nemo negarit actionum bonarum & malarum ſupereſſe memoriam; quo tamen poſito, ad habituum naturam deſcribendam, aliud nihil poſtulatur. Habitus facultatem certo modo adficiunt, in certam partem inclinant, vires & facilitatem ad quædam peragenda addunt; quæ omnia à Memoria fiunt, ut aliò confugere ſupervacuum ſit. Quando recordamur quo modo & quo

quo ordine aliquid fecerimus, modo ne externa ſubſidia quæ neceſſaria ſunt deſint; nihil aliud, ut facilè idem à nobis denuò fiat, deſideramus. Quò vividior eſt Memoria, eò facilior actio. Pictor qui aliquoties vultum, aut corpus humanum pinxit, ideam ejus Menti obverſantem, ut denuò ſimile quid pingat, ſpectet neceſſe eſt.

22. III. Ex ratione, quâ Habitus & Memoria ingenerantur & delentur, augentur & minuuntur, ac connexu qui inter hæc intercedit, ex Memoria agere, aut Habitui obſequi idem eſſe colligimus. Habitus & Memoria procreantur ſenſim, iiſdem cogitationibus ſæpiùs repetitis; & quò frequentiùs hæc cogitamus, eò firmiores & Memoria & Habitus fiunt. Contrà paullatim minuuntur, prout minùs ac minùs eaſdem cogitationes animo verſamus; donec iis longo tempore omiſſis, & Memoria & Habitus prorſus intercidant. Memoria non habet ſemper actu ſibi obverſantes omnes ideas, quas tamen quando volumus ad animum revocamus. Eas quaſi in penu quodam ſervat, unde quotieſcumque neceſſe eſt depromuntur. Sic & Habitus perpetuò non agunt, quieſcunt identidem, & ubi opus eſt exſeruntur; unde peritus Artifex eamdem ſoliti operis elaborandi dexteritatem, ſeu quieſcat, ſeu operi incumbat, ſecundùm Horatianos verſus, habere cenſetur:

Ut quamvis tacet Hermogenes cantor, tamen æquè
Optimus eſt modulator, & Alfenus vafer, omni
Abjecto inſtrumento artis, clauſáque tabernâ,
Sutor erat.

Po-

Poteſt denique obſervari nexus; qui inter Habitus & Memoriam eſt, in eo quòd ubi alterutrum deſinit, alteri quoque finis imminet. Ætate florentes, & quibus adhuc eſt felix Memoria, quidquid edidicerunt facilè faciunt: contrà ſenes, quos deficit Memoria, non ampliùs id facere quod in juventute factitabant queunt.

23. Hæ ſunt præcipuæ rationes, quibus utuntur, qui habitus Spirituum à memoria non differre volunt. Scholaſtici ſolent diſtinguere habitus ſimul ac ſemel *infuſos* à Deo, ab *adquiſitis* repetitis actibus. Verùm hæc ſunt Theologica quibus immorari nos non patitur inſtitutum noſtrum. Non moramur quoque diviſionem Ariſtotelicam habituum in quinque genera, quibus impoſuit nomina *Artis*, *Scientiæ*, *Intelligentiæ*, *Sapientiæ & Prudentiæ*. Ut enim vocabulis ſenſum quem voluit tribuit: ita ad cognitionem ignotarum alioqui rerum, eâ diviſione, nullomodo nos deducit.

Caput V.

De Idearum Natura, atque an ſint innatæ?

1. Quæ de Ideis hîc obſervanda habemus, ad tractationem de Intellectu & Imaginatione pertinent; ſed quia plura hac de re, quam ut commodè ſuperioribus, eodem in Capite, conjungi poſſent dicenda habebamus, ideò in ſingulare Caput ea conjicienda cenſuimus.

2. Ante omnia, hîc nobis duo monenda ſunt, quorum primum eſt nos voce *Ideæ* intelligere *id quod Intellectûs noſtri proximum objectum eſt*; ſeu *quod Intellectus noſter immediatè contemplatur*. Alterum eſt, pro ejuſmodi objecto proximo non haberi Mentem ipſam, ſi quando de ſe cogitat; neque enim ſe contemplatur, ut reliqua omnia, in Idea quadam externa, ſed tantùm ſenſationes ſuas internas attendit.

3. Ut meliùs intelligatur quid ſit Idea, conſiderandum eſt quid in nobis fiat, cùm Ideas per ſenſus externos ingeſtas conſideramus, & cùm Ideas abſtractas & incorporeas contemplamur. Cùm montem conſideramus, lux ad oculos noſtros adpulſa nervos opticos movet, motúſque is ad intimum cerebrum pertinet. Commoto intimo cerebro, nobis montis obverſatur Idea, ſeu Mens noſtra montem videt. Ea Idea, quæ Menti tunc ſeſe objicit, non eſt motus cerebri; quid enim motus fibrarum cerebri ſimile habet imagini montis? Non eſt etiam ipſe mons, nam ea Idea modò minor, modò major eſt, pro montis diſtantia, cum mons ſemper idem ſit. Non eſt modificatio, aut eſſentia Mentis, nam præterquàm quòd ſentimus ingens eſſe diſcrimen inter Ideæ perceptionem, & ſenſationem; quid habet Mens noſtra ſimile monti, aut innumeris ejuſmodi Ideis?

4. Quando Ideam Virtutis contemplor, ut Miſericordiæ; nihil mihi obverſatur, quod ſimile ſit rei actu exſiſtenti; neque enim Ens eſt Idea Miſericordiæ in genere ſimile. Non conſidero tunc Mentem meam, nam neque Mens mea, ne-

neque ulla ejus adfectio, ullúſve habitus eſt Miſericordia in genere.

5. Poſtquàm vidimus quid non ſint Ideæ, omnium conſenſu, ſupereſſet ut oſtenderemus quid ſint; verum cum eò uſque procedere, noſtro judicio, non liceat, aliorum dumtaxat ſententias proferemus, &, quod facillimum eſt, confutabimus. Meliora dare non pollicemur, & ut quiſquam umquam veriſimilem hîc Hypotheſin invenire queat, veremur.

6. I. Scholaſtici exiſtimant ex objectis ipſis manare quædam ſimulacra iis ſimilia, quæ ab iis vocantur *ſpecies impreſſæ*; quia ab objectis imprimuntur ſenſibus externis, unde deferuntur ad *ſenſum communem*, hoc eſt, neſcio quam facultatem, quæ proprietates omnium ſenſuum externorum complectitur. Deinde hæ corporeæ ſpecies offeruntur *Intellectui agenti*, qui eas ſpirituales reddit, & *Intellectui patienti* offert. Tum vocantur *expreſſæ*, quia ab Intellectu agente ex impreſſis exprimuntur, & per eas tandem Intellectus patiens objecta corporea percipit.

7. Ut confutetur ejuſmodi Hypotheſis, nullâ aliâ re opus eſſet, niſi merâ negatione. Nullo enim prorſus nititur fundamento, niſi eorum qui eam invenerunt opinione; quam veram eſſe, quòd aliam commodiorem non noſſent, ſibi perſuaſerunt. Sed 1. nobis conſcii non ſumus duplicis illius Intellectûs, ſed tantùm *patientis*; ſentimus enim, cùm objectum animadvertimus, nos tantùm pati. 2. Quî poteſt fieri ut Intellectus ille agens res animadvertat, quas non percipit Intellectus patiens? Quodnam eſt eorum diſcrimen? Cui uſui denique

que eſt Intellectus ille patiens, qui nihil animadvertit quod ab altero jam perceptum non ſit? 3. Quomodo poſſunt emanare ex objectis corporeis tot ſpecies, ſine corporum imminutione? Quomodo poſſunt undequaque ex innumeris corporibus, ad oculos noſtros, venire ſpecies diſtinctæ? Sed diutiùs abſonam Hypotheſin, quæ ſolâ negatione deſtruitur, confutare opus non eſt.

8. II. Alii fatentur quidem nullas eſſe ejuſmodi ſpecies, & Mentem percipere cenſent ex occaſione quorumdam cerebri motuum, quibus nihil cum objectis commune; ſed in ſententiam, priore haud faciliorem intellectu, delapſi ſunt. A Mente Ideas rerum quas percipit, creari volunt.

9. Verùm hîc rurſus occurrit, quod priori ſententiæ objecimus. Nempe, mirum eſſe Ideas à Mente noſtra, nobis inſciis, creari; nam cùm nobis ſubitò obverſantur varia objecta, priuſquàm de iis cogitaverimus; imò interdum nobis invitis, oportet eorum Ideas à Mente inſcia, aut etiam invita, gigni. Deinde unde novit Mens Ideas, quæ certis cerebri motibus reſpondent, eſſe progenerandas, quando ne motus quidem cerebri animadvertit? Verè quidem Mens interdum eorum, quæ purâ intellectione percipit, corporeas imagines, commoto cerebro, excitat. Sed & in hoc eſt difficultas haud levis, nam Mens quomodo cerebrum ſit movendum neſcit, ſed tantùm ſibi obverſari imaginem quamdam corpoream cupit; & quis ſit connexus inter deſiderium illud Mentis, & ejuſmodi Ideam, qua de re poſtea dicemus, quærendum ſupereſt.

10. III.

10. III. Alii putant *ideas*, & *perceptiones idearum* eaſdem eſſe, licèt relationibus differant. Idea, uti cenſent, propriè ad objectum refertur, quod Mens conſiderat, perceptio verò ad Mentem ipſam quæ percipit, ſed duplex illa relatio ad unam modificationem Mentis pertinet. Itaque, ſecundùm hoſce Philoſophos, nullæ ſunt propriè loquendo *Ideæ* à Mente noſtra diſtinctæ; & quando nos dicimus *rerum Ideas percipere*, aut *eas obverſari intellectui noſtro*, hæ phraſes deſumtæ ſunt ex rebus corporeis; ut cùm dicimur videre picturam alicujus corporis, quando, corpore ipſo abſente, ante oculos noſtros collocatur Tabula. Oculi nihil videre dicuntur, niſi quod extra ipſos eſt: ſic de objectis quoque Mentis ſolemus loqui, licèt Mens non adficiatur, ut Oculi, Tabulâ quadam externâ rerum quas contemplatur, ſed certâ ratione adfecta videat quod extra ſe eſt; cùm nihil ſit, præter objecta & motum ab iis in cerebro excitatum.

11. At qui ita rem intelligunt ſenſationes rerum intra nos, ſeu intra Mentem noſtram, cum perceptionibus rerum extra nos poſitarum confundunt. Nec ſi ita ſe res haberet, uti volunt, ſatis diſtinguere quæ ſunt tantùm in nobis, ab iis quæ foris ſunt poſſemus. Pungimur exempli causâ, acu; dolorem in nobis eſſe ſentimus, qui Mentis noſtræ modificatio eſt. Sed cùm videmus montem, judicare non poſſumus montem eſſe intra Mentem noſtram, conſcii enim nobis ſumus id quod contemplamur extra nos eſſe.

12. IV. Sunt denique qui velint rerum omnium ideas, quas contemplamur, eſſe in Deo.

Mentem noſtram judicant proximè cum eo eſſe conjunctam; ita ut ejus ſubſtantiam per ſe cernat, cùm aliquid cernit, quatenus Dei ſubſtantia continet rei, quam contemplantur, Archetypum. Cùm enim Deus omnia crearit, & omnia quæ à nobis intelligi poſſunt, creare queat; in eo rerum omnium proprietates continentur; quas Menti noſtræ ipſe ingerit, prout à rebus illis cerebrum noſtrum adficitur, aut eas Mens noſtra contemplari cupit.

13. Ut rerum omnium proprietates reales Deo ineſſe veriſſimum eſt: ita quî fieri poſſit, ut Mens noſtra cernat imperfectiones, ſeu defectus creaturarum in Deo, non capimus. Exempli causâ, ſoliditas quidem perfectio eſt, quam ſi creavit Deus, ut ſanè creavit, intra ſe complectitur; hoc eſt, vim coërcendarum partium, ita ut impellenti reſiſtant; ſed ſolidum certâ figurâ limitatum, aut potiùs limitatio ipſa, ſeu defectus majoris extenſionis, eſt imperfectio, quæ quomodo in Deo cernatur nemo capiat. Neque dixeris in Deo eſſe ſolidum infinitum νοητὸν, cujus partem tantùm videmus, non conſideratis reliquis; nam capi nequit, quâ ratione, Menti obverſante infinito ſolido νοητῷ, in eo videat tantùm quadratum pedale, aut ejuſmodi aliam figuram.

14. Hinc viri acutiſſimi, qui hac de re Gallicè nuper certarunt, magnâ animorum contentione, *Nicolaüs Malebranchius* & *Antonius Arnaldus*, quorum ille ultimam tuetur, hic tertiam ſententiam, ſibi invicem multùm negotii faceſſerunt; & mutuis telis ita confoſſi ex eo certamine abierunt, ut uter vicerit haud facilè conſtet. Certè mul-

multis victores eſſe, ubi oppugnant adverſarium; victi, ubi ſe contra irruentem tueri conantur, viſi ſunt.

15. Nos hoc in negotio ἐπέχειν, & naturam Idearum inter ea numerare, ad quorum cognitionem aut omnino pervenire non licet, aut adhuc ſaltem non licuit, tutius cenſemus. Neque hoc mirum videatur, quando ne Mentis quidem ipſius natura nobis nota eſt; quâ ignoratâ, numquam omnes ejus operationes ſatis plenè noſcemus.

16. Altera quæſtio, quam in inſcriptione hujus Capitis tractaturos hîc nos indicavimus, ad id quod ſolet de Ideis, omnibus hominibus naturâ inſitis, jactari, pertinet. Lis eſt inter Philoſophos, in qua quæritur an ſint *ideæ innatæ*? quod, aliis negantibus, alii conſtanter adfirmant. Ut autem unde ſtet veritas deprehendere queamus, quid ſibi velint voces, quibus concipi quæſtio ſolet, primùm inquiramus neceſſe eſt.

17. Si τὸ *innatum eſſe*, ſignificaret, hoc in negotio, *præſens eſſe Menti perpetuò, ab eo uſque tempore quo eſſe cœpit*, vix poſſet ulla eſſe inter cordatiores controverſia; quis enim dixerit feriò eſſe ideam, quam indeſinenter contemplemur? Si eæ voces quidpiam denotarent *quod ante omnem ratiocinationem, omnémque experientiam, Menti primùm exſiſtenti ineſt*; quærendum eſſet quid illùd ſit, de quo ante omnem experientiam, omnémve ratiocinationem Mens cogitarit? Nemo ſanè ullius ejuſmodi Ideæ memor eſt; nemo quod non meminit, id in ſe fuiſſe adfirmarit; aut adfirmans fidem apud alios invenerit. Si quis dixerit ſignificari *facultatem homini eſſe naturâ inſitam, cujus*

ope eas ideas contemplatur, nulla etiam erit controverſia; quia ſic omnes Ideæ dicentur *innatæ*, & eo ſenſu innatæ ab omnibus agnoſcentur.

18. Igitur omiſſis iis ſignificatibus, ſupereſt ut qui affirmant *ideas eſſe innatas* hoc ſibi velint, Ideas eſſe quaſdam, *quæ aliquando ſine occaſione objectorum externorum, ac ſine ulla deductione conſectariorum Menti obverſantur.* Si eo numero cenſerentur tantùm ea, quorum conſcii nobis ſumus, & quæ ſine ratiocinatione in nobis ſentimus; nullum eſſet hac de re, inter amantes veritatis, diſſidium. Quin enim *intellectionum*, *volitionum*, &c. ab omnibus objectis externis ſejunctarum, ſine conſectariorum ſubſidio, conſcii nobis ſimus dubium eſſe nequit. Sed qui *ideas innatas* eſſe volunt ſuperioribus varias Propoſitiones adjiciunt, cùm ad meram theoriam, tum etiam ad praxin pertinentes, quas innatas contendunt. Sic, ut aiunt, *Dei* Idea, *partem eſſe minorem toto*, aliáque generalia axiomata innata ſunt. *Virtutum* & *vitiorum* innatæ etiam, ſi iis fides eſt, Ideæ. Atque in hiſce ſita eſt omnis controverſia, omnes enim hujuſmodi Ideas aut meditationis operâ, deductione conſectariorum, aut ope, vel occaſione ſenſuum nobis innoteſcere alii volunt.

19. Priuſquàm ſententiæ priori adſenſum præbeamus, alterutrum horum evidenter nobis probari neceſſe eſt; nimirum, aut aliquem fuiſſe qui ſine objectorum externorum, & conſectariorum occaſione aut ſubſidio, *Deum eſſe*, *partem minorem toto*, &c. aliquid *Virtuti conſentaneum*, vel *Vitio adfine* cogitarit: aut haſce ac ſimiles Ideas aliunde ad nos venire non po-

potuiſſe. Neutrum autem, ullâ ratione, oſtendi queat.

20. Nemo eſt, qui ejuſmodi Ideas, ſine ulla objectorum externorum occaſione, ſine conſectariorum auxilio, ſine inſtitutione ad animum ſuum adpuliſſe meminerit; aut qui quemquam fide dignum, qui de ſe talia jactet, norit. Si primi homines, ſine extraordinario divinæ Providentiæ auxilio, has Ideas abſtractas animo verſarunt; experientiâ & ratiocinationibus eò devenire, ut oſtendemus, potuerunt. Sin verò ejuſmodi Ideæ à Deo extra ordinem eis ſuppeditatæ ſunt, hoc ad alios homines, qui eodem jure non gaudent, nihil adtinet. Poſteri verò tam facilè cùm inſtitutioni Majorum, tum experientiæ ac meditationi ſuæ, quàm naturæ hæc debere poſſunt, quod ex ſequentibus liquebit.

21. *Dei* Idea, ut in tertia Sectione videbimus, compoſita eſt ex omnibus omnium rerum proprietatibus, à quibus omnes defectus removemus; nec magis nobis, quàm Ideæ *navis*, aut *domûs*, naturâ inſita eſt. Si ipſi meditatione noſtrâ ſolâ eam formaremus; à poſteriore ex conſideratione demum Creaturarum, adhibitis variis axiomatibus, ad eam deveniremus; & cùm ab aliis nobis conſideranda offertur, non priùs eam intelligimus, quàm partes quibus conſtat enumeratæ nobis ſint.

22. Axiomata Metaphyſica, quæ *æternæ veritatis* dicuntur, abſtractionis ope, ex occaſione objectorum exſiſtentium effinguntur, ut oſtendimus Logicæ Part. I. Cap. VI. & P. III. Cap. XI. Innumeri ſunt homines aut idiotæ, aut barbari,

qui de hiſce numquam cogitarunt; quòd Diſciplinis, in quibus de Abſtractis ejuſmodi Ideis ſermo eſt, numquam operam dederint, neque ſatis ingenioſi fuerint ut quidquam ſimile per ſe invenirent. Itaque ad hoſce quod adtinet, decantatæ illæ Ideæ *innatæ*, perinde fuerunt, ac ſi nullæ eſſent.

23. Ideas Virtutis ac Vitii nequaquam innatas eſſe hinc liquet, quod exemplis & inſtitutione eas à Parentibus, Magiſtris, iiſque quibuſcum vivimus habeamus. Hinc fit ut, apud cultiores Gentes, ſint magis perſpicuæ, quàm apud barbaras; útque tanta ſit in humano genere, circa Virtutes & Vitia, diſſenſio. Ad diſciplinam quidem & exempla aliorum accedat noſtra meditatio neceſſe eſt, niſi velimus ſæpiſſimè falli; ſed hoc ipſum indicium eſt nullas neque nobis, neque aliis, innatas de hiſce eſſe Ideas.

24. Ex conſideratione ipſa humanæ naturæ, quid unicuique verè utile, quid juſtum & injuſtum, in negotiis quæ nobis cum aliis intercedunt, quid Deo debeamus, quatenus rationis patent lumina, haud ægrè colligimus; quod fuſiùs diducere loci hujus non eſt. Hoc unum addemus, nullum eſſe aliàs certum principium, quo natura *honeſti* definiri, & ab *inhoneſto* certò diſtingui queat.

25. Igitur inania ſunt quæ de Ideis innatis à multis, quiquid ſibi velint ſatis non intelligunt, docentur. Nec pluribus rem perſequemur, quoniam ex dictis ſatis liquet, & qui plura volent eos adire poterunt, * qui quæſtionem hanc inte-

* Vide Opus Anglicum *Joan. Lockii* inſcriptum *Tentamen de Intellectu*, Lib. I.

integris libris excutiendam ſuſceperunt. Oſtenderunt etiam viri acutiſſimi nullam eſſe Ideam, quæ ab adtentione in noſmet converſa & ſenſibus, per varias diviſiones & copulationes, originem non ducat. Quod de multis paſſim in Logica, Metaphyſica, & hoc Opuſculo demonſtravimus; & unuſquiſque eò magis agnoſcet, quò acriùs meditabitur.

Caput VI.

De Diſcrimine Corporis & Mentis, eorúmque conjunctione.

1. Mentem vocamus eam *Subſtantiam*, *quæ in nobis cogitat*, & cui inſunt facultates, quas Cap. IV. recenſuimus; *Corpus* verò eam quam ſentimus ei quæ cogitat adhærere, & quæ eſt *extenſa*, *diviſibilis*, *ſolida*, *mobilis & variis partibus variarum figurarum contexta.*

2. Quin facultates, quæ Spirituales dicuntur, *intellectus*, *voluntas*, *ſentiendi facultas*, *libertas* &c. diverſiſſimæ ſint ab iis quæ vocantur corporeæ, quales fine Paragraphi primi memoravimus, nemo dubitarit; nec, ſi utraſque comparemus, ullam inter eas adfinitatem deprehendere poſſimus. Si intelligendi facultatem cum extenſione, exempli causâ, conferamus, quid poſſit eis commune eſſe non capimus; quod idem, in ceterarum Mentis & Corporis proprietatum comparatione, deprehendimus.

 3. Hinc

3. Hinc fit ut ea, in quibus obſervamus tantùm extenſionem, ſoliditatem, diviſibilitatem, figuras varias, mobilitatem, ne cogitare quidem poſſe ſuſpicemur. Quis globum, exempli causâ, ligneum, aut lapideum, aut Atomum, cujuſcumque ſit figuræ, & quocumque motu agatur, cogitare poſſe ſibi in animum inducat? Negamus igitur mera corpora cogitare, quòd nullum in iis cogitationis indicium vel minimum cernamus.

4. Hoc poſito, ubi in nobis varias cogitationes eſſe ſentimus, eas tribui iis noſtri partibus quæ extenſæ, ſolidæ, & diviſibiles ſunt, non poſſe cenſemus. Cogitationum igitur ſubjectum eſſe ſubſtantiam, ab ea quæ ſubeſt proprietatibus corporeis diverſam exiſtimamus. Nam, quemadmodum in aliis omnibus rebus, non aliter eſſentiarum ignotarum genera & ſpecies diſtinguimus, quàm proprietatibus notis; ita hîc non alia de cauſa contendimus Mentem & Corpus habere eſſentias diverſas, quàm quia cogitatio & extenſio, & alia eorum adtributa nota planè diverſa ſunt.

5. Verùm duo obſervanda nobis ſunt, hoc in negotio. Unum, quod jam alibi diximus, diſtributionem illam rerum in genera & ſpecies pertinere tantùm ad *eſſentias nominales*; hoc eſt, nihil aliud inde colligi poſſe, niſi ea quæ in variis rebus novimus, & quibus *nomen* rerum illarum impoſuimus, eſſe diverſa. Sed utrum (quod alterum hîc animadvertendum) ſubjecta, quibus inſunt eæ proprietates, planè ſint diverſa neſcimus; quia eorum ſubjectorum, in ſe ſpectatorum, nobis ignota eſt natura. Proinde etiam an ejuſmodi proprietates unà eſſe queant,

queant, in uno eodémque ſubjecto, ignorare nos fateamur neceſſe eſt.

6. Hoc igitur unum, de diſtinctione Mentis & Corporis, certò dicere poſſumus: Nos in nobis deprehendere proprietates planè diverſas, & collectioni quidem proprietatum, quæ nomine generali *cogitationis* continentur, vocabulum indidiſſe *Mentis*; collectionem verò proprietatum, quæ extenſionem ac ſoliditatem aut involvunt, aut ſequuntur, vocaſſe *Corpus*. Hæc ſunt reverâ diſtincta, ſed utrum duæ ſubſtantiæ diverſæ, an una eadémque proprietatibus illis ſubſit, nobit latet.

7. Qui adfirmant mentem eſſe Corpoream, duplici ratione in rectam philoſophandi methodum peccant. Primò falſum eſt id, quod vocatur *Mens*, ſeu *cogitandi facultatem*, eodem modo intelligi ac *Extenſionem* & collectionem reliquorum adtributorum, quæ Corpus dicitur, ut ex ſuprà dictis liquet. Secundò, ſine ratione idem utriuſque proprietatibus ſubjectum ſubeſſe adfirmant, cùm conjunctionis earum, in una eadémque ſubſtantia, notionem perſpicuam non habeant.

8. Multi ex iis, quibus Mens & Corpus eſſe planè diverſa videntur, ulteriùs æquo procedunt; cùm ex eo quòd ea quæ iis nominibus adfecerunt diverſa ſint, etiam ea quæ non norunt eſſe diverſa; ſeu id ſubjectum, cui proprietates inſunt, & quod humanæ cognitioni ſubductum eſt, eſſe diverſum colligunt.

9. Quamvis autem ideæ proprietatum corporearum, & ſpiritualium adeò diſſimiles ſint, ſentimus tamen eas in uno eodémque homine

ita eſſe connexas, ut mutatione in alterutris coortâ, in alteris etiam mutatio fiat. Ita quando eſt in nobis voluntas movendi brachii, aut pedis, & aliarum quarumdam partium; moventur, ſi ſanæ ſunt. Moto etiam vehementiùs corpore, nova in nobis oritur cogitatio. Si quis, exempli causâ, carnes in aliqua corporis parte vi divellere nitatur, oritur in nobis moleſta doloris cogitatio. Atque hoc eſt, quod *Conjunctio Mentis & Corporis* dicitur.

10. Hîc gravis quæſtio oritur, apud Philoſophos, de re cujus τὸ ὅτι æquè notum nobis eſt, ac ignotum τὸ διότι. Quæritur quâ ratione fiat ut moto Corpore cogitet Mens, & viciſſim? ſeu ut res adeò diverſæ, quales ſunt proprietates iis nominibus inſignitæ, reciproco veluti agantur æſtu? Difficultas hinc etiam augetur, quòd Corpore adfecto, Mens facultatibus ſuis rectè uti nequeat. Quando longâ vigiliâ cerebrum exhauſtum eſt, aut alia de cauſa, ſomno oppreſſum, fruſtra de ulla re adtentè cogitare nitimur; inviti fatiſcamus oportet, donec ſomno refecti ad priſtinam adtentionem redire queamus. Brachio etiam malè adfecto, fruſtra Mens motum imperat; ſi Paralyticum ſit, aut reſecti nervi, non magis voluntati obſequitur,

Quàm ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes.

11. Ariſtoteles dicit * à Mente moveri corpus ὀρέξει ἢ προαιρέσει ἀλλοιωθέντος τινὸς κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἢ τὴν φαντασίαν, *adpetitu aut electione, aliquâ re mutatâ in ſenſibus, aut in Phantaſia.* Verùm hæc

* *De Animal. motione.* C. VI.

hæc eſt ipſa quæſtio, quî fiat, ut προαίρεσις, ſeu *Mentis arbitrium*, motum corpori indat, cùm nihil hiſce ſimilitudinis intercedat. Idem ait * Mentem eſſe ἐντελέχειαν τὴν πρώτην σώματος φυσικοῦ ζωὴν ἔχοντος δυνάμει: hoc eſt, ut vertere ſolent: *Actum primum corporis phyſici potentiâ vitam habentis.* Sed hæc ſunt meræ tenebræ, quibus vir ſapiens ſpeciem eruditionis captabat; nec veritatem inveſtigantibus ſatisfacere, aut nodo propoſito ſolvendo inſervire ullo modo poſſunt.

12. Adcuratiores ergo Philoſophi hîc confugiendum ſibi ad voluntatem ejus, quî hominem creavit, cenſuerunt. Ejus ſolâ voluntate fieri aiunt, ut ſubſtantiæ naturâ diverſæ ita ſe invicem adficiant, ut ſit veluti reciprocatio motuum & cogitationum. Corpus, ſecundùm eos, nullo modo in Mentem per ſe agere poteſt, neque Mens in Corpus; ſed præſto eſt Deus, cujus voluntate moto Corpore cogitatio injiciatur Menti, & Mente cogitante moveatur Corpus. Alioquin ullum eſſe inter motum & cogitationem connexum, præter merè arbitrarium, qui à Deo inſtitutus eſt, negant. Quomodo Mens, inquiunt, ipſa moveret brachium, quæ neſcit quî ſint contrahendi, qui extendendi muſculi; denique, quibus machinamentis imperium ſuum exſequutioni mandetur?

13. Hinc colligunt Mentis imperia, quibus conceptis corpus movetur, non eſſe cauſas propriè dictas, quæ vi ſuâ per ſe Corpus moveant; ſed occaſiones, quibus poſitis, Deus ipſe vi ſuâ omnipotente Corpus movet. Ita Dei voluntatem, quaſi

* *De Anima*, Lib. II. c. 1.

quaſi Mentis & Corporis vinculum, conſtituunt.

14. Hæc quidem clariora ſunt Ariſtotelicorum reſponſis, nam licèt non intelligamus quâ ratione à Deo moveantur Corpora, ei tamen vim eorum movendorum ineſſe conſtat. Verùm ad Deum viri acutiſſimi, potiùs conjecturâ, quàm evidentibus coacti rationibus, confugiunt. Quia non intelligunt quî res aliter fieri queat, rem ita ſe habere contendunt. Cui ratiocinationi in iis rebus locus eſt, quas penitus novimus; non in iis, quarum intimam naturam nobis ignotam eſſe ſcimus. Quando duos numeros clarè cognitos habemus, facile eſt ſcitu quæ ſumma, iis additis, exſurgat, & quæ inde confici nequeat; ſed ubi alteruter planè ignotus eſt, quis, niſi temerarius, quæ ſumma iis confici nequeat definire auſit? Similiter ii, quibus cùm Mentis, tum Corporis ignota eſt natura, ſine temeritate, quâ ratione alterutrum ab altero adfici poſſit, aut non poſſit, nequeunt definire.

15. Non deſunt, qui putent inter Mentem intellectualem & merum Corpus mechanicum intercedere tertiam ſubſtantiam, cum qua proximè conjuncta eſt Mens. Eam ſubſtantiam præficiunt adminiſtrationi OEconomiæ animalis, cujus Mens noſtra minimè conſcia eſt; ita ut Menti in movendo Corpore pareat, ceteráque curet quæ ad incolumitatem animalis pertinent. Ea ſubſtantia facultate ratiocinandi non magis, ex eorum ſententia, prædita eſt, quàm Animæ Brutorum; ſed tota in adminiſtrationem Corporis defixa, aliud præterea nihil agit, aut adtendit.

Ipſa

Ipſa per ſe in Corpus agit, cum quo tamen quænam ei poſſit eſſe adfinitas nemo dixerit: ut nemo etiam demonſtrarit non eſſe inter merum Corpus & Mentem medias quaſdam ſubſtantias, quales eſſe poſſint Anima Brutorum. Itaque ex hac ſententia, homo conſtaret tribus ſubſtantiis, Mente, Anima quæ præeſt OEconomiæ Animali, & Corpore. Quæ ſententia nec abſurda eſt, nec omni difficultate caret.

16. Nihic hîc tutius animo occurrit, candidâ ignorantiæ noſtræ profeſſione. Certiſſimè novimus eſſe aliquem inter cogitationes noſtras, & motus membrorum noſtrorum nexum; quoniam hæc ſe invicem excitant, & ſibi viciſſim ſuccedunt. Verùm quâ ratione motus in membris excitatus cogitationem in Mente procreet, & vice versâ; hoc demum eſt, quod penitus ignoramus. Igitur poſſumus quidem conjunctionem in nobis eſſe inter cogitationes & motus contendere, ita ut ſit quædam inter ea reciprocatio; ſed quomodo hæc fiant, prorſus nos fugit.

17. Si quæſiverit quiſpiam, cui ergo uſui ſit hac de re philoſophari, cùm poſtquàm eam animo diu verſavimus, vulgo doctiores non evadamus? Reſponſum hoc accipiet. Primùm ab iis, qui hæc feriò expenderunt, multùm ſuperari vulgus. Etenim ea quæ hîc cognoſci poſſunt, multò clariùs & diſtinctiùs norunt, quàm ii qui numquam huic ſpeculationi operam dederunt. Præterea certâ humanæ ignorantiæ cognitione; quâ fit ut norint adcuratè qui ſint ignorantiæ, qui cognitionis limites, animum veluti munitum habent adversùs eorum, qui ſe doctos falsò jactitant, fraudes; quibus vulgus facillimè capitur, quòd ſæpè

pè ea ſciri quæ extra humanæ cognitionis limites ſita ſint, exiſtimet.

§. 17. *Præterea* &c.] Eleganter hanc in rem *Auguſtinus* de C. D. Lib. XII. cap. 7. *Nemo ex me ſcire quærat, quod me neſcire ſcio; niſi fortè ut neſcire diſcat, quod ſciri non poſſe ſciendum eſt.*

18. Secundò, qui ſciunt ſecernere ignota à notis, ea in re ipſis illis, qui eruditi habentur, multò ſæpe ſuperiores ſunt, & ad veritates ignotas inveſtigandas aptiores. Numerus eſt ingens eorum qui ſe ſcire putant quod neſciunt, præſertim inter Eruditos; quibus ſapientior ſine dubio is eſt, qui novit ſe ea neſcire quæ neſcit, nec inani δοκησισοφίᾳ tumet. Qui ſe doctiores æquo putant, ii ubi aliquid inveſtigant, priùs id ſe reperiſſe cenſent, quàm repererunt, ac figmenta ſua cum veritate confundunt. At qui hæc diligenter ſecernere adſueti, non erubeſcunt fateri ſibi eſſe ignotum quod re verâ ignotum eſt; nullâ re incompertâ in progreſſu inveſtigationis admiſſâ, tutiùs ad verum perveniunt; aut ſaltem quare eò perveniri nequeat deprehendunt, nec ſe ampliùs inani labore fatigant.

§. 18. *Qui ſe doctiores* &c.] *Bion*, apud *Laërtium*, ait τὴν οἴησιν προκοπῆς ἐγκοπὴν, *opinionem profectûs impedimentum*; *Plato* in Sophiſta: μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι: *nihil addiſcere velle eum, qui jam ſapere ſe opinatur.* Seneca de Tranquill. Cap. 1. *Multi ad ſapientiam potuerunt pervenire, niſi ſe putaſſent jam perveniſſe.*

19. Hæc paucis, licèt extra rem ſint, hîc obſervanda duximus, ne ἐποχὴ & ignorantiæ profeſſio, quæ paſſim hoc in Opuſculo occurrunt, legentium animos offendant; quaſi hîc tantùm dubitationum noſtrarum Catalogum ſcriberemus.

CA-

Caput. VII.

An cogitationum noſtrarum ſubjecto inſint facultates Vegetativa, Nutritiva, & Locomotiva?

1. SCholaſtici ſolent Animis hominum tribuere quatuor facultates, quæ ad Corpus referuntur, *Senſitivam*, *Nutritivam*, *Vegetativam*, & *Locomotivam*. Dubium nobis eſſe nequit quin ſenſitiva facultas inſit ei Naturæ, quæ in nobis cogitat; nam ejus rei nobis conſcii ſumus, & ſenſatio eſt genus cogitationis, ut ex iis quæ hactenus diximus ſatis adparet. Igitur reliquæ expendendæ ſuperſunt.

2. *Vegetativa* facultas ea dicitur, quâ Plantæ & Animalia vegetantur. Ante omnia ſciendum eſt quid ſit *vegetari*, aut quid eâ voce intelligatur. Planta vocatur *vegeta*, quæ neque ſicca, neque marcida, neque fracta ex aliqua parte eſt; ſed in eo ſtatu manet, quo ſolet eſſe, ubi ſuccus ei non deeſt quo alatur, creſcitque ac viret. *Vegetum* dicitur animal, quod ſanum & incolume eſt, ut eſſe ſolet quando & ſucco abundat, nec ulla eſt in ejus organis perturbatio.

3. Si ergo ſit in Plantis & Animalibus vegetativa facultas, erit facultas; quæ organa eorum ſarta tecta conſervabit, ſuccúmque in ea inducet. Ut autem ſciamus an ſit ejuſmodi in Mente noſtra facultas, quæ corpus noſtrum tueatur, ejúſque alimenta adminiſtret; videndum primùm an ejus nobis ſimus conſcii, quod nemo

nemo comperiet. Supereſt igitur ut ſecundo loco rationibus hoc probetur, quæ nullæ alicujus momenti adferuntur.

4. Ajunt quidem Scholaſtici, quemadmodum ejuſmodi facultas Animalibus & Plantis ineſt, ut adparet ex eorum vegetatione: ita oportere ſimilem eſſe in nobis, quoniam non minùs ac reliqua Animalia vegeti ſumus. Sed ab iis quærendum quid, hoc in loco, voce *Facultas* intelligant, an Ens à diſpoſitione organorum Plantarum & Animalium diverſum, an verò ipſam illam organicam diſpoſitionem?

5. Si intelligant Ens diverſum, oportet primò dicant ſítne Subſtantia, an Accidens? Dicent fortè eſſe *formam ſubſtantialem*, aut accidens ei formæ inhærens; at ſuum hoc reſponſum debebunt argumentis evidentibus fulcire; quod non facient, niſi oſtendant nullam eſſe aliam rationem quâ Plantæ & Animalia vegetari queant. Hoc autem numquam oſtendent, quia neque ipſis, neque ulli alii ita perſpecta eſt Plantarum Animaliúmque intima natura; ut omnia quæ in ea ſunt, & quorum eſt capax, norint, útque certo modo ea vegetari, nec ullo alio poſſe, adfirmare queant.

6. Deinde neceſſe eſſet oſtendere quid intelligant voce *formæ ſubſtantialis*, nam quando dicunt eſſe ſubſtantiam, quæ materiæ accedens eam *actuat*, & facit *ut res ſit id quod eſt*; id & obſcuriſſimum eſt, & eò tandem redit, ut cogantur fateri formam illam ſuam ſubſtantialem eſſe neſcio quam *ſubſtantiam ignotam*, ad quam confugiunt, quia aliter ſe expedire nequeunt. Sed præſtaret ignorantiam ſuam fateri diſertis verbis, quàm

quàm Lectori obſcuris vocibus, & quarum ſenſus nullus eſt, illudere.

7. Verùm ponamus cum illis eſſe in Plantis & Animalibus neſcio quid, præter diſpoſitionem organicam, quod ea vegetat; non ſequitur tamen eſſe in Mente Humana *Facultatem Vegetativam*, quidni enim à Mente diſtincta eſſet? An non poſſet eſſe tertia ſubſtantia, de qua diximus Capite ſuperiore §. 15? Nulla ſanè ratio eſt, quæ contrarium ſuadeat; ideóque hanc Hypotheſin æquè facilè rejicimus, ac admiſſa eſt.

8. Iidem Philoſophi Scholaſtici Menti tribuunt *Facultatem nutritivam*. de qua eadem occurrunt dicenda, quæ de Vegetativa modò diximus. 1. Nullius facultatis nutritivæ Mens ſibi conſcia eſt, neque enim novimus quomodo corpus noſtrum nutriatur, internâ conſcientiâ, ſed tantùm ex humani corporis diſſectione, atque ex conjectura. 2. Rationes nullæ ab iis adferuntur, quibus probent non eſſe aliam Subſtantiam in Animalibus, quâ alimenta per totum corpus deferantur; neque enim oſtendunt Scholaſtici hoc nullo alio poſſe fieri modo, præter eum quem proponunt.

9. Ex hiſce jam liquet quod de Nutritiva facultate dicunt, id eſſe Hypotheſin, ad quam non re ipſâ deducti confugerunt; ſed quam, ut viderentur vulgo doctiores,* vocibus obſcuris veſtitam, invenerunt. Hoc, niſi ſatis ex dictis perſpicuum eſſet, poſſet ex hiſce verbis Ariſtotelis cognoſci. * Quæ hodie Mentis facultates vocantur, ille vocat *μόρια partes*, & poſtquàm

* *Magn. Moral. Lib.* I. c. 4.

quàm dixit τὸ λογιστικὸν, τὸ θυμικὸν & τὸ ἐπιθυμητικὸν, *rationalem, iraſcibilem, & concupiſcibilem* partem ad nutritionem nihil facere, eámque ad θρεπτικὸν μόριον retulit; ait partem nutritivam *videri ſimilem ignis, qui abſumit quidquid objeceris, ſed ad capiendum nullo impetu fertur: ita ſi objicias alimentum nutritivæ parti animæ, alit, ſin minùs, nullo impetu ad alendum fertur.* Summus Philoſophus quæcumque in mentem veniebant dicebat, & obſcuriſſimis ideis adſuetus, ſibi pulcrè ratiocinari videbatur; modò ne ad ſilentium adigeretur.

10. Ad Facultatem *locomotivam* quod adtinet, quæcumque de ea dicere poſſumus jam ſunt Capite antecedenti prælibata; etenim facultas illa locomotiva non differt à vi, quæ ineſſe Menti dicitur, movendi Corporis cui conjuncta eſt; ſiquidem quidquid Mens loco movet id, interventu membrorum, ſitu priſtino depellit.

11. Itaque eædem occurrunt hîc difficultates, quas antea memoravimus. Ariſtotelici nihil hîc opis afferunt, quia ne quæſtionem quidem ipſam ſatis intelligere videntur. Recentiores quidem multi omnem movendorum corporum facultatem Menti detrahunt, ut Deo ſoli tribuant; verùm, uti jam monuimus, eò tantùm devenìunt, quòd ignorent quî fieri queat ut à Mente Corpus moveatur. Ignorantia autem noſtra, in re alioqui nobis non planè perſpecta, qualis eſt natura Mentis, inſtar fundamenti, cui firmum aliquid inædificemus, eſſe nôn poteſt. Alii Animam, inter Mentem & Corpus mediam, huic negotio præficiunt.

12. Nos

12. Nos hîc ad ἐποχὴν, tamquam ad ſacram anchoram, confugimus, & quemadmodum certò nobis conſtat Mente volente moveri Corpus noſtrum, quod admotum iis, quæ minorem vim ad reſiſtendum habent, ea quò volumus transfert: ita incertum nobis eſſe fatemur an id ſubjectum, cui inſunt cogitationes noſtræ, quodcumque tandem ſit, ſit propriè dicta cauſa motûs membrorum noſtrorum, an tantùm occaſio, quâ poſitâ, ab alia cauſa membra noſtra, pro Mentis imperiis, moveantur.

Caput VIII.

De Origine Mentis.

1. Ex quo philoſophari cœptum eſt, variæ de Mentis origine fuere ſententiæ, quæ tamen ad tres præcipuas referri queunt. Qui Mentem corpoream ſtatuunt, eam à parentibus, unà cum Corpore, generari aiunt. Alii initio Mundi à Deo creatam, ſine Corpore; quo in ſtatu cùm in Deum peccaſſet, dejectam in Corpus, quaſi in ergaſtulum, ut pœnas daret, fuiſſe. Alii denique, inter quos plerique fuerunt Scholaſtici, eam à Deo creari & Corpori, cùm formatum eſt, immitti. Cùm hæc omnia ſint incertiſſima, & deſtituamur etiam ſubſidiis ad verum inveniendum neceſſariis; attamen trium harum ſententiarum Principes, eas quaſi indubitatas in medium proferunt, qua in re cùm ſuperbia, tum cæcitas ingenii humani ſtupenda eſt.

2. I. Qui

2. I. Qui Mentes corporeas, eáſque inſtar Corporis ex traduce propagari contendunt, ii primò, quod ſibi non conſtat dicunt, cùm corpoream ſubſtantiam Menti tribuunt; nullum enim neceſſarium connexum inter cogitationes, & corpus, nullam adfinitatem deprehendimus, quod ſuprà jam obſervatum. Secundò, nulla eſt ratio plauſibilior, quâ ſuam de propagatione Mentis ſententiam fulciant hac; ſcilicet, propagari omnia genera Animalium & Plantarum, proprietatéſque adeò omnes generis à progenitoribus, aut ſeminibus, ad ea quæ inde naſcuntur tranſire; unde colligere oporteat quidquid pertinet ad humanam ſpeciem, adeóque Mentem, id etiam à parentibus ad liberos defluere. At hæc ratiocinatio ultra veriſimilitudinem, eámque levem, non progreditur. Etenim unde illis conſtat in humano genere hoc non eſſe ſingulare, quòd totus homo ex traduce non derivetur, cùm ſint in homine tot alia ſingularia? Quare neceſſe eſt omnia genera eodem modo propagari? Imò verò quis in ipſis Brutis Animam mechanicè formari oſtendere queat? Quis corpoream dicere auſit, aut etiam ipſum corpus organicum, & tantâ arte diſpoſitum, mechanicis rationibus, non à Naturis Plaſticis ita diſponi?

3. II. Qui Mentes initio mundi creatas aiunt, unde hoc acceperunt? Neque enim ejus rei recordamur, neque Plato, aut Pythagoras, aut Chaldæi, quorum hæc fuit ſententia, ex revelatione divinâ eam habuerunt. Solent quidem dicere ſe hoc quoque ratiocinatione collegiſſe, non ex Anteceſſorum modò doctrina accepiſſe. Verùm hoc eſt eorum præcipuum argu-

gumentum, idémque infirmiſſimum; nempe, quî Deus innocuas Mentes in Corpora mitteret, ubi tot malis ſunt obnoxiæ, illæsâ juſtitiâ ſuâ, intelligi non poſſe. Sed quid contra juſtitiam divinam eſt, ſi Mentem omnium rerum ignaram, eo momento quo creatur (poſito eam creari) immitti dicamus in Corpus, quo tamquam organo, ad diſcenda multa, utatur, atque in primis ſummæ beatitudinis viam; ad quam beatitudinem, ſi per incommoda quædam perveniat, éſtne quod queratur? Quid eſt ea in re iniqui, ſi Deus felicitatem, quam non debet, velit aliquâ moleſtiâ, eáque brevi tempore exantlanda, veluti emi.

4. III. Tertiæ ſententiæ fautores Scholaſtici unde acceperunt Mentem à Deo creari? Unde ſciunt eam eo momento, quo Corpus eſt formatum, non priùs, neque poſteriùs, demitti? An poſſunt indicare quo tempore formatum ſit Corpus? Quidam ſanè quadrageſimo die animum in hoc immitti ſtatuunt, quòd ſit, ut ajunt, eo tempore formatum. Sed cùm id æquè dubium ſit, quid demum hoc eſt, niſi hariolationem hariolatione defendere? At, inquiunt, quandoquidem Corpus eſt veluti domus Mentis, par eſſe videtur, ut antequàm hoſpes excipiatur, hoſpitium abſolutum ſit. Alii reponent hoc non obſtare quominùs Mens in imperfecto Corpore aliquamdiu ſit; poſſe fieri etiam ut Mens non addatur Corpori comes, niſi poſtquàm in auras æthereas editum eſt, cui enim antehac eſſet uſui? item ut Corpus natum ſit aliquamdiu inſtar plantæ, aut meræ machinæ, cui deinde addatur Mens, veluti cuſtos;

quando neceſſe eſt, ſocietatis cauſâ, ut officiis incipiat fungi, ſupra naturam plantæ, aut machinæ poſitis. Denique eæ Scholaſticorum, ut ita dicam, *poſſibilitates* innumeris aliis oppugnabuntur *poſſibilitatibus* æquè veriſimilibus, & æquè fide dignis.

5. Nobis hîc, quid Veritatis perſpicuæ Sectatores magis deceat, confeſſione ignorantiæ, nihil occurrit. Néve hujus confeſſionis aliquem pudeat, à nemine poſſe hîc veritatem certò cognoſci, oſtendemus.

6. Tres tantùm ſunt viæ, quibus poſſet ad originis Mentium cognitionem iri, quæ omnes ſunt nobis obſeptæ. Prima eſt naturæ Mentis plenior cognitio, ex qua fortè ejus originem intelligere poſſemus; ſed, quâ nobis deficiente, eâ viâ progredi non poſſumus. Altera via eſt recordatio ipſius Mentis, quæ memor ſuæ originis, à quo tempore fuerit ſcire poſſet; verùm ejus rei memoria nulla eſt. Tertia, revelatio Naturæ intelligentis, ac fide dignæ, à qua quod neſcimus, edoceremur; quo auxilio caremus, neque enim Deus, aut inferior aliqua alia Natura, quidquam quod ſciamus, hac de re clarè aperuit, aut cognoſcendum ex conſectariis præbuit. Nam argumenta, quæ ex æquitate & juſtitia Dei ducuntur, dubia eſſe vidimus.

7. Hoc in loco, ita ſe geſſerunt Philoſophi, ut ſæpe aliàs ſolent. Cùm cupiditate veri cognoſcendi flagrarent, & in omnes partes animum verſarent; ut pro ſe quiſque veritatem, ſi quà ſe offerret, vel fugientem raperet; *poſſibilitates* pro veritate amplexi ſunt, ne viderentur fruſtra laboraſſe, útque animo veri avido aliquâ ſal-

ſaltem veri ſpecie ſatisfacerent. Deinde tempore, inter Sectatores eorum, qui primi eas ſententias defenderant, auctoritatem tantam eæ nactæ ſunt; ut *poſſibili* idem deferretur honos, quem ſoli compertæ Veritati tribuere jus, fáſque eſt, hoc eſt, non dubius adſenſus, qui uni evidentiæ debetur.

Caput IX.

De Mentis Immortalitate.

1. Duo ſunt ex quibus maximi momenti quæſtio, de Immortalitate Mentis, ſolvi queat. Primum eſt ipſa natura Mentis, quæ ſi nobis perſpecta foret, fortè mortalitatis, aut immortalitatis manifeſta præ ſe ferret indicia. Alterum voluntas Dei, quâ fit, aut fieri poteſt ut Ens naturâ ſuâ mortale in æternum tamen duret. Alterutro horum principiorum, pro ſententia quam circa naturam Mentis amplexi erant, uſi ſunt Philoſophi Chriſtiani.

2. Horum ſententias proferemus, ſtatim ac dixerimus, 1. nos *Mentis* voce hîc intelligere *id quod in nobis cogitat*, quidquid ſit: 2. *Mortem* hîc non quamvis mutationem, ſed aut *adnihilationem*, aut eam mutationem quæ facultates omnes alicujus rei deſtruat, dici. 3. Mentem igitur dicendam *immortalem*, ſi neque *adnihilari*, neque umquam ita mutari ſtatuatur, ut facultates, quas in ea deprehendimus, amittat.

3. Hoc poſito quæſtionis ſtatu, ſunt, ut alibi diximus, qui exiſtiment Mentem eſ-

ſe ſubſtantiam prorſus à Corpore diverſam; quæ naturâ ſuâ perpetuò cogitet, nec cogitatione deſtitui poſſit ab ulla Creatura; ſed tantum à Deo, qui eam poſſet in nihilum redigere, ut reliquas omnes ſubſtantias. Hæc ſi vera eſt ſententia, quod illi contendunt, ex eo quòd partes corporis diſſipantur, diſſipari Mentem quæ partibus caret; aut facultatibus ſuis ſpoliari, vel in nihilum redigi, non ſequitur; ſi enim Mens ſit naturæ planè à Corpore alienæ, mutatio quæ Corpori evenit, ad eam neceſſariò non pertingit.

4. Si incertam eam eſſe ſententiam quis colligat, ex iis quæ ſuprà de ignorantia noſtra circa naturam Mentis, demonſtravimus, adeóque dubia eſſe dicat, quæ inde tantùm deducuntur, conſectaria, non equidem negabimus; ſed certè hoc nobis concedi oportebit, non poſſe evidenter demonſtrari, diſſipato Corpore, Mentem quoque diſſolvi, quoniam poteſt fieri ut ſint diverſæ planè naturæ. Igitur ſi Mentis immortalitas, inde deducta, dubia eſt; non minùs mortalitas Mentis, ex contrariis principiis collecta, incerta erit; unde ſummùm hîc oportere ἐπέχειν, quoniam utrimque obſcuræ ſunt rationes, conſequens eſſet.

5. Alii * ex Chriſtianis, qui immortalitatem Mentis non minùs acriter tuentur, exiſtimant tamen eſſe corpoream, nec negant, naturâ ejus abſolutè conſideratâ, poſſe diſſolvi; ſed divinâ voluntate, eáque immutabili, fieri ajunt ut re ipsâ numquam diſſolvatur, etiamſi Corpus quod ſub oculos cadit putreſit. 6. Re-

* *Tertullianus*, & alii multi Patres. Vide *Dionyſ. Petavium*, Dogm. Theol. T. III. Lib. I. c. 5.

6. Regeri quidem poteſt, ut ſatis ſuprà demonſtravimus, hanc de natura Mentis ſententiam eſſe incertam: at evidenter, uti nec prior opinio, confutari nequit. Poſſet etiam dici ab Epicureis aut aliis Mentis mortalitatis propugnatoribus, dubium eſſe an Deus velit Mentes eſſe æternas, qua de re poſtea agemus; ſed interea fateantur oportet, ſe negare quod an verum ſit neſciunt; quis enim rationibus philoſophicis, probari poſſe Deum finem durationi Mentium præſtituiſſe dicere auſit? Certè plerique qui negant immortalitatem Mentis, Dei ipſius exſiſtentiam, aut diſertè, aut per conſequentiam negant; quam, in tertia Sectione, demonſtrabimus, quamvis & alibi breviter ſit à nobis probata.

7. Hinc primùm colligere meritò poſſumus, qui negant Mentem eſſe immortalem, eos quamcumque de Mentis natura opinionem ſequantur, temerarios eſſe; quoniam ſeu corporea, ſeu incorporea ſit, mortalitas ejus probari nequit, neque ex diſſolutione Corporis colligi.

8. Deinde quoniam, ex ipſa natura Mentis ignota, nihil ſatis certum poteſt elici, aliò nos ad cognoſcendam Mentium, poſt diſſolutionem Corporis, ſortem, confugere oportere. Theologi divinam revelationem meritò hanc in rem proferunt; ſed quia hîc ſolâ Ratione nitimur, videndum an ex iis, quæ nos recta docet Ratio, poſſimus certa quæpiam, de immortalitate Mentis, deducere conſectaria.

Quædam ſunt hîc nobis ſumenda, ne in iis probandis & inſtitutâ brevitate & hujus diſciplinæ

næ limitibus excedamus. * Unum eſt, humani generis eſſe initium, quod ex Hiſtoriis omnium Gentium, novitate Artium, aliiſque certiſſimis indiciis conſtat; nec ſanè hominum vitâ finitâ æterna duratio confici poteſt. Alterum eſt, Cauſam humanâ naturâ præſtantiorem ei ortum dediſſe, nam nihil poteſt per ſe è nihilo emergere. Tertium eſt, Cauſam illam, quam *Deum* vocamus, nos hiſce in terris poſuiſſe, non animo nobis nocendi, ſed contrà benefaciendi; quod nobis conſtat ex omnis generis bonis, quibus nos circumdedit; quales ſunt tot præſtantiſſimi omniúmque generum terræ proventus, quibus utimur, ſumma cum voluptate. Qua in re, non prætermittendum eſt, ita nos à Deo eſſe conſtitutos, ut ne ipſis quidem infirmitatibus naturæ ſatisfaciamus, quin maximam experiamur voluptatem: ut quando poſt famem & ſitim, edimus & bibimus, &c. Quartum eſt, eam eſſe humani generis conſtitutionem, ut ſine extremis malis homines mutuis officiis carere nequeant. Quis enim omnia ſolus in deſerto, ſine ulla ope humana, ſibi ſubſidia ad vitam commodè degendam neceſſaria parare poſſet?

10. Negari certè nobis, ſine ſumma iniquitate, ſuperiora poſtulata nequeunt; nunc fingamus omnia humanitatis officia ſibi invicem homines omnes exhibere; ita ut totum humanum genus inter ſe agitaret eo modo, quo cognati, iique amiciſſimi, vivere ſolent. Nihil videretur poſtea hominibus exoptandum relictum, niſi ut morbis omnibus carerent, útque

* *Vide Logicam* Part. III. cap. I. §. 9.

útque ea vita æternùm duraret; aut ſi eſſet amittenda, ejus jactura fieret, ut aliam non deteriorem in æternum conſequeremur. Imò ſi cupiditatem humanæ naturæ inſitam excutiamus, comperiemus nos neceſſariò cupere beatitudinem cui nihil prorſus deſit; ita ut nihil ampliùs optari queat, neque quidquam in poſterum timeri. Hæc ſumma eſt votorum noſtrorum, ad quam tanto impetu ferimur, ut nihil, præter beatitatem ejuſmodi, ægri animi deſideriis ſatisfacere poſſit.

11. Hinc ſequitur tot bona, quæ à benefico Numine accepimus, omnia inania, niſi perpetuâ felicitate fruamur, futura. Nam quamvis omnibus bonis, quæ hîc in vita hacce mortali comparari poſſunt, frueremur; tandem iis carendum eſſet, & moriendum in ſumma triſtitia, propter æternam jucundiſſimarum rerum jacturam. Tunc temporis bona omnia, quibus antea fruebamur, veluti in venena verſa, nos acerbiſſimè cruciarent. Eodem loco eſſemus ac qui, ſine morbo ullo, valente ſtomacho & cibum adpetente, recordaretur quidem ſe omnis generis cibis olim abundaſſe; ſed ſibi ſtatim fame pereundum eſſe ſciret. Memoria illa præteritarum copiarum eum vehementiſſimè cruciaret, nedum ut ejus dolorem leniret.

§. 11. *Hinc ſequitur* &c. Cicero de Finibus, Lib II. n 86. aliud agens: *Si amitti*, inquit, *vita beata poteſt, beata eſſe non poteſt. Quis enim confidit ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit? Qui autem diffidit perpetuitati bonorum ſuorum, timeat neceſſe eſt, ne aliquando amiſſis iſtis, ſit miſer. Beatus eſſe in maximarum rerum timore nemo poteſt.* Tuſcul. Quæſt. Lib. I. n. 118 *Non temere*, inquit, *nec fortuito ſati & creati ſumus, ſed profecto fuit quædam vis, quæ generi conſule-*

ſuleret humano; nec id gigneret aut aleret, quod cùm exantlaviſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum; portum potiùs paratum nobis & perfugium putemus.

12. Igitur ſi eſſet, ſine ſpe beatitudinis, poſt hanc vitam futuræ, moriendum; jam beneficum illud Numen non immeritò in nos contuliſſe videretur bona hujus vitæ, non benefaciendi causâ, ſed potiùs irritandæ noſtræ cupiditatis, cui tamen nullâ ratione ſatisfactum vellet; hoc eſt, animo nos acerbiſſimo ſupplicio interficiendi. Cùm ita conſtituti ſimus, ut omnibus numeris abſolutam beatitatem neceſſariò optemus, Deus oſtensâ nobis aliquantâ ejus parte, ut eam magis optaremus, ſubitò omnem ejus ſpem ſubtraheret, ut in ſumma deſperatione vitam relinqueremus. Nobiſcum ageret eodem modo, ac qui homini fame vehemente laboranti cibum olfaciendum offerret, ut videret miſerum

Longo die, bis terve mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo.

13. Hoc quid fieri crudelius poſſit, me non capere fateor. Igitur aut eam, à qua tot & tanta beneficia in nos ſunt collata, eſſe omnium Naturarum crudeliſſimam; aut nobis negari ab ea beatitudinem, quia dari non poteſt, dicendum eſſet.

14. Prius abſurdum eſt & iniquum, quoniam eum qui nobis certa bonitatis dedit indicia ſuſpectum habere crudelitatis, ſine cauſa, abſurdum ſimul ac iniquum eſt. Sine cauſa autem

à Deo

à Deo nobis felicitatem datum non iri, priusquàm certò nobis conſtaret hanc ab eo exſpectari non debere, ſuſpicaremur. Quomodo rurſus certò nobis conſtare poteſt, Deo non eſſe voluntatem nobis tribuendæ beatitudinis? Certè nos ab eo innumeris beneficiis fuiſſe cumulatos videmus; unde eum porrò in nos beneficum futurum, niſi ipſi fortè obſtemus noſtris vitiis, potiùs eſt colligendum.

15. Æquè abſurdum eſt dicere Deum non poſſe nobis beatitudinem dare; nam qui potuit efficere ut eſſe inciperemus, annon poterit facere ut aut pars noſtri poſt mortem æterna ſit, aut ut totus etiam homo denuò vivat, quamvis Corpus ejus diſſipatum olim fuerit? Poſterius certè non eſt priore difficilius.

16. Inde ergo colligimus Deum & velle & poſſe nos æternâ donare felicitate, quod fieri nequit, niſi ſaltem ea pars noſtri quæ intelligit, vult, ac ſentit, æternùm vivat, adeóque niſi Mens noſtra immortalis ſit. Si ergo conſtat Deum & poſſe & velle nos æternâ donare felicitate, eo ipſo Mentes noſtras immortales eſſe liquet.

17. Hæc noſtra ratiocinatio ſtatuit Deum bonitati ſuæ convenienter non acturum, ſi nullam hominibus beatitudinem æternam præberet, quamvis alioquin hujus vitæ bonis omnes fruerentur, quatenus homini iis frui licet; at multò majoris erit ponderis, ſi, quod res eſt, animadvertamus, neminem iis omnibus frui non tantùm propter corporis infirmitatem, alióſque inevitabiles caſus, ſed potiſſimùm propter violationem ejus Legis, quam natura ipſa ac conſtitutio-

tutio hominis nos docet. Diximus homines hîc in terris à Deo collocatos, ut ſe invicem adjuvarent, quoniam quò minus auxilium ſibi viciſſim præbent, eò miſeriores; quò amplius, eò feliciores evadunt. Hoc cùm ſit manifeſtum, homines tamen adfectibus occæcati ſibi invicem, quàm maximè poſſunt, nocent, quâ re infeliciſſima hæc vita facta eſt. Atque inter ceteros infelices ſunt ut plurimum, qui maximè omnium Legem illam obſervant; quâ fit ut qui divinæ voluntati omnium maximè convenienter vivunt, ii demum ſint mortalium ſæpe infeliciſſimi.

18. Hoc poſito, quærendum an ex iis, quæ de Deo novimus, poſſimus conjicere Deum eorum, qui legem ab ipſo naturæ humanæ inditam obſervant, ideóque infelicem vitam ducunt, nullam rationem habiturum. Certè qui ortum Hominibus dedit, non ut iis malefaceret; eóſque ita conſtitutos eſſe voluit, ut mutuo auxilio indigerent; idem ſe adjuvent invicem, ſine dubio, vult; adeóque eorum vitam, qui id faciunt ad quod ſunt naturâ ſuâ comparati, probat. Si eorum probat mores, an eos à Deo neque miſeriis hujus vitæ eximi, neque poſt hanc vitam quidquam accipere mercedis credibile eſt? Niſi præmio quopiam vitæ hujus incommoda probis penſaret, ſibi ipſe, ut ita dicam, contradiceret; qui vellet homines ſe mutuò adjuvare, & tamen eos, qui maximè huic ejus obtemperarent voluntati, omnium peſſimè haberi pateretur.

19. Igitur ex miſeriis, quæ à probis, hoc eſt, iis qui maximè humanam Societatem colunt, hac

in vita feruntur ſæpiſſimè, certiùs colligimus Mentes eſſe immortales; quoniam eorum nullam alioqui Deus rationem haberet, quod abſurdum eſſe vidimus.

20. Ita, ſolâ Ratione duce, eò uſque pervenimus, ut abſurda nobis videatur eorum ſententia, qui crediderunt hominem, cùm moritur, æternùm interire Accedente deinde Revelatione, firmiſſimis nixa argumentis, res extra omnem dubitationis aleam ponitur; præſertim apud eos, qui non optant nullam eſſe probis mercedem poſt hanc vitam, ne ſibi delictorum ſuorum ſint timendæ pœnæ. Verùm argumenta ex Revelatione petita, ne in alienam meſſem falcem injiciamus, hîc non adtingemus.

21. Sunt quibus hæc noſtra ratiocinatio diſplicuerit, quod adfirmare non audeamus Mentem eſſe naturâ ſuâ immortalem; ſed 1. ſi quod neſcimus id non adfirmemus, an poſſumus vituperari? 2. Rem ipſi probent, & libenter in eorum caſtra tranſibimus. Quod ſi adfirment non quod verum eſſe ſciunt, ſed quod volunt videri verum, nos eo fuco uti nolle profitemur. Deinde neſciunt quid ſibi velint, cùm ipſi diſertiſſimè adfirment nihil naturâ ſuâ eſſe immortale, præter Deum; dum dicunt reliqua omnia, vi ejus ſolius conſervationis, quam *Creationem perpetuam* eſſe volunt, durare; quod ſi ita eſt, Mens voluntate divinâ, non naturâ ſuâ, eſt immortalis.

Primæ Sectionis Finis.

PNEUMATOLOGIÆ

SECTIO SECUNDA.

DE SPIRITIBUS PURIS.

CAPUT I.

An ſint Spiritus Puri, aut ſaltem craſſiore corpore exuti?

1. VIx ulla Philoſophiæ pars eſt, cujus argumentum abſtruſius ſit, atque ab humana cognitione remotius, iis de quibus hac Secundâ Pneumatologiæ parte acturi ſumus. Vix tamen ulla eſt, de qua veteres Philoſophi, *Pythagorici* potiſſimùm & *Platonici*, & qui eos inter Chriſtianos veteres & recentiores ſequuti ſunt, plura & ſubtiliora in medium adtulerint. Ingenium, ſcilicet, humanum rebus inuſitatis gaudet; & ſe in iis maximè interdum jactat, quæ minimè omnium novit. Nos quidem eorum præcipua dogmata paucis, ut hiſtoria opinionum Philoſophorum aliquatenus innoteſcat tironibus, explicabimus. Sed ſimul plerumque ſummam incertitudinem eorum omnium, quæ hac de re dicuntur, oſtendemus.

2. *Spiritus puros* vocant eos, quos putant aut omni corpore deſtitutos, aut certè tenuioribus mul-

multò, quàm noſtra ſunt, indutos eſſe. Etenim in duas ſententias abiere Philoſophi, circa hoſce Spiritus. *Chaldæi* Veteres, & Platonici ac Pythagorici, qui omnia dicuntur Chaldæis debere, videntur omnibus Spiritibus, excepto *Deo Deorum*, ut loquuntur, corpus tribuiſſe, ſed tenuius multò quàm noſtrum eſt; quod Scriptores Chriſtiani Veteres plerique ſequuti ſunt, & Scholaſticorum nonnulli. At alii, inter quos *R. Carteſius* ejúſque diſcipuli eminent, eos Spiritus nullâ prorſus materiâ eſſe indutos contendunt.

3. Verùm, 1. licèt concederemus poſſe eſſe Spiritus, ſine ullis corporeis proprietatibus, ut vult Carteſius; non conſtaret an re ipſâ iis careant, an verò omnes, ita volente rerum omnium Creatore, corpori ſint conjuncti. 2. Cùm ignota nobis ſit Spirituum & Corporum intima natura, non poſſumus, utrum Spirituum & Corporum proprietates in uno eodémque ſubjecto eſſe nequeant definire, ut alibi oſtendimus. Fortè autem idem eſt utrarumque ſubjectum, fortè diverſum, fortè eæ proprietates neceſſariò conjunctæ ſunt; adeò ut hîc nihil explorati habeamus. Qui ergo negant aut adfirmant poſſe eſſe Spiritus, ſine ulla corporea proprietate, ii longiùs æquo progrediuntur.

4. Chaldæi tamen * Græcique Philoſophi, ex Pythagoræ & Platonis Schola, Mentibus incorporeis perpetuò adeſſe corpus tenuiſſimum; & Mentes Humanas, hoc craſſo corpore deſtitutas, eo, quod ὄχημα vocant, ſeu *vehiculum Mentis*, eſſe indutas, nec unquam

* Vid. Hiſt. Philoſ. Oriental. T. Stanleii.

exui volunt. Sed ſua dogmata quaſi quædam *λόγια*, auctoritate potiùs Deorum, vel Magiſtrorum ſuorum, quam rationibus ſuffulta proferunt. Cùm autem nec veritas Oraculorum illorum, nec *ἀναμαρτησία* Philoſophorum conſtet; eorum dogmata, quaſi compertæ veritatis, admittere non poſſumus. Ea tamen noſſe conducit, ut ſciamus quæ fuerit olim ſententia de hoc negotio, inter ſapientiores Ethnicos & Chriſtianos, qui eos ſequuti ſunt; quibus etiam Hebræos, è captivitate Babylonica reduces, conjungere poſſumus.

5. Cùm nequeamus colligere ex natura ipſa Spirituum, nobis ignota, utrum ſint aut ſine omni corporea proprietate, vel cum tenuiore tantùm corpore, quando *puri* dicuntur, videndum eſt an Experientia nos aliquid de hiſce doceat; multa enim eâ viâ, imò pleraque omnia Entia novimus, ad quorum cognitionem ſolâ ratiocinatione aut numquam, aut rarò deveniremus.

6. Per totum Orientem, viguit ea ſententia, quam jam adtigimus; nempe, præter ſupremum Deum, eſſe innumeras alias inferiores Mentes, ejus in adminiſtratione Univerſi Miniſtras. Eas Mentes ſæpe ad homines miſſas fuiſſe, cùm ut aliquid eos monerent, tum ut improbos plecterent & probis ſubſidio eſſent. Prout autem ipſis videretur, conſpicuas, aut inconſpicuas factas; adeò ut multa egerint non advertentibus hominibus, multa etiam ab iis conſpectæ, formâ plerumque humanâ, ſed auguſtiore & ſanctiore. † Græci ſimilia etiam de ſuis Numinibus narrabant

† Vide & *Apuleïum* in Libro *de Deo Socratis*, & in Libro *de Mundo*.

bant, ut apud Poëtas, & Hiſtoricos paſſim videre eſt.

7. Quamvis multa mendacia iis ſint narrationibus admiſta, nec quænam veræ, quænam falſæ ſint ſatis nobis conſtet; attamen propterea omnia quaſi falſa repudiare, ut faciunt multi, temerarium eſt. Non poſſumus ullâ ratione oſtendere, ex ipſa natura rerum, fieri non poſſe, ut ſint Spiritus tenuiori corpori conjuncti; neque Gentes tam multas, locisque & opinionibus adeò remotas, quaſi ex compacto, de Spirituum adparitionibus omnia quæ dixerunt mentitas eſſe veriſimile eſt. Mendaciorum, quæ circa hanc rem inventa ſunt, originem eſſe veram aliquam adparitionem, cui ſimiles, ut fit, innumeræ aliæ fictæ ſint, multò credibilius. Ac ſanè pleriſque Mendaciis quæpiam Veritas, quæ poſtea immutata, aut adaucta figmentis eſt, ortum dedit.

8. Sed quamvis tacerent aliæ Gentes, teſtimonium exſtat omni exceptione majus Gentis Hebrææ, quam tot ſingularibus beneficiis ornavit Deus. Ejus autem Hiſtoriæ nos docent ſæpe, variorum miniſteriorum causâ, miſſas eſſe Mentes cœleſtes à Deo; quo fit ut dubitare quin ſint Mentes quædam, præter Humanas, Dei miniſtræ nefas ſit.

9. Verùm eædem Hiſtoriæ de natura harum Mentium, quas *Angelos* ſeu *Nuncios* vocant, prorſus tacent. Hæc tantùm ex iis quæ habent colligimus: 1. Eſſe Mentes ab humanis diſtinctas: 2. Eas Deo miniſtrare: 3. Corporibus, ſub humana ſpecie, interdum indutas apparuiſſe: 4. Ne corpora illa noſtris planè ſimilia ſuſpicaremur,

ea

ea ſubitò ex adſpicientium conſpectu ablata & cuilibet motui, ſeu adſcendendum, ſeu deſcendendum eſſet, apta fuiſſe.

10. Ceteroqui, neque an illarum intima natura ſit omnis proprietatis corporeæ expers docent; neque an corpora, quæ habebant, ad tempus ſibi adſumſiſſent, ea, peracto miniſterio, depoſituræ, an verò in perpetuum iis veſtitæ eſſent, oſtendunt. Cùm ergo neque naturæ ignotæ conſideratio, neque experientia aliorum hominum, aut noſtra nos quidquam iis de rebus doceant, inſtituti noſtri memores nihil definiemus.

CAPUT II.

De iis, in quibus Spiritus Puri ſimiles Mentibus noſtris; & iis, in quibus Mentibus præſtantiores ſunt.

1. NOvimus, internâ conſcientiâ, ineſſe nobis cogitationes varias, ſeu id quod Mentem vocari diximus. Similes eſſe Mentes in aliis Hominibus intelligimus, quòd ab iis eadem fieri videamus, quæ nos non ſine cogitatione facimus. Inter alia, loquela manifeſtum eſt indicium ineſſe aliis ratiocinandi facultatem; neque enim poſſet inter homines convenire quibus vocabulis certas ideas, potiſſimùm abſtractas, adpellitarent: aut ſibi invicem ad rem reſponderent, ubi ratiocinationibus opus eſt; niſi utrimque ratiocinandi ſimilis eſſet facultas, licèt non ſit æquè in omnibus excellens.

2. Si-

2. Similiter, qui ſermones conſeruerunt cum aliis Naturis, aut verba audiverunt ſuis ſimilia, & alias earum actiones quæ in intelligentes tantùm Naturas caderent viderunt; iis ineſſe facultates noſtris ſimiles, hoc eſt, intellectum, voluntatem, memoriam, &c. collegerunt. Ita olim ſub V. Fœdere & ſub Novo, legimus interdum Angelos homines adloquutos, ſermonéſque cum iis habuiſſe, varia denique Deo miniſteria præſtitiſſe; quæ intelligentium tantùm ſunt Naturarum.

3. Attamen, licèt inde meritò colligamus Angelos eſſe intelligentes Naturas, fatendum eſt, nos non poſſe adfirmare eorum facultates, aut facultatum uſum prorſus eſſe ſimiles noſtris: neque diſſimilitudinem, ſi quæ ſit, nobis eſſe notam; quod ut clariùs conſtet, facultates, quæ Menti noſtræ tribuuntur, ſingillatim cum Angelica Natura conferemus.

4. Angeli quidem certò *intelligunt*, ſed an eodem modo ac nos intelligant id demum incompertum eſt. Tantùm abeſt ut quæ ſit ratio eorum intellectionis definire poſſimus, ut ne intellectionis quidem noſtræ rationem ipſi teneamus, ut oſtendimus *S.* I. *C.* V. ubi de *Ideis* egimus. Scholaſtici quidem, qui nihil ignorare videri volunt, hoc diſcrimen eſſe inter intellectionem Angelorum & noſtram, aiunt; quòd Angeli principia cognoſcant, & ex iis conſectaria deducant, non longâ propoſitionum ſerie conſideratâ ſingillatim, ſed unico intuitu. Contrà nos non modò ſeorſim propoſitiones conſideramus & comparamus, ſed ex conſectariis, ſeu effectibus ad principia & cauſas adſcendimus. Uno

Uno verbo, res novimus *à poſteriore & ſucceſſivè*; Angeli verò *à priore* & *uno intuitu*, ſi Scholaſticis credimus. Verùm hæ ſunt meræ conjecturæ; quarum nullas rationes eſſe, præter Magiſtrorum auctoritatem, fatentur; quæ auctoritas eſſet alicujus ponderis, ſi Scholaſticus aliquis Philoſophus, inter Angelos verſatus, hæc ab iis accepiſſet.

5. Ad *voluntatem* quod adtinet, quæ eſt altera Mentis noſtræ facultas, dubium eſſe non poteſt, quin eâ ſint præditi, quoniam ſine Voluntate inutilis eſſet intellectio; quippe ex qua ſola manant judicia, ſine quibus nulla eſt ratiocinatio.

6. Major eſt difficultas, circa *ſentiendi facultatem*; quamvis enim Angeli ſentire videantur quæ inter homines aguntur, cùm nonnulla inter eos adminiſtrant; organſſine utantur, an nullis, & quomodo objectis adficiantur, in re tam obſcura, quis dicere queat? Scholaſtici, inter alia, quærunt an dolorem patiantur Spiritus illi, ubi feriuntur corpora quibus induti ſunt, aut eorum, uti loquuntur, *ſolvitur continuitas.* Verùm hæc nemo definire queat, niſi cui Angeli dixerint, aut qui ipſe Angelum fuiſſe ſe meminerit.

7. *Libertas* cenſetur olim fuiſſe Angelis, quia eorum nonnulli, ut Orientales credebant, & Sacræ teſtantur Litteræ, in Deum peccarunt; alii verò in officio manſerunt. Vulgò tamen exiſtimant poſt lapſum malorum Angelorum, utrorumque libertatem, aut ejus uſum periiſſe; adeò ut neque boni peccare, neque mali ad ſaniorem mentem redire queant. At hæc omnia

ſunt

ſunt meræ hariolationes. Certè ſi iis demta ſit libertas, propter ea quæ nunc agunt neque præmia exſpectare eos, neque pœnis ſubeſſe oportet. Si careant libertate in judiciis ferendis, oportet iis omnia eſſe perſpicua; aut eos cæco ſemper ferri, in omnibus judiciis, impetu; quorum neutrum veriſimile eſt.

8. An *imaginentur* ſcire nullo modo poſſumus, quoniam aliquídne habeant, quod cerebri ſit iis loco, ignoramus; uti nec, an ſine cerebro ulla ſit imaginatio, nobis conſtat. Quidquid hîc in alterutram partem dicatur, æquè incertum eſt.

9. *Memoriâ* carere cenſeri non poſſunt, ſi iis ratiocinandi concedatur facultas, quam ſine memoria eſſe non poſſe jam demonſtravimus *Sect. II.* C. II. Nec opus eſt ea quæ ibi diximus repeti.

10. *Habitus* ineſſe iis nemo etiam dubitet, quoniam ex Memoria, ut oſtendimus *Sect.* I. *C.* IV. neceſſariò fluunt. Sed ſi quis quærat utrum habitus ſuos adquiſiverint repetitis actibus, aut actione ſemel editâ ejus repetendæ facultatem ſibi compararint; is ſibi reſponſum differri patietur, donec inter Angelos verſemur; nemo enim hoc præter ipſos, & eos quibus aperuerint, ſcire poteſt.

11. Diximus *Sect.* I. *C.* VI. & VII. nos ignorare an inſit Mentibus noſtris *locomotiva facultas*; ideóque an Angelis inſit, iiſdem ferè de rationibus, dubitamus. Conſtat quidem ex Sacra Hiſtoria, & innumeris aliis, Spiritus illos corpora quædam movere viſos; ſed eadem hîc oritur, quæ circa Mentem humanam agitatur

tatur quæſtio, nempe, an tranſlatio corporum, Angelis volentibus loco motorum, ſit effectus proximus & propriè dictus voluntatis Angelorum? an verò inſit iis facultas, ab eorum voluntate diſtincta, quâ corpora movere queant? Sunt qui adfirment, quoniam nullus videtur eſſe nexus inter voluntatem Spirituum, & motum corporum, non poſſe ab Angelis propriis viribus quidquam moveri. Alii contrà, propiis viribus Angelorum corpora transferri contendunt. Verùm utrique, noſtro judicio, incomperta proferunt.

CAPUT III.

De Muneribus & Poteſtate Bonorum Angelorum.

1. IN ſuperiore Capite, aliquos Spiritus, ex iis qui Angeli vocantur, conſtanter Dei voluntati obſequutos fuiſſe, alios verò ab officio deſciviſſe vidimus. Hoc Capite quid conſtet de muneribus & poteſtate Bonorum, de Malis in ſequente acturi, quæremus.

2. Hîc ſola ratio in veritate inquirenda nos nequaquam juvat, agitur enim de Naturis, quas expendere non poſſumus, quoniam cum iis verſari nobis non licet. Quidquid de iis novimus pendet ex narratione eorum, qui Angelorum obſervarunt miniſteria; quo fit ut prima cautio hîc à nobis adhibenda tota circa fidem teſtium verſetur.

3. Veteres Ethinici *Dæmonas* ſuos, ſeu *Heroas*, qui erant inferiora Numina, Hebræorum *Angelis*

lis ſimilia, rebus humanis præficiebant, unde * ab *Heſiodo* dicuntur,

—— Διὸς μεγάλυ διὰ βυλὰς
Ἐσθλοὶ, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

magni Jovis conſiliis, *boni*, *terreſtres*, *cuſtodes mortalium hominum.* Exiſtimabant etiam unamquamque regionem habere ſuos Heroas præfectos, qui ἐπιχώριοι Θεοὶ dicebantur, *regionis Dei.* Atque ad hanc opinionem accedunt Veteres Hebræi, qui Angelos bonos circa homines caſtra metari, & à Deo variis regnis præfectos docent.

4. Nulla ratio, ut Sacrarum Litterarum auctoritatem aliquantiſper ſeponamus, rem ita ſe non habere oſtendit; nihil enim adfirmant hîc Græci aut Hebræi de Angelis, quod ſit contrarium cuipiam certæ cognitioni. Igitur poteſt fieri ut verum dicant, ſi res in ſe ſpectetur. Quin autem ſit reapſe verum quod à Prophetis Hebræorum dicitur, dubitare nos non ſinit Sacri Codicis à Theologis demonſtrata auctoritas.

5. Pythagorei credebant unicuique homini ſuum eſſe adtributum Dæmonem, aut Genium bonum (de malo Capite ſequenti dicemus) qui eum quatenus poſſet tutaretur, bona ſuggereret conſilia, à malis abſterreret, ratione quadam quæ à pleriſque non ſentiretur. Notum etiam eſt quod fertur de Dæmone Socratis, qui eum multa facere vetaret, ut docet *Xenophon* in *Memorabilibus*, aliſque multi. In Vetere Fœde-
re,

* *In Oper. & Diebus.*

§. 5. *Dæmonem*] Copioſiſſimè hac de re *Apuleius*, in Libro *de Deo Socratis.*

re, eſt locus, ubi ſingularis Angeli, quaſi cuſtodis, mentio fit. Eccleſ. V, *Ne dicas coram Angelo, non eſt Providentia, ne fortè iratus Deus contra ſermones tuos perdat cuncta opera manuum tuarum.* In N. F. libris, celebris eſt locus Act. XII, 15. ubi mentio injecta *Angeli Petri* oſtendit eo tempore Hebræos ſingulis hominibus Genios ſuos adtribuiſſe. Sunt & alia loca huc ſpectantia, ſed non ita clara; quoniam de Angelis, numero plurali, ſermo eſt.

6. Hîc quoque res ipſa nullum veri aut falſi certum in ſe indicium habet; nec ulla via nobis patet, quâ ad eam introſpiciendam pergamus. Antiquiſſimæ Gentes rem adfirmant, quaſi experimentis multis compertam. Plurimæ etiam recentiores circumferuntur Hiſtoriæ, quibus idem confirmari videtur. *Origenes*, aliíque Patres Platonici, eamdem opinionem quaſi indubitatam amplexi ſunt, eámque à Barbaris ad Græcos veniſſe crediderunt. Attamen quia Scriptura hujus dogmatis non ita meminit, ut ejus fidem atque utilitatem commendet, ſed tantùm obiter & aliud agendo; poſſet fieri ut ex opinione recepta, potiùs quàm ex vero, loquuta eſſet. Atque ut plerumque exornatur veritas, fortè Gentes de Genio unicuique tributo opinionem finxerunt; ex eo quod ſcirent Angelos, jubente Deo, aut hominum plurium, aut unius etiam curam gerere, licèt ſingulis hominibus ſingulos adtributos eſſe Angelos non conſtaret. Igitur præſtat hac de re ἐπέχειν, quam quidquam temerè pronunciare.

7. Platonici crediderunt Angelum eſſe, qui Mentem è cœleſtibus locis, ubi priùs erat, ad in-

inferiora deduceret & corpori conjungeret, ubi corpus humanum formaretur; contrà vero Mentem officio defunctam, fatiſcente corpore, ad ſuperiora reduceret. Eos Angelos *ψυχοπόμπους*, & *ἀναγωγοὺς*, Animi *reductores* & *deductores* vocant. In novi etiam Fœderis Parabola de Lazaro, mentio fit Angelorum Mentem Lazari in ſinum Abrahami deferentium, quod ad Platonicam opinionem accedit. Diſcrimen in eo eſt, quòd Platonici Angelum unum *ἀναγωγὸν* uni Menti tribuant, & præterea alterum qui eam cœlo deduceret; ſeu Genius fuerit cuſtos hominis perpetuus, ſeu alius. Ut ex Parabola captui popelli adcommodata, ideóque ſecundùm vulgi opiniones concepta, nulla duci certa conſectaria poſſunt: ita nec quidquam certum de re aliunde non comperta ſtatui queat.

8. Quoniam verò conſtat Deum varia in Telluris globo, & ſpatiis Tellurem ambientibus Angelorum miniſterio efficere: neceſſe eſt iis à Deo facultatem datam eorum efficiendorum, quæ jubentur. Sed præterea duo à Philoſophis quæri ſolent, utrum prepetuam & propriam vim habeant agendi, cùm in Corpora, tum in Animos; ánve certos & conſtantes ea facultas limites habeat, & quouſque porrigatur?

9. Philoſophis hæc quærentibus ut ſatisfieret, oporteret adeſſe Angelum, qui eorum quæſitis reſponderet. Primò, oſtendimus, Capite antecedente, nos ignorare quâ ratione Angeli, vine propriâ, an alienâ, corpora moveant. Secundùm, non minùs ignotum eſt, perpetuáne ea gaudeant, an ad aliquod tem-

pus,

pus, prout res poſtulat, accepta. Tertiùm, eadem de ratione, ignoramus an ea facultas, quâ Angeli id peragunt, ad quod miſſi ſunt, ſemper ſit æquè ampla, an minor ac major, pro rerum gerendarum natura. Ignoramus itidem quouſque porrigi queat; quemadmodum enim ſolâ experientiâ novimus, quæ pondera ab Hominibus adtolli, quæ Corpora loco moveri queant: ita inter Angelos nos verſatos eſſe oporteret, ut quid poſſint, quid nequeant ſciremus. Memini me legere apud Theologum non incelebrem, non ſine riſu, ab Angelis quidem Montes ſubverti, ſed ab iis non poſſe Telluris integrum globum dimoveri; quaſi vidiſſet quid Angeli queant, ac nequeant! Neſcimus etiam an ſingula, quæ geruntur hîc ab Angelis, à Deo ſingillatim præcepta iis ſint, an verò liberam in quibuſdam poteſtatem agendi, prout videretur, acceperint. Denique quò plura hîc quæruntur, eò plura occurrunt humanæ ignorantiæ, aut temeritatis indicia.

CAPUT IV.

De malis Angelis, eorúmque miniſteriis, ac poteſtate.

1. NOn opus eſt hîc quæ de Angelorum Natura diximus Cap. II. repetamus, quoniam æquè pertinent ad Angelos malos ac bonos; inter quos hoc tantùm eſſe creditur diſcrimen, eo reſpectu, quòd boni bene facul-

tatibus ſuis uſi in officio erga Deum manſerint, alii verò peccatis contaminati Deo infenſi, inviſiſque ſint.

2. Eas porrò facultates initio iis non eſſe tributas, ab æterno rerum omnium Creatore, quibus neceſſariò rectè uterentur, ex eventu colligere eſt. Hinc omnes iis liberum arbitrium, initio certè creationis, tribuunt; ut in officio manere potuerint, aut non manere.

3. Veterum Ethnicorum nonnulli, ut Perſæ, crediderunt duo eſſe Principia; * quorum alterùm bonum, alterum malum eſſet, ſed prius potentius poſteriore, quod aliquando tandem à potiore eſſet perdendum. Græci quoque & Romani *Cacodæmonas* & *Vejoves* inter minora collocarunt Numina. Neutri ſatis clarè docent, certè in monumentis quæ ad nos pervenerunt, an malos ſemper fuiſſe, an verò è meliore ſorte ad deteriorem prolapſos exiſtimarent. At Novi Teſtamenti Scriptores oſtendunt communem apud Judæos fuiſſe opinionem, Angelorum aliquot, *ὀ τηρήσαι ἑαυτῶν ἀρχὴν*, *quales erant initio non permanſiſſe*; adeóque in peccatum eſſe prolapſos, ſuâ culpâ. Ceterùm † Orientales etiam reliqui non bonos tantùm, ſed malos etiam Dæmonas ſummo conſenſu agnoverunt.

4. Græcorum alii crediderunt unicuique homini ſuum *Cacodæmona*, non minùs ac *Agathodæmona*, adtributum. ‡ Narrantur etiam Hiſtoriæ de malis Geniis, qui viris illuſtribus ad-

* *Vide Lib. Plutarchi de Iſide & Oſiride.*

† *Vide Th. Stanleii Philoſoph. Orient. Hiſtor. Lib. I., Sect. 2.* Cap. 17.

‡ *Vide Quæſt. Sacras Steph. Clerici Quæſt.* V.

paruerint, ut Bruto ante pugnam Philippenſem, auctore *Plutarcho* in ejus vita. Verùm alii, inter quos *Menander* Comicus, ullum ſingulis adtributum Dæmonem, præter bonum negarunt. Utrique videntur potiùs conjecturas, quàm compertam certis argumentis veritatem, protuliſſe. At malum unicuique additum eſſe, à Deo benefico, carnificem & ſeductorem nullo modo veriſimile.

§. 4. *Menander.*] Hi ſunt ejus verſus ex incerta Comœdia:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσαται
Εὐθεὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τῦ βίυ.
Ἀγαθος, κακὸν γὰρ δαίμον' ὐ νομιστέον
Εἶναι τὸν βίον βλάπτοντα χρηστόν· πάντα γὰρ
Δεῖ ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν.

Interprete *H. Grotio.*

Hominem unumquemque, ſimul in lucem eſt editus,
Sectatur Genius, vitæ qui auſpicium facit,
Bonus, nimirum; credi enim malum nefas,
Bonæ inſeſſorem vitæ. Nam qui ſit Deus,
Bonus idem ſit neceſſe eſt.

5. Cacodæmonas autem ita vitio mancipatos eſſe aiebant, ut Deo perpetuò adverſarentur, & hominibus, quantùm liceret, infeſti eſſent. Morbos item innumeros ab iis hominibus, quorum corpora invaderent, creari, & omnia tentari ut humanum genus à Dei cultu avertant. Hæc non modò à Judæis, Apoſtolicis temporibus, * ſed etiam à Chaldæis vetuſtioribus credita fuiſſe ſatis conſtat. Utrique adferebant hiſtorias

* *Vide Michaël. Pſelli libellum de Operat. Dæmonum.*

ſtorias quamplurimas, quales multæ in Evangeliorum exſtant libris, quibus eam Dæmonum malignitatem probari à ſe poſſe putabant. Hodie quidem multò rariores ſunt ἐνεργούμενοι, ſeu à Dæmonibus obſeſſi; quamquam non deſunt exempla, ab iis qui de Dæmonibus ſcripſerunt, congeſta. Sunt ſanè permulta, arte humanâ ficta, ſed nullos eſſe poſſe hodie veros ἐνεργουμένους quis contendere ſuſtineat; cùm vetera tot & tanta ſint ab Apoſtolis litteris conſignata? Quod autem olim fieri potuit, id hodie non poſſe quis dixerit? At quæritur quare quod tam frequens Chriſti tempore in Judæa erat, hodie apud Chriſtianos adeò rarum ſit? Ex natura rerùm petita ratio nulla cùm hîc occurrat; aut ignorantia noſtra profitenda; aut ad Dei confugiendum voluntatem peculiarem, quâ frænum ſit Cacodæmonibus laxatum eo tempore; fortè ut occaſionem Chriſto edendorum miraculorum præberet, ut oſtenderet ſe veniſſe ad deſtruenda opera Diaboli, ne pro Mago haberi poſſet; fortè alia de cauſa, quam non adſequimur. Alterutrum eligatur, noſtrâ parum intereſt, modò ne rem certam faciat ignorantia noſtra dubiam.

6. A Cacodæmonibus plura præterea mirabilia fieri, tempeſtates excitari in terra & mari, pecudes perdi, aliáque innumera quæ vires ſuperant humanas, dictitabant Veteres. Non deerant hîc etiam iis hiſtoriæ, quibus rem ita ſe habere, uti dicebant, oſtenderent.

7. Eam ſuam potentiam Cacodæmonas exſerere cenſebant, in gratiam eorum qui ſe certis

ritibus iis conſecrarent; unde hodiéque ſupereſt inter omnes occidentales populos, non ſecus ac in Oriente, ſparſa latè opinio, quoſdam eſſe *Magos* aut *Veneficos*, qui cum Cacodæmone pactum inierint; ut voluntati ſuæ Cacodæmon obſequeretur, eâ lege ut ipſi poſtea Cacodæmonis mancipia fiant. Nullum pænè eſt portentorum genus, quod non narretur à Cacodæmonibus, in gratiam ejuſmodi hominum, factum.

8. Ut dubitari vix poteſt quin iis narrationibus innumera admiſta ſint mendacia: ita omnes falſi arguere temerarium eſſet, præſertim cùm Sacri Codices ſimilia quædam narrent. Ac ſanè res ipſa ita nota nobis non eſt, ut ex natura Dæmonum poſſimus quidquam colligere, quod cum iis quæ narrantur, multis ſaltem, conſiſtere nequeat. Si quis ex eo quòd Angeli mali, æque ac boni, ſubſtantiæ cogitantes eſſe meritò creduntur, ut oſtendimus, contenderet iis nihil potentiæ in corpora eſſe, quia nudæ cogitationis in corpora vis nulla eſt; eum antequàm hoc concederetur, oſtendere & quidem evidenter oporteret, 1. nihil eſſe in Angelis, præter cogitationem: 2. à Deo nullum eſſe inter eorum voluntates, & corporum mutationes quaſdam nexum inſtitutum. Nam ſi alterutrum ſine abſurditate admitti queat, etiam haud abſurdè in corpora agere poſſe cenſebuntur.

9. Sunt qui dicant non vera portenta, ſed præſtigias ab iis fieri. Verùm ut quid ſibi hoc velit intelligamus, definienda ſunt vocabula, quibus hîc utuntur. *Portentum*, *Miraculum*, aut *Prodigium*,

digium, unum idémque ſunt hoc in loco, & denotant effectum 1. ſupra vires humanas: 2. præter conſtantem naturæ rerum ordinem: 3. quod ſit volente homine, ſeu eo momento quo vult. Quis autem poſſit certis argumentis nixus dicere à Cacodæmonibus nihil poſſe fieri, ſupra vires humanas, præter conſuetum naturæ ordinem, eo momento quo Magus velit? Cùm, ut antea diximus, nobis Angelicæ potentiæ limites ſint ignoti, hîc nihil pronunciare, niſi ab experientia petitum, poſſumus.

10. Hoc unum ergo ſupereſt, ut videamus an aliquando Magi fuerint, qui prodigia ediderint, qualia modò deſcripſimus. Quamvis autem innumera mendacia circumferantur, attamen omnia prorſus negare, quæ narrari hac de re ſolent, tutum non eſſe vidimus. Cavendum etiam eſt, ne dum ab iis qui à Dæmonibus quidquam fieri poſſe negant longiùs abimus, incauti delabamur in plebeculæ opinionem; quæ putat Cacodæmonibus vim maximam in omnia à Deo datam, & Magos in homines quoſvis, pro arbitrio, Cacodæmonis potentiâ abuti poſſe. Parum interdum abeſt, quin Cacodæmonum potentiam divinæ æquet; ſúntque qui multò minùs hanc reverentur, quàm illam horrent. Hæ opiniones divinæ bonitati dicam, an providentiæ? immane quantum detrahunt; dum Deum homines Cacodæmonibus fallendos & perdendos tradentem deſcribunt. Itaque habenis compeſci à Deo Cacodæmonas, rariúſque, improborum plectendorum causâ, eas laxari, ut ſine permiſſione Numinis nihil poſſint, verius eſt.

 11. Qui

11. Qui facta quædam mirabilia non negant, ii, ut dixi, ut plurimùm *præſtigias* fuiſſe contendunt. Verùm præterquàm quod id affirmant quod neſciunt, duplici ſenſu vox hæc ſumi poteſt. *Præſtigiæ* à quibuſdam ita intelliguntur, quaſi Cacodæmones quod nuſquam eſt quaſi eſſet, ſenſibus objiciant; ut Domus, exempli causâ, ibi videatur eſſe, ubi nulla eſt. Sed ut hoc fiat, aut cerebrum ſpectantium movent, ut ſolet moveri quando obverſatur Domus; aut in aëre Domûs ſpeciem quamdam, quæ oculos ſpectantium percellat, exſtruunt. Alterutrum autem eligatur, oſtendendum erit quomodo hoc non ſit verum miraculum; nam & ſupra vires humanas, & præter naturæ ordinem, & eo tempore, quo Magus vult, utrumque fit.

12. *Præſtigiæ* ab aliis dicuntur artes quædam, in ſola dexteritate, & celeritate ſitæ; quales ſunt Agyrtarum, qui manuum dexteritate, & motu celerrimo portenta quædam vulgo edere videntur. Verùm ut prorſus negari nequit, Cacodæmonas fortè artibus ejuſmodi valere: ita etiam omnia quæ illis facta dicuntur iis artibus peragi potuiſſe, vix credibile eſt. Tota difficultas ſita eſt in inveniendo portento exploratæ veritatis, cui quantumvis mirabili aptari poſſit quod de præſtigiis dicitur. Verùm hujus opuſculi limites arctiores, nos hanc in rem latiùs exſpatiari, non patiuntur.

C A-

Caput V.

De Magis ſeu Veneficis, qui ſibi noctu ad Magorum cœtum, colendi Dæmonis causâ, proficiſci videntur.

1. Eſt quidem indubitatum fuiſſe Veneficos, qui homines & pecudes venenatis cibis interfecerint, aut in longinquos morbos conjecerint. Sunt enim & multa in rerum natura venena, & animi malefici, qui ut vindictam de inimicis ſumant, aut aliis adfectibus indulgeant, venenis abutantur. Hi autem ſæpe faſſi ſunt, tormentis adacti, non modò ſe ejuſmodi maleficiis uſos, ſed prætcrea Cacodæmoni cuipiam mancipatos; quem ſingulis noctibus inviſerent, & ſub Hirci forma, cum plurimis aliis Veneficis, adorarent. Se circa Hircum in orbem ſaltaſſe, cum eo ſplendidiſſimè convivatos eſſe narrarunt; & ſimilia portenta, quæ à plurimis craſſis voluminibus collecta ſunt.

2. Veneficos multos talia eſſe in tormentis confeſſos, inter omnes convenit; verùm quæritur an verè & vigilantes Veneficorum & Dæmonum Conciliis interfuerint, an in ſomnis tantùm ſibi iis intereſſe viſi fuerint? Ipſi quidem verè adfuiſſe ſe, & corpore per aërem eò tranſlatos fuiſſe pertinaciter credunt; & viros eruditos conſtanti adfirmatione in ſuam ſententiam pertraxerunt. Alii verò contendunt hæc omnia eſſe adfectæ Imaginationis, in ſomnis, phantaſmata.

 3. Prio-

3. Priores adfirmationi Veneficorum credendum eſſe cenſent, 1. quòd multi paria dicant, ut ex editis eorum Confeſſionibus adparet: 2. quòd dubitari nequeat quin ex animo loquantur, quoniam in perniciem ſuam Dæmonolatriæ myſteria aperire ſe ſciunt, quippe qui flammis Dæmonolatras damnari norunt: 3. quia quod narrant non eſt impoſſibile, aut ſaltem ultra Dæmonum vires poſitum eſſe demonſtrari nequit.

4. Alii reponunt, 1. hunc Phantaſiæ morbum ad plures propagari, narrationibus Maleficorum, qui imaginoſum patiuntur: 2. Veneficos ſomnia vividiſſima cum rebus verè actis confundere, cujus rei duæ rationes adferuntur. Prima ab experientia petitur, quâ conſtat multos Veneficos arctiſſimo ſomno in lectis ſuis oppreſſos, atquè immotos conſpectos eſſe, per totam noctem, quâ ſe Dæmonolatrarum choreis interfuiſſe poſtea jactarunt. Altera eſt, ſomnia ab iis quæ vigilantibus accidunt aliter ſecerni non poſſe, ubi ſomnia vivida ſunt; quàm quia nullum hæc habent cum iis, quæ vigilantes videmus, connexum, nec cum certiſſima vigilantium experientia conſentiunt. Exempli causâ, non credimus Amſtelodami, ubi ſomniavimus nos eſſe Conſtantinopoli, id verè contigiſſe; quoniam ante & poſt ſomnium, intra ejuſdem noctis limites, Amſtelodami in lecto jacere nos ſenſimus. At Veneficorum ſomnia ejuſmodi ſunt, ut debeant eſſe ab iis quæ interdiu accidunt planè aliena, ut videantur vera. Nocte tantùm, aliis omnibus neſciis, ad Concilia Dæmoniorum iri putant, & qui iis interſunt id altiſſimo ſilentio inter-

interdiu diſſimulare cenſent. Hinc fit ut vix, ac ne vix quidem, etiam ab iis qui eos in lecto jacentes totâ nocte viderunt, ad ſaniorem mentem revocari poſſint: 3. Ceterùm quod ad poſſibilitatem rerum adtinet, licèt negari fortè ſemper nequeat; attamen res ipſas ideò verè contingere, ut notum eſt, non ſequitur.

5. Si cui difficile videtur Phantaſiæ morbum ita propagari, ut qui cum hominibus cerebro laborantibus verſantur, eóſque de ſuis viſis loquentes audiunt, eodem morbo adficiantur; ei poſterioris ſententiæ Patroni haud difficulter, rei ipſius deſcriptione, ſatisfieri poſſe cenſent.

6. Fingamus, inquiunt, Paſtorem in deſertis Montibus vitam degentem, cum pauculis aliis, ſæpe noctis ſilentio per vaſtas ſolitudines iter facere ſolum. Audivit ſæpiùs eſſe Naturas inconſpicuas, in deſertis vagantes, & tantæ potentiæ ut pænè quidquid velint efficiant, viréſque humanæ iis collatæ reſiſtere nullo modo queant. Si ea cogitatio ei in tenebris verſanti incidat, quid mirum ſi totus cohorreat, & nocte, ſolitudine, ac ſilentio terrorem augentibus perturbetur, adeò ut vix ſui compos ſit? Homini autem ita perturbato facilè obverſari videntur, quæ nuſquam ſunt. Audit ſtrepitum foliorum, obſcurè videt rupem, aut arborem, aut nubem; jam credit adventare Cacodæmona, quem perculſa Imaginatio illico figurâ quadam veſtit; mox audit verba quibus reponit, & ubi domum venit, veriſſimè geſta putat, quæ Imaginatio perturbata animo ingeſſit. Si hiſce accedat magna Chriſtianæ Religionis

gnoratio, quæ inter miſeros ruſticos nimiùm quàm frequens eſt, non difficulter adducitur ut horrendæ Cacodæmonis potentiæ ſuccumbat, eámque colere incipiat. Quod ubi ſemel factum eſt, facilè intelligitur nihil eſſe tam abſonum, quod ab ejuſmodi homine & credi & fieri nequeat.

§. 6. *Nocte, ſolitudine,* &c.] *Valerius Flaccus* ſic deſcribit nocturnum timorem, Argon. Lib. II. vſ. 37. & ſeqq.

Auxerat hora metus jam ſe vertentis Olympi,
Ut faciem, raptóſque ſimul montéſque, locóſque
Ex oculis, circúmque graves videre tenebras.
Ipſa quies rerum, mundique ſilentia terrent,
Aſtráque & effuſis ſtellatus crinibus æther.
Ac velut ignotâ captus regione viarum,
Noctivagum qui carpit iter, non aure quieſcit,
Non oculis, noctiſque metus niger auget utrimque
Campus, & occurrens umbris majoribus arbor:
Haud aliter trepidare viri.

7. Ubi Paſtor paterfamilias eo in errore verſatur, fingamus eum familiæ ſuæ, uxore æquè ignara rerum omnium & ſexu ipſo timidiore, pauculiſque liberis adoleſcentibus conſtanti, ad focum veſperi narrare quæ ſe vidiſſe putat. Ex animo loquenti adſunt omnia candoris indicia, vultus pallens & perturbati oculi, pro tantæ rei pondere, verba apta, geſtus hominis præterito terrore vehementiſſimè adfecti. Familia, quæ Virum, quæ Patrem ſeriò de re tam mira, déque potentia inconſpicua, eóque magis tremenda, loquentem audit, nec ullo ſtrepitu interpellatur, niſi fortè mugientis venti, aut ulu-

ululantium bubonum; familia, inquam, facilè credit veriſſimum eſſe quod narratur. Hoc ne in dubium poſſit revocari, faciunt exempla frequentia puerorum, non in ſolis Montibus & inter paucos homines viventium, ſed in ædibus frequentiſſimis, ejuſcemodi fabulis adeò territorum, ut ſine lucerna nullo in ædium loco verſari audeant, ubi nox obſcurior eſt, & vix etiam ſoli ædes cum candela obire, multò minùs in lecto ſoli dormire ſuſtineant.

§. 7. *Ubi nox obſcurior eſt.*] Legenda deſcriptio *Pavoris*, apud *Statium*, Lib. VII. Thebaïdos, ex qua paucula verba proferemus:

—— Quæcumque libet bonus omnia credi
Auctor, & horrificis lymphare incurſibus urbes.
Si geminos ſoles, ruituráque ſuadeat aſtra,
Aut nutare ſolum, aut veteres deſcendere ſilvas,
(Ah miſeri!) vidiſſe putent.

8. Abſolutâ narratione, timidi omnes, cerebro perculſo, cubitum eunt, & ſimilia iis quæ narrata fuerant, ſomniant. Quotidie eæ repetuntur narrationes, quæ altiùs memoriæ infiguntur, ut vividiora in dies evadant ſomnia. Atque ut qui ſemel territus eſt, niſi aliquid aliud ei animum addat, magis ac magis, ſine cauſa, ſuâ ipſius terretur Phantaſiâ: ita qui ſemel ejuſmodi imbutus eſt opinionibus, nec à doctiore ad meliorem mentem revocatur, magis in dies inſanit, & pertinaciùs præconceptis opinionibus adhæret.

9. Si autem contingat ut quiſpiam, ex ea familia, nocturnis terroribus perculſa, ſomniet

niet, aut vigilans, præ cerebri imbecillitate, credat ſe audiviſſe vocem, quæ certis ritibus, aut unguentis uti ſe juberet, ſi velit aliorum Veneficorum & Dæmoniorum intereſſe Conciliis; facilè eum cupido inceſſet eorum rituum peragendorum, conficiendíve unguenti; quo ſe inungens certò ſciat nocturnis ſe adfuturum Cœtibus, & à formidoloſa Dæmonis potentia quidquid libebit impetraturum. Ex olentibus herbis contuſis & coctis faciet, exempli causâ, unguentum quo ſe inunget; dein adrepto baculo ei inequitare incipiet, invocato Cacodæmone; quibus peractis mirúmne cuiquam eſt hominem perturbari, vertigine corripi, ſomno obrui, in ſomnis ſibi videri per aërem baculo equitantem ferri, & verſari cum aliis Veneficis & Dæmonibus?

10. Poſtquàm autem ejuſmodi ritibus uſus eſt, facilè ſibi aliiſque perſuadet hanc eſſe eundi ad nocturna illa Concilia, certiſſimam viam. Itaque tota familia iis utitur, & quoniam ritus efficaciam majorem habent ad cerebrum percellendum, quàm ſola narratio; quò magis iis utuntur, eò magis perturbantur, & ad inſaniam tandem tantam deveniunt, ut non magis dubitent de nocturnis illis læſæ Imaginationis phantaſmatibus, quàm de iis quæ interdiu audiunt & vident. Hinc fit ut nolint credere iis, qui eos dormientes in lecto viderunt, eo tempore quo ſe adeſſe Cacodæmoni, in loco quopiam ſemoto, ſomniabant.

11. Quando autem contigit hoſce Magos incidere in virum timidiorem & infirmioris cerebri, cui ſua ſomnia narrent, eum adeò terrent;

rent; ut vix ſui compos exeat, ſæpe eoſdem furoris Paroxyſmos, ac is à quo ea audivit, patiatur, & bonâ fide tandem nocturnis Magorum cœtibus ſe intereſſe credat.

12. Sic eæ opiniones, ſeu cerebri morbi, contagionis inſtar, latiùs ſerpunt, & plura infeſtant capita. Obſervatu tamen dignum eſt frequentiores eſſe eos morbos inter Montium, & locorum ſolorum incolas, quàm inter eos qui in Urbibus, aut locis frequentioribus degunt; unde etiam terrorem vaſtarum ſolitudinum, cerebrum movere aptum, multùm ad hanc inſaniam conferre liquet. Addendum etiam hujus inſaniæ capaciores eſſe eos, qui atrâ bile abundant, contrà ab ea aliениſſimos, qui ſunt hilarioris indolis; quod ſuſpicionem auget hæc omnia viſa, nihil præter meticuloſi & melancholiâ laborantis cerebri ludos eſſe.

13. Si mirum nimis videretur tot homines, à ſuo timore ſuſque temperatione corporis, ludos fieri, poſſet omnis admiratio tolli furoris majoris exemplis. Morbi ſunt, qui ita cerebrum turbant, ut qui iis laborant ſibi quæ nuſquam ſunt conſpicere videantur. Morbus ejuſmodi cum vehementiore ſanguinis motu conjunctus, ſi diutiùs duret, ægrum tandem abſumit; ſi verò motus ſanguinis reſideat, morbus minuitur, atque æger ad ſaniorem mentem revertitur.

14. Si autem morbus non ita vehementer ſanguinem adficiat, ut ſine interitu ægri, aut virium imminutione durare nequeat; per plures annos, portenta Menti obverſan-

 tur,

tur, quod frequentiſſimis exemplis conſtat.

15. Neque ſunt tantùm, qui extra ſe ea eſſe putent, quæ nuſquam ſunt, ſed & qui ſe ipſi eſſe pertinaciter contendant lupos, aut feras neſcio quas. Vocatur is morbus à Græcis λυκανθρωπία, proferuntúrque ejus à Medicorum filiis exempla. Videtur hoc, aut ſimili morbo laboraſſe *Nabuchodonoſor* Babyloniorum Rex, qui per ſeptennium in ſilvis fuit, in quibus inſtar bovis herbam paſcebat, & — *falſis mugitibus agros implebat.* — Quicumque hæc probè expenderit non mirabitur Magorum opiniones inſtar Melancholici morbi haberi.

16. Attamen licèt hæc ſic ſe habere poſſint, nolim adfirmare numquam verè contigiſſe quod Magi narrant; at quod ſemel verè accidit, millies deluſæ Mentis ſomnia fuiſſe facilè crediderim.

§. 16. *Nolim adfirmare*] Hac cautione utendum cenſebat *Plutarchus*, ut hæc ejus verba oſtendunt, in vita Camilli p. 132. Τοῖς τοιούτοις καὶ τὸ πιστεύειν σφόδρα καὶ τὸ λίαν ἀπιστεῖν ἐπισφαλές ἐστι, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὅρον οὐκ ἔχουσαν, οὐδὲ κρατοῦσαν αὑτῆς, ἀλλ' ἐκφερομένην ὅπου μὲν εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ τῦφον, ὅπου δὲ εἰς ὀλιγωρίαν τῶν θείων καὶ περιφρόνησιν. ἡ δ' εὐλάβεια καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἄριστον: *Talibus nimiùm credere, aut nimium diffidere, periculoſum eſt, propter humanam infirmitatem; quæ fines non habet, neque ſui compos eſt, ſed fertur interdum quidem in ſuperſtitionem & vanitatem, interdum verò in neglectum & contemtum rerum divinarum. Metus verò &, nequid nimis optima ſunt.* Sic ille, poſt memorata neſcio quæ miracula.

Secundæ Sectionis Finis.

PNEU-

PNEUMATOLOGIÆ
SECTIO TERTIA.
DE DEO.

CAPUT I.

In quo quid intelligendum voce DEUS; *&* *Natura, quæ eo nomine adpellatur, neceſſariò eſſe oſtenditur.*

1. NE impingamus in eumdem ſcopulum, in quem multi impingunt, qui craſſos libros de rebus quas nuſquam definiverunt ſcribunt; hoc eſt, de rebus ſibi ignotis agunt; ab initio monemus nos voce *Deus* intelligere *Ens illud*, quæcumque tandem ſit ejus natura, *quod ceteris omnibus exſiſtentiam dedit, ipſum ſuam à nullo accepit*. In ſequentibus paullò diſtinctiùs ejus naturam, quantum per humanam imbecillitatem licet, deſcribemus; hoc in loco, ſatis erit generali definitione vocem *Deus* nos eſſe interpretatos.

2. Scholaſtici quidem negant Deum poſſe definiri quòd, ut loqui ſolent, *tranſſcendat omnes Categorias*, hoc eſt, referri ad nullum Genus rerum, quæ ſub Peripateticis Categoriis continentur, queat; nec ullum nomen ei conveniat eodem

eodem ſenſu ac Creaturæ. Certè non eſt Accidens, neque tamen dici poteſt Subſtantia, eodem planè ſenſu ac res creatæ; nam alio modo ſubſiſtit ac nos, quippe qui ſit ſine cauſa à qua pendeat, & neceſſariò, dum res creatæ ab eo pendent, & poſſunt non eſſe. Verùm ſi modò probè intelligantur voces, quibus in deſcribenda Dei idea utimur, ita ut cum nulla alia confundi queat, auditâ definitione, ſatis id ſupérque nobis eſſe debet; cùm is ſit ſolus finis, propter quem definitionibus utimur. Parum intereſt noſtrâ, invenerintne Philoſophi voces, quibus more ſuo Genus & Differentiam Dei exprimant.

3. Ens autem ejuſmodi, quale deſcripſimus, eſſe, & quidem neceſſariò oſtendemus. Verùm ante omnia adſumimus quaſi exploratum, humano generi, prô omnium Gentium Hiſtoriis, initium fuiſſe. Fuerunt quidem olim Philoſophi, qui cùm hoc re ipsâ coacti confiterentur, humanum genus ex terra ortum, inſtar plantarum, cenſebant: uti liquet ex *Lucretio*, qui hanc opinionem multis explicat & acriter defendit. Verùm ſi hoc umquam factum fuiſſet, & hodie alicubi fieret; nulla enim ratio adferri poteſt, quâ olim id fieri potuiſſe, nunc non poſſe conſtet. Præterea ſi factum eſſet, oporteret ex ſemine, qualia ſunt Plantarum ſemina, natos homines; quo conceſſo, redirent quæſtiones, quis id ſemen formarit, quis terræ commiſerit; nam caſu hæc velle eſſe facta ridiculum eſt. Si natura quæpiam initium ejus rei feciſſe diceretur, eo ipſo ad Dei exſiſtentiam perveniſſemus.

4. Ne-

4. Negari non poteſt quin eſſe poſſit Ens humanâ naturâ præſtantius, hoc eſt, & pluribus, & amplioribus præditum proprietatibus; quod plura, exempli gratiâ, & norit & poſſit. Nec eſſe tantùm poteſt ejuſmodi Ens, ſed etiam eſt neceſſariò; nam cùm primus hominum non potuerit ſui eſſe Artifex, cauſa alia quærenda eſt, eáque præſtantior. Minùs præſtans progenerare non potuiſſet Naturam præſtantiorem, nemo enim dat quod non habet. Æquè præſtans homo fuiſſet, quales nos ſumus; nec facere quiviſſet quod nos non poſſumus, ſeu è nihilo, ſine cauſa, emergere.

5. Eam præſtantiorem Naturam adpellamus *Deum*, qui ſi hominem fecit, quacumque demum ratione eum abſolverit, poteſt æquo jure ſtatui feciſſe reliqua animalia, cùm minùs compoſita, tum majore partium compage conſtantia; imo etiam omnia quæ nos circumſtant corpora, nec humanâ induſtriâ exornata ſunt, ita, ut ea videmus, diſpoſuiſſe. Nam quandoquidem humanum genus initium habuit, nulla ratio eſt quæ perſuadeat reliqua fuiſſe æterna. Verùm alia quidem nunc omittemus, ut in homine, ejúſque Creatore hæreamus.

6. Eſt ergo Natura humanâ præſtantior, cui initium humanum genus debet. At qualis ea eſt? Huic quæſtioni hæc reponimus. Videmus in homine eſſe corpus, quod manibus poteſt tractari, & certis circumſcriptum eſt limitibus, quod denique variis proprietatibus deſtitutum eſt; quibus ſi eſſet ornatum, multò præſtantius eſſet. Sentimus præterea in nobis aliquid quod oculis cernere non poſſumus, quodque intel-

intelligit, vult, ſentit, liberum eſt, imaginatur, recordatur, & multa denique præſtare poteſt, quæ, ut videtur, à conſpicuo illo Corpore fieri nequeunt. Hoc poſterius vocare *Mentem* ſolemus, quæ tantopere Corpore conſpicuo præſtat, ut quædam, quæ Corpore infinitis vicibus majora ſunt, adprehendere queat. Cernit vaſtam illam extenſionem, quæ nos undique circumambit; cujus tamen extenſionis, ope noſtri illius conſpicui Corporis, non poteſt formari imago, quæ non ſit infinitis partibus minor, eâ quæ nobis obverſatur, neque enim major Corpore noſtro eſſe poſſet.

7. Igitur Mens eſt Corpore conſpicuo præſtantior, nec tamen eſt ad eum præſtantiæ gradum evecta, ut Corpus procreare queat, aut mutare pro arbitrio. Quaſdam dumtaxat Corporis partes movere poteſt, alias, quamvis maximè velit, nequit; uti nec eas ampliare, aut minuere valet. At qui & Mentem & Corpus procreavit, eum cùm utroque, ut vidimus, præſtantiorem, tum etiam multò perfectiorem Mente eſſe oportuit; quoniam efficere ut Mens exſiſteret, & Corpus ita formaretur, quale id cernimus, potuit.

8. Hoc itaque jam habemus, eum qui nos progenuit, longè ſupra nos poſitum eſſe. Videmus autem ſupra nos, hoc eſt, extra proprietatum noſtrarum limites, tria potiſſimùm rerum eſſe genera. 1. Sunt ad quæ noſtra pertingere nequit cognitio: 2. Sunt quæ efficere non poſſumus: 3. Sunt quæ ex utroque aliquid trahunt; quæque nobis ignota, & nimiùm difficilia factu cùm ſint, quominùs ea, quam optaremus, beatitudine fruamur obſtant.

9. No-

9. Nobis conſtat Mentem eſſe Corpore conſpicuo præſtantiorem, nec quiſquam inficias iverit, quin eſſe queant Natûræ, quæ ea norint, poſſint, atque habeant, quæ Menti noſtræ negata ſunt, aliæque aliis præſtantiores; donec tandem ad Naturam, quæ omnes proprietates omnium generum habeat, omnia norit, omnia poſſit, ſummáque fruatur beatitudine, deveniamus.

10. Eam autem naturam re ipsâ eſſe hac ratiocinatione liquet. Cauſa, quæ homines creavit, aut eſt adhuc, aut periit. Si periit, non fuit ab æterno, nam quod eſt ab æterno, id perire non poteſt; quæ enim eſſet cauſa, quare id quod nullum habuit initium, finem nanciſceretur? Id à ſe certè non deſtruetur, nec ab alia Natura, à qua exſiſtentiam non habet, in nihilum redigetur. Itaque quid ei exſiſtentiam dederit, quídve finem ſtatuerit quæremus. Si eatur per varios Naturarum perfectiorum gradus, tandem in ea quæ omnes proprietates complectitur, & quæ ut nullum habuit initium, nullum finem eſt habitura, ſubſiſtendum erit.

11. Uno verbo, omnia quæ initium habuerunt ab alio ſunt procreata, quia nihil per ſe incipit eſſe. Illud autem, quod ea omnia procreavit, nullum habuit initium, nec proinde finem habere poteſt. Itaque omnibus Naturis, quæ inceperunt aliquando eſſe, ſeu etiamnum permaneant, ſeu jam perierint, initium dedit, id ſit adhuc oportet. Igitur eſt Natura æterna, hoc eſt, DEUS, quæcumque ſint ejus alioqui proprietates.

CAPUT II.

De Proprietatibus Dei in genere, & unde nobis, ſine revelatione, innoteſcant.

1. DUabus viis ad rerum cognitionem pervenimus. Quædam novimus per ſe, atque *à priore*, ut loquuntur Scholaſtici, ſine aliarum cognitionum interventu, quibus quaſi per gradus eò deducamur. Alia verò nobis tantùm per alia, & *à poſteriore* innoteſcunt. Interdum ſcimus, poſitis certis cauſis, certos emanaturos effectus; ut nobis conſtat, poſito pondere majore in una lance libræ, quàm in altera, eam, in qua majus erit pondus, depreſſum iri. Interdum verò dato quodam effectu, ad cauſam pervenire conamur; ut cùm ex eo quòd gravia corpora versùs centrum terræ deſcendunt, ea ab aliis, ſuperiora loca petentibus, deturbari, aut aliâ vi, quæcumque ſit, deorſum verſùs trahi colligimus.

2. Si inquiramus in eam rationem, quâ Deus, ſine revelatione, nobis innoteſcere poteſt, eſſe eam *à poſteriore*; ſeu ab exſiſtentia Creaturarum gradum fieri ad Creatoris exſiſtentiam comperiemus; & quoniam nemo dat quod non habet, ex proprietatibus Creaturarum, quæ ſint etiam in eo à quo illæ fluxerunt, colligimus. Hoc ex demonſtratione exſiſtentiæ divinæ, quam antecedente Capite tradidimus, ſatis adparet.

2. Philoſophi tamen nonnulli volunt Deum, ut *Ens perfectiſſimum*, à priore nobis eſſe notum, quia

quia ideam, quæ Menti noſtræ obverſatur, Entis perfectiſſimi, conſiderare, quando videtur, ſine aliarum idearum interventu, poſſumus. Sed quidquid dicant, oportet priùs definiant quid ſit *perfectio*, cujus ideam ex Creaturarum contemplatione hauſimus; nec perfectiones alias Deo tribuimus, præter eas quas in Creaturis videmus, aut quarum ideas indidem colligimus, atque in infinitum, pro captu noſtro, amplificamus.

4. Hoc cùm ita ſit, videndum quot genera proprietatum in Creaturis obſervarimus, ut ex effectibus ad Cauſam adſcendamus. Sunt ergo quædam proprietates, quas *Morales* vocare poſſumus, quales ſunt in Creaturis intelligentibus; & quæ ideò *Morales* dicuntur, quòd ad *mores* pertineant. Aliæ ſunt *Phyſicæ*, quæ cùm in intelligentibus, tum in intelligentia deſtitutis Naturis cernuntur, & quæ ad mores non referuntur. *Bonitas*, exempli causâ, proprietas *moralis*; *Potentia* verò *phyſica* eſt.

5. Ut initium faciamus à proprietatibus Phyſicis, quas in Deo deprehendimus, indubitatum eſt Naturam, quæ reliquas omnes initium habentes procreavit, harum omnes proprietates poſſidere; nec tantùm eo gradu quo in Creaturis ſunt, ſed ita ut nullis terminentur defectibus; cùm nihil ſit extra eam Naturam, quæ omnium parens eſt, quod eas imminuere poſſit, nec in ejus natura quidquam, quod eas capere nequeat prorſus illimitatas. Creaturæ, exempli causâ, ſunt, ideóque etiam eſt Deus, qui illis exſiſtentiam dedit; ſed præterea Deus ab æterno eſt, adeóque neceſſariò; cùm niſi ali-

aliquid ponatur ſine initio & quod ſemper fuerit, nihil umquam exſiſtere potuiſſet, quis enim quidquam per ſe è nihilo emergere capiat? Hinc exſiſtentiæ ideam nos ex nobiſmet ipſos colligere, indéque ad divinam retrogredi; & ad ipſam æternitatem, quatenus licet, dum de initio rerum cogitamus, animadvertimus pervenire.

6. Cùm autem duo potiſſimùm Naturarum genera norimus, Intelligentes & Corporeas, poſſumus in Deo utrarumque proprietates quærere; ſi modò recordemur, quæ defectibus in Creaturis finiuntur, eas eſſe in Deo ſine defectibus, ſeu infinitas. Intelligentes Naturæ intelligunt, volunt, ſentiunt, imaginantur, recordantur; ideóque in Deo etiam hæc omnia ſunt, ſed ſine defectibus, quibus in Creaturis laborant. Intelligit Deus, ſed unico intuitu omnia ſimul; vult, ſed nonniſi ſapientiſſimis de rationibus, nec inconſtanti voluntate, aut conſilio in arena capto; ſentit, ſed non adfectus à Creaturis, quæ nos, quando ſentimus, adficiunt; imaginatur, hoc eſt, rerum corporearum imagines præſentes habet, ſed ſine commotionibus quibus nos percellunt; recordatur, ſed ſine labore & oblivione; nec revocat ea de quibus aliquamdiu non cogitaverat, ſed omnia ſemper præſentia intuetur.

7. Extenſio univerſa ſimul ſumta videtur limitibus carere, nullos certè ei Mente adfingere poſſumus. Deus quoque immenſus eſt, & eâ quidem immenſitate, quæ non eſt partibus diſtincta, ita ut hîc eſſe partem Dei, quæ alibi non ſit, dicere poſſimus. Corpora in alia impacta ea loco demovent, quocumque id fiat modo: ſic & Deus corpora movet, prout vult; quoniam

niam materiæ motum indidit; at non ita movet, quaſi moveatur, aut ut quantùm immittit tantumdem ipſe amittat motûs, aut ut ſuperficie ſuperficiem premat, qui ſunt defectus. Primus motor, immotus licèt, omnia movet.

8. Et Spiritus & Corpora *poſſe* aliquid dicuntur, non omnia, ut eorum potentia limitibus, quos tranſgredi nequit, contineatur; at Deus omnia poteſt quæ fieri queunt, hoc eſt, quorum ideam aliquam formare poſſumus. Qui enim dare initium potuit rebus, quæ non erant, quid non poſſet? Quid poteſt enim ſublimius à nobis Mente concipi?

9. Et ſic quidem ex Creaturis proprietates *Phyſicas* Dei colligimus; ad *Morales* verò quod adtinet, quamquam nobis etiam gradum ab inferioribus ad ſuperiora facientibus innoteſcunt, paullò aliter id fit. Eæ proprietates divinæ, quemadmodum in hominibus, *Virtutes* adpellantur.

10. Si humanam naturam diligenter conſideremus, eam eſſe ejuſmodi comperiemus, ut unus homo ſibi ſolus ſufficere nequeat, ſed mutua ope indigeamus. Hinc naſcuntur officia mutua hominum inter ſe, in quibus ſiti ſunt ii animorum habitus, qui *Virtutes* dicuntur. Sine his vita non eſt vitalis, quid enim humano genere fieret, ſi nulla eſſet conſanguineorum, amicorum, civium, hominum denique inter ſe caritas; ſi nulla foret juſtitia, nulla probitas, nulla fides, nulla beneficentia, nulla denique earum virtutum, quibus Societas continetur?

11. Hinc intelligere licet Deum, qui voluit homines Societate conſtringi, ſine qua vivere non poſſunt, voluiſſe etiam ab hominibus eas coli

coli virtutes, quæ ad tuendam Societatem ſunt aptiſſimæ; ea vitari vitia, quibus diſſolvi poſſet. Hoc autem poſito, ſequitur ut hæ virtutes Deo gratæ ſint, quid enim eum cogeret ferre hominibus, per ipſam naturæ conſtitutionem, leges quas ipſe improbaret? Si porrò eas probat, ejus naturæ eas eſſe conſentaneas, adeóque Deum ſimilibus *Virtutibus*, quantùm naturæ divinæ & humanæ diſcrimen patitur, præditum neceſſe eſt. Deo igitur inſunt *moralia* adtributa, quemadmodum nobis.

12. Ita ad divinarum proprietatum, quarum collectione Idea Dei conſtat, cognitionem, ab ipſa natura noſtra gradum ad Creatorem facientes, devenimus. Nunc paullò diſtinctiùs de præcipuis ejus adtributis, quatenus ſine revelatione innoteſcere poſſunt, agemus.

CAPUT III.

De Æternitate, Immenſitate, & Spiritualitate Dei:

1. IN recenſendis pòtiſſimis proprietatibus divinis, initium à Phyſicis faciemus, ad Morales poſtea deventuri. Inter priores eminet *Æternitas*; de qua tamen eò pauciora dicemus, quò pluribus in *Ontologia* Cap. V. egimus.

2. In Æternitate Dei, tria conſiderare potiſſimùm poſſumus. Primùm, eſſe eam durationem, ſine initio & fine. Quando autem dic-

mus

mus Dei exſiſtentiam eſſe ſine initio, nolumus dumtaxat defectum à Deo removere, quale eſt initium, ſeu ſimpliciter aliquid negare; ſed præterea, eum ſemper fuiſſe, quæ proprietas eſt quàm maximè poſitiva, adfirmamus. Etenim cùm quævis duratio non ſit, multò minùs duratio perpetua negatio erit. Fatendum quidem eſt nos infinitatis ipſius, abſtractè conſideratæ, habere ideam tantùm negativam, ut oſtendimus *Ontologiæ* C. XVII. At id quominùs ipſa duratio æterna ſit maximè poſitiva non obſtat.

3. Hanc Dei proprietatem quidam ex recentioribus Philoſophis *Aſeitatem* vocarunt, quia Deus eò quòd principio caret, eſt *à ſe*, non ab alio, contendúntque eam eſſe poſitivum adtributum; quod eòdem quidem redit ac id quod diximus, ſed vocibus novis ſine cauſa expreſſum eſt.

4. Quando Æternitatem Dei ſine fine eſſe dicimus, conſequens tantùm antecedentis doctrinæ colligimus; quia ſi ponas Dei durationis nullum initium, eo ipſo nullum eſſe finem adfirmas. Neque enim ſe ipſa in nihilum rediget Natura, quæ ab æterno fuit; neque ab ulla alia ſimile pati quidquam poterit, ut primo Capite innuimus.

5. Indidem fluit quod ſecundum in æternitate conſiderari poteſt; ſcilicet, partes æternæ illius durationis ita connexas eſſe, ut nullo modo poſſint à ſe divelli; contrà quàm in Creaturis, quæ initium habuerunt, uſu venit. Non ſequitur ex eo quòd hodie ſumus, cras futuros; ſed ſemel poſitâ Naturæ ſine initio exſiſtentiâ, neceſſe eſt eam ſine fine perſeverare.

6. Tertium, quod in Æternitate obſervan-

dum eſt, in eo ſitum eſt ut ſucceſſione durationis neque ulla mutatio in proprietatibus, neque major Dei duratio fiat. Poſt mille millenas annorum myriadas, neque erit ſenior Deus, neque ullam amiſerit, aut adquiſiverit proprietatem; ſi enim infinito addamus infinitum, prius non ſit magis infinitum, quàm antea. Ubi agemus de immutabilitate Dei, ei nihil accedere, aut decedere, ſed ſemper eumdem remanere oſtendemus.

7. Quidam volunt Æternitatem Dei eſſe, ſine ſucceſſione; ſed cùm hac de re ſatis egerimus Cap. V. *Ontologiæ*, hîc pluribus de ea loquamur neceſſe non eſt. Illinc poterunt, quæ huc faciunt, peti.

8. *Immenſitas* Dei inde colligitur, ut Cap. antecedenti breviter indicavimus, quòd extenſio videatur immenſa. Abſurdum enim eſſet Deum, qui multò plures proprietates habet quàm extenſio, quæ pigra & immota nihil agit, patitúrque omnia in ſe fieri quæ vult Deus, eâ ita ſuperari, ut partes extenſionis, ultra divinæ potentiæ limites porrigerentur; quod tamen ſtatueretur, niſi Deus eſſet immenſus, ſeu niſi poſſet per ſe agere per infinitam extenſionem. Imò niſi Deus immenſus eſſet, remanerent infinita ſemper extenſionis ſpatia, ad quæ numquam ejus potentia pertingeret.

9. Utuntur hîc Philoſophi Chriſtiani etiam argumento, ex creatione materiæ è nihilo deducto, quod licèt vero nixum hîc non urgebimus; quia res eſt profundioris indaginis, & fuſiore inquiſitione indiget.

10. Sed quæret fortè quiſpiam, quæ ſit tandem

dem immenſitas Dei; nam eam hactenus potiùs obſcurè deſcripſimus, quàm definiimus. Reſpondemus nos eam in ſe non intelligere, ſed à poſteriore illuc pervenientes, eò uſque tantùm hoc in negotio progredi, ut Deum in infinita totius rerum Univerſitatis extenſione per ſe poſſe agere colligamus. At ſi quæratur quomodo in extenſionem agat, aut quâ ratione ei præſens ſit? fatebimur id à nobis non intelligi; quamvis mundi, qualis eſt, exornatio, hominiſque inter alia procreatio manifeſtò Deum præſentem in extenſionem egiſſe teſtentur.

11. Scholaſtici, quidem, hoc in loco, de *virtuali extenſione*, ſeu quæ *eminenter* in Deo contineatur, multa dictitant: ſed tandem eò deveniunt ut quid ſibi velint neſciant, aut Deum extenſum prorſus efficiant, ſeu ei extenſionis defectus ipſos tribuant. Exempli causâ, dicunt nonnulli Deum eſſe *locum* corporum, hoc eſt, infinitum illud & immotum ſpatium, quod corpora continet. Hoc ſi verum eſſet, à Deo corpora moveri intelligere non poſſemus, quî enim extenſio mera eáque immota aliud moveret? Sunt qui dicant extenſionem eſſe *ſubſtratum Dei*. Sed quis talia intelligat? Itaque ſatius multò eſt tacere.

12. Rei, quæ à poſteriore quidem nobis conſtat, modum ignotum eſſe ingenuè agnoſcere præſtat. Itaque quando dicimus Deum eſſe immenſum, æquè ac extenſionem; ubique extenſioni ipſum adeſſe, atque in eam per ſe agere, à nobis intelligitur; licet rationem, quâ adeſt & agit, prorſus ignoremus.

13. Immenſitatis divinæ conſideratio nos ad *Spiritualitatem*, quoniam Philoſophi hæc con-

jungere ſolent, deducit. Eum enim eſſe immenſum, eâ immenſitate, quæ Spiritui non quæ corpori convenit, aiunt. Sed alii corporum proprietates ineſſe Deo negant, alii, ut diximus, neſcio quam extenſionem *virtualem*, cujus ideam formare non licet, & quæ ſpirituali naturæ conveniat, effingunt. Nos quæ nullo modo intelligimus quaſi comperta proferre, aut obſcuro ſermone ignorantiam noſtram tegere religioni ducimus. Itaque hîc paucis, quæ certa videntur, contenti, cetera omittemus, & nobis ignota eſſe ingenuè fatebimur.

14. *Spiritus*, initio hujus Opuſculi, vocari à nobis omnia Entia, quæ Intellectu & Voluntate prædita ſunt, diximus. Eo ſenſu dubitari nequit, quin Deus *Spiritus* adpellari debeat. Qui initium dedit Spiritibus, quales ſunt humanæ mentes; is neceſſariò earum facultates, & quidem noſtris ampliores poſſideat oportet, ut diximus, ubi ejus exſiſtentiam probavimus.

15. Oſtendimus etiam, *Cap.* II. hujus *Sectionis*, eas proprietates à Deo ita poſſideri, ut in eo ſint ſine defectibus, quibus in nobis laborant; nec ea hoc in loco repetemus. Obſervabimus tantùm eum, qui omnibus aliis Entibus initium dedit, & ab æterno fuit, tantæ eo ipſo eſſe ſupra reliqua omnia excellentiæ, ut qui hoc (quod neceſſariò oportet) conceſſerint, nullam proprietatem quantumvis eminentem ei negare queant.

16. Cùm igitur Spiritum dicimus Deum, eum prorſus ejuſdem naturæ aut non amplioribus facultatibus, & quas eodem modo exerceat, eſſe præditum ac Angelicas Naturas & Mentes humanas, non intelligimus. Hoc volumus, nihil

poſſe

poſſe à Spiritibus fieri, facultatibus quibus præditi ſunt; quod Deus quoque ſuis, multò etiam meliùs & faciliùs efficere nequeat.

17. Si quis quæſiverit quare Deus à nobis potiùs *Spiritus*, quàm *Corpus*, vocetur, cùm non minùs habeat proprietates Corporum quàm Spirituum? Reponimus omnium quidem Entium proprietates in Deo eſſe, ideóque ad unum Genus Entium eum adcuratè loquendo, magis referri, quàm ad alterum non poſſe. Sed quoniam uſus obtinuit ut denominatio fiat à nobiliore parte, hoc eſt, ab ea cujus adtributa aut plura ſunt, aut minoribus laborant defectibus; Deus meritò *Spiritus* potiùs quàm *Corpus* dicitur, quia intelligere, velle, omnia providentiâ adminiſtrare, aliáque ejuſmodi, adtributa ſunt præſtantiora, quàm id facere quod corpora efficere poſſunt. Deinde qui dicunt Deum eſſe Spiritum, propterea non negant eum eſſe Corporum proprietatibus inſtructum, quia ignotum nobis eſt quæ naturâ Spirituum contineantur. Sed ſi diceretur Corpus, quicumque ita loqueretur, negare videretur in Deo eſſe vim intelligendi, quia eam corporibus meris detrahere ſolemus.

18. Huc accedit quòd Corporis adpellatio *viſibilitatem*, hoc eſt, ſuperficiem quamdam certis finibus limitatam, quâ lux ad oculos noſtros reflectitur, involvit; Deus autem eſt *inviſibilis*, hoc eſt, ejus limitationis, ex qua oritur viſibilitas, expers. Certè qui primi Deum *Spiritum* eſſe dixerunt, & quos nos hodie ſequimur, Veteres Hebræi, nulla alia de cauſa Deo hoc vocabulum impoſuiſſe videntur, niſi quia eum intelligentiâ præditum, & inconſpicuum eſſe norant;

rant; ea enim ſola Spirituum adtributa cognoviſſe videntur, quoad ex omnibus eorum libris, qui ſuperſunt, colligere licet.

12. Poſſumus ergo dicere Deum eſſe Spiritum, non minùs ac æternum & immenſum; nec de verbis litem nobis moverit quiſquam, quando nec ea primi invenimus, nec ea definire recuſamus. Ceterùm Dei proprietates Spirituum proprietatibus analogas, Capitibus ſequentibus, pluribus perſequemur.

CAPUT IV.

Dè Intellectu & Omniſcientia Dei.

1. DEum intellectu eſſe præditum, ſi non conſtaret vel ex eo quòd nos ejus facultatis nobis ſimus conſcii; ex mundi mirabili diſpoſitione, ſatis liqueret. Quicumque enim mundum non ſummâ ratione, ſed caſu eſſe factum olim crediderunt, adeò ſunt ab omnibus exploſi, atque ita inſaniunt; ut jam nemo deſipienti Sectæ adſenſum præbere poſſit, niſi alienatæ Mentis.

2. Igitur miſſis prolixioribus argumentis, quibus Deum intelligere ſolent probare Philoſophi, duo hîc expendemus; quâ ratione Deus intelligat, deinde quæ ſint ejus intellectionis objecta, ſecundùm quæ Cognitio, ſeu Scientia Dei in varia genera dividi ſolet.

3. Nos quidem, intimâ conſcientiâ, objecta verò corporea ex occaſione motûs cerebri, atque obverſantibus Menti noſtræ rerum, quas intuemur, imaginibus; Spiritualia denique ideis,

quæ

quæ Menti ſe ſiſtunt, cognoſcimus. At Deus non eodem modo intelligit, cùm in noſtra intellectione quædam ſint imperfectiones, ſeu defectus, quibus fieri nequit ut laboret. Sui quidem ſibi conſcius eſt, eſt enim hoc omnium rerum Intelligentium neceſſarium adtributum. Sed hoc eſt diſcrimen inter nos & Deum, quòd Deus ſuam totam naturam intellectione exhauriat, nec ſit quidquam in ipſo, quod non norit; nos verò totam Mentis noſtræ naturam notam non habeamus. Scilicet, à Deo procreati ſumus, qui certos limites facultatibus noſtris præſcripſit, ultra quos procedere non licet; ſed qui ab æternitate fuit, is nec ab alia natura quidquam accepit, nec ſibimet ipſe, ſi ita loqui licet, negavit.

4. Deus neque motibus in ſua natura excitatis, neque perculſus ab objectis ſentit, aut intelligit, ut nos ſolemus. Etenim neque eſt ἀνθρωπόμορφος, neque à Creaturis ſuis adfici poteſt; alioquin aliquatenus ab iis penderet, quippe qui ab objectis varias mutationes pateretur, quod abſurdum eſt.

5. Spiritualia non intelligit, ut nos, intervenientibus ideis, quæ ab ipſo non pendeant. Multa intelligere fruſtra cupimus; ideæ, quibus ea animo noſtro veluti præſentia ſiſtuntur, licèt adtentione animi advocatæ, non adſunt. Innumera de Deo ignoramus, nec quomodo ad eorum cognitionem perveniri queat ſcimus. Igitur hoc pacto Deus ſpiritualia non cognoſcit, quî enim fieri poſſet ut qui omnibus initium dedit, eorum omnes proprietates, & relationes non norit?

6. Præterea pauca ſimplici intuitu novimus;

 ple-

pleraque per demonſtrationum, interdum prolixarum, ambages quærenda ſunt. At ratio modò adlata Deum unico intuitu Creaturarum ſuarum proprietates & relationes omnes intelligere oſtendit. Intelligendi facultas in hominibus adeò arcta eſt, ut ita loquar, ut plura ſimul intelligere nequeamus diſtinctè, propoſitionéſque à ſe invicem pendentes ſingillatim conſiderare propterea cogamur. Sed qui intellectum hominibus dedit, is ſine dubio moleſtâ ejuſmodi deductione propoſitionum non indiget.

7. Itaque quamvis Deus Ens intelligens dicatur; eodem tamen modo, ac Mentes noſtræ, intelligere non eſt cenſendus. Verùm hîc aliquis quæſiverit, quâ ergo ratione intelligat? Fatemur nos quidem, defectibus, qui in Mentium humanarum intellectione ſunt, animadverſis, poſſe certò adfirmare diſſimilem iis in rebus eſſe divinam intellectionem humanæ, ſed qualis tandem in ſe ſit prorſus ignorare. Scholaſtici verò Deum in ſe omnia cognoſcere, quoniam ejus natura omnes omnium rerum ideas complectitur, dictitare ſolent; ſed quoniam, poſtquàm ſubtiliſſimè ſententiam ſuam explicuerunt, nulla divinæ intellectionis Menti noſtræ obverſatur idea; ſine ambagibus illico, ut temporis fiat compendium, ignorantiam noſtram præſtat profiteri.

8. Omnia, quæ ſub divinam atque humanam cognitionem cadunt, poſſunt ad quatuor referri claſſes 1. eſt præteritorum: 2. præſentium: 3. futurorum: 4. poſſibilium. Homines quædam horum certò cognoſcunt, plurima dubiè, innumera nullâ ratione. Sed Deus, qui id effecit

cit quod omnes homines ſimul efficere non poſſunt, cùm primos homines procreavit, cognitionem habet infinitò ampliorem, ut ex rationibus adlatis ſatis adparet. Cùm ſemper fuerit, omnia adminiſtrarit & adminiſtret, Creaturas ſuas optimè norit, & quid earum operâ variiſque conjunctionibus fieri poſſit ſciat; neque enim ſine perfectiſſima earum rerum cognitione, iis creandis, aut regendis ſuffeciſſet; ei omnia prorſus eſſe nota colligimus.

9. Ad præterita quod adtinet, nos ea, ope memoriæ, ne effluant retinemus; ſed ita ut Menti noſtræ eo tantùm tempore objiciantur, quo actu de iis cogitamus. Præterea innumera aut non adtendentibus, aut invitis nobis elabuntur. Ea omnia, quin ſint imbecillitatis certa indicia, nemo dubitare queat; ideóque à Deo amolienda eſſe omnes conſentiunt. Si quando igitur Deus negatur alicujus rei meminiſſe, hoc ἀνθρωποπαθῶς dictum eſſe tenendum eſt.

10. Hominum præſentia certis eſt limitibus finita; adeò ut is dicatur præſens alicui rei eſſe, qui eam videt. Quidquid enim fit extra conſpectum noſtrum, id nobis præſentibus factum eſſe negatur. Sunt fortè alia Entia Spiritualia, quales Angeli, quorum præſentia latiùs patet, quòd plura ſimul animadvertant quàm nos; ſed Deus qui immenſitate ſuâ, ut vidimus, ubique præſens eſt, omnia præſentia per ſe cernit.

11. Præſens autem eſt non modò corporeis actionibus, ſed etiam ſpiritualibus, ſeu Mentis cogitationibus; neque enim Mentem minùs fecit quàm Corpora, neque minùs opera ſua ſpiritualia, quàm corporea novit. Homines quidem, qui

nihil eorum animadvertunt, quæ extra ſe aguntur, niſi ope ſenſuum, non ſentiunt ea quibus ſenſus non percelluntur, quales ſunt aliorum hominum cogitationes; ſed Deus, qui ea organa ipſe finxit, ejuſmodi ſubſidio ad animadvertendum quod geritur non indiget, ideóque tam videt Spirituum actiones, quàm Corporum, coram nobis loco motorum, tranſlationem.

12. Futura ſunt aut neceſſariò eventura, qualia quæ intervenientibus meris corporibus aguntur; aut contingentia, quæ, ſcilicet, à libertate Spirituum pendent. Priora quin cognoſcat dubitari nequit, qui enim machinam fecit, cujus omnes partes perfectè novit, earúmque inter ſe diſpoſitionem pervidet, is machinæ effectus certò prævidet, & prædicere poteſt. Deus autem totius machinæ mundi non modò artifex, ſed qui conſtantibus eam regit legibus, etiam moderator eſt.

13. Major occurrit difficultas, circa futura contingentia, ut ſatis oſtendimus Ontologiæ Cap. XIII. ubi de Contingentibus egimus. Dicuntur enim contingentes eventus in ſe ſpectati ejus eſſe naturæ, ut ſint prorſus pendentes, ac veluti in æquilibrio; hoc eſt, tam facilè poſſint evenire, ac non evenire. Qui negant contingentia Deo eſſe ante eventum nota, eos eventus aiunt eſſe ejuſmodi, ut repugnet eos à Deo præcognoſci. Quod eſt minimè fixum in ſe, inquiunt, id à Deo quaſi fixum præcognoſci repugnat: quemadmodum circulum, qui angulis caret, ab eo quaſi angulis refertum intelligi. Itaque queruntur ſibi ab adverſariis injuriam fieri, qui eos inſectantur, quaſi divinæ Scientiæ terminos

pone-

ponerent; cùm non magis eam finiant, quàm Potentiam, qui repugnantia à Deo fieri poſſe negant.

§. 13. *Quod eſt minimè fixum*, &c.] Eòdem recidit argumentum *Ciceronis*, contra divinationem rerum fortuitarum, Lib. de Divin. num. 18. *Ne in Deum quidem*, inquit, *cadere videtur ut ſciat quid caſu & fortuitò futurum ſit. Si enim ſcit, certè illud eveniet. Sin certè eveniet, nulla fortuna eſt. Eſt autem fortuna. Rerum igitur fortuitarum nulla eſt præſenſio.*

14. Alii verò, qui confitentur eſſe quoſdam eventus contingentes (qui enim neceſſaria omnia eſſe putant, eos hîc omittimus) contendunt tamen à Deo eos prævideri, & prædici poſſe. Atque hi hoc nituntur inter alia fundamento, quòd Deus, ſi ignoraret contingentia ante eventum, quotidie doctior fieret; diſceret enim paſſim quædam eveniſſe, quæ antea an eventura eſſent, ignoraverat. Hoc autem Deo prorſus indignum videtur, ut quotidie videat ea evenire, quæ exſpectare non potuerat.

15. Verùm hæc poſtrema ratiocinatio, ut & aliæ multæ, quæ hanc in rem adferuntur, rationes contrariæ ſententiæ, aut objectiones meræ ſunt; quibus nullo modo ſolvitur argumentum adverſariorum §. 13. adlatum. Si verum hîc profiteri licet, fatebimur utrimque eſſe difficultates maximas, quarum quidem ſpecimina memoratæ eſſe poterunt. Utraque pars adeò plauſibilibus utitur rationibus, ut ſi ſeorſim audiantur, nunc ab una, nunc ab altera ſtare Veritas videatur.

16. At ii omnium modeſtiſſimè ac prudentiſſi-

mè ſe gerere nobis videntur, qui poſtquàm eventus eſſe contingentes, atque ex Scriptura Deum ejuſmodi eventus prædixiſſe oſtenderunt; ideò, licèt contingentiam rerum cum præcognitione certa in concordiam redigere nequeamus, tamen hanc eſſe admittendam contendunt, quia modum quo Deus res cognoſcit ignoramus. Hoc tantùm ſupereſſet quærendum, an prædictiones ſint in Scriptura, quæ circa res planè contingentes verſentur. Verùm hoc Theologicum eſt, non noſtri inſtituti.

17. Poſſibilia omnia à Deo cognoſci intellectu difficile non eſt ei, qui meminerit rerum naturas perfectè Deo eſſe notas; adeóque eum planiſſimè ſcire quid earum ope, ſeu ſeorſim agentium, ſeu conjunctarum, fieri poſſit. Cùm præterea ſuarum perfectionum ſibi plenè conſcius ſit, potentiæ ſuæ extenſionem, hoc eſt, quæ facere poſſet ſi vellet, quæ verò ſint naturâ ſuâ repugnantia, noſcat neceſſe eſt.

18. Ceterùm Scholaſtici diſtinguunt Scientiam in *conditionatam* & *abſolutam*; *ſimplicis intelligentiæ* & *viſionis*. *Conditionatâ* ſcientiâ Deus quid futurum ſit novit, ſi hoc aut illud fiat, quia nexum cauſarum & effectuum perſpectum habet. *Abſoluta* verò cognitio eſt quæ verſatur circa eventus certos, & quorum fixæ ſunt cauſæ. Scientia *ſimplicis intelligentiæ* circa poſſibilia, ſive ſint futùra, ſive non; quæ verò *viſionis* dicitur circa futura; eáque quaſi in certo tempore conſiderata, verſatur. Hæ non ſunt facultates diverſæ, quæ Deo inſint; ſed una eadémque Omniſcientia divina, variorum objectorum reſpectu, conſiderata.

C A-

CAPUT V.

De Voluntate & actionibus Dei, ac præſertim Creatione è nihilo.

1. QUamvis unus idémque Deus & intelligat, & velit; attamen quia intelligere & velle duæ ſunt actiones, in Deo diſtinguitur Intellectus à Voluntate. Ante omnia, nos profiteri oportet ignorantiam noſtram; tantùm enim abeſt ut hîc acutùm videamus, ut neſciamus quomodo ad volendum impellatur Deus, quia ejus intellectionis modum ignoramus. Hoc universè dumtaxat adfirmare licebit, Deum non agere, ſeu ad volendum, niſi rationibus ſapientiſſimis naturæque ejus conſentaneis, non adduci.

2. Circa modum, quo agit Deus, æquè ignari ſumus, licèt innumera à Deo facta eſſe, & fieri certò ſciamus. Quidam olim crediderunt Deum agere in Creaturas; neſcio quo virtutis effluvio, quod ab illo in eas tranſiret; ſed quodnam ſit hoc effluvium cùm docere nequeant, perinde eſt ac ſi nihil dixiſſent. Alii acutiores aiunt Deum agere Voluntate ſuâ, adeò ut ſola volitio, ſine ulla alia actione, rem quam fieri vult peragat. At licèt veriſſimum ſit nihil eorum quæ Deus vult non fieri, ut oſtendemus, ubi de ejus Omnipotentia agemus; attamen res ipſas eſſe effectus proximos ejus volitionum non ſatis conſtat.

3. Solent quidem dicere nullam aliam actionem Spirituum eſſe nobis notam, præter volitionem,

ideóque nullam etiam aliam Deo tribui oportere. Verùm hæc ratiocinatio ſtatuit quidquid eſt in Spiritibus nobis eſſe notum, quoniam non licet quidquam eſſe in Spiritu adfirmare, niſi quod novimus. Præterea quis docuit eos, qui ita loquuntur, Deum eodem modo agere, quo agunt Spiritus nobis noti, hoc eſt, Mentes humanæ? Sanè poſtquàm immane diſcrimen eſſe vidimus inter Mentes noſtras & Spiritum increatum, aliis in rebus; adfirmare eos hac in re eſſe ſimiles temerarium eſt.

4. Præcipua omnium Dei actionum eſt Creatio mundi, in quo conſiderantur *materia* & *forma*; & circa materiam quidem potiſſima eſt quæſtio, nam poſito à Deo creatam eſſe ipſam materiam mundi facilè formam ab eodem ei inditam oſtendere eſt.

5. Duo ſunt Entium genera nobis nota, Spiritus & Corpora. Utraque autem à Deo è nihilo, ſine præjacente materia, eſſe creata hoc generali argumento oſtendunt Metaphyſici. Illa duo Entium genera ſunt à ſe, aut ab alio; ſeu initium habuerunt, aut nullum. Si omnia, excepto uno, initium habuerunt, confecta res eſt, habemus unicum illud æternum Ens, quod quærimus. Sin verò ſemper fuiſſe omnia dicantur, videndum an in eorum natura quidpiam ſit, quod Æternitatem, ut ita dicam, ſapiat.

6. Ut à Spiritibus initium ducamus, nullum Spiritum notiorem Mente noſtrâ habemus, cujus proinde in exſiſtentiam, an æterna ſit, meliùs, quàm in aliorum Spirituum, inquirere poſſumus. At primò, nos non recordamur fuiſſe,

fuiſſe, niſi ante pauculos annos, nedum ut ulla ſit in nobis æternitatis memoria; unde conſequens eſt, ſi reverâ Mentes noſtræ ab æterno fuerint, id aliunde nobis, ſi ſciamus, innotuiſſe oportere. Revelatio tamen nulla eſt Naturæ æternæ, quæ nobis eam noſtri præſtantiam, cujus alioquin obliti eſſemus, in memoriam revocarit. Nullum etiam in Mente noſtra durationis ſine initio indicium videmus, quod ejus æternitatis ſuſpicionem in nobis creare poſſit. Cognitiones noſtræ tam arctis limitibus circumſcriptæ ſunt, ut nihil pænè norimus, præter proprietates pauculas rerum, quas primùm ſenſibus hauſimus, & quas longâ experentiâ compertas habemus; unde poſtea abſtractione, adjunctâ animi conſcientiâ, generalia axiomata formavimus, ut ſatis in Logica oſtendimus. Potentia noſtra, ſive facultates Mentis noſtræ exiguæ ſunt, & ad pauciſſima porriguntur. Hæccine autem ſunt æternitatis indicia? Certè quod ab æterno fuit, ut nullâ cauſâ ut eſſet indiguit: ita nec indigere ullâ cauſâ videtur ad alias proprietates, æternitate nequaquam præſtantiores, conſequendas. Præterea Mentes noſtræ maximis incommodis invitæ ſubjacent, quales ſunt dolores innumeri, quibus inviti adflictamur. An credibile eſt Naturam adeò præſtantem, ut exſiſtendi initio careat, poſſe ab aliis, quibus eſſet antiquior, aut ſaltem æqualis, ita vexari?

7. Non novimus quidem alios Spiritus, niſi obſcurè, ut in ſecunda hujus Opuſculi Sectione oſtendimus; ſed tamen nihil eſt, quod animis noſtris ſuſpicionem injicere poſſit, inter ea quæ

de

de eorum natura non novimus, eſſe Æternitatem. Imò quæ de illis narrantur à pluribus Gentibus nihil tale arguunt, quod patebit leviter expendentibus ea quæ de Spiritibus ſeparatis diximus; ideóque fuſiore eorum examine hîc ſuperſedebimus.

8. Si nos ad Corpora convertamus, in corporea natura, nihil etiam deprehendemus, quo ad æternitatem illi tribuendam adducamur. Tres potiſſimùm in corporibus novimus proprietates, Extenſionem, Diviſibilitatem, Impenetrabilitatem, ſeu Soliditatem. Hæccine autem includunt ullam æternitatis ideam? An poſſumus dicere: *Corpora ſunt extenſa, diviſibilia, & ſolida; ergo æterna?* Imò ſi conferamus ſummam illam Æternitatis perfectionem, cum defectibus quos deprehendimus in materia; eos defectus cum Æternitate ſtare poſſe numquam animum inducemus ut credamus. Exempli causâ, materia eſt per ſe immota, eodémque in ſtatu quietis in æternum remaneret, niſi vi externâ agitaretur. Quis poſſit ſibi perſuadere Naturam, quæ omnium proprietatum præſtantiſſimâ gauderet, tanto defectu laboraturam?

9. Unicum argumentum, alicujus ponderis quo utuntur qui æternitatem materiæ propugnant, huc redit, quòd extenſionis infinitæ, quam quaquaverſùm porrigi videmus, nullum capiant initium. Quantumvis animo nitantur, negant ſe ullo modo intelligere poſſe hanc ſemper non fuiſſe. Verùm non dicemus quidem hîc, quòd Philoſophi Veteres & Recentiores multis dixerunt, & ſine dubio verum eſt, ſolam exten-

extenſionem non eſſe corpus; ſed eos jubebimus in ſe ipſos deſcendere, & diligenter expendere quid intelligant, quando dicunt materiæ initium ullum à ſe concipi non poſſe, ideóque nullum eſſe.

10. Si quis dixerit *materiam cœpiſſe exſiſtere*, propoſitionis hujuſce non modò ſubjectum & adtributum probè intelligimus, ſed etiam eorum nexum diſtinctè percipimus. Hoc unum fallit eos, qui initium materiæ ſe intelligere poſſe negant, quia nihili, quod, ut ita loquar, exſiſtentiam materiæ anteceſſit, poſitivam ideam effingere vellent; quæ tamen fallax eſſet, cùm nihili nullum conceptum, niſi negativum, habere queamus. Igitur quando cogitamus de initio materiæ, non eſt negandum id à nobis concipi, quòd ideam ſtatûs, qui materiæ exſiſtentiam præceſſit, nullam habeamus poſitivam; nam nulla eſſe debet, neque poteſt, niſi fallax.

11. Hinc colligere eſt, 1. quoniam nihil, neque in Spiritibus, neque in Materia, videmus, quod eorum Æternitatem prodat, ſaltem ea eſſe æterna adfirmare nos non poſſe: 2. cùm Spiritus & Materia laborent defectibus maximis, non poſſe iis tribui proprietatem omnium præſtantiſſimam Æternitatem; adeóque illa eſſe creata ab alia Natura, quæ illis proprietates, quas voluit, adtribuit; quas viſum eſt negare, non dedit. Quod habet per ſe id quod majus eſt, potiore jure id habebit quod minus judicatur. Ideóque quod eſt ab æternitate, id ſanè nihil eſt quod per ſe habere non debeat.

12. Hinc

12. Hinc ſatis adparet innumera Entia è nihilo eſſe veluti producta, adeóque Cauſam habere quæ è nihilo ea eduxerit, cùm nihil per ſe eſſe incipiat. Atque id cùm de Spirituum Subſtantia, & de Materia ipſa mundi, à nobis oſtenſum fuerit; multò minùs de forma, contradicentibus omnium Gentium Annalibus & rebus etiam ipſis, negari poteſt. Ideóque poſteriori huic rei non immorabimur, cùm præſertim à Theologis ſoleat probari.

13. Paucis tantùm verbis quæſtionem celebrem adtingemus, *utrum Deus liberè mundum creaverit?* In memoriam ante omnia revocandùm, *libertatis* nomine intelligi *facultatem quâ aliquid facere, aut omittere poſſumus.* Itaque quando quæritur an Deus liberè agat, idem eſt ac ſi quæreretur an Deus eâ facultate, quâ poſſit non facere quod facit, ſit præditus?

14. Quoniam autem ſimili facultate ornati ſumus, ut nobis ſumus ipſi conſcii, quin ea quoque gaudeat Deus dubitare nefas eſt. Sed cavendum ne eam in Deo libertatem ponamus, quæ ex naturæ defectu manet. Interdum libera ſunt judicia noſtra, quia res, de qua judicamus, ſatis nobis non eſt nota, ut oſtendimus, ubi de Libertate agimus. In Deo, Libertatem ejuſmodi ignorantiâ niti, ejus non patitur Omniſcientia.

15. Sed poteſt fieri, ut quando de re quapiam facienda Ens ſapientiſſimum, ſi ita loqui fas eſt, deliberat; duæ ſint rationes æquè graves, quarum una rem faciendam, altera omittendam ſuadeat. Tunc videtur liberè poſſe alterutrum eli-

eligere. Sed ſi convenienter ſapientiæ ſuæ Deus ut agat, quidpiam facere, aut omittere eum neceſſariò oporteat, tunc libertatis nullus ſupereſſe videtur uſus; non magis quàm in nobis quando propoſitio, de qua judicium ferendum, ad ſummum evidentiæ gradum perducta eſt. Ut enim per naturam noſtram evidentibus adſenſum negare nobis noc licet: ita nec Dei natura eum ſapientiæ minùs convenienter agere patitur.

16. His poſitis, quando quæritur *an Deus Mundum liberè creaverit*? nihil eſt quod reponamus, niſi, ut ſolvatur ea quæſtio, nobis priùs ſciendum eſſe an rationes creandi mundi ejus ponderis apud Deum fuerint; ut naturæ ſuæ convenienter non egiſſet, niſi quod ſuadebant feciſſet. Si eæ rationes ejuſmodi fuerunt; Mundus liberè non eſt procreatus; ſin verò convenienter naturæ ſuæ agendo, Deus eas negligere potuit, liberè creata eſt rerum univerſitas.

17. Nunc autem, cùm eas rationes nemini revelavit, qui ſolus eas novit Deus, propoſitæ quæſtioni quidquam reponere religioni ducimus. Temerarium videtur homunciones, quorum cognitio arctiſſimis limitibus continetur, judicia de rebus adeò ſupra ſe poſitis ferre. Hoc in negotio, ſi aliàs uſquam, adſentiendum ei videtur, qui de re incomperta dicturus: * *quid putem*, inquiebat, *non quid contendam*, *ponam*; *hominis enim eſt hæc opinari*, *Dei verò ſcire.* Hoc tamen conſtat Deum nequaquam

* *Varro ex Platone.*

quam indiguiſſe creaturis, quaſi ſine iis minùs beatus fuiſſet & creatis beatior eſſet. Nec ullo jure communi, inter Deum & creaturas, eas è nihilo educere neceſſe habuit; nec creaturarum exſiſtentia, ut Dei, neceſſaria fuit, ſolius enim Dei eſt neceſſariò eſſe.

18. Suæ ignorantiæ, & viæ quâ ad divinarum rerum tenuem pervenitur cognitionem, immemores ii ſunt, qui Deum neceſſariò omnia agere contendere audent. Neſcimus quomodo Deus ad agendum adducatur, nec poſſumus aliter ea de re loqui, quàm ex analogia proprietatum, quas in nobis deprehendimus, & à quibus à poſteriore ad Dei proprietates pervenimus; ideóque hac in re tutius nihil eſt ſapienti ἐποχῇ, quæ temeraria omnia judicia coercet.

CAPUT VI.

De Providentia & Concurſu Dei.

1. POſtquàm de Creatione diximus, ſequitur ut de rerum creatarum regimine agamus, quæ *Providentia* ſolet adpellari, & definiri poteſt: *Actio Dei, quâ omnes creaturas, ſecundùm leges à ſe poſitas, conſervat, & regit.* Quæritur, in ipſo tractationis limine, an Ratione ſolâ probari poſſit divina Providentia? Quæ ut ſolvatur quæſtio, obſervandum eſt duo eſſe rerum genera, circa quæ verſari poteſt Providentia; quarum aliæ ſunt intelligentiâ, adeóque libertate deſtitutæ: aliæ verò & intelligentes & liberæ. Hæ

Hæ cùm ſint naturâ diverſæ, non eodem modo divinæ ſubjacent Providentiæ.

2. Si res intelligentiâ deſtitutas, ſeu corporeas, conſideremus, videbimus eas conſtanti ordine perpetuò agi; unde colligere eſt eas aut ejuſmodi naturam à Creatore accepiſſe, quæ ordinem ſemel inſtitutum neceſſariò ſequatur, aut etiamnum à conſtante cauſa regi. Alterutrum autem ſtatuatur, divina agnoſcenda eſt Providentia. Si prius, fatendum eſt Deum ſuis Operibus *providiſſe*; qui ſtabilem adeò iis conceſſerit naturam, ut leges ſemel iis poſitæ numquam violentur. Si poſterius, eá conſtans cauſa, quæ omnia reget ac ſuſtentabit, cùm à Creatore diverſa eſſe nequeat, divina Providentia extra omne dubium collocabitur.

3. Circa res intelligentia ac libertate præditas, paullò obſcurior videtur Providentia. Attamen vel ex eo cognoſci poteſt, & ab Ethnicis ſapientibus agnita re ipsâ eſt, quòd res corporeæ, quæ circa homines poſitæ ſunt, ita ſint eorum uſibus aptatæ, ut earum ope vitam commodiſſimè ſuſtentent. Si Deus homines ſemel creatos poſuiſſet in terra iis, quæ ad vitam neceſſaria ſunt, deſtituta, neque ullam viam eorum comparandorum aperuiſſet; brevi totum humanum genus intercidiſſet, & meritò ſe à Creatore ſuo ſine providentia derelictum queri potuiſſet. Sed cùm contrario prorſus modo ſe nobiſcum geſſerit, hinc evidenter poſſumus colligere nos Deo curæ fuiſſe & etiamnum eſſe.

§. 3. At

ita, ejuſdem voluntatis perſeverantis efficaciâ, eſſe pergant. Sunt etiam alii, qui non voluntatem ſolam Dei exſiſtentiæ & durationis rerum cauſam agnoſcunt; ſed præterea influxum neſcio quem Dei in creaturas eſſe adfirmant, cujus vi conſerventur.

7. Nos de hiſce omnibus ſententiis hoc judicium, ſine temeritate, ferri poſſe opinamur; nimirum, Philoſophos, qui eas propugnant, de re ſibi incomperta judicare. Primi, qui Deum volunt ſtabilitatem ſubſtantiis indidiſſe, non poſſunt adfirmare ſubſtantiarum naturam ſibi perſpectam eſſe, atque in ea ſtabilitatem, quam dicunt, ſe deprehendiſſe; ideóque meram conjecturam in medium proferunt. Ad alteros quod adtinet, verum quidem eſt ſubſtantias, Deo volente, primùm exſtitiſſe, & etiamnum perdurare; ſed quæritur an id fiat vi ſolius voluntatis divinæ, quod, ut obſervavimus, non ſatis intelligitur. Si ad *influxum* confugias, rem neque compertam, neque ab ullo intelligendam profers; adeóque nihil, quod adcuratè phlioſophantibus ſatisfacit, dicis.

8. Libera debere eſſe hac de quæſtione judicia videntur, quoniam res eſt naturâ ſuâ obſcurior, quàm ut quiſquam eam ſibi perſpectam eſſe jactare poſſit. Hoc unum extra omnem dubitationem poſitum videtur, omnia, Deo volente, in eo ſtatu quo ſunt manere; ac, Deo volente, diſſolvi, & in nihilum redire poſſe; nam qui omnibus exſiſtentiam dedit, idem adimere poteſt.

9. Metaphyſici non modò ſubſtantiam & proprieta-

prietates rerum à Deo volunt conſervari, ſed præterea negant cujuſquam creaturæ ullam eſſe actionem; ad quam Deus non concurrat. Ita nunc plerique cenſent; nam *Durandus*, qui exiſtimavit à Deo ſemel datam Creaturis operandi facultatem dumtaxat conſervari, ſine cooperatione in ſingulis actionibus, paucos nactus eſt diſcipulos. Alii ferè omnes Creaturis omnem agendi facultatem detrahunt, atque actiones, quæ Creaturarum dicuntur, propriè eſſe Dei qui ex occaſione Creaturarum agat, adfirmant.

§. 9. *Durandus.*] *A Sancto Porciano* dictus Gallus Arvernus, qui floruit circa annum M. CCC. XX. De hac ejus ſententia diſſertationem ſcripſit *Joan. Launoius.*

10. Potiſſimum fundamentum, quo hæc opinio nititur, hoc eſt; nempe, oportere Creaturas à Deo pendere, non modò procreationis & conſervationis ratione, ſed etiam in ipſis operationibus, quod ſolent Metaphyſici ita efferre: *cauſas ſecundas pendere à prima in fieri, in eſſe, atque in operari.* Videtur hiſce Philoſophis quicumque auſit negare operationes Creaturarum eſſe ipſius Dei, eas divinæ potentiæ ſubtrahere, quod blaſphemiæ adfine eſt.

11. Verum ſolent ſæpe, vocibus obſcuris, ſibi & aliis fucum facere, nec ſpecioſis verbis nobis imponant oportet. Quærendum itaque quid ſit *pendere*? Si hac voce ſignificetur Creaturis nullam ineſſe per ſe operandi facultatem, ſed Deum propriè loquendo eſſe facultatem Creaturarum; hoc ipſum eſt quod quæritur, meráque admittitur petitio principii. Sin autem *pendere in operando* ſignificet, quod poteſt ſanè ſignificare, ejus

ejus eſſe naturæ ut, ſi Deus velit, operandi vim detrahat, impediat, & dirigat, prout libet, quod nemo negarit qui Deum agnoſcat; tum verò Axioma adlatum Deum eſſe auctorem actionum Creaturarum non probat.

12. Certè ut ſummam Dei in omnia ſua Opera poteſtatem agnoſcamus, non videtur neceſſe eſſe ut ipſi tribuamus quæ à Creaturis fiunt; ſed tantùm ut, quemadmodum quidquid habent Creaturæ id à Deo acceperunt: ita omnia eo volente amittere, nec ſuis facultatibus, inſcio, aut invito, uti ullo modo poſſe nos credere profiteamur. Satis, hoc poſito, à prima cauſa pendere intelliguntur, neque ullâ ratione divinæ potentiæ ſubtrahuntur. Igitur ſpecioſus ille *dependentiæ*, ut loquuntur, Creaturarum à Deo prætextus, quo probare nituntur omnia à Deo fieri, plane inanis eſt.

§. 12. *Quidquid habent*, &c.] Eleganter *Lactantius* de artium inventione, Inſtit. Div. Lib. I. cap. 18. *Reliquerit hæc ſanè Deus humanis ingeniis eruenda; tamen fieri non poteſt quin ipſius ſint omnia, qui & ſapientiam tribuit homini, ut inveniret; & ipſa illa, quæ poſſent inveniri.*

13. Tantùm abeſt ut hæc opinio divinam gloriam extollat, quemadmodum ejus fautores jactare ſolent; ut potiùs, duplici de cauſa, divinis perfectionibus immane quantum detrahat. Primò enim, dum ita deprimuntur Opera divina, etiam intelligentiâ prædita, ut in machinam alienis nervis mobilem mutentur; divina Potentia multo minùs in mundi creatione elucere ab incautis Philoſophis ſtatuitur, quàm ex *Durandi* ſententia. Tantæ certè potentiæ indicium non eſt ma-

china, quæ ut effectus edat, quibus deſtinata eſt, debet ab opifice moveri; & præterea in edendis illis effectibus ita ab eo adjuvari, ut effectus ſint opificis, ſi propriè loquamur, non machinæ quæ merum eſt inſtrumentum, nulla vi agendi præditum; tantæ, inquam, non eſt ejuſmodi machina potentiæ ſpecimen, ut quæ aliquid, ſine artificis auxilio, per ſe agere poteſt. Quis Horologium quod fune circumducto, vi elateris ſui, horas, ſine alio ſubſidio demonſtrat, ei quod idem præſtaret, impulſo digito gnomone, non præferat? Quis *αὐτόματον* ſeu *αὐτοκίνητον*, ſi fieri queat, machinæ externâ vi actæ, non anteponat? Igitur divinæ gloriæ majorem rationem habent, qui vim à Deo acceptam, quâ per ſe agere poſſint, Creaturis tribuunt, quàm qui earum actiones Dei eſſe contendunt.

14. Secundò, hac poſteriore ſententiâ, Deus malarum actionum auctor ſtatuitur; licèt pernegent *Thomiſtæ*, ſententiæ hujus propugnatores. Si enim quando homo quidpiam vult, ea volitio in eo gignitur à Deo, ſequitur Deum eſſe mali auctorem, ſi ea volitio mala ſit. Vult, exempli causâ, quiſpiam fidem Evangelio detrahere; quæ volitio mala eſt, nec poteſt à Deo gigni, niſi ſit peccati auctor.

15. Atque hæc objectio æquè firma eſt, ſeu admittatur cum Thomiſtis *prædeterminatio phyſica*, quâ cauſæ ſecundæ, antequàm operentur, accipiunt à Deo *influxum*, ut loquuntur; quo poſito, non poſſunt non operari; ſeu quis dixerit non prædeterminari quidem cauſas ſecundas à Deo, ſed tantùm ab eo *τὸ εἶναι* actionibus Creaturarum conferri, eo momento quo operantur. Nam dare *τὸ εἶναι* actioni cuipiam eſt

eſt facere ut actio quæ non erat ſit, adeóque eam reverâ edere: ut *prædeterminare* aliquem ad aliquid faciendum, ita ut, eâ poſitâ *prædeterminatione*, nequeat ab eo faciendo abſtinere, eòdem recidit ac id ipſum facere per ſe.

16. Alii quidem difficultatem eludere nituntur, diſtinctione inter id quod eſt in actione *morale* & *phyſicum*, aut inter actionem *in ſe conſideratam*, & *relationem* ejus ad certum *objectum*. Aiunt à Deo fieri quod phyſicum eſt in actione, non quod morale; actionem ipſam, non quod in ea reſpectu objecti vitioſum eſt. Verùm, ut * aliud agendo alibi obſervavimus, hæ diſtinctiones mera ſunt aurium ludibria. Etenim licèt abſtractione poſſint morale à phyſico, actio ipſa à relatione ad objectum diſtingui; non ſequitur ea eſſe diviſa, aut actionem ſingularem poſſe diviſim ita edi, ut Deus partem ejus, alteram Creaturæ faciant. Nulla eſt actio in genere, omnes ſunt ſingulares & eo ipſo momento, quo eduntur, versùs certum objectum feruntur. Igitùr eæ opiniones, dum primâ fronte videntur ad divinam gloriam excogitatæ, reverâ Deo detrahunt honorem ſanctitatis.

17. Hoc adeò manifeſtum eſt, ut non opus eſſet rei ampliùs inhærere, niſi paucis objectioni quorumdam Metaphyſicorum reſpondendum eſſet. Aiunt à ſolo Deo poſſe Entia creari, adeóque actiones Creaturarum, quæ actiones Entia ſunt, ei eſſe tribuendas. Fatemur quidem à Creaturis non poſſe novas ſubſtantias creari; ſed quare non poſſint ſubſtantiam aliquam modo quopiam novo adficere, non vi-

G 2 de-

* *Logic.* P. I, C. 10. & IV. C. 9.

demus. Imò contrà ſentimus, & ipſi Mentem noſtram à nobis modificari, variis rationibus, nobis conſcii ſumus. Ipſi volumus, aut voluntatis impetum cohibemus, prout videtur, variis in rebus. Ipſi etiam nobis conſcii ſumus, eáque conſcientia cogitatio eſt, ſeu modificatio Mentis; quæ modificatio planè noſtra eſt, non aliunde nobis injecta. Igitur licèt ſubſtantiarum procreatio ſupra nos ſit poſita, accidentia gignere poſſumus.

18. Neque hoc quidquam divinæ gloriæ detrahit, quoniam hoc ipſum quod accidentia procreamus à Deo, non à nobis, habemus, cui nos totos debemus. Præterea tantum eſt diſcrimen inter ſubſtantiæ è nihilo creationem, & modi alicujus generationem, ut ſemper immenſum, hac in re, inter Deum & homines ſuperſit intervallum; cùm præſertim Deus accidentium, quæ à Creaturis fit, procreationem & norit, & impedire, ſi ei videtur, poſſit.

19. Tertia divinæ Providentiæ actio eſt *Gubernatio*, quæ cùm in rerum merè corporearum, tum in humanarum adminiſtratione ſita eſt. In ea adminiſtratione Deus viis jam inſtitutis, à prima rerum creatione, aut inuſitatis utitur. In priore agendi ratione, ſumma poſtulatur ſapientia; cùm in tam multiplici cauſarum corporearum & liberarum concurſu videre quid futurum ſit, atque eventibus moderari difficillimum ſit, Summa verò Dei Potentia elucet, in extraordinariis eventibus; etenim novas leges, prout libet, naturæ rerum præſcribere ejus ſolius eſt, qui ordinarias ſemel poſuit. Per ordinarias naturæ leges non poteſt, exempli cauſâ,

cada-

cădaver in vitam rurſus vocari. Diſſoluta ſemel corporis humani compages numquam reficitur, quod experientiâ certiſſimâ conſtat. Igitur ſi homo mortuus ad vitam redeat, non poteſt hoc eſſe effectus legum naturæ ordinariarum, ſed tantùm voluntatis extraordinariæ Legiſlatoris ſummi, qui omnia è nihilo eduxit.

20. Verùm hîc obſervandum, non ſemper à nobis poſſe inuſitatos ejuſmodi eventus ab ordinariis ſecerni; quia rem uſitatam quidem in ſe, ſed circumſtantiis nobis ignotis, extraordinariam, ſine interventu cauſarum ſecundarum, Deus poteſt facere. Exempli causâ, nihil eſt pluviâ frequentius, nihil, ſecundùm veteres naturæ leges, facilius, ubi ſunt multi in aëre vapores, qui frigore aut vento condenſantur. At ſi nulla corporea cauſa vapores è terra educat, nulla eos in pluviam cogat; ſed ſolus Deus hoc efficiat, tum eſt extraordinaria pluvia. Verùm hanc pluviam ab ordinaria ſecernere nobis non licet, niſi Deus ipſe revelarit.

21. Ceterùm divina Providentia aliter ſe gerit, circa cauſas liberas, ac circa eas quæ ineluctabili mechaniſmo agunt. Non eodem modo percelluntur Spiritus ac corpora, ideóque aliter reguntur. Sed quomodo hîc Deus agat, & quotuplici ratione, ignotum eſt. An per ſe ipſe cogitationes animis ingerat, an utatur tantùm externis objectis, aut quando alterutrâ tantùm adgrediatur homines viâ, nobis prorſus latet. Ideóque, cùm præſertim Theologi hæc ſoleant excutere, pluribus de iis agere ſuperſedebimus.

CAPUT VII.

De Infinitate & Omnipotentia Dei.

1. ONtologiæ noſtræ Cap. XVII. ubi de Finito & Infinito egimus, paucula de Infinitate Dei prælibavimus. Inter Infinitatis genera eam quæ *perfectionis* dicitur, & quæ in ſolum Deum cadit recenſuimus. De qua paullò diſtinctiùs hîc ſumus acturi.

2. Duplici ratione divinæ proprietates infinitæ dici poſſunt, *numero* & *intenſione*. Numero infinitæ ſunt proprietates divinæ, quòd Deus in ſe complectatur proprietates omnes poſſibiles; quæ tot ſunt numero, ut numquam exhauriri queant. Hoc inde liquet, quòd Deus omnia poſſibilia efficere queat, ſeu omnia quorum ideas formare poſſimus, è nihilo educere, ut infrà oſtendemus; nemo autem dare poſſit quod non habet, ut ſæpe diximus. Igitur Deus omnes omnium rerum poſſibilium proprietates in ſe habet; ideóque, vel hoc reſpectu, infinitus dici poteſt.

3. Si omnia, quæ ſunt, Naturarum genera nobis nota eſſent, fortè inde etiam infinitatem Dei colligere poſſemus. Fortaſſe enim ſunt infinita Entium re ipsâ exſiſtentium genera, infinitíque eorum gradus inter Nihilum & ſummam illam Naturam, quæ omnia è nihilo eduxit. Certè Opificem, cujus eſt infinita beneficentia, non dedecet numerus infinitus Creaturarum, in quas inexhauſtas ſuas opes effuderit. Vel minima arenulæ

nulæ particula eſt diviſibilis in infinitum. Sed quia conjecturis hîc agere nolumus, priore potiùs ratiocinatione, ad probandam infinitatem proprietatum divinarum, nitimur.

4. *Intenſione* verò infinitæ ſunt Dei perfectiones, quòd nullus earum capi poſſit terminus, atque ad omnia prorſus objecta ad eas pertinentia extendantur. Exempli causâ, duratio Dei dicitur infinita; quia neque habuit initium, neque finem habitura eſt. Nemo poteſt indicare divinæ durationis terminum, ultra quem Deus neque fuerit, neque erit; ut oſtendimus, ubi de Æternitate egimus. Scientia Dei infinita dicitur, quòd omnia quæ poſſunt ſciri, Deo nota ſint, nec quidquam ſit, de quo dicere queamus: hucuſque non porrigitur Dei cognitio, aut hîc eſt ultimus divinæ cognitionis terminus.

5. Quando ita loquimur, probè obſervandum eſt nos intelligere tantùm objecta realia; non verò repugnantes ideas, quæ propriè nihil ſunt. Si ergo dicimus Deum omnia ſcire, non intelligimus voce *omnia* repugnantes propoſitiones, quæ non ſunt ſcientiæ ullius objecta. Nemo dixerit detrahi Omniſcientiam Deo ab eo, qui Deo notum eſſe circulum quadratum negarit; quia reverâ circulus quadratus eſt idea contradictoria, ſeu merum nihil. Igitur non præfiniuntur divinæ ſcientiæ limites, ubi id quod naturâ ſuâ ſciri non poteſt Deo notum eſſe negatur. Modo nulla res γνωςὸς Deo latere, nec ulla propoſitio, quæ intelligi queat, illum fugere dicatur, ſatis eſt.

6. Hoc ipſum dicendum de Omnipotentia Dei,

quæ eſt *facultas omnium, quæ concipi poſſunt, faciendorum.* Vidimus * nos ad Potentiæ divinæ cognitionem pervenire, ex noſtra ipſorum conſcientia, quâ aliquid à nobis poſſe fieri ſentimus; ſed hinc colligimus Deum eſſe nobis potentiorem, quòd ea fecerit quæ nos non poſſemus, quale eſt initium dediſſe humano generi nondum exſiſtenti, ut reliquarum omnium rerum procreationem omittamus.

7. Verùm quando cogitamus Deum ab æterno fuiſſe, nec quidquam eorum quæ habet ab alio accepiſſe, ſed per ſe & naturâ ſuâ ſemper habuiſſe; eò facilè devenimus ut Potentiam, ut & reliquas ejus proprietates, eſſe infinitam agnoſcamus. Etenim qui tantæ præſtantiæ eſt, ut duratione infinitâ ſit præditus, utque nihil ab ullo Ente acceperit; nullos etiam proprietatum terminos habere poteſt. Proprietates finitas eæ Naturæ habent, quæ eas ab alia ipſis fines ſtatuente acceperunt; non quæ ſibi ipſa, ſi ita loqui licet, pro arbitrio quæ voluit dedit.

8. Quoniam ergo nulla fuit antiquior Natura, quæ Deum facultatibus quas habet ornaverit, Potentiæ ejus nulli prorſus ſunt limites; ſeu omnia poteſt facere, quæ fieri poſſunt. Nullam rem animo concipere quimus, ad quam non porrigatur divina potentia; oſtendimus enim alibi † ea demum poſſibilia à nobis dici, quorum ideam formare poſſumus.

9. Hîc rurſus obſervandum eſt, quod jam monuimus, & quidem eò diligentiùs, quò plures hac de re inter Philoſophos Chriſtianos ortæ ſunt controverſiæ, quia non ſatis intellexerunt nonnulli quid

* *Sup.* Cap. II. 8. † *Ontolog.* C. XIV. 6.

quid ſibi vellent. Qui dicunt à Deo omnia poſſe fieri, voce *omnia* non complectuntur ea quæ naturâ ſuâ fieri non poſſe à nobis intelliguntur, ſed tantùm *omnia poſſibilia*.

10. Quæritur, exempli causâ, an Deus poſſit facere ut aliquid ſit & non ſit ſimul? Deum quidem poſſe facere ut aliquid, quod non erat, ſit, ſeu exſiſtat: aut ut aliquid, quod erat, non ſit, ſeu deſinat eſſe intelligimus. Sed quis intelligat vi divinâ poſſe fieri ut aliquid ſit, & non ſit ſimul? ut propoſitio ſit ſimul vera & falſa, eódem ſenſu? Hæc certè propoſitio, quod de repugnantibus omnibus § alibi à nobis obſervatum eſt, ſenſu omni deſtituta eſt; nec qui eam profert magis intelligitur, quàm ſi Linguâ ſibi & aliis ignotâ uteretur, aut prorſus ſileret. Aliquid, quod eſt & non eſt ſimul, eſt merum non Ens, nulliúſque adeò potentiæ objectum.

11. Igitur qui, divinæ potentiæ reverentiores ut videantur, negant ſe audere dicere à Deo repugnantia non poſſe fieri, ſibi ipſi fortè, aut certè aliis ſpecioſis vocibus illudunt. Contra qui à Deo talia fieri poſſe negant, ii nihil divinæ potentiæ detrahunt; quandoquidem hoc eòdem recidit, ac ſi merum nihil eſſe divinæ objectum potentiæ negarent.

§. *Ontolog.* C. XIV. 12.

CAPUT VIII.

De Miraculis.

1. QUæ de divina Omnipotentia modò diximus, non intempeſtivè hîc de *Miraculis*

agi poſſe nos admonent. Qua quidem in re, quæſtiones Theologicas, quoad ejus fieri poterit, vitabimus, hîc enim pænè ſolam Rationem audimus. Primùm itaque, quid propriè miraculum vocetur, & quo diſcrimine vera à falsò ſic dictis ſecerni queant; ſecundò à quo fieri, & quæ inde deduci conſectaria poſſint; tertiò circa quæ miracula edantur, oſtendemus.

2. *Sectione* II. C. 4. hujus Opuſculi, ut miraculum quidpiam vocetur, tria poſtulari obiter diximus, quod adcuratiùs hîc excutiemus. Oportet I vires humanas ſuperet: II. Præter conſtantem naturæ rerum corporearum ordinem ſit: III. Si quod, in cujuſpiam gratiam, deducendum ex edito miraculo conſectarium eſt, id ab eo cujus potentia, aut in cujus gratiam fit prædici, aut ſaltem eo tempore, quo eo indiget, evenire neceſſe eſt. Quæ tria ſingillatim explicabimus, quippe quæ ſolvendis, quæ hîc proponi ſolent, quæſtionibus haud parum conducant.

3. *Primùm* ergo, miraculum non dicitur, ſi quis quadringenta pondo humeris ferat, neque enim hoc excedit vires humanas. Sed ſi quis aliquot millena pondo bajularet, miraculum haberetur, ſi modo & alia, quæ adjecimus, adeſſent indicia; eſt enim prorſus ſupra humanas vires tantum pondus humeris gerere. Sunt qui velint, miraculum dici propriè non quod hominum dumtaxat, ſed Creaturarum omnium vires ſuperat, infinitámque potentiam neceſſariò poſtulat. Verùm eos fallí in ſequentibus, ubi de auctore miraculorum, oſtendemus.

4. In-

4. Interea hinc colligere indicium poſſumus, quo falſa miracula à veris ſecerni ſæpe poſſunt. Quod quaſi miraculum venditatur, ſi vires humanas non ſuperet, aut humanâ arte fieri queat, id ſuſpectum eſſe debet. Exempli causâ, quidpiam, quod humano capiti ſimile ſit, incorruptum per aliquot ſæcula ſervare non eſt ſupra humanam artem poſitum. Cereum enim effingi caput poteſt, humano ſimile, & quod annos feret. Itaque ante omnia diligentiſſimè inquirendum an non ars, aut fraus lateat; quod examen ſi inire non liceat, aut res in medio relinquenda, aut ſuſpecta habenda, ſi ſint ſuſpicandi rationes.

5. *Secundò*, nemo miraculum editum cenſeat, ſi metalla igne liquefacta, lapidéſve in calcem redactos viderit, quia experientiâ hanc eſſe igni vim inditam conſtat. Sed ſi quis vidiſſet homines, illæſis & veſtibus & corpore, per medias flammas in fornace diu incedere; is meritò, ſi modò tertium non deeſſet indicium, miraculum in gratiam eorum factum hoc vocaret. Hîc quoque rem factam eſſe, ut creditur, certiſſimum ante omnia ſit oportet; alioquin ubi de re ipſa non conſtat, an ſit præter naturæ ordinem fruſtra quæritur, aut probatur; quod vulgò ab iis, qui ficta venditant miracula, fieri ſolet.

6. Hoc veri miraculi indicium quidam incertum facere nituntur, hoc argumento; quòd cùm rerum naturæ ordinem non planè noſcamus, & innumeræ eſſe queant nobis cauſæ ignotæ, quæ inuſitatos edant effectus, quidpiam eſſe præter naturæ ordinem ſatis certò dijudicare nequea-

queamus. Rerum quidem naturalium inadæquatam nobis eſſe ideam, aut an ſit adæquata ſcire nos non poſſe, ultrò fatemur. Attamen tanta non eſt ignorantia noſtra, ut numquam quidquam, præter naturæ ordinem, eſſe adfirmare poſſimus. Multa Gentium & ſæculorum omnium experientiâ conſtant, qualia ſunt quæ modò diximus. Proprietates quidem omnes humanæ naturæ, & ſubſtantias quibus homo conſtat, non ſatis eſſe notas paſſim oſtendimus; nec eò ſeciùs ab homine decem millia pondo bajulari, & ignis vehementiam, ſine detrimento, ferri non poſſe notum eſt. Si quis tantum pondus ferat, aut illæſus in mediis ignibus diu maneat; id præter naturæ eſſe ordinem omnibus liquet. Si diceretur Cometa ad Solis noſtri vorticem adpulſus, præter naturæ ordinem eſſe, poſſet hoc in dubium revocari; quia ſatis nobis non eſt notus Cometarum motus, ut quid ſit præter ordinem quo moventur certò definire queamus. Sed ubi de rebus ſermo eſt, quas omnes homines ſemper eodem modo ſe habere experti ſunt; quid ſit præter naturæ ordinem pronunciare certò poſſumus, ut ex adlatis exemplis intelligere eſt.

7. *Tertio* loco, miraculum non haberetur, ex quo quidem duci poſſet conſectarium in gratiam cujuſpiam, quod nec-opinis omnibus eveniret, neque cuiquam prodeſſet. Dicitur, exempli cauſâ, à *Curtio* cadaver Alexandri, ſeptem poſt ejus mortem diebus, ſub fervido Meſopotamiæ cœlo, nullâ tabe, ne minimo quidem livore corruptum, & vultus ejus vigore, qui ex ſpiritu conſtat, deſtitutus non fuiſſe. Hoc ſi verum ſtatuatur, nulli

tamen

tamen conſectario locum præbebit; quia nemo hoc præviderat, nec in cujuſquam emolumentum vertit. Idem judicium de longè maxima portentorum, quæ apud *Livium* ſunt, parte ferendum eſt. Sed ſi quis tempus, quo portentum futurum erat, ſignificarit, ídque in rem ſuam aut alterius converterit; tunc hoc inde poteſt conſectarium duci, portenti auctorem hoc ei revelaſſe, adeóque miraculum in ejus gratiam edere voluiſſe; quod non faceret niſi is, in cujus gratiam id edidit, illi acceptiſſimus eſſet. Ita Moſes, qui prædixit Iſraëlem à Deo liberatum iri, pridiè ejus diei quo mare Erythræum diſcedere juſſum eſt coram Iſraële, hoc quoque vaticinio oſtendit verum ſe eſſe Prophetam, Deóque Iſraëlis ex Ægypto egreſſum placere; neque enim Deus in gratiam impoſtoris, & ut evaderet inviſus ſibi populus, ejuſmodi miraculum feciſſet.

8. Hic tertius miraculi character inanem eſſe oſtendit eorum objectionem, qui miracula ordini cuipiam naturæ minùs noto, neceſſariò tamen ſeſe evolventi, tribuunt; ſi enim ordo ille naturæ ignotus eſt humano generi, qui factum ut Prophetæ, Chriſtúſque & Apoſtoli ejus ordinis effectus ita præviderint, ut poſt eorum verba, aut preces, ſemper evenerint? Huic quæſtioni reponere illi quidquam nequeunt; ſed etſi videntur miraculorum hiſtoriam admittere, eam falſam re ipsâ exiſtimant; nec adlatam objectionem, quæ hiſtoriâ ipsâ evertitur, invenerunt alia de cauſa, quàm quia hiſtoriam apertè negare auſi non ſunt.

9. Cùm autem tria, quæ memoravimus, in

Scripturæ miraculis reperiantur; ea miraculorum vocabulo digna eſſe facilè colligere eſt, & niſi à Theologicis, quantum poteſt, abſtinere decreviſſemus, præcipuis aliquot ſelectis quæ à nobis de miraculis generaliter dicta ſunt hîc aptaremus. Verùm hoc non eſt hujus loci, neque factu eſt difficile.

10. Jam videndum quæ ſit cauſa efficiens & proxima miraculorum. Ipsâ deſcriptione miraculi homines, & cauſas naturales ſeu corporeas, ſecundùm ordinem à Deo ab initio inſtitutum actas, excluſimus. Superſunt Spiritus humanis Mentibus præſtantiores, ſed creati; atque ipſe, Creator omnium, Deus. Sunt qui præter ordinem naturæ quidquam fieri poſſe negant ab ullo, niſi ab ejus inſtitutore Deo, imò & *potentiam infinitam* ad miraculum edendum poſtulari aiunt.

11. Non negaverimus innumera miracula divinæ potentiæ immediatos eſſe effectus; adeóque ei tribuenda, cujus infinita eſt potentia, quod Scriptura multis locis teſtatur. Sed quæritur an ſemper ita ſint ſupra omnium Creaturarum vires, ut ſoli Deo, quaſi *cauſæ totali & immediatæ*, tribuenda ſint? Ut adfirmatione reſpondere poſſemus, oporteret terminos potentiæ omnium Creaturarum nobis eſſe notos; & miraculorum naturam ejuſmodi eſſe, ut extra eos terminos poſita eſſet. At miracula quidem præter naturæ ordinem fiunt, ſed unde nobis conſtat Deum Spiritibus nullis violandi ejus ordinis potentiam umquam conceſſiſſe? Certè quamquam is ordo eſt ab infinita potentia inſtitutus, non ſequitur eum à ſola ea potentia

tia immutari poſſe, Hinc etiam plurima portenta inter Iſraëlitas Angelorum miniſterio edita eſſe, Deo jubente, memoriæ proditum eſt.

12. Credibile etiam eſt ab Angelis numquam eum violari ordinem, niſi jubente, aut peculiaribus de cauſis permittente Deo. Indecorum enim eſſet ordinem, à ſummo rerum omnium Domino ſapientiſſimè inſtitutum, temerè paſſim à Creaturis immutari. Atque hinc fit ut rarò turbatus ſit; nec ſine graviſſimis cauſis; ut facilè oſtenderemus, ſi hîc miracula in Sacris Litteris memorata expendi inſtitutum noſtrum pateretur.

13. Quæ diximus de Angelorum potentia, ea videntur æquè de malis ac bonis debere intelligi; quamvis negare nolimus inæqualem fortè eſſe variorum Angelorum potentiam, ut alii facilè quod aliorum vires ſuperat efficere queant. Verùm quia hæc omnia ignota ſunt, & omnis via, quâ ad eorum penitiorem cognitionem perveniri poſſet, præcluſa; conjecturis indulgere ſupervacuum eſt. De potentia Cacodæmonum diximus, quæ veriſimillima viſa ſunt. S. II. c. 4.

14. Sed quæritur hoc in loco, ſi Deus atque Angeli miracula edant, primò unde poſſimus ſcire an miraculum à Deo, an ab Angelo ſit editum? Secundò, ſi concedatur ab Angelo profectum, quî malum Angelum à bono ſecernere? Certè cùm miraculum non poſtulet naturâ ſuâ cauſam, cui potentia inſit infinita, ex ipſo miraculo evidentia auctoris ejus indicia elicere non poſſumus. Sed quò difficilius videtur miraculum,

lum, eò magis ad infinitam potentiam accedere à nobis judicatur. Exempli causâ, certa prædictio rerum multis ſæculis poſtea futurarum adeò difficilis videtur; ut quamvis ſcientiæ Angelorum limites nobis ignoti ſint, attamen eam ad ſolum Deum pertinere cenſeamus. At excitare procellam, licèt ſupra vires humanas ſit, nec alioqui futurum eſſet, ejuſmodi eſſe videtur, ut ab Angelo & malo & bono fieri poſſe facilè exiſtimetur.

15. Ad alteram quæſtionem quod adtinet, de diſcrimine inter bonorum & malorum Angelorum miracula inveniendo, certiora nonnulla reſponderi poſſunt. Cùm veritas ſimplex, & una ſit, ſemper ſibi conſtat. Ideóque quodcumque miraculum eò pertinere videretur, ut quidpiam falſum nobis perſuaderet, id à mendace adeóque malo Angelo profectum oporteret. Si ergo miraculum ad confirmandam doctrinam, quam falſam eſſe ex indubitata Revelatione, aut Ratione ſcimus, fieret; id fallaci auctori illico tribueremus, & inſidias à Cacodæmone ſimplicioribus ſtrui judicaremus. Contrà ſi miracula eò ſpectare videamus, ut homines ad Revelationis & Rationis ductum ſequendum excitent, ea ſi non Deo, ſaltem bono Angelo meritò tribuimus; neque enim mali Angeli, virtutis ac pietatis hoſtes, ut iis adhæreamus umquam operam dabunt. At ſi portentum ederetur, cujus finem nullo modo adſequeremur, id cui tribui oporteret in dubium revocari poſſet.

16. Ex hujuſmodi etiam miraculo, quod de portentis Ethnicorum ſuprà diximus, nullum

certum

certum duci poſſet conſectarium. Sed ſi quis ad homines erroribus & vitiis inquinatos veniat, eos ad ſaniorem mentem traducturus; & poſtquàm docuit quid credi, quid fieri ab iis, ut ſe & erroribus & vitiis liberent, oporteat, dicat ſe à Deo propterea miſſum, & argumentum mandatorum à Deo acceptorum portentum quodpiam ſubitum editum iri pronunciet, idque eveniat, dubium eſſe non poteſt quin verum dicat. Nam nec Angeli mali doctrinæ veræ & ſanctæ pondus, edito portento; neque Deus aut boni Angeli plano ac pravo homini auctoritatem, turbato propterea naturæ ordine, conciliare vellent.

17. Neque dixeris hominem fallacem extraordinarium cauſarum latentium effectum in ſuam rem vertere, & credulæ plebi id in ſui gratiam editum perſuadere poſſe, quamvis is effectus non evenire non potuerit. Locus huic exceptioni in rebus miris, quas poſt eventum vir callidus interpretatur, eſſe poteſt; ſed ubi prædicitur effectus planè inuſitatus, & qui à nemine præcognoſci queat, ipſa prædictio manifeſtum eſt revelationis divinæ indicium. Sic, ut jam monuimus, cùm Moſis prædictioni, de aquis Erythræi maris diſceſſuris, reſpondiſſet eventus, nemo dubitare potuit quin hoc ei revelatum eſſet ab eadem Natura quæ miraculum edidit; imò quin ipſum miraculum, quod tam opportunè accidebat, in ejus gratiam factum fuiſſet. Sed cùm Alexandro per littus, ſub Climace Pamphyliæ monte, iter facturo, Auſtri, quibus flantibus tranſiri illac non poterat, in Septemtriones ſunt mutati, idque ipſe non *ſine numine* factum inter-

interpretaretur; irrideri meritò poterat, cùm nihil ſit vento mutabilius, & inſperata opportunitate uſus eſſet.

18. Poſtremò, ut de Miraculis tractationi finis imponatur, oſtendendum eſſet in rebus poſſibilibus, non in effectibus repugnantibus, ſita eſſe miracula; niſi jam, ubi de Omnipotentia Dei egimus & alibi, divinæ Potentiæ objecta non eſſe repugnantia demonſtraſſemus. Itaque nihil quidem ea de re addemus; obſervabimus dumtaxat, ſi omnia Veteris & Novi Teſtamenti miracula animo verſentur, nullius planè mentionem fieri, quod ita naturæ rerum repugnet. Portenta omnis generis Deus edidit, ſed omnia poſſunt Propoſitionibus exprimi, quarum ſenſus probè intelligitur. Feciſſe, exempli causà, ut qui mortuus fuerat in vitam rediret facilè intelligitur Deus. Sed ſi quis nobis narraret Deum feciſſe ut unus, idemque vir vivus & mortuus eſſet, hoc eſt, viveret & non viveret eodem tempore; eam Propoſitionem numquam intelligere poſſemus, fruſtráque nobis, quaſi credenda traderetur.

19. Hinc miraculum, quod nunc Chriſtianorum haud exigua pars in Euchariſtia fieri vult; ubi, ut aiunt, unum idémque corpus eſt extenſum & non extenſum, unum & non unum; hoc, inquam, miraculum nullâ ratione admitti poſſe colligimus. Poſſemus & alia indicare, quibus ab omnibus aliis, quæ verè accidêre, miraculis differt; niſi hoc ad Theologicas controverſias, quas vitare decrevimus, nos abduceret.

20. Ejuſdem generis eſt miraculum, quo Humanitatis Chriſti proprietates Divinitatis communes

munes factæ eſſe, & viciſſim divinæ Humanitatis ab aliis adfirmantur. Unum idemque ſubjectum, qualis eſt Humanitas, non poteſt eſſe ſimul Humanitas & non Humanitas; ideóque quidquid dicatur de Communicatione illa Idiomatum, non magis poteſt intelligi quàm Tranſſubſtantiatio; nec creditur etiam ab ullo, cùm repugnantia credi nequeant, quamvis cæca dogmatum ejuſmodi tantoperè jactetur fides.

Caput IX.

De Immutabilitate & Simplicitate Dei.

1. INter divina adtributa, quaſi omnium aliorum vinculum, habetur Dei *Immutabilitas*; quâ fit ut neque quidquam adquirat quod non habuerit, neque quidquam amittat umquam perfectionis. Summatim conſiderata ex ejus æternitate veluti manat. Quod enim ſemper fuit, ut cauſa ad exſiſtendum non indiguit: ita nec ulla cauſa ad ea omnia ab æterno poſſidenda, quæ haberi poſſunt, indiget. Quæ autem ſemel habet amittere non poteſt, quia ejuſmodi Natura per ſe ipſa non abjiciet perfectiones ſuas, neque ab alia ulla iis ſpoliari poterit.

2. Immutabilitas autem Dei poteſt duplici ratione conſiderari, & primò quidem divinæ naturæ, ſecundò decretorum ejus reſpectu. Immutabilitas, quatenus naturam divinam reſpicit, in eo ſita eſt ut nulla mutatio fiat in proprietatibus Dei;

Dei; altera verò decretorum divinorum, ut ne voluntatem ex eventibus nec-opinis, aut ex mutatione conſilii, quæ ex ignorantia aliqua oriatur, mutare Deus videatur.

3. Facilis eſt intellectu naturæ ſeu proprietatum divinarum immutabilitas, propter adlatam rationem, §. 1. Sed difficilius eſt intelligere Dei conſilia non mutari, ſi de iis ex actionibus ejus externis judicium feramus. Exempli causâ, Deus creationem mundi perficere certo demum tempore ſtatuit, mutationes tempeſtatum & omnium pænè rerum ſublunarium varias eſſe voluit, quod primâ fronte conſiliorum varietatem arguere videtur.

4. Verùm ſolvetur is nodus, ſi in animum revocemus mutationem in actionibus duplicis eſſe generis. Altera ſubitanea eſt, quando aliquid evenit, quod prævisum non fuerat; ut cùm Nauta velificationem, mutato ſubitò vento, commutat, & in alium tendit portum, quàm animo deſtinaverat. Hæc mutatio non cadit in Deum, quia nihil non prævisum ei contingit. Altera verò eſt antea jam concepta animo, quàm res eveniat quæ mutationem poſtulat, ut ſi quis prævideat aliquid futurum, quod exiget ut aliter tunc agat, quàm nunc agit. Hæc mutatio nihil habet, quod ipſum dedeceat Deum, qui ſemper in ſe idem manet, quamvis extrinſecùs aliter agat.

5. Deus ab omni æternitate, certo æternæ durationis articulo (quem ſolus intelligit, quippe qui ſolus totam æternitatem capit) mundum

dum creare conſtituit apud ſe; quod decretum poſtea, ſtatuto tempore, exſequutus eſt. Licèt actio hæc non ſit coæterna decreto, tamen nihil naturæ divinæ præſtantiæ detrahit, cùm non ſubiti effectus conſilii, ſed æterni decreti exſequutio ſit Similiter mutationes, quæ in rebus corporeis conſtanter eveniunt, quales ſunt temporum viciſſitudines, cùm, ſecundùm quaſdam leges ſemel poſitas, ſemper fiant, nihil habent quod divinam lædat immutabilitatem.

6. At ſaltem, inquiet fortè quiſpiam, mutatur in eo Deus, quòd actionem edat certo tempore, quam alio non edit. Antequàm creaſſet mundum, eam actionem quâ mundum creavit non ediderat; neque poſt creatum mundum, umquam edidit. Sine dubio ea in re aliqua eſt mutatio, ſed cùm actio ſit tantùm effectus accidentalis proprietatum Rei agentis, mutationem nullam in proprietates ipſas inducit, ſi modò facultatem Rei agentis non exhauriat. Si Potentia Dei agendo exhauriretur, actiones ejus mutationem in divinam naturam inducerent; verùm nihil ejuſmodi evenire intelligimus. Præterea, ſi Deus agendo diceretur aliquid adverſum virtutibus feciſſe, tunc actiones Dei in eo mutationem crearent Deo indignam; ſed ſi ſemper agat convenienter virtutibus ſuis, mutatio, quæ in Deo fit, nullo modo immutabilitatem ejus minuit.

7. Magnam cum immutabilitate Dei adfinitatem habet ejus *Simplicitas*, quæ à Metaphyſicis Compoſitioni opponitur. Hoc adtributo Deus eſt, ut putant, ita ſimplex, ut omnis pror-

prorſus Compoſitionis, cujuſcumque tandem ſit generis, ſit expers. Non eſt compoſitus ex partibus diviſibilibus, ut corpora, ſic enim poſſet à Creaturis adfici & mutari. Non eſt compoſitus ex Eſſentia & Exſiſtentia, ſunt enim in Deo inſeparabilia, cùm Deus eſſentialiter ſit.

8. Sed Metaphyſici præterea negant eum ex Genere & Differentia compoſitum eſſe, hoc eſt, quidquam eſſe in Deo, quod ſit ei commune cum certo genere Entium; quoniam proprietates ipſæ Creaturarum, quæ Deo inſunt tamquam Cauſæ, in eo ſunt ſine defectibus, quibus in Creaturis laborant. Verùm cùm ejuſmodi compoſitio ſit Rationis, & abſtractione merâ diſtinguatur Genus à Differentia; quamvis admitteretur in Deo, nullam labem ei adſpergeret; non magis quàm abſtractæ ejus adtributorum diſtinctiones.

9. Negant etiam Metaphyſici Deum compoſitum eſſe, ex Subjecto, & Accidentibus. Verùm hîc adfirmant quod ex eorum principiis intelligi non poteſt; ſi enim in Deo ſunt volitiones variæ, quarum efficaciâ varia ſint ejus opera effecta, quæ non fieri, ſi voluiſſet, poterant, ſeu quæ liberè à Deo facta ſunt; non poteſt negari quin in Deo ſint accidentia. Illæ enim volitiones cùm, ſecundùm Metaphyſicos, liberæ ſint, potuiſſent in Deo non eſſe; & reverâ ubi res, quam voluit, Deus, peracta eſt, non ſunt ampliùs.

10. Si in animum revocemus nos non aliter noſſe Deum, quàm à poſteriore, eſque tribuere, defectibus omnibus remotis, quæ in nobis ſentimus

ſimus eſſe, animadvertemus nos non aliter poſſe ſingulas ejus intelligere cogitationes, quàm ut noſtras intelligimus. Igitur ut quaſi accidentia intelliguntur à nobis, quæ ſingillatim cogitamus: ita cogitationes ſingulas Dei, quaſi accidentia quædam conſideramus. Hoc tantùm hîc faciendum ſupereſt; ut omnem hinc defectum removeamus. Nullus autem videtur Deo tribui, quamvis dicatur cogitationes habere accidentales, quas non habere poſſet; modò eæ cogitationes nihil complectantur, quod divinæ præſtantiæ repugnet. Exempli causâ, ſi ſtatuamus à Deo liberè creatum eſſe mundum, ita ut eum non creare potuerit, actio ea Dei, ſeu volitio creandi mundi potuit in Deo non eſſe; neque hac opinione, quidquam divinis perfectionibus detrahitur, quia creatio mundi nihil habet quod Deum dedeceat.

11. Qui negant Deum eſſe compoſitum ex Actu & Potentia in eaſdem difficultates ſe conjiciunt, quis enim poſſit intelligere in eo Ente nihil eſſe potentiâ, quod innumera facere poteſt, quæ non facit? Verùm hæc compoſitio eſt tantùm abſtractio Mentis, quâ poſita nihil ſequitur incommodi; modò ne ulla nova perfectio Deo accedere poſſe dicatur, quod per ejus immutabilitatem non licet.

CA-

CAPUT X.

De Unitate Dei.

1. POſtquàm Deum eſſe oſtendimus, variaque ejus adtributa phyſica luſtravimus, unum ſupereſt conſiderandum; nempe, *Unitas* ſummæ illius Naturæ, cui reliquæ omnes ortum debent. Probavimus quidem antehac debere eſſe Cauſam æternam omnium rerum quæ cœperùnt; ſed nondum ſatis ex dictis, utrum dicere nos oporteat *Cauſam*, vel *Cauſas*, liquidum eſt.

2. Si expendamus argumenta, quibus æternitas Cauſæ alicujus oſtenditur, nullum comperiemus eſſe, quod plurium Cauſarum æternarum ſuſpicionem vel minimam moveat. Non poſſumus quidem, hoc in loco, in medium omnia ea argumenta proferre; ſed unum, quo uſi ſumus Cap. I. hujus Sectionis, inſtar omnium erit. Diximus omnia, quæ initium habuerunt, ab alio fuiſſe procreata, quia nihil per ſe è nihilo emergit: unde collegimus oportere eſſe cauſam æternam, quæ Entibus non æternis initium dederit. Ut autem invictum habeatur hoc argumentum, ſatis eſt Cauſam ejuſmodi unam eſſe, nec ullo modo Cauſarum æternarum poſtulatur multitudo. Ut enim aliquid quod non erat incipiat eſſe, unica Cauſa æterna, æquè ac plures, efficere poteſt.

3. Hoc cùm ita ſit, Philoſophi unum eſſe Deum

Deum hinc colligunt, quòd ſi eſſent plures Dii, ſibi invicem contradicere poſſent, & mutuo ſibi impedimento eſſe. Nam quamvis concedant plurium Cauſarum æternarum voluntates in eo conſenſuras, quod erit virtutibus ac perfectionibus earum conſentaneum: attamen poſſet fieri ut in rebus indifferentibus, aut æquè bonis, diſſentirent. Exempli causâ, ſit aliquid quod liberè fiat ab una Cauſa, & aliud item quod altera æquè liberè efficiat, quæ ſint inter ſe contraria; orietur inde & diſſenſio & maxima omnium rerum perturbatio. Si eſſet indifferens utrum Solem oporteat lineam æquinoctialem obliquè ſecare, aut parallelo motu ſequi; poſſet fieri ut una Cauſa hoc vellet, altera verò illud. Quid autem tunc fieret? Alterutra invita cederet, alterâ inferior eſſet; utramque autem æqualem & æternam ſtatuimus. Si neutra cederet, quis hujus pugnæ finis eſſet?

4. Certè in regimine hujuſce noſtri Vorticis, in quo Terra ſedes noſtra circumagitur, nihil occurrit quod plurium Cauſarum gubernationem vel minimùm ſapiat. Omnia conſtanti ordine peraguntur, & inferiores Cauſæ mechanicæ ſemper eodem modo agunt, quod unius ſummæ regimen ſatis indicat. Si quis diceret unicuique Vortici, aut ſaltem parti certæ rerum Univerſitatis ſuum eſſe peculiarem Opificem & Deum, ſuæ adfirmationis rationem redderet oporteret. Deinde quî factum eſſet ut Cauſæ æternæ inter ſe ita mundum, aut ornandum, aut regendum diviſiſſent?

5. Veterum Perſarum * Philoſophi hîc tamen intercedunt, quippe qui duo Principia alterum boni,

* *Vide Thom. Stanlejum Hiſt. Phil. Orient. Lib. 2, c. 6.*

ni, alterum mali ponerent. Hoc vocabant *Arimanem*, illud *Oromazem*, dicebántque poſterius cauſam omnium bonorum, ſimiléque eſſe Luci; prius verò malorum omnium, & Tenebras referre. Ut hoc probarent, vitam hancce noſtram bonis, & malis miſtam obſervari jubebant; quæ cùm uni Principio tribui non poſſint, neque enim unica Natura malefica ac benefica ſimul eſſe poteſt; ideò neceſſariò duo Principia rerum, bonum & malum, agnoſcenda ſtatuebant.

6. Fatemur quidem vitam hancce bonis & malis phyſicis & moralibus eſſe miſtam, imo bona malis ſuperari; ſed nullo modo inde colligas eſſe duo Principia. Poteſt enim unum idémque Principium iis, quibus benefacit alioqui, mala quædam *phyſica*, ut ab iis incipiamus, immittere; ſi mala ab animo nocendi cupido non proficiſcantur, ſed ſint inſtar Pharmacorum, quibus morbos, in quos inciderent, aut antevertat, aut curet. Hoc autem ipſum hominibus uſu venit, qui niſi malis coërcerentur, in extrema omnia ſe præcipites darent. Niſi eſſent morbi, qui non forent valetudinis abuſus? Niſi calamitatibus frangerentur ferociores ſpiritus, quis ſecunda fortuna benè uteretur? Niſi mors hominum cœptis finem imponeret, quæ ſuperbia eſſet potentiorum, quæ infirmiorum miſeria? Igitur hæc aliáque id genus vitæ mala, propter quæ malum Principium oportere eſſe contendebant Perſæ, eorúmque diſcipuli *Manichæi*, tantùm abeſt ut quidquam ſimile ſuadeant, ut contrà hinc colligere liceat unicum eſſe beneficum Principium; à quo tam mala, quàm bona fluant, quæ fuit pia Veterum Hebræorum ſententia.

§. 6. *Niſi*

§. 6. *Niſi malis coërcerentur*, &c.] Pulcrè hanc in rem *Lactantius*, Lib. de Opif. Dei, C. IV. *Si mors certa conſtituta eſſet ætati fieret homo inſolentiſſimus, & humanitate omni careret. Nam ferè jura omnia humanitatis, quibus inter nos cohæremus, ex metu & conſcientia fragilitatis oriuntur*, &c.

7. Ad mala *moralia*, hoc eſt, vitia & flagitia omnis generis, quæ inde manant, quod adtinet; orta ea ſunt, non culpâ Dei Opt. Maximi, ſed hominum; qui Libero Arbitrio à Deo donati, eo in deteriorem partem abuſi ſunt, cùm poſſent rectè uti; nam fatum Manichaïcum, non minùs ac Stoïcum, abſurdiſſimum eſt commentum. Sed cur, inquiunt Manichæorum patroni, Liberum Arbitrium ab hominum Creatore, ſi bonus ſit, iis eſt datum; cùm probè ſciret eos libertate illa ſua abuſuros? Fecit hoc Deus (ſi fas eſt hominibus talia rimari) ut ſummam ſuam potentiam, aliáque perfectiſſima adtributa ſua hominibus patefacèret; non quòd eorum judicio, vel laudibus indigeat, ſed quia illos ea cognitione doctiores & meliores reddere vellet; quæ beneficia in alias etiam intelligentes naturas, rei teſtes, redundarent.

8. I. Lapſus hominum cùm per ſe malus eſt, tum innumera etiam mala peperit, non diffiteor, & pœnas etiam hujus atque alterius viæ iis contraxit. Sed Deus iis incommodis, pro ſua ſumma ſapientia & bonitate, cùm in hac, tum in futura vita mederi poteſt, & ſine dubio medebitur. Bonos in terris tuetur, prout iis conducere novit, & eò magis in altera vita beabit, quò plura mala in hac tulerint. Malos etiam patitur eſſe, de quibus ſupplicium ſumet, ſed tamen juſtum, quod omnibus creaturis liquebit;

H 2 ſimul-

ſimúlque bonitate ſumma temperatum, Deus enim numquam bonus eſſe deſinet. Si quid ſit hodie, iis in rebus, difficultatis, quidquid id eſt alterius vitæ luminibus, umbræ inſtar, evaneſcet. II. Adde & à Deo neminem damnari, propter lapſum, ſed propter inſanabilem in peccando contumaciam; reſipiſcentibus enim, ſeu ad meliorem frugem redeuntibus, ignoſcere ſemper paratus eſt. III. Si vitia, & flagitia oſtendunt humanam fragilitatem; virtutes & rectè facta naturæ humanæ præſtantiam in clariore luce collocant, Deóque propterea gratiores homines ſunt. Vitia ſunt veluti umbræ Virtutum, quâ fit ut magis emineant, ut figuræ in pictura. IV. Inde magis etiam eluceſcit Dei Miſericordia, quæ eſſet ignota, ſi nulli eſſent miſeri; uti & Juſtitia, nullis pœnas dantibus, obſcurior eſſet; Liberalitas quoque Dei, in præmio adficiendis piis, etiam propter imperfectas virtutes; ac denique Sanctitas, in poenis, quibus oſtendit quantopere ſit ſibi inviſum vitium, & quàm cara virtus, emicant. Uno verbo tota Evangelica OEconomia, è qua radii adtributorum divinorum undequaque erumpunt, Dei naturam omni perfectionum genere radiantem Creaturis omnibus objicit longè pleniùs, quàm ſi humanum genus nunquam peccaſſet. Verùm hæc ſublimioris ſunt inveſtigationis, & pluribus diſcutienda eſſent quàm ut, in hac Epitome, pro rei dignitate tractari queant; ſi quis modò mortalium eò ſe adtollere umquam poſſit.

9. Ceterùm Unitas Cauſæ ſupremæ, ex qua omnes aliæ pendent, non obſtat quin poſſint eſſe multæ inferiores; per quas, veluti per Miniſtros,

ſtros, aut Inſtrumenta, omnia regat atque adminiſtret Cauſarum omnium Cauſa. Atque hinc nata eſt Veterum Ethnicorum πολυθεότης, qui licèt multos inferiores dicerent eſſe Deos, tamen eorum unicum Patrem eſſe agnoſcebant; quod cùm ex Poëtis, tum ex Philoſophis facilè probari poſſet, ſi res ad inſtitutum noſtrum pertineret. Satis erit obſervaſſe ſapientiſſimos quoſque Unitatem Dei agnoviſſe. Imò ipſi Perſæ Unitatem boni Principii propugnabant, atque id potentius eſſe malo, quod tandem ab eo deſtruendum erat, dictitabant; quod eòdem pænè recidit, ac ſi unicum eſſe ſummum Principium ſtatuiſſent.

§ 9. *Hinc nata* &c.] Rem copioſiſſimè demonſtravit *Rod. Cudworthus* Syſtematis Intellectualis Cap. IV.

CAPUT XI.

De Proprietatibus Moralibus Dei.

1. CApite II. hujus Sectionis, breviter oſtendimus quâ ratione proprietatum Dei moralium, quæ *Virtutes* vocantur, ideas effingamus. Nunc idem argumentum paullò diligentiùs pertractandum eſt.

2. Hominum Virtutes ad tria genera, pro numero objectorum in quæ feruntur, poſſunt revocari. Aliæ ad nos ipſos, aliæ ad proximum, aliæ ad Deum pertinent. Ad eas veluti manu deducimur, ipſâ rerum humanarum conſtitutione, cui ſi convenienter agamus, Virtutem colemus; quod paucis oſtendemus, quia niſi hoc probè intellexe-

 rimus,

rimus, idea divinarum Virtutum nobis fallax obverſetur neceſſe eſt.

3. Virtutes quæ ad nos ipſos pertinent eò omnes ſpectant ne animum aut corpus inepta ad ea, ad quæ naturâ ſuâ comparata ſunt, reddamus; adeóque culpâ noſtrâ felicitate, quam conſequi poſſumus, excidamus. Sic veritatis, & rerum utilium cognitionis amor, eò tendit ut nobis ad felicitatem via aperiatur. Sobrietas, quæ ad corpus pertinet potiſſimùm, colenda nobis eſt, ne & animum hebetiorem intemperantiâ, & corpus infirmum potûs aut cibi nimiâ copiâ reddamus; adeóque inepti rebus omnibus evadamus. Itaque convenienter naturæ noſtræ agentes Virtuti conſtanter adhæremus.

4. In Deo quidem non ſunt virtutes, quæ ad vitanda mala, quorum naturâ ſuâ immunis eſt, ſpectent; ſed primò Deus nos ita creavit, ut virtutes illæ ſint nobis neceſſariò colendæ, ſi beati eſſe volumus. Unde colligimus eas virtutes Deo probari, quî enim Opifex non probaret quod ad ſuum opificium ſartum tectum conſervandum conducit? Illud autem Dei virtutibus hiſce faventis judicium virtus habeatur, quæ noſtris, quantùm per diſcrimen Dei & Creaturarum licet, reſpondet.

5. Deinde, quemadmodum convenienter naturæ noſtræ agamus par eſt: ita Deus etiam convenienter naturæ ſuæ neceſſariò agit. Veritatem amat Deus neceſſariò, quia eam non poteſt ignorare, aut ex ejus cognitione ullum malum timere. Suæ naturæ repugnaret oporteret, ut mendacium amaret, aut probaret. Igitur in Deo, quemadmodum in nobis, virtus eſt Veritatis amor.

6. Vir-

6. Virtutes, quæ ad alios pertinent, hoc uno continentur præcepto: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; quod ſi obſervetur, felix, eatenus ſaltem, hominum vita evadet; ſi violetur, ut paſſim fit, inde innumeræ fluent calamitates, quod nos experientia ſatis docet. Cùm ergo aliunde nobis conſtet à Deo benefico nos non eſſe hîc collocatos, eo animo ut miſeri eſſemus, improbat ſine dubio vitia, quæ Societatis humanæ felicitati adverſantur; contra virtutibus, quibus promovetur, ſuffragatur. Atque hæc ſuffragatio loco omnium noſtrarum virtutum, quæ proximum reſpiciunt, eſſe poteſt.

7. Hoc ut liquidiùs conſtet, duas virtutes, Juſtitiam & Beneficentiam expendemus. Juſtitia in eo ſita eſt, ut unicuique ſuum tribuatur, & dividitur in *diſtributivam* & *vindicatricem*. Diſtributivâ utimur, quando unicuique reddimus, ac conſervamus, quod legitimâ viâ adquiſivit, aut poſſidet. Niſi ita invicem ageremus, vita tolerari non poſſet, ideóque neceſſitas ipſa vitæ eò nos deducit. Deus ergo, qui neceſſitatis hujus auctor eſt, eam virtutem neceſſitate magiſtrâ nos docet. Ipſe quidem eam, prout in nobis eſt, non habet; quippe cujus omnia ſunt, & qui proinde nemini proprium quidquam eripere poteſt. Alterum Juſtitiæ genus eſt vindicatrix, quæ licèt à privatis originem ducat, ejuſmodi tamen eſt ut vetitum ejus, optimis de rationibus, ſit iis exercitium. Sita eſt in pœnis, pro ratione peccatorum, irrogandis; quod à Magiſtratibus, jam conſtitutâ Societate, fieri debet. Ea virtus in Deo eſt, quippe qui ſummus hominum Judex naturâ ſuâ eſt.

8. Cùm oporteat homines ſe invicem omni ratione adjuvare, ut beatam hîc degant vitam, pro benignitate ejus qui nos hîc collocavit; qui, neglectis vitæ officiis, voluntati divinæ erga homines adverſatur, Deo ingratus eſt, adeóque ab eo jure ſuo beneficium nullum exſpectare poteſt. Si per totum vitæ curriculum pertinaciter injuſtitiæ adhæreat, quid jam ſupereſt, niſi ut Deus, qui Societatis humanæ auctor eſt & vindex, ei, quàm ingrata ſibi ſit injuſtitia, teſtatum dolore aliquo in eum immiſſo faciat? Sanè qui ſingulis Societatibus hîc in terris præſunt, injuſti haberentur; ſi earum perturbatores impunè perpetuò abire ſinerent. Hîc quidem aliqua eſt, circa moderationem pœnarum, & earumdem finem, difficultas; verùm eam non movebimus, ne inſtituti noſtri finibus egrediamur.

6. Si homines ita inter ſe viverent, ut nihil ſibi invicem tribuerent, niſi quod ſummo jure debitum eſſet, atque ex legibus exigi poſſet, infeliciſſima eſſet vita. Virtus, quâ aliis ſine legis neceſſitate benefacimus, vocatur *Beneficentia*; eſtque in Deo multò præſtantior, quàm in hominibus. Etenim licèt legibus civilibus non ſanciatur Beneficentia, attamen ab ipſa humanarum rerum conſtitutione præſcribitur, ut modò oſtendimus, quia ſine ea vita vitalis non eſſet. At Deus nobis benefacit, non ſpe commodi quod à nobis exſpectet, ſed mero præſtantiſſimæ naturæ ſuæ impulſu; quæ eum Creaturis ſuis non benefacere, aut earum malum, quaſi ſcopum ſuum, ſibi proponere non patitur. Hanc autem virtutem in Deo eſſe ſcimus, ipſâ experientiâ, ſine

ſine multis ratiocinationibus; ſed ejus demum ideam formamus, poſtquàm humanam Beneficentiam animo concepimus.

10. Similibus viis, ad aliarum divinarum virtutum cognitionem pervenimus. *Sanctus*, exempli causâ, dicitur, quia probat Sanctitatem hominum, nec contra eam agit, quam ipſe conſtituit; quid enim Deum, ut contraria ageret, cogere poſſet? *Verax* eſſe cenſetur, quia qui Societatem humanam ita conſtituit, ut veracitas ad eam tuendam neceſſaria ſit, ipſe legem à ſe poſitam non violabit; neque id faciet, quod ingratiſſimos ei homines mendaces reddit.

11. Tertia virtutum humanarum claſſis in Deum ipſum fertur. *Religionis* nomine omnes continentur, quæ ſita eſt primò in opinione de Deo, quâ ei nihil tam præſtante natura indignum tribuamus, quantùm per imbecillitatem noſtram licet; deinde in veneratione animi, ejúſque externa teſtificatione, quanta eſſe poteſt in eum qui omnes omnium rerum proprietates continet, & cui omnia ipſi debemus. Quoniam autem hæ virtutes ſunt inferioris erga ſuperiorem, cùm nemo ſit Deo ſuperior, in eo eſſe non poſſunt aliter, niſi quia eas in nobis probat. Si homines venerari, atque in pretio habere debemus, pro virtutibus, quibus præditi ſunt, & beneficiis quibus nos adfecerunt, quid Deo non debemus? Juſtitia erga homines prius poſtulat, quâ ſemel conſtitutâ, nulla ratio eſt quaré ejus exercitium ėrga Deum ipſum ſummopere ei non placeret. Sunt tamen rationes, quæ ſuadeant Deum non tam propter ſe, quàm propter

H 5 nos,

nos, Religionem à nobis poſtulare; ſed non ſunt hujus loci, quippe quæ ad Theologiam, quam hîc non adtingemus, pertinent. Eadem de cauſa, miſsâ ſingularum Dei virtutum contemplatione, hîc finem huic noſtræ Pneumatologiæ faciemus.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX CAPITUM PNEUMATOLOGIÆ.

PRæfatio. 1
Sectionis Primæ CAP. I. *Qua ratione Mens Humana innoteſcat & quæ ſint proprietates ejus in genere.* 5
II. *Utrum eſſentia Mentis in actuali cogitatione, an in facultate cogitandi ſita ſit.* 9
III. *De facultatibus Mentis ſummatim, & ſpeciatim de Intellectu, Voluntate, Sentiendi facultate & Libertate.* 14
VI. *De Phantaſia, Memoria & Habitibus Mentis.* 24
V. *De Idearum natura, atque an ſint innatæ.* 33
VI. *De diſcrimine Mentis & Corporis, eorúmque conjunctione.* 43
VII. *An cogitationum noſtrarum ſubjecto inſint facultates Vegetativa, Nutritiva & Locomotiva.* 51
VIII. *De Origine Mentis.* 55
IX. *De Mentis Immortalitate.* 59
Sectionis ſecundæ CAP. I. *An ſint Spiritus puri, aut ſaltem craſſiore corpore exuti.* 68
II. *De iis in quibus Spiritus puri ſimiles Mentibus noſtris, & iis in quibus Mentibus præſtantiores ſunt.* 72
III. *De muneribus & poteſtate bonorum Angelorum.* 76
IV. *De malis Angelis eorúmque miniſteriis ac poteſtate.* 80

V. *De Magis ſeu Veneficis, qui ſibi noctu ad Magorum cœtum, colendi Dæmonis causâ, proficiſci videntur.* 87
Sectionis Tertiæ Cap. I. *In quo quid intelligatur voce Deus, ejúſque exſiſtentia oſtenditur.* 95
II. *De Proprietatibus Dei in genere, & unde nobis ſine Revelatione innoteſcant.* 100
III. *De Æternitate, Immenſitate & Spiritualitate Dei.* 104
IV. *De Intellectu & Omniſcientia Dei.* 110
V. *De Voluntate & actionibus Dei, ac præſertim Creatione ex nihilo.* 117
VI. *De Providentia & Concurſu Dei.* 124
VII. *De Infinitate & Omnipotentia Dei.* 134
VIII. *De Miraculis.* 137
IX. *De Immutabilitate & Simplicitate Dei.* 147
X. *De Unitate Dei.* 152
XI. *De Proprietatibus Moralibus Dei.* 157

FINIS.

THO-

THOMÆ STANLEII

HISTORIA

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS.

Recenſuit, ex Angelica Lingua in Latinam tranſtulit, Notiſque in Oracula Chaldaïca & Indice Philologico auxit

JOANNES CLERICUS.

Digitized by Google

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS. HISTORIA.

LIBER PRIMUS.

DE CHALDÆIS Proœmium.

APUD omnes, ne Græcorum quidem eruditiſſimis exceptis, Philoſophiam ab Oriente originem ducere, in confeſſo eſt. Nulla autem Orientalium Gentium antiquitate, cum *Chaldæis* & *Ægyptiis*, certare poterat. Ægyptii quidem Chaldæos coloniam eſſe Ægyptiacam, quæ ſibi eruditionem omnem deberet, dictitabant. Sed qui minùs ſtudio & præjudiciis laborabant *Magos*, (*a*) quorum diſciplinæ à Chaldæis profluxerant, *antiquiores Ægyptiis* adfirmabant; (*b*) Aſtronomiámque à Chaldæis profectam ad Ægyptios tranſiſſe, unde ad Græcos pervenit; nec Chaldæos eſſe (*c*) *antiquiſſimum doctorum genus* diffitebantur.

Babyloniæ pars eſt *Chaldæa*, cujus incolæ dicebantur *Chaſdim* quaſi *Chuſdim*, à *Chuſo* (*d*) *Chami* filio. Verùm eorum Philoſophia, patriæ regionis finibus egreſſa, per Arabiam & Perſidem

(*a*) *Scriptor* τȣ̃ Μαγικȣ̃ *citati à Laërtio in Proœm.* (*b*) *Joſeph. Ant. Lib. I. c. 9.* (*c*) *Cicero I. de Divin.* (*d*) *Vide Indicem in voce* Chaldæi.

dem finitimas propagata eſt; unde factum ut trium earum Gentium eruditio CHALDAÏCÆ nomine inſigniretur. Itaque initium faciemus à Sapientia Chaldæorum, propriè ita à regione adpellata, unde ceteræ Gentes ſuam duxerunt; & prior quidem pars noſtræ indagationis circa ipſos Sapientiæ Auctores, eorúmque Sectas, poſterior circa doctrinam verſabitur.

SECTIO PRIMA

De Chaldæis Philoſophis, eorúmque Sectis.

CAPUT I.

Chaldaïcæ Eruditionis Antiquitas.

QUAMVIS Chaldaïcæ Sapientiæ antiquitatem aliæ Gentes non æquarent, multùm tamen abeſt ut ejus ſit antiquitatis, quam ipſi ei tribuebant. Cùm (†) Alexander, victo Dario, Babylone potitus eſſet, quod incidit in annum Periodi Julianæ 4383. *Ariſtoteles*, diligens liberalium Artium promotor, rogavit *Calliſthenem*, ſororis ſuæ filium, qui Alexandri comes fuit, ſe doceret quam antiquitatem Chaldaïca Sapientia adtingere meritò cenſeri poſſet. Chaldæi contendebant ab eo tempore, quo primùm obſervare aſtra cœperant, ad expeditionem Alexandri, fluxiſſe 47000. annos. Sed multò recentiores erant obſervationes, quas, ut

(†) *Vide Joan. Marshami Chron. Can. initio Lib. IV.*

ut auctor eſt *Porphyrius*, à *Simplicio* (*a*) laudatus, Calliſthenes ad *Ariſtotelem* miſit; ad ea enim tempora adſervatæ fuerant obſervationes annorum dumtaxat 1903. quorum initium, retrogrediendo, ab anno adlato Expeditionis Alexandri, incidit in annum Periodi Julianæ 2480. Atque hoc ipſum meritò poteſt in dubium revocari, nam nihil eſt in Chaldaïca Aſtronomia antiquius (*) *Ærâ Nabonaſſaris*, quæ incipit demum 3967. Periodi Julianæ anno. Ab hac Æra computant obſervationes ſuas, quâ ſi antiquiores ullas habuiſſent; vix fieri potuiſſet, ut earum non meminiſſet (*b*) *Ptolemæus*. Prima enim obſervationum, à Ptolemæo memoratarum, incidit in annum primum *Merodachi* Babyloniæ regis, qui legatos miſit ad Ezechiam, ut inquirerent de miraculo (*c*) quod in Horologio Achazi contigerat; is autem annus eſt Æræ Nabonaſſareæ vigeſimus ſeptimus. Secunda (*d*) obſervatio eſt anni vigeſimi octavi; tertia 127. Nabonaſſaris, ſeu quinti *Nabopolaſſaris*. Hoc teſtimonium eſt omni exceptione majus, ſiquidem *Ptolemæus* rationes & regulas harumce obſervationum oſtendit. Quidquid præterea adfertur videtur Hypotheſis mera eſſe; ac ſi quidem ſtatuamus cyclum Canicularem, qui complectitur 1461. annos, hoc eſt, 1460. naturales, à *Porphyrio* (†) poſitum fuiſſe, ut conſtaret Hypotheſis, octodecim tantùm anni huic numero deeſſent.

C A-

(*a*) *In Lib.* 2. *de Cœlo p* 123. *l.* 18. (*) *Vide Indicem in voce* Nabonaſſar. (*b*) *Lib.* IV *c.* 6. 7. (*c*) 2 Reg. XX. 12. & 1. Paral. XXXI. 31. (*d*) Ptol. Lib. V. p. 123. (†) *Vide indicem in voce* Sothica.

CAPUT II.

Varios fuiſſe Zoroaſtres.

INVENTIO Artium, apud Chaldæos, ab omnibus ZOROASTRI tribuitur. Ut omittam ineptam Etymologiam nominis ejus à Græcis vocibus ζῶον & ἄστρον deductam, *Dinon* (*a*) à Laërtio laudatus interpretatur ἀστροθύτην, quod *aſtrorum ſacerdotem* vertunt. (*b*) *Athanaſ. Kircherus* hanc minùs probat Etymologiam, quippe conſtantem duabus Linguis, Græca, nimirum, voce ἄστρον, & Chaldaïca *Zor*. Ipſe derivat à צורא *tſura*, figura, aut ציר *tſajar*, formo & סתר *ſtar*, ignis ocultus, quaſi dictus fuiſſet *Tſairaſter*, hoc eſt, fictor imaginum occulti ignis; vel *Tſuraſter*, id eſt, imago arcanarum rerum, quod conſentit cum Perſico nomine *Zaraſt*. Verùm obſervarunt docti Viri *Eſter*, in Perſica Lingua, ſignificare *ſtellam*. Priorem partem *Zor* (*c*) *Bochartus* deducit ab Hebraïco *ſchur*, contemplari; ideóque apud Laërtium, pro ἀστροθύτης, legit ἀστροθεάτης *contemplator Aſtrorum*. At reperire eſt particulam *Zor*, in compoſitione aliorum nominum, ut in *Zorobabel*, quod interpretamur *natum Babylone*; unde colligere licet *Zoroaſtrem*, ſignificare *filium Aſtrorum*.

Idem nomen alii efferunt *Zabradus*, alii *Nazaratas*, alii *Zares*, alii *Zaran*, alii *Zaratus*, alii *Zaradas*; quæ ſunt tantùm variæ corruptiones Chal-

(*a*) *In Proœm.* (*b*) *Obel. Pamph. Lib. I. C. II. §. 1.* (*c*) *Geogr Sacr. Lib 4 c. 1.*

Chaldaïci vel Perſici vocabuli, quod Græci plerumque efferunt *Zoroaſtres*.

Nemo negat fuiſſe varios Zoroaſtres, excepto uno *Goropio Becano*, qui, præter omnem veriſimilitudinem, unicum fuiſſe contendit. Verùm in enumeratione eorum, quibus id nominis fuit, non eſt exigua inter Eruditos diſſenſio. Nituntur quidem potiſſimùm (*d*) *Arnobii* verbis, ſed quæ non unâ ratione interpretantur: *Age nunc veniat quis ſuper igneam Zonam Magus, interiore ab orbe, Zoroaſtres, Hermippo ut adſentiamur auctori. Bactrianus & ille conveniat, cujus Cteſias res geſtas hiſtoriarum exponit in primo; Armenius, Hoſtanis nepos; & familiaris Pamphylius Cyri.* (*e*) *Patricius*, (*f*) *Naudæus*, (*g*) *Kircherus* aliſque exiſtimant memorari ab *Arnobio* quatuor Zoroaſtres, primum Chaldæum; ſecundum Bactrianum; tertium Pamphylium, alio nomine *Erum*; quartum Armenium, filium, ut vult *Kircherus*, Hoſtanis. Eadem verba (*h*) *Claud. Salmaſius* ita legit & diſtinguit: *Age nunc veniat, quæſo, per igneam zonam Magus, interiore ab orbe Zoroaſtres, Hermippo ut adſentiamur auctori, Bactrianus. Et ille conveniat, cujus Cteſias res geſtas hiſtoriarum exponit in primo, Armenius Hoſtanus nepos; & familiaris Pamphilus Cyri.* Itaque ſecundùm *Salmaſium*, tres fuere duntaxat Zoroaſtres; primus, ſecundùm quoſdam, ex interiore Libya, vel Æthiopia τῆς κεκαυμένης vicina, aut, ſi *Hermippo* fides habeatur, *Bactrianus*; alter Armenius nepos Hoſtanis, cujus

(d) *Cont. Gent. Lib I.* (e) *Mag. Phil.* (f) *Apol. Mag.* (g) *Obel. Pamphil.* (h) *Exercit. Plin. pag 355. nova Ed.*

jus res geſtas ſcripſis *Cteſias*; tertius, Pamphilus nomine, amicus Cyri. *Urſinus* (*i*) ex eadem lectione verborum colligit ab *Arnobio* duos tantum memorari, ac manifeſtò explodi Bactrianum *Hermippi* Zoroaſtrem; *Cteſiam* autem, dum confutat fabuloſam hiſtoriam Eudoxi, probare Zoroaſtrem vixiſſe tempore Cyri. Sed verba *Arnobii* ea mutatione indigere non videntur, quod manifeſtius fiet; ſi ſingillatim recenſeamus eos, quibus impoſitum fuit nomen Zoroaſtris.

Primus fuit Chaldæus, *Aſſyrius* etiam *Suidæ* (*k*) dictus, à quo & narratur fulmine percuſſus interiiſſe. Fortaſſe eò reſpicit *Arnobius*, vel ad eam Hiſtoriam, quam refert *Dion Chryſoſtomus*, (*l*) ubi Zoroaſter Perſa (confunditur enim cum altero) dicitur ex ignito monte, ad populum veniſſe. Vel etiam per *igneam zonam* intelligit ſedem Numinum Zonis addictorum, quæ eſt, ſecundùm Chaldaïcam doctrinam, ſupra Empyreum, vel corporeum cœlum. Nuſquam enim reperio Zoroaſtrem Æthiopem habitum fuiſſe, aut ex interiore Libya, ut explicat *Salmaſius*. Arnobius *Hermippum* auctorem laudat, qui, teſte *Plinio*, (*m*) *vicies centum millia verſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum ejus poſitis, explanavit*.

Secundus fuit Bactrianus; quem Bactrianæ Regem, Nino æqualem, ab eóque victum & interfectum memorat *Juſtinus*, (*n*) qui & ſubjicit: *Primus dicitur* (nempe, Zoroaſtres) *artes magicas*

(i) *In Zoroaſtres* (k) *In Zoroaſtre.* (l) *In Orat. Boryſthen.* (m) *Lib. XXX. cap. I.* (n) *Lib. I. initio.*

gicas inveniſſe, & mundi principia, ſiderúmque motus diligentiſſimè ſpectaſſe.

Arnobius (*o*) ait *inter Aſſyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroaſtréque ductoribus, non tantùm ferro dimicatum & viribus, verùm etiam magicis, & Chaldæorum ex reconditis diſciplinis.* Hujus etiam meminerat in primo libro *Cteſias*, ut adparet ex altero *Arnobii* loco ſuprà adlato. Sex priores ejus operis libri complectebantur tantùm, (*p*) ut oſtendit *Photius*, Aſſyriacam Hiſtoriam, atque eventus qui res Perſicas anteceſſerant. Ideò non poſſumus adſentiri conjecturæ *Salmaſii*, qui citationem *Cteſiæ* Arnobianam refert ad *Hoſtanis* nepotem; cùm Hoſtanes, auctore (*q*) *Plinio*, ſub *Dario Hyſtaſpide*, vixerit. At *Diodorus* (*r*) Regem Bactrianæ, quem Ninus vicit, vocat *Oxyatrum*, & quidam MSS. Codd. Juſtini, quos vidit *Ligerius*, *Oxyatrem*, alii *Zeroaſtem.* Fortaſſe ſimilitudo nominum & συγχρονισμὸς (Chaldæus enim Zoroaſtres ſub Nino vixit, ut habet *Suidas*) effecere ut in unum confunderentur, ut tribuerentur Bactriano quæ Chaldæi propria fuere; quoniam veriſimile non eſt Bactrianum inventorem fuiſſe earum Artium, quibus Chaldæus ei æqualis tantopere excelluit. *Joan. Elichmannus* adfirmat receptam eſſe apud Arabas & Perſas ſententiam, Zoroaſtrem non fuiſſe Regem Bactrianorum, ſed Magum, aut Prophetam; qui perſuaſerit eorum Regi inducere novam inter eos ſuperſtitionis formam, cujus reliquiæ etiamnum hodie ſuperſunt.

Ter-

(o) *Ibid.* (p) *Biblioth. Cod.* 72. (q) *Hiſt. Nat. Lib.* XXX. *cap.* 1. (r) *Bibl. II. pag.* 66.

Tertius, qui eo nomine à *Laërtio* inſignitur, fuit *Perſa*, *Clementi* Alexandrino *Medus*, *Suidæ Medo-Perſa*, inſtituto Magorum, & Chaldaïcarum diciplinarum diſcendarum Perſis auctor. Quidam hunc cum Chaldæo confundunt, & utrumque, ut *Kircherus*, (*s*) cum Chamo Noachi filio, non ſine ingenti anachroniſmo. Neque enim comperimus vocem *Perſa* uſitatam ante tempora *Ezekielis* Prophetæ, neque nobilis ea Gens ante Cyrum fuit. Occaſio hallucinationis videtur fuiſſe, quòd Zoroaſter Perſa à *Plinio*, *Laërtio*, atque aliis dicatur inſtituiſſe Magiam & Magos; quod aliter intelligi non debet, niſi quia eos in Perſide primus inſtituit. Nam *Plutarchus* (*t*) agnoſcit Zoroaſtrem, apud Chaldæos, Magos inſtituiſſe, ad quorum imitationem Perſæ etiam ſuos habuerunt. Arabica quoque Hiſtoria (*u*) tradit Zaraduſſit non primum inſtituiſſe, ſed reformaſſe Religionem Perſarum & Magorum, qui diviſi erant in plures ſectas.

Quartus fuit *Pamphylius*, vulgo dictus *Er*, vel *Erus Armenius*. Hunc etiam Zoroaſtrem dictum teſtatur *Clemens* Alexandrinus (*x*) his verbis; *Idem* (Plato) *in X. Lib. de Repub. meminit Eri Armeni, qui eſt Zoroaſtres. Ipſe quidem certè Zoroaſtres hæc ſcribit. Hæc ſcripſit Zoroaſtres Armenii filius, genere Pamphylius: in bello mortuus cùm eſſem, apud inferos à Diis edoctum ſum.* Hunc Zoroaſtrem adfirmat Plato ad vitam rediiſſe, poſt mortem decem dierum, (*y*) quibus inter cadavera jacuerat; quod ex *Platone* repe-

(s) *Obel. Pamph. Lib. I. c. 2. Sect. 1.* (t) *De Iſid. & Oſiride.*
(u) *Ab Erpenio edita.* (x) *Strom. Lib. V. p. 591. Edit. Franc.*
(y) *Lib. I. cap. 8.*

repetunt *Valerius Maximus* & *Macrobius* (z) Ad hunc procul dubio referenda ſunt *Arnobii* poſtrema verba, quæ Interpretes adeò exercitos habuere; *Armenius Hoſtanis nepos*, *& familiaris Pamphylius Cyri.* Quidam conjiciunt hîc duos memorari Zoroaſtres, at ego malim hîc unum notari, & verba fortè corrupta ita reſtitui oportere & diſtingui exiſtimem: *Armenius Hoſtanis nepos & familiaris: Pamphylius Erus*; ubi familiaris idem eſt ac γνώριμος *diſcipulus.*

Quintus eſt *Proconneſius*, *Plinio* memoratus: (a) *Diligentiores*, inquit, *paullò ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium*; nempe, ante Hoſtanem. Hic Zoroaſter videtur idem eſſe ac *Ariſteas Proconneſius*, qui, ſecundùm (b) *Suidam*, vixit temporibus Cyri, ac Crœſi Idem teſtatur hujus mentem, quotieſcumque vellet, peregrinatam eſſe à corpore, atque in illud rediiſſe. Et *Herodotus* (c) quidem hujus portenti exemplum adfert non abſimile hiſtoriæ Eri Armenii, quæ aqud Platonem legitur: *Ariſteam*, inquit, *aiunt, cùm nulli ſuæ civitatis eſſet inferior genere, ingreſſum in Proconneſo, fullonicam, mortuum fuiſſe; fullonémque, occluſâ officinâ, abiiſſe denunciatum rem propinquis defuncti, diſſipatóque jam per urbem rumore Ariſteam eſſe vitâ functum, ſuperveniſſe ſermoni de hac re diſputantium quemdam Cyzicenum ex urbe Artacia profectum, qui diceret ſe fuiſſe congreſſum cum Ariſtea apud Cyzicum &c. Ariſteam autem nec vivum adparuiſſe, nec mortuum, ſeptimóque deinde anno, cùm in Pro-*

(z) *In ſom. Scip.* (a) *Lib.* XXX. *c.* 1 (b) *In Ariſteas.*
(c) *Lib. IV. c.* 14.

Proconneſo comparuiſſet, eos verſus feciſſe, qui nunc Arimaſpei à Græcis dicuntur, iiſque conditis rurſus evanuiſſe. Eo poëmate deſcribebatur Vita Beata, ſeu Reſpublica, ex ejus ſententia, perfectiſſima; quod colligimus ex Clemente Alexandrino (*d*) *Hyperboreæ enim & Arimaſpeæ civitates, campi Eliſii ſunt, Reſpublicæ juſtorum. Scimus autem Platonis quoque civitatem eſſe in cælo, ut exemplar poſitam.* Hiſce addi poteſt *ſextus Zoroaſter*, ſic enim ab (*e*) *Apuleio* vocatur, qui Babylone vixit, quo tempore Pythagoras captivus à Cambyſe eò deductus eſt. Idem ſcriptor eum vocat, *omnis divini arcanum antiſtitem*, eóque magiſtro præcipuè uſum eſſe Pythagoram dicit. Videtur idem eſſe ac *Zabratus*, à quo *Diogenes* (*f*) adfirmat Pythagoram purgatum eſſe omnibus priſtinæ vitæ ſordibus, & edoctum quarum rerum probos expertes eſſe oporteret, uti & Phyſicam. Idem quoque erit *Nazaratas* Aſſyrius, quem *Alexander*, in libro de Pythagoricis Symbolis, adfirmat magiſtrum fuiſſe Pythagoræ. Hunc eumdem Suidas vocat *Zarem*, Cyrillus *Zaramem*, Plutarchus *Zaratam*.

Mirum videri non debet tot fuiſſe Zoroaſtres, tantámque confuſionem apud Scriptores, qui de iis egerunt, nec eos ſatis diſtinxerunt, ortam; nam eximiorum Virorum, alicujúſque utilis humanæ vitæ inventi (*g*) auctorum nomine ſolent poſtea adpellari omnes, qui in eodem rerum genere eminent. Hoc ipſum peperit tot *Belos*, *Saturnos*, *Joves*, &c. unde natæ tot in eorum Hiſtoriis turbæ. Idem dicere eſt de Chaldæo Zoroaſtre,

(d) *Strom. Lib. IV. in fine.* (e) *In Floridis.* (f) *Porphyr. Vit. Pythagoræ.* (g) *Vide Indicem in voce* Zoroaſtres.

roaſtre, qui cùm inventor fuerit Magicarum & Aſtronomicarum diſciplinarum, cauſa fuit cur aliis, qui eaſdem diſciplinas in alias regiones intulerunt; quod fecit, auctore *Plutarcho*, Zoroaſter Perſa imitatus Chaldæos; & ſimilibus, qui iiſdem artibus excelluere, quales fuerunt Bactrianus, Proconneſius, & Pamphylius, adtributum fuerit nomen Zoroaſtris.

Caput III.

De Chaldæo Zoroaſtre Chaldaïcæ Philoſophiæ Auctore.

PRimus horum Zoroaſtrum Chaldæus, vel Aſſyrius, ab omnibus Artium & Scientiarum inter Chaldæos inventor fuiſſe prædicatur; ſed de tempore quo vixit, ſumma eſt inter Eruditos diſſenſio.

Quidam adeò immaniter errant, ut confutatione ſint indigni, qualis eſt *Eudoxus* (*a*) & qui ſcripſit opus Μαγικὸν inſcriptum (*b*) quod *Ariſtoteli* vulgò tribui ſolet, qui adfirmant eum 5000. annis vixiſſe ante *Platonem*. In eamdem claſſem ſunt compingendi *Hermippus*, *Hermodorus* Platonicus, *Plutarchus*, & eum ſequutus *Gemiſtus Pletho*, qui eum 500. annis ante bellum Trojanum floruiſſe aiunt.

Alii exiſtimant Zoroaſtrem eumdem eſſe cum *Chamo* Noachi filio; in qua ſententia, ut omittam *Pſeudo-Beroſum Annii Viterbienſis*, fuere

(a) *Laërt. in Proœm.* (b) *Sub ejus nomine à Plinio citatur Lib. XXX. cap. 1.*

Didymus Alexandrinus, *Agathias* Scholaſticus, & *Abenephi*, quorum poſtremus: *Cham*, inquit, *erat filius Noachi: hic primus docuit idololatriam, & primus invexit magicas artes in mundum; ejus nomen eſt Zuraſter; hic ſecundus eſt Adris, & perpetuus ignis.* Huc nonnulli referunt Rabbinicas fabulas (*c*) *à Chamo magicis artibus caſtratum patrem:* (*d*) *Noachum eâ ratione impeditum ne quartum generaret filium, maledixiſſe quarto filio Chami:* (*e*) *maledictionem illam* (eum futurum ſervum ſervorum) *complecti peregrinum cultum*; nempe, idololatriam: (*f*) *propterea poſteros Chuſi factos eſſe idololatras, quandoquidem Cham primus idola fecit, & invexit peregrinum cultum in mundum & docuit familiam ſuam colere ignem.*

Plerique ſeriùs eum vixiſſe putant, & *Epiphanius* quidem, tempore Nimrodi; quod conſentit cum initio obſervationum, quas à *Calliſthene* ad *Ariſtotelem* miſſas diximus; nam floruit Nimrodus circiter annis 1903, antequàm Babylon ab Alexandro caperetur, quò uſque obſervationes illæ pertingebant.

Suidas vult eum æqualem fuiſſe Nino, Aſſyriæ Regi, *Euſebius* Semiramidi uxori Nini. Hic autem à Chronologis, ante 3447. Periodi Julianæ annum, vixiſſe ſtatuitur.

Suidas alibi prodidit eum vixiſſe 500. annis, ante exſcidium Trojæ; *Xanthus* 600. ante expeditionem Xerxis in Græciam. Troja autem, ſecundùm *Arundellianum marmor*, capta fuit 334.

ante

(c) *R. Levi in Gen. R. Samuel in fortalit. fidei.* (d) *Raſchi in Gen.* (e) *Aben. Ezr. in Gen.* (f) *R. Hannaſſe in ſcuto fortium.*

ante primam Olympiadem. Xerxis expeditio incidit in primum annum 75 Olympiadis, hoc eſt, 4335. Periodi Julianæ. *Suidæ* ergo calculus incidit in 3030 Periodi ejuſdem, *Xanthi* verò computatio in 3634, quæ mihi videtur Hiſtoriæ & veritati magis conſentanea.

De natalibus, vita, ac morte Zoroaſtris pauca apud Veteres ſuperſunt, eáque an de Chaldæo, an verò de Perſa intelligenda incertum. *Plato* vocat eum (*g*) *Zoroaſtrem filium Oromazis. Sed Oromazes*, ut *Plutarchus* aliíque oſtenderunt, nomen fuit quod Zoroaſtres Perſa ejúſque diſcipuli Deo tribuebant. Hinc colligas verba *Platonis* eſſe intelligenda de Mago Perſa, qui propter inuſitatam eruditionem figuratè, aut fabulosè dicebatur *Filius Dei*, aut boni Genii; quo honore adfecti ſunt Pythagoras, Plato, aliíque præſtantiſſimi viri.

Plinius (*h*) ſcripſit Zoroaſtrem (quem intelligat non addit) *riſiſſe eodem die quo genitus eſſet, atque eidem cerebrum ita palpitaſſe, ut impoſitam repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ.* Zoroaſtres Aſſyrius, auctore *Suida*, *precatus eſt ut igne cœleſti conſumtus obiret, & monuit Aſſyrios ſuum cinerem conſervarent: ſic enim illis regnum perpetuò manſurum*; quod *Cedrenus* de Perſa Zoroaſtre prodidit.

Scripta Chaldæo adtributa memorantur (*i*) vicies centena millia verſuum, quos indicibus & commentariis illuſtraverat *Hermippus*.

Oracula, quæ fortè partem aliquam antecedentium verſuum complectebantur, & in quæ

(g) *In Alcibiad. I.* (h) Lib. VII. cap. 16. (i) *Plin.* Lib. XXX. cap. 1.

Syrianus duodecim libros interpretationum ſcripſerat.

De Agricultura & Mechanicis. Plinius inde laudat rationem ſerendi, & ſcriptor *Geoponicorum* plurima experimenta naturalia. Verùm hæc erant ſpuria, aut ab alio Zoroaſtre ſcripta.

Revelationes, quæ etiam ſuppoſititiæ, fictæ, ut *Porphyrius* putabat, à quibuſdam Gnoſticis.

Addendus eſt, ab Arabibus laudatus, liber *de Magia*; item *de ſomniis* eorúmque interpretationibus, ſæpe à *Gelaldino* citatus, ſed poſteriorum temporum fœtus.

Quidam adſcribunt Chaldæo libros Perſæ Zoroaſtris, qua de re infrà agemus.

CAPUT IV.

De Belo, altero apud Chaldæos Scientiarum inventore.

QUIDAM adſcribunt inventionem Aſtronomiæ *Belo*, quo nomine duo viri inſignes fuere. Alter Tyrius fuit, alter Babylonius, qui Arabibus Regibus in regno Babylonico ſucceſſit, circa annum mundi 2682, ſecundùm calculum *Africani*; ob quas inventiones, Babylonii illi divinos honores detulere.

Durat adhuc ibi, ait Plinius, (*a*) *Jovis Beli Templum. Inventor hic fuit ſideralis ſcientiæ.*

Diodorus (*b*) verba faciens de Ægyptis. „Plurimas etiam, inquit, ex Ægypto colonias in „ or-

(a) *Hiſt. Nat.* Lib. VI. cap. 26.
(b) Lib. I. pag. 24. *Ed. Wechel.*

„ orbem terrarum ſparſas eſſe dicunt. Babylonem „ *Belus* Neptuni & Libyæ, ut creditur, filius „ coloniam deduxit; & delectâ apud Euphratem „ ſede, ſacerdotes, pro more Ægyptiorum, im- „ penſis & oneribus publicis exemtos inſtituit; „ quos Chaldæos Babylonii nominant, ὓς Βα- „ βυλώνιοι καλοῦσι Χαλδαίους. Hi obſervant aſtra; „ imitati Sacerdotes, qui ſunt apud Ægyptios, „ Phyſicóſque & Aſtrologos, μιμούμενοι τοὺς παρ' „ Αἰγυπτίοις ἱερεῖς καὶ Φυσικοὺς, ἔτι δὲ Ἀστρολόγους. At Belum *Neptuni* & *Libyæ* filium eſſe, id ex Græca Mythologia petitum eſt; eúmque coloniam ex Ægypto in Babyloniam duxiſſe fabuloſum. Nam Ægyptiis cum peregrinis, per longum tempus, nullum fuit commercium. Verùm Belum memoratarum diſciplinarum peritum fuiſſe oſtendit hac hiſtoriâ (c) *Ælianus:* „ Xerxes Darii filius, effoſſo vetuſti *Beli* monu- „ mento, vitream urnam reperit, ubi jacebat „ in oleo cadaver. Nec tamen plena erat urna, „ vacuúmque à ſummis labris ferè palmæ ſpa- „ tium habebat. Adjacebat urnæ columna exi- „ gua, in qua ſcriptum erat eum, qui ſepul- „ crum aperuiſſet, neque repleſſet unam, malè „ habiturum. Quo lecto, Xerxes expavit, & „ oleum celerrimè juſſit infundi; ſed ne ſic qui- „ dem impleta fuit. Juſſit iterum infundi; & „ cùm non impleretur, effuſo oleo fruſtra amiſſo „ deſtitit; clauſóque monumento, mœſtus abiit. „ Neque verò eum fefellerunt quæ columna „ prædixerat. Cùm enim coëgiſſet exercitum „ ſeptuaginta myriadum hominum contra Græ- „ cos, malè mulctatus eſt; deinde redux tur-

I 3 „ piſſi-

(c) *Var. Hiſt.* Lib. XIII. cap. 3.

„ piſſimè periit, noctu in lecto à filio interfectus.

Huic Belo Semiramis filia (*d*) Templum mediâ Babylone exſtruit; quod ſummæ erat altitudinis, & in quo Chaldæos, ſiderum illic contemplationi vacantes, ortus & occaſus adcuratè notaſſe memoriæ proditum eſt.

(d) *Diod.* Lib. II. p. 69.

CAPUT V.

Alii Chaldæi Philoſophi.

ZOROASTRI ortum debuerunt Chaldæi Magi & Philoſophi, inter quos *Plinius* (*a*) recenſet *Azonacen*, Magiſtrum Zoroaſtris, ſine dubio recentioris alicujus, cùm plures ita vocati fuerint, ut oſtendimus. Idem ſcriptor meminit veterum Magorum, *Marmaridii Babylonii*, & *Zarmocenidæ Aſſyrii*, qui *ſoli cognominantur*, & *quorum nulla exſtant monumenta*.

His addendus ex Suida *Zoromaſdres*, qui Mathematica & Phyſica ſcripſit; & *Teucer* Babylonius, priſcus ſcriptor, qui de Decanis egerat.

Mathematici etiam, teſte Strabone, (*b*) quoſdam memorabant, ut *Cidenam*, *Naburianum*, *Sudinum*, *Seleucum Seleucienſem*, aliósque eximios viros.

(a) Lib. XXX. cap. I.
(b) Lib. XVI. p. 509. *Ed. Caſ. Gen.*

CA-

Caput VI.

De Beroſo, qui primus invexit Chaldaïcas diſciplinas in Græciam.

Post hoſce floruit *Beroſus*, vel ut à Græcis vocatur Βήρωσσος, cujus nomen (*a*) quidam interpretantur *filium Hoſeæ*; etenim ex *Elia*, apud Chaldæos, בִּיר idem eſſe ac בר apud Syros liquet. Ita dicunt *Bar-ptolemæum*, *Bartimæum*, & hic noſter à *Gorionide* aliiſque Rabbinis בר הושין *Bar-Hoſea* vocatur. Arabes, ut ex *Abenephi* aliiſque conſtat, *Baraſa* appellant.

(*b*) *Caſparus Barthius* ait quoſdam eum æqualem Moſi facere, quod meritò ut abſurdum rejicit. *Claudius Verderius*, in ſua *Anniani Beroſi* Cenſura, adfirmat eum vixiſſe paullò ante Alexandri Macedonis tempora, quâ auctoritate fretus mihi non conſtat. *Tatianus*, in Oratione adversùs Græcos, Alexandro æqualem fuiſſe ait; verùm idem teſtatur à Beroſo Hiſtoriam à ſe conſcriptam dicatam ei Antiocho, qui tertius ab Alexandro fuit. At dubia eſt hæc lectio, cùm (*c*) *Euſebius* eum Tatiani locum his verbis laudet: * *Beroſus vir Babylonius idémque Beli, quod illorum numen erat, Sacerdos, qui Alexandri vivebat temporibus, in ea, quam tribus libris Antiocho poſt Seleucum tertio* (τῷ μετὰ

(a) *Joſ. Sal. in Euſeb.*
(b) *Ex Voſſ. de Hiſt. Græc.* Lib. 1. cap. 13.
(c) *Præp.* Lib. x. cap. 11.
* *Vide Indicem in voce* Beroſus.

Σέλευκον τρίτῳ) *ſcripſit*, *Chaldæorum hiſtoria*, &c. In ipſo textu *Tatiani* eſt ἀντὶ τοῦ μετὰ Σέλευκον, μετ᾽ αὐτὸν, quæ lectio magis conſentanea Hiſtoriæ videtur. Alexandro proximè ſucceſſit *Seleucus Nicator*, huic *Antiochus Soter*, cui *Antiochus Deus*, regnum auſpicatus uno & ſexaginta annis, poſt Alexandri mortem. Jam autem fieri poteſt ut Beroſus, eo tempore quo Alexander Babylonem cepit, natus eſſet triginta annos, aut aliquantò pauciores, & nonagenarius aut paullò junior Hiſtoriam ſuam Antiocho Deo dicaverit. Fortè etiam *Antiochus poſt Alexandrum tertius* eſſe queat, apud *Tatianum*, Antiochus *Soter*, ſi ipſum Alexandrum, ſcilicet, numeres, poſt quem Seleucus ſecundus erit, Antiochus Soter tertius, ad quem à morte Alexandri effluxere tantùm quadraginta quatuor anni. Hac etiam computatione admiſsâ, ferri poterit lectio *Euſebii*; primus enim erit Seleucus, ſecundus Antiochus Soter, tertius Antiochus Deus. Neque hoc pugnabit cum ea ratione, quâ *Geſnerus Tatiani* verba vertit: κατ᾽ Ἀλέξανδρον γενόμενος, ut legitur in *Stephàni* Euſebiana editione, vel, ut eſt apud ipſum Tatianum, κατ᾽ Ἀλέξανδρον γεγονώς, *qui Alexandri ætate vixit*, quam verſionem ſecutus eſt (*d*) *Onuphrius Panvinius*. Sed verba hæc penſiculatiùs expendenti in mentem venit rectiùs verti, qui *Alexandri ætate natus eſt*. Sic ſanè tollitur omnis ſcrupulus. Quippe natus ſit Beroſus, biennio ante obitum Alexandri, fuerit hoc pacto tantùm annorum ſexaginta quatuor, cùm cœpit regnare Antiochus Deus, cui librum ſuum obtulit. Utcumque eſt,

(d) *Lib. de Sibyll.*

eſt, Beroſus Hiſtoriam ſuam emiſit temporibus *Ptolemæi Philadelphi*. Nam hic imperavit triginta octo annis, ac anno quidem ejus ſexto, regnare in Syria cœpit Antiochus Deus, quorum alterutri ſua nuncupavit Beroſus. Minimè verò adſentiendum *Conrado Geſnero*, qui, in notis ad *Tatianum*, per *Alexandrum* intelligi putat, non illum Philippi filium, cognomento *Magnum*; ſed eum, qui in Syriæ regno *Demetrio Soteri* ſucceſſit, ſucceſſorémque habuit *Demetrium Nicatorem*. Per *Antiochum* verò capit *Antiochum Sidetem*, qui poſt Demetrium Nicatorem regnavit. Hæc enim ſi vera eſſent, Beroſus toto ſæculo eſſet junior *Manethone*. Atqui *Manethos* floruit ſub Philadelpho, ut oſtendit alibi *Voſſius*, ex quo hæc hauſimus. Philadelphus obiit anno tertio Olympiadis CXXXIII; at Antiochus Sidetes Syriam invaſit, anno primo Olympiadis CLX. Quomodo tum demum vixiſſe Beroſus poteſt, qui paullò antiquior eſt ipſo Manethone? quod diſertim dicit *Georgius Syncellus*. Aliter etiam ætatem Beroſi adſtruimus. Nam *Plinius* (*e*) ſcripſit Beroſum prodere memoriam annorum CCCCLXXX, qui ſine dubio ſunt anni Nabonaſſaris. At caput Æræ Nabonaſſareæ ſurgit Olympiadis VIII. anno ſecundo; à quo tempore, ſi annos numeres CCCCLXXX, incidemus in extrema tempora Antiochi Soteris. Quare vel huic, vel filio hujus Antiocho Deo hiſtoriam ſuam dicaverit Beroſus. Hæc profectò de ætate Beroſi dubitare nos minimè ſinunt.

(*e*) *Lib. IV. cap.* 15.

Meminere Beroſi plurimi Veterum, eóſque inter (*f*) *Vitruvius*, qui teſtatur eum *in inſula & civitate Coo conſediſſe, ibique aperuiſſe diſciplinam.* *Joſephus* (*g*) memoriæ prodidit eum ſcripta Aſtronomica & Philoſophica Chaldæorum intuliſſe Græciæ. *Ob divinas prædictiones ei ob Athenienſibus publicè in Gymnaſio ſtatuam, inauratâ linguâ, poſitam* auctor eſt (*h*) *Plinius.* Ejus etiam mentionem *Tertullianus* (*i*) & *Chronici Alexandrini* ſcriptor (*k*) injecere.

Condidit *Babylonica*, ſeu *Chaldaica*, tribus libris; promiſcuè enim his nominibus utuntur Veteres. Babylonica quidem Beroſi advocat (*l*) *Athenæus*; at Tatianus (†) ait ſcripſiſſe *Chaldæorum hiſtoriam tribus libris.* Alexandrinus *Clemens* (*m*) citat Beroſum, *libro tertio Chaldaicorum*, & alibi ſimpliciter ejus *Chaldaicas Hiſtorias.* *Agathias* (*n*) quoque contexta ab eo ait antiquiſſima Aſſyriæ & Medicæ Gentis, hiſce verbis: *ut alibi Beroſus Babylonius, & Athenocles & Symmachus retulerunt, qui* ἀρχαιότατα Ἀσσυρίων τε καὶ Μήδων *ſcripſerunt.* Ex eo opere præclara fragmenta conſervavit nobis *Joſephus* Lib. I. contra *Apionem*, & Lib. V. *Antiquit. Jud.* Verùm ſuppoſititius Beroſus *Annii* vanus & nugax eſt; ac ejuſdem farinæ ac ſunt ejus *Megaſtenes* & *Archilochus.* Multos comminiſcitur Reges, qui nuſquam memorantur; ac vix quidquam eorum invenias, apud hunc, quæ ex vero Beroſo profert *Joſephus.* Imò interdum pugnantia habet; ut,

(f) *Lib IX. c. 9 & 7.* (g) *Cont. Apion. Lib. I.*
(h) *Lib. VII. c. 37.* (i) *Apol.* (k) *P. 48.*
(l) *Lib. XIV.* (†) *Adm. ad Gent. p. 43.*
(m) *Strom. p. 319.* (n) *Lib. II. initio.*

ut, quando ait Babylonem à Semiramide conditam eſſe; cùm *Joſephus* dicat à Beroſo ſcriptum fuiſſe, non eſſe eam à Semiramide ædificatam.

Filiam hujus Beroſi memorat (o) *Juſtinus Martyr* Babylonicam Sibyllam, quæ *Cumis* vaticinata eſt; quod non poteſt intelligi de Cumana Sibylla, quæ vixit tempore *Tarquinii Priſci*; nam inter Tarquinium Priſcum & primum bellum Punicum, cujus tempore Beroſus erat, ſunt anni CCXLV, Capiendum ergo eſt de aliqua recentiore Cumana Sibylla. Sanè varias Sibyllas Cumis vaticinatas ex libro *de Mirabilibus rebus auditu perceptis*, aliiſque, dudum oſtendit *Onuphrius Panvinius*, libro *de Sibyllis.*

Cùm ergo à Beroſo primùm Chaldaïca doctrina in Græciam adlata ſit; is claudet Doctorum, ſive Philoſophorum Chaldæorum agmen.

Caput VII.

Eruditos præſertim Chaldæos *dictos fuiſſe.*

Chaldæi diſciplinas non tradebant aut propagabant, more Græcorum; apud quos qui Sapientiam publicè profitebantur, eâ quoſlibet Auditores promiſcuè imbuebant. Chaldæi intra certas familias ſe continebant, quæ id nominis peculiari jure obtinebant. Se totos ſtudiis addicebant; & propriâ ſede ſibi conceſsâ, immunem publicorum onerum, vectiga-

(o). *In Paran.*

ctigaliúmque vitam agebant. De hiſce capiendum quod *Diodorus* (*a*) ait de iis, quos Babylonii *Chaldæos* nuncupabant, quippe à Belo inſtituti publicorum omnium onerum expertes erant. Conſtitutam habitationem peculiarem in Babylonia Philoſophis indigenis, qui Chaldæi appellàntur; * fuiſſe Chaldæorum nationem, & Babyloniæ regionem ab iis habitatam, proximam Arabibus & mari, quod Perſicum dicitur, auctor eſt (*b*) *Strabo*.

Hi fuere Chaldæi (*c*) qui, ut prodidit *Cicero*, *non ex artis ſed ex gentis vocabulo nominati ſunt.* Iidem etiam intelligendi videntur, quos alibi (*d*) dicit *in Syria cognitione aſtrorum, ſollertiáque ingeniorum antecelluiſſe*. *Curtius*, ubi † deſcribit ſollemnem pompam eorum, qui Babylone Alexandro obviam proceſſere, dicit poſt Magos veniſſe *Chaldæos*, *non vates modò*, *ſed artifices Babyloniorum*. Quod quidam intelligunt de iis qui Aſtronomica inſtrumenta faciebant., ſed videtur *Curtius* duo indicare Chaldæorum genera; plebeios, nempe, opifices, & eruditos.

De hiſce quoque Chaldæis, quibus id nominis peculiariter tribuebatur, intelligendus *Laërtius* (*e*) ubi dicit *Perſis Magos*, *Babyloniis & Aſſyriis Chaldæos* Auctores ſapientiæ fuiſſe. Eodem etiam reſpexiſſe credendus *Heſychius*, qui Χαλδαίους interpretatur γένος Μάγων πάντα γινωσκόντων, *genus Magorum omnium* diſciplinarum *peritorum*.

C A-

(a) *Bib. Lib. II. p.* 81. (*) *Vide indicem in voce* Chaldæa duplex. (b) *Lib. XV. p.* 501. (c) *De Div. Lib. c.* 1. (d) *Ibid. c.* 41. † *Lib. V. c.* 1. *Vide vocem* Artifices *in Indice.* (e) *In Proœm.*

Caput VIII.

Quomodo Diſcipulos Chaldæi inſtituerint.

CHaldæi ſuam eruditionem intra ſe continebant, traditionis πατροπαραδότα ope. „Hæc inquit, *Diodorus*, (*a*) non docent, uti „Græci qui hæc ſtudia tractant. A familia hæc „Philoſophia traditur, Filiúſque eam à Patre „accipit, ſolutus omnibus publicis muniis. „Quia parentibus utuntur magiſtris, pleniùs „omnia diſcunt, & iis quæ docentur majorem „habent fidem. Præterea dum à pueris ſtatim „diſciplinis innutriuntur, magnum ad Aſtrologiam habitum adquirunt; cùm propter ætatis „docilitatem, tum propter longitudinem temporis, per quod in diſcendo perdurant. Apud „Græcos verò plerique accedunt imparati, Philoſophiam ſerò adtingunt, atque aliquamdiu „operâ ei datâ, neceſſitatibus vitæ ſubtrahuntur. Pauci, qui Philoſophiam prorſus penetrant, quæſtus causâ diſciplinæ adhærent, nováſque de rebus magni momenti opiniones „inquirunt, neque majores ſuos ſequuntur. „Igitur Barbari, iiſdem ſemper inhærentes, firmiter ſingula percipiunt. At Græci ex arte „lucrum captantes novas condunt ſectas, & de „maximis theorematibus diſceptantes faciunt „ut diſcipuli dubitent, animíque eorum per totam vitam fluctuent, nec ulli rei prorſus adſentiri queant. Nam ſi quis maximè inſignes

(a) *Lib.* 2. *p.* 82.

„Philoſophorum ſectas diligenter expendat, plurimùm inter ſe diſcrepare, & in graviſſimis ſententiis ſibi invicem adverſari comperiet.†

CAPUT IX.

Sectæ Chaldæorum diſtinctæ, pro variis eorum ſedibus.

QUEMADMODUM eruditionem apud Chaldæos profeſſi à reliquo diſtinguebantur populo, peculiari *Chaldæorum* vocabulo è regione petito: ſic & inter ſe diſtincti erant in ſectas, nomen ducentes è variis ſedibus, quas in ea regione obtinebant. *Plinius* (*a*) & *Strabo* (*b*) meminêrunt *Hipparenorum* ſic dictorum ab *Hippareno* urbe Meſopotamiæ: *Babyloniorum* à *Babylone*: *Orchenorum*, qui *Plinio tertia Chaldæorum doctrina* dicuntur, ab *Orchoë* Chaldææ oppido: *Borſippenorum* à *Borſippe*, alia Babyloniæ urbe Apollini & Dianæ ſacra.

Quamvis *Diodorus* præferat Chaldæorum Philoſophos Græcis, quòd priores, miſsâ novandi cupidine, in iiſdem perſeverarent doctrinis; inde tamen cave colligas universè eos inter ſe conſenſiſſe, ſed tantùm unamquamque ſectam conſtanter iiſdem placitis adhæſiſſe, & rejectis omnibus novis opinionibus, intemeratam manſiſſe. Nam inter Sectas quidem plenus non fuit conſenſus, ut liquet ex *Strabone*, qui docet *complu-*

† *Vide Indicem in voce* Collegium. (*a*) *Lib. VI. c. 26.* (*b*) *Lib. XVI. p. 509 Ed. Geneveuſ.*

plures eorum iiſdem de rebus, ut in Sectarum fieri ſolet diverſitate, aliter atque aliter ſtatuiſſe; item *fuiſſe inter eos, qui è natalibus hominum eventura iis vaticinari ſe profiterentur*, † *at ceteris non probatos*. Hinc quoque (*c*) *Lucretius*:

Ut Babylonica Chaldæorum doctrina refutans
Aſtrologorum artem contra convincere tendit.

Caput X.

Sectæ Chaldæorum ſecundùm varias Diſciplinas diſtinctæ.

Altera aptior eruditorum Chaldæorum diſtributio è diſciplinis, quas profitebantur, petita eſt. *Daniel* Propheta C. II, 2. ubi narrat à Nabuchodonoſoro accerſitos eſſe omnes Doctos, qui ſomnium ejus divinarent, præcipuos eorum quatuor adpellationibus complectitur: *Hhartumim*, *Aſchaphim*, *Mechaſchephim*, & *Chaſchdim*.

חרטמים *Hhartumim Abarbaneli* ſunt *Magi rerum naturalium periti*, *Jachiadæ* verò *Magi qui theoreticam ſcientiam colebant*, quæ interpretatio origini vocis conſentanea eſt. Neque enim derivatur à חרוים טומים *hherouјim toumim*, *oſſa combuſta*, ut quidam volunt, quòd Magi ſuperſtitioſos ritus ope oſſium cadaverum perficerent, neque à חרט *Hheret* quod *ſtylum*, aut *cœlum* ſignificat; quòd, ut apud Ægyptios, docti inter Chaldæos *Scribæ* dicerentur, Chaldaïca enim vox

† *Vide Indicem in voce* Genethliacus. (c) *Lib. V.*

vox eo ſenſu non ſumitur. Sed ortum ducit à Perſica voce חרד *charad* mutato *Daleth* in *Tet*, quæ ſignificat *cognoſcere*; unde *Elmacinus* pro hac Perſico-Chaldaïca utitur duabus Arabicis. *Alhhachamaon*, *walarraphaon*, ſapientes & periti. Igitur *Hhartumin* non erant, ut vulgò interpretantur, Magi, ſed potiùs qui cognoſcendæ rerum naturæ operam dederant; quæ contemplatio Theologia, & (*) Phyſicam, ſeu cognitionem Dei, rerúmque naturalium complectitur.

אשפים *Aſchaphim* à *Jachiade* fuiſſe creduntur *Magi qui ſcientiam activam colebant*, prout ejus verba vertuntur à *Conſtantino l'Empereur*; qui tamen *Jachiadem* falli putat, & Aſchaphim potiùs idem eſſe ac *Souphoun* in Arabica lingua, *ſapientem ac pium*. Quod ſanè veriſimilius eſt, nam *Souphoun* optimè convenit iis, qui omnia theologicè, myſticè, atque allegoricè docebant. Derivatur à voce Arabica *Tſouph*, *lana*, ſeu quòd ejuſmodi Sapientum veſtes ſemper lanâ, numquam ſerico, conſtarent; vel quòd ea quæ ad amorem divinum pertinent velarent, conſpicuarum rerum figuris. Inde derivatur vox *Hatſeviph*, *myſtica Theologia*; & forte etiam ab Hebraïca radice *aſchaph* deducenda vox Græca σοφὸς, quo nomine primùm eruditi inter Græcos, qui poſtea Philoſophi vocabantur. *Aſchaphim* Danielis vulgò explicantur *Aſtrologi*, & vocem quidem *Aben-Eſra* deducit à נשף *neſcheph*, *crepuſculum*, *quòd eo tempore cœlum obſervarent*. Sed Aſtrologi deſignantur voce *Chaſchdim*, quæ poſtrema eſt. *Aſchaphim* Chaldæorum vi-

(*) *Vide Indicem in Phyſici.*

videntur potiùs eſſe Magi Perſarum, Sacerdotes, eorúmque rituum, quos magicos appellant, Magiſtri.

מכשפים *Mechaſchephim* propriè dicuntur *Revelatores*; nempe, abſconditarum rerum. Veriverbium petendum à כשף *chaſchapha*, quod etiamnum hodie apud Arabas revelare ſignificat. *Moſes Nachmanides*, *Abarbanel*, aliíque hoſce putant diabolicis artibus uſos, poſſétque adeò haud ineptè vox ea verti verbo *Sortiarii*, quo hodie ejuſmodi homines deſignamus.

כשדים *Chaſchdim*, ut antea oſtendimus, nomen fuit peculiariter eruditis Chaldæorum adtributum; & arctiore etiam ſenſu iis qui profitebantur Aſtrologiam, cui potiſſimùm addicti erant, & quâ præ ceteris excellebant. Hos *Strabo* Χαλδαίυς ἀςρονομικὺς vocat.

Præter quatuor hæc genera, quæ præcipua fuiſſe videntur, erant & alia, quæ memorantur & prohibentur à Moſe Deut. XVIII. 10. *Quoſem*, *mehonen*, *menabheſch*, *ſchober*, *ſchoel-ob*, *jidhoni*, *doreſch-el-hammethim*; quibus recitatis, *Moſes Maimonides* ſubjicit fuiſſe varia genera divinatorum, à priſcis Chaldæis originem ducentium. *Jachiades* putat eſſe genera τῶν Mechaſchephim. (*a*)

(a) *Vide Indicem in voce* Rabbinus.

LIBRI PRIMI

SECTIO SECUNDA.

Chaldaïca Doctrina.

EX quatuor Eruditorum, apud Chaldæos, generibus, quorum Daniel Propheta meminit, & de quibus modò egimus, quibus partibus doctrina conſtaret Chaldaïca colligi poteſt. *Hhartumim* divinis & naturalibus contemplationibus operam dabant: *Aſchaphim* Religionum ritibus: *Mechaſchephim* & *Chaſchdim* divinationi, hi Aſtrologiæ ope, illi aliis artibus. Duos poſteriores ordines *Diodorus* Aſtrologorum nomine complectitur, duos priores, nominibus Phyſicorum & Sacerdotum: ait enim eos *imitari Sacerdotes Ægyptios*, καὶ φυσικȣ̀ς ἔτι δὲ ἀστρολόγȣς.

Propterea de Chaldaïca acturi doctrina, primùm eorum *Theologiam* & *Phyſicen*, quibus incumbebant Hhartumim: deinde *Aſtrologiam*, aliáſque divinandi artes, quæ exercebantur à Chaldæis & Mechaſchephim: tertiò eorum *Theurgiam:* quartò *Deos*, quorum contemplatio & ritus ad Aſchaphim pertinebant, luſtrabimus.

Chaldaïca doctrina ante omnia contemplatur Naturas omnes divinas & naturales; priorúmque contemplatio Theologia eſt, poſteriorum Phyſica.

Zo-

Zoroaſtres diviſit omnes Naturas (*a*) in tres claſſes, æternas; alteras, quæ initium habuerunt ſine carituræ; tertias, perituras. Duas priores contemplatur Theologia.

Qui Græcorum Theologiam adcuratè expenderunt, ait (*b*) *Euſebius*, eos (*c*) ſine dubio intelligens qui Zoroaſtrem ſequebantur, *rem totam in quatuor genera partiti ſunt, quippe ante omnia Deum primum ſecernentes, omnibus eum rebus præſidere, ante omnes eſſe, omniúmque Deum, parentem ac regem ſe ſe agnoſcere profitentur; ſecundùm quem alterum Deorum genus, tertium Dæmonum, quartum denique Heroum adſignant*; vel, ſecundùm alios, Angelorum, Dæmonum, & Animorum.

Tertia claſſis Naturarum, quæ perituræ, eſt Phyſices argumentum; omniáque materialia, in ſeptem mundos diviſa, unum empyreum, tres æthereos, tres corporeos, complectitur.

(a) *Plетho in Orac. pag. 90. Ed. Amſtel.* 1688. (b) *Prep. Evang. Lib. IV. c.* 5. (c) *Vide Indicem in voce*, Græci.

CAPUT I.

De æterna Natura, ſive Deo

PRIMA claſſis Naturarum eſt æterna, ſecundùm Zoroaſtrem, & ſupremum continet Numen. Hoc ex modò adlatis *Euſebii* verbis liquet, confirmatúrque oraculo à (*a*) *Porphyrio* laudato.

Μῦθος.

(a) *Ap. Euſeb. Prap.* Lib. 12. c. 10.

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον, ἠδ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένεθλον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.

Chaldæis ſolis ſapientia ceſſit, (*) *Hebræiſque*,
Æternum caſto veneratis numen honore.

Hoc eſt unicum illud Principium, de quo ſcriptor *Explanationis brevis* dogmatum Chaldaïcorum: μίαν ἀρχὴν τῶν πάντων δοξάζουσι &c. *unicum arbitrantur rerum omnium Principium*, *idque profitentur unum eſſe & bonum.*

Deus, ut Pythagoras (*b*) à Magis, qui eum *Oromazen* (†) appellant, didicerat, *corpore ſimilis eſt luci*, *animo veritati.* Deum etiam *lucem* à Chaldæis dici, præter *Euſebii* teſtimonium, conſtat oraculis Zoroaſtris, ubi paſſim deſcribitur vocibus, φάος *lux*, αὐγαὶ *radii*, φέγγος *ſplendor.*

Eodem ſenſu, Deum vocabant *ignem*; nam cùm אור *Or* vel *Our*, Chaldaïcè ſignificet *lucem* & *ignem*, promiſcuè horum duorum vocabulorum ſignificata ſumebant. Inter plures alios, *Plato* (*c*) ubi dixit Deum cœpiſſe *componere corpus totum mundi*, *igne & terrâ*, ſignificat ſe *igne* intelligere *ſolem*; quem *ſplendidiſſimum & lucidiſſimum rerum omnium* vocat, quaſi lux & ignis idem ſint. Hoc quoque manifeſtum ex *Zoroaſtris* oraculis, ubi Deus paſſim πῦρ *ignis*, & πατρικὸν πῦρ *paternus ignis*, & ὕπατον πῦρ *ſupremus ignis.*

Hoc ſine dubio fundamento inædificatus cultus ignis apud veteres Chaldæos, à quibus ad Per-

(*) *Vide Indicem in voce* Hebræi. (†) *Vide Indicem in* Oromazes.
(b) *Porphyr. in vit. Pythag.* (c) *In Timæo.*

Perſas tranſierat; qua de re poſthac, ubi de horum Religione & Diis agemus.

Caput II.

Emanatio ignis, ſeu luminis à Deo.

CUm Deus, ut oſtendimus, ſit νοερὸν φῶς aut πῦρ, *in ſua intellectuali potentia non incluſit ſuum ignem* ἐν τῇ δυνάμει νοερᾷ οὐκ ἔκλεισεν ἴδιον πῦρ, ſed eum largitus eſt omnibus creaturis; & quidem ipſe atque ante omnia Primæ Menti, ut oracula docent; tum etiam æternis atque incorporeis Naturis aliis, ſub quibus continentur innumeri Dii, Angeli, boni Dæmones & Mentes hominum. Proximum è Deo effluvium eſt ὑπερκόσμιον φῶς (*a*) *ſupramundanum lumen*, infinitum, idémque incorporeum ac lucidum ſpatium, intellectualium Naturarum beata ſedes. Supramundanum autem lumen illuſtrat primum corporeum mundum; empyreum, nempe, ſeu igneum cœlum; quod, cùm proximè ſubjaceat incorporeæ luci, eſt omnium corporum altiſſimum, ſplendidiſſimum, ac rariſſimum. Empyreum cœlum diffunditur ad ætherem uſque, quod eſt corpus inferius, ignémque minùs ſincerum continet. Sed igneum tamen eſſe denſiſſimæ ejus partes, Sol ac ſtellæ, ſatis oſtendunt. Ab hoc æthere ignis tranſmittitur ad hunc ſublunarem ac materialem mundum; nam licèt materia quâ conſtat, non ſit lux, ſed tenebræ (quales ſunt corporei, ſeu mali Dæmones) attamen id ζωογόνιον πῦρ vi-

(a) *Vide Indicem in* Lumen.

vivificus ignis, ut loquuntur Oracula, eam agitat, & lumine omnes ejus partes colluſtrat, dum per omnia diffunditur & ad centrum uſque penetrat: ἄνωθεν διήκει ἐπὶ τὸ καθ' ἄντικρυ, διὰ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, *deſuper permeat in oppoſitam partem, per centrum telluris.* Verùm hæc pleniùs deſcribemus, ubi de ſingulis agemus.

CAPUT III.

De rebus æviternis & incorporeis.

SECUNDA ſeu media claſſis rerum, ex ſententia Zoroaſtris, eſt quæ initium habuit, at carebit fine, qualia vulgò à Scholaſticis *æviterna* dicuntur. Huc pertinent *Deorum genus*, quod ſub Deo patre & rege collocatum teſtatur (*a*) *Euſebius*, & Mentes hominum. *Pletho*, & alter ille, qui compendio doctrinam Chaldaïcam tradidit, has Naturas hoc ordine collocant: (*) *Intelligibiles & intellectuales*; *Intellectuales fontes*; *Hyperarchii*, *vel Principia*; *Azoni Dii*; *Zonæi Dii*; *Angeli*; *Dæmones*; *Animi.* Ajebant Chaldæi haſce omnes naturas *lucem* eſſe, Dæmonas malos *tenebras.*

Huic medio generi Zoroaſtres præficiebat (*b*) Mithram, qui in Oraculis, (*) interprete *Pſello*, vocatur *Mens.* Hic circa ſecundarium genus verſatur.

(a) *Lib. IV. cap. 5. Præp.* (*) *Vide* Νοερὸς *&* Νοητὸς *in Indice.* (b) *Plutarchus in Lib. de Iſide & Oſiride.* (*) *Vide Indicem in* Mithra.

CA-

Caput IV.

De primo ordine æviternarum rerum.

PRimo loco ſunt tres ordines, (§) unus *intelligibilium* rerum, alter *intelligibilium* & *intellectualium*, tertius *intellectualium*. Primus horum trium (conjectore *Patricio*, nam *Pletho* hæc memorat quidem, ſed non explicat) videtur eſſe quem intellectu dumtaxat adſequimur, quiſque eſt ſummus. Medius eſt earum Naturarum, quæ intelliguntur & intelligunt. Τὰ μὲν ἐςι νοερὰ καὶ νοητὰ, ὅσα νοοῦντα νοεῖται, ait Zoroaſtres, *hæc ſunt intellectualia & intelligibilia, quæcumque intelligentia intelliguntur.* Tertius ordo eſt earum, quæ tantùm intelligunt; quippe quæ ſunt, ſeu eſſentiâ ſuâ, ſeu participatione, intellectus. Hac diſtinctione, capimus ſupremum ordinem eſſe ſupra intellectum, quippe qui intelligitur à medio Mentium genere. Medius ordo, ſuperioris naturæ particeps, eſt Mentium, quæ ſuperiores & ſeipſas intelligunt. Poſtremus videtur eſſe Mentium, quæ non modò ſe ipſas, ſed ſuperiores etiam & inferiores intelligunt.

De primo horumce ordinum Anonymus ſcriptor Compendii de doctrina Chaldaïca, ſic habet: *Deinde* (nempe, poſt unum & bonum) *colunt paternum quoddam fundum, ex tribus Triadibus compoſitum. Qualibet autem Trias habet patrem, potentiam & mentem. Pſellus* paullò plenius: *Secundùm Unum, adfirmant paternam profunditatem compleri tribus Triadibus, qua-*

(§) *Vide Indicem in* Νοερὸς *&* Νοητὸς.

quarum unaquæque primum habet (*) *Patrem, deinde mediam* (a) *Potentiam*, & *tertiam* (b) *Mentem inter eas, quæ intra ſe claudit Triadem. Hæc vocantur etiam ab iis intelligibilia.*

Hæc triplex Trias eadem eſſe videtur, cujus meminit Zoroaſtres, qui *patrem* vocat eumdem qui ita à *Pſello* adpellatur: πάντα γὰρ ἐξετέλεσσε πατὴρ, *omnia perfecit Pater.* Vocat & πατρικὴν μονάδα *unitatem paternam.*

Secunda Natura, quæ à *Pſello* vocatur *Potentia*, dicitur à *Zoroaſtre* δύναμις νοερὰ *intellectualis potentia*, & ἀλκὴ πατρὸς *vis patris*: item, *Dyas generata à Monade*, & *quæ apud eam ſedet*, & *prima mens paterna.*

Tertium Triadis Principium, quod à *Pſello* dicitur *Mens*, *ſecunda mens* Zoroaſtri eſt: πάντα γὰρ ἐξετέλεσσε πατὴρ καὶ νῷ παρέδωκε δευτέρῳ, ὃν πρῶτον κλήζεται πᾶν γένος ἀνδρῶν, *omnia enim perfecit Pater*, & *menti tradidit ſecundæ, quam primam vocat omne hominum genus.* Quemadmodum *Pſellus* dicit ab hac Mente intra ſe Triadem ac paternam profunditatem claudi: *Zoroaſtres* ait eam εἶναι πέρας τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ & πηγὴν τῶν νοερῶν, *finem eſſe paternæ profunditatis*, & *fontem intellectualium.* Item: (†) οὐ προῆλθεν ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ, *non proceſſit, ſed manſit in profunditate paterna.*

(*) *Vide Indicem in voce* Pater. (a) *Vide Indicem in* Potentia. (b) *Vide Indicem in* Mens. (†) *Vide indicem in voce* Mens.

Caput V.

Secundus ordo æviternarum rerum.

Poſt *hoſce*, ait Pſellus, *eſt alius ordo intelligibilium ac intellectualium. Hic dividitur tripliciter, in Jyngas, Synoches & Teletarchas.* Cui adſentitur ſcriptor Compendii: *Tùm ſunt intelligibiles Jynges; ſecundùm quas ſunt Synoches, Empyreus, Æthereus, Materialis; poſt Synoches ſunt Teletarchæ.*

De primis ita loquuntur Oracula: νοούμεναι ἴυγγες πατρόθεν νοέουσι καὶ αὐταὶ, βουλαῖς ἀφθέγκτοισι κινούμεναι ὥστε νοῆσαι, *intellectæ Iynges à Patre intelligunt & ipſæ, conſiliis ineffabilibus motæ ut intelligant.* Pſellus (*a*) vult eſſe *certas potentias ſecundùm paternam profunditatem, conſtantes tribus Triadibus*, quæ *ſecundùm oraculum, intelliguntur à paterna mente, quæ ſingularum cauſam in ſe continet.* Pletho: (*b*) *ſunt intellectuales ſpecies à Patre perceptæ, quæ & ipſæ intelligunt, excitantes notiones ineffabilibus conſiliis.* Eædem videntur eſſe Ideæ deſcriptæ in Oraculo *Zoroaſtris*, à v. 100. ad 119. Νοῦ πατρὸς ἐῤῥοίζησε, & quæ ſequuntur. His etiam verbis *Proclus*, poſtquàm ea protulit quaſi oraculum Deorum, ait confirmari ſententiam *Platonis* de ideis.

Secundi ſunt Synoches numero tres, *Empyreus*, *Æthereus*, & *Materialis*, pro numero mundorum quibus præſunt. Videntur eſſe Mentes, quæ ab *Hecate* ducunt vivificum ignem,

(a) p. 108. *Ed. Amſtel.* 1681. (b) p. 89. *Amſtel. Ed.*

quem immittunt Empyreo, Æthereo ac Materiali mundis, cum quibus vitalem motum communicant. Vocantur in Oraculis Ἀνοχεῖς:

—— ἔχει κόσμος νοερὸς ἀνοχῆας ἀκαμπεῖς.

habet mundus intellectuales Anoches inflexos. Hæc *Pſellus* vult eſſe excellentiſſima intelligibilium generum, & ex iis quæ ab Immortalibus in hoc cœlum demittuntur, quibus præeſſe intelligitur Deus à Patre ſecundus.

Poſtremi ſunt *Teletarchæ*, qui in Oraculo Synochibus junguntur: οἱ τελετάρχαι συνειλημμέναι τοῖς συνοχεῦσι, *Teletarchæ continentur ſub Synochibus.*

Secundæ Triadis, quam hoc Capite expoſuimus, ſæpiùs meminerunt *Damaſcius & Proclus*, duplici nomine eam inſignientes, *intellectualium* & *intelligibilium*, νοερῶν καὶ νοητῶν.

CAPUT VI.

Æviternarum rerum tertius Ordo.

POSTREMUS ordo eſt rerum intellectualium. Pſellus: *poſt medium ordinem eſt intellectualis habens unam Triadem paternam, conſtantem* (τοῦ ἅπαξ ἐπέκεινα) *ſemel ulteriore, Hecate, &* (τοῦ δὶς ἐπέκεινα) *bis ulteriore: alteram verò Triadem conſtantem tribus Amilictis*; ad *quos accedit Hypezocos. Hi ſunt ſeptem fontes.* Compendium Chaldaïcæ doctrinæ: *His ſuccedunt fontani patres* (πηγαῖοι πατέρες) *qui dicuntur etiam Coſmagogi, quorum primus dicitur ſemel ulterior, poſt quem Hecate; deinde bis ulterior, poſt quem ſunt*

ſunt tres Amilicti (ἀμείλικτοι implacabiles) *& ultimus Hypezocos*, ὑπέζωκος ſuccinctor.

Pſellus, in Scholiis ad Oracula, verſum 126. jam laudatum antecedente Cap. de hiſce intelligit: (*a*) *Chaldæi*, inquit, *ponunt potentias in mundo, quas vocant Coſmagogos, quippe quæ mundum providis motionibus agunt. Has igitur potentias vocat Oraculum* ἀνοχῆας *ſuſtentatores*, *quod mundum univerſum ſuſtineant. Voce* ἀκαμπῆς *deſignatur ſtabilis eorum potentia*; *& voce* ἀνοχεῖς *cuſtodiendi cura. Has autem potentias definiunt ſolam & indeclinabilem mundorum cauſam. Pletho* has interpretatur, ut Iyngas.

Amilictos & Hecaten, & Hypezocon memorant Oracula verſ. 120. & ſeqq. *Amilicti*, auctore *Pſello*, ita dicuntur, quod ſint naturæ ſtabilis, neque versùs hæc inferiora converſæ, impediúntque ne Animi adfectuum illecebris demulceantur.

CAPUT VII.

Fontes & Principia.

PRÆTER hunc poſtremum Intellectualium ordinem, quos *Pſellus* vocat *ſeptem fontes*, (†) Compendium *fontanos patres*; ab hoc memorantur plurimi alii fontes: *Venerantur etiam fontanam Triadem fidei*, *veritatis & amoris. Aiunt etiam eſſe* (ἀρχικὸν) *principalem ſolem*, *à materiali fonte etiam Archangelicum*, *& fontem ſenſationis*, *& fontanum judicium & fulmineum* K 2 *fon-*

(a) p. 96. (†) *Vide Indicem in voce* Fontes.

fontem, & fontem ſpeculorum, & fontem characterum inſidentem ignotis ſynthematibus, & fontanas altitudines Apollinis, Oſiridis & Hermæ. Aiunt quoque eſſe materiales fontes centrorum, & elementorum; ſomniorum Zonam, & fontanam animam.

Poſt Fontes, ait *Pſellus*, *ſunt Hyperarchii.* Anonymus plenius: *poſt fontes dicunt eſſe principia, nam fontes ſunt magis principales* (ἀρχικώτεροι) *quàm principia.* Hæc nomina *fontium* & *principiorum* frequentia apud *Dionyſium Areopagitam* occurrunt; imò in tertia Triade *principia* collocat, poſt quæ Archangelos recenſet.

Principiorum autem animalia gignentium (verba ſunt Anonymi ſequentia) *ſummum vocatur Hecate; medium Anima principalis; fundus Virtus principalis.*

Hæc videtur eſſe Hecate, quam *Pſellus* ait creditam à Chaldæis fontem Angelorum, Dæmonum, Animarum & Naturarum. Hanc eamdem deſignat oraculum:

Λαιῆς ἐν λαγόσιν Ἑκάτης ἀρετῆς πέλε πηγή.

in ſiniſtris Hecates lateribus fons eſt virtutis &c. *Chaldæi*, ait (*a*) Pſellus, *Hecaten exiſtimant Deam, quæ medium ducit ordinem, & quæ veluti centrum tenet omnium Potentiarum. In dextris ejus partibus, collocant fontem animarum; in ſiniſtris, fontem bonorum. Et aiunt fontem quidem animarum paratum eſſe ad procreationes. Fons verò virtutum intra fines manet ſuæ eſſentiæ, eſtque quaſi virgo intacta. Eam quam habet firmitatem*

(a) pag. 98.

tatem & immobilitatem ab Amilictis Potentiis deſumſit, éſtque virginali cingulo ornatus. Quæ hîc à *Pſello* vocantur *fontes animarum* & *fontes virtutis* ab Anonymo ἀρχικὴ ψυχὴ καὶ ἀρχικὴ ἀρετὴ dicuntur.

CAPUT VIII.

Dii Azoni & Zonæi.

POST Hyperarchios, ex *Pſelli* ſententia, *ſunt Azoni. Apud illos*, ait Anonymus, *ſunt & Hecatæ* ἄζωνοι (ſine zona) *ut Chaldaica* τριεκδότις, κωμὰς & ἐκκλυστική. *Dii ſine zona eis dicuntur* (a) *Sarapis, & Dionyſius, & Oſiridis catena, ut & Apollinis. Azoni autem vocantur, qui liberè exſerunt poteſtatem ſuam in zonis, ſuntque collocati ſupra conſpicuos Deos.* Hi Dii conſpicui ſunt Cœli & Planetæ, fortaſſe ejuſdem generis ac Mentes, à quibus ſphæras circumagi putant Peripatetici. Uti hîc dicit Anonymus ἐνεξουσιάζειν ejuſmodi Naturas: ita *Dionyſiùs* ſecundam tertiæ Hierarchiæ vocat τὴν ἁγίων ἐξουσίαν.

Ζωναῖοι (quibus adtributa eſt zona) *ſequuntur*, ut ait *Pſellus. Hi ſunt*, Anonymo auctore, *qui zonas in cœlo non liberè* (lego ἀλύτως) *circumvolvunt, & quæ hîc ſunt adminiſtrant. Eſt enim apud eos genus Deorum Zonæum, cui adtributæ ſunt ſenſibilis mundi partes, & quod cingit diviſiones ſorte acceptas, circa materialem locum.*

Idem officium adſignat ſecundæ & tertiæ Hierarchiis *Dionyſius*.

 Ite-

(a) *Vide Indicem in hiſce Vocibus.*

Iterum Numinum zonis adnexorum, aut iiſdem ſolutorum meminere *Damaſcius*, & *Proclus* in *Proœm. Parmenid.*

CAPUT IX.

De Angelis & immaterialibus Dæmonibus.

INFRA *Zonæos ſunt Angeli*, ſecundùm *Pſellum* *Hoſtanes* ex Perſarum Magis, qui Chaldæis placita ſua debebant, dicitur à *Minutio Felice* docuiſſe (*a*) *Angelos venerationi veri Dei adſiſtere*. *Zoroaſtres* meminit *reductorum Angelorum, qui animos reducant ad ipſos, ex variis rebus*: (*b*)

Proximi ſunt Dæmones, docente *Pſello*, quorum alios eſſe credebant Chaldæi malos, alios bonos. Bonos dicebant eſſe lucem; malos tenebras. Bonos eſſe Dæmones ratione colligere poſſumus. Oraculum:

Ἡ φύσις πείθει εἶναι τοὺς δαίμονας ἁγνοὺς,
Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρηστὰ ϗ ἐσθλά.

Natura ſuadet eſſe Dæmonas puros, & malæ materiæ germina utilia & bona. Ad quem locum ita Pletho: (*c*) *Natura, ſive naturalis ratio, ſuadet eſſe Dæmonas puros, & omnia prorſus ex Deo, qui ipſum bonum eſt, manantia, utilia eſſe*, &c. *ſi autem materiæ malæ germina bona ſunt, multò magis Dæmones, qui tanto ſunt illâ excellentiores, quòd ſint naturæ rationalis, & naturæ corruptioni obnoxiæ impermiſti.*

CA-

(a) *In Octavio.* (b) *Vide in voce* Ἀναγωγὸς.
(c) Pag. 86.

Caput X.

De Animis.

PSellus, in compendiaria deſcriptione Chaldaïcæ doctrinæ, *Animos* extremas æviternarum naturarum eſſe ait.

Magi, (*a*) atque ex eorum doctrina Pythagorici & Platonici, conſtituunt triplex formarum genus; unum quod penitus à materia ſecernatur, cujuſmodi ſunt Mentes ſupracœleſtes; alterum quod à materia abjungi non poſſit, quòd eſſentiam per ſe ſubſiſtentem non habeat, ſed à materia pendentem, quâ, naturæ corruptibilitate, ſolutâ, diſſolvatur & pereat. Atque hoc genus totum rationis eſſe expers tradunt. Inter illa medium locant Animum ratione præditum, à Mentibus quidem ſupracœleſtibus eâ in re diverſum, quod perpetuò materiæ adſit; ab irrationali verò genere, quòd materiæ non conjunctus ſit, ſed contrà materiam ſibi adjunctam habeat; & ſit eſſentiæ peculiaris & vi ſuâ ſubſiſtentis, itemque indiviſibilis, ut Mentes illæ ſupracœleſtes; quibus etiam actiones quadamtenus adfines edat, iiſdem quibus hæ ſtudiis occupatus; omnium rerum, ſcilicet, quæ in natura ſunt; ne excepto quidem ſummo Deo, cognitione & contemplatione, ac propterea corruptioni non obnoxius.

Animus, (*b*) cùm ſit ignis immaterialis & incorporeus, & ab omnibus compoſitis, & materiali

(a) *Pletho in Orac.* (b) *Pſell. p.* 105.

riali corpore diſtinctus, immortalis eſt. Nihil materiæ, aut calignis particeps illi immiſtum eſt; multò minus compoſitus eſt, ut in ea, ex quibus conſtitutus fuit, reſolvi queat.

Animus (c) habet eſſentiam αὐτόγονον καὶ αὐτόζωον *per ſe genitam & animatam*. Aliunde enim non movetur, nam ſi, ſecundùm Oraculum, ignis divini pars eſt & ignis lucidus atque paternæ mentis conceptus, perfecta forma eſt materiæ expers & per ſe ſubſiſtens. Sic enim eſt omnis divina natura, cujus pars eſt animus.

Animorum (d) humanorum duplicem ponunt cauſam fontanam, Paternam ſcilicet Mentem, & Animam fontanam. Prodit autem, ex illorum ſententia, particularis anima à fontana, pro Patris voluntate.

Jam autem (e) cùm ſint variæ ſedes, quarum una tota lucida eſt, altera tota tenebricoſa, aliæ tenebris & luce miſtæ; locus ſubjectus Lunæ undique tenebricoſus eſt; lunaris alternatim lucidus & obſcurus; qui ſupra Lunam eſt undequaque lucidus, adtribuitúrque animis.

Hinc (f) volunt hujus generis animos variis de cauſis dimitti in terram, ſeu propter πτερορρύησιν, *quòd eis defluxerint pennæ*; quibus verbis ſignificant abſceſſionem animi à primigenia perfectione; aut ut pareant voluntati Patris.

Animus (g) autem cum corpore æthereo, quaſi cum vehiculo, ſemper verſatur; atque hoc, continuo adtactu, participem immortalitatis facit. Eſt inanimum quidem ſuâ naturâ, ſed

(c) *Summar expoſ. p.* 110. *Ed. Amſtel.* 1688.
(d) *Ibid.* (e) *Ex Pſel. in Oracul. p.* 91. & *Pleth. p.* 81.
(f) *Summar.* Ibid. (g) *Pletho in Or. p.* 84.

ſed animatur ab anima irrationali, (quam ſapientes vocant εἴδωλον, *ſimulacrum* animæ rationalis) imaginationéque & ſenſu ornatum totum videt, audit, omni denique ſenſu viget, & ceteris hujuſmodi animæ irrationalibus facultatibus utitur.

Ita potiſſimâ hujus corporis vi, imaginandi facultate, animum rationalem cum toto tali corpore jugiter eſſe contendunt; tali verò corpore cum mortali aliquando humanum animum copulari, toto illo toti fœtûs in utero contenti ſpiritui vivifico, ob çognationem quamdam, implicito, cùm ea vis vivifica ſit ſpiritus.

Simulacrum animi (*h*) hoc eſt, ea pars quæ cùm ſit rationis expers, cum parte rationali eſt conjuncta & ab ejus vehiculo pendet, particeps eſt ſedis undequaque lucidæ, neque enim umquam animus deponit ſuum *vehiculum*, ὄχημα.

Animus à (*i*) ſede prorſus lucida in hoc corpus delapſus, ſi bene operam ſuam corpori accommodaverit, in eumdem rurſus locum redit; ſin malè, in ſedes has deteriores hinc ſe recipit, pro ratione eorum quæ in vita fecerit.

Ita Chaldæi (*k*) reſtituunt animos poſt mortem, prout ſe purificarunt, in omnibus mundi partibus; quoſdam etiam ultra mundum evehunt, ὑπὲρ τὸν κόσμον ἀναβιβάζουσι (*l*).

(h) *Id. pag.* 80. (i) *Id. pag.* 81. (k) *Summ. pag* 112.
(l) *Vide Indicem in voce* Reſurrectio.

CAPUT XI.

Supramundanum lumen.

OMNES hæ æviternæ & incorporeæ Naturæ ſedem in ſupramundano lumine ſortitæ ſunt; quod lumen incorporeum eſt, ſupra altiſſimum corporeum mundum poſitum, atque inde ſuperiora versùs in infinitum porrectum. *Proclus* à *Simplicio*, in hoc Zoroaſtris oraculum, citatus: Ἄρδην ἐμψυχοῦσα φάος, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους, *affatim animans lucem, ignem, æthera, mundos. Proclus*, inquam, „ait hoc lumen eſſe ſupra ſeptem „Mundos, ut Monas eſt ante vel ſupra Triadem „Empyrei, Ætherei, & Materialis mundorum. „Addit etiam primigenium hoc lumen eſſe Imaginem Paternæ profunditatis, ac propterea eſſe „ſupramundanum. Præterea hoc lumen, cùm „ſit ſupramundanus ſol, emittere fontes lucis; „ & myſticos ſermones docere eſſe inter res ſupramundanas, eſſe enim ſolarem mundum & „(*a*) Univerſale lumen, ſecundùm oracula „Chaldaïca.

Idem etiam ait „centrum totius mundi, quaſi „unius conſiderati, eſſe in hoc lumine; nam ſi „Oracula materialis mundi centrum ſupra illum „ponunt in Æthere, eadem ratione adſcendendo, adfirmandum centrum altiſſimi mundorum „in hoc lumine ſitum.

(a) *Vide Indicem in* Univerſales.

CA-

Caput XII.

De rebus Corruptioni obnoxiis & Corporeis.

Tertium & ultimum genus rerum, ex doctrina Zoroaſtris, eſt id quod ut incepit, ita etiam finem nanciſcetur, cui præeſt *Arimanes.*

Sub hoc tertio genere continentur corporei mundi; Empyreus, qui proximè ſupramundano ſubjacet lumini; Æthereus, qui eum ſequitur; Materialis denique omnium infimus. Ita enim diſponuntur, in Oraculi modò allati verbis. Quod apparet etiam ex Oraculorum verſ. 182. & ſeqq. Ἑπτὰ γὰρ &c. *Pſellus* quomodo, ſecundùm Chaldæos, ſeptem ſint mundi oſtenſurus, ait ab iis numerari unum Empyreum eúmque primum; dein tres Æthereos; & tandem tres Materiales, nempe, Orbes fixarum & erraticarum ſtellarum, ac Sublunarem regionem. Sed hæc enumeratio ſatis plena non eſt, etenim hîc mentio fit duorum tantùm Æthereorum mundorum, Orbis ſtellarum fixarum & Planetarum, & unius materialis ſublunaris, ut obſervavit vir eruditus *Franc. Patricius*, qui proinde ſeptem mundos ita recenſet: 1. Empyreus: 2. Ætherei, nempe, Orbes fixarum, Planetarum, exceptâ Lunâ, & Lunæ: 3. Elementares, Aëreus, Aqueus & Terreſtris. Sed fortè magis conſentiret cum Oraculo, quod Lunam inter Planetas complectitur, & Aquam Terræ ſubjicit, & cum *Pſello*, qui tres poſtre-

mos mundos materiales vocat, quicumque eos ita diſponeret:

7 *Mundi Corporei*	1	*Empyreus*	*Supremus Æther.*
	3	*Ætherei*	*Sphæra ſtellar. fixar.*
			Orbis Planetarum.
	3	*Materiales*	*Aër.*
			Terra.
			Aqua.

Neque mirum videri debet tres poſtremos materiales vocari, nam Chaldæi materiam tenebricoſam eſſe, aut potiùs tenebras ipſas exiſtimabant. Empyreus verò & Ætherei mundi, qui, ut videbimus, luce vel igne conſtabant, non poterant eo ſenſu materiales dici, licèt corporei.

Empyreum, ſeu primum, ut tradit *Pſellus*, tribuebant Menti; Æthereum Animæ, Materialem Naturæ.

CAPUT XIII.

Empyreus Mundus.

PRIMUS (*a*) corporeorum mundorum eſt *Empyreus*; quâ voce Chaldæi non intelligebant, ut Chriſtiani Theologi, Dei & beatorum Spirituum ſedem, quæ potiùs eadem eſt cum ſuprema Chaldæorum luce, ſed extimam corporei mundi Sphæram. Figura ejus rotunda eſt, ut habet Oraculum: τὸν οὐρανὸν κυρτῷ σχήματι περικλείσας *cœlum rotundâ figurâ circumcludens.* Eſt quoque

que

(*a*) *Summar.*

que *ſolidus Orbis*, ſeu *firmamentum*, nam eadem oracula vocant eum στερέωμα. Conſtat igne, unde nomen ducit; qui ignis, cùm proximè ſubjaceat ſupramundanæ & incorporeæ luci, omnium corporum tenuiſſimum ac rariſſimum eſt. Præ tenuitate facilè permeat ſubjectum ætherem, & ubi hoc pertranſiit, reliquos materiales mundos. „ Hoc poteſt diſtinctiùs probari, ait *Pro-* „ *clus*, traditione divinâ (*intelligit*, *nempe*, *Zoroa-* „ *ſtrea oracula*) nam Empyreus permeat Æthe- „ rem, Æther verò materialem mundum. Et „ licèt omnes intellectuales Tetrades & Hebdo- „ mades habeant fontanum Ordinem, ac proin- „ de Empyreum Præſidem; attamen continen- „ tur in mundis, quandoquidem omnes mundos „ permeat Empyreus.

Nihilominùs Empyreus ipſe immotus eſt, ut docet *Simplicius*, Chaldaïcam doctrinam hac ſimilitudine diſtinctiùs interpretatus: „ Animo „ concipiamus duas Sphæras, quarum una plu- „ ribus corporibus conſtet, ſíntque ambæ paris „ craſſitiei, unáque in centro alterius collocatum, „ & in immota luce motum; ſecundùm totam „ extenſionem immotum, ut ſit ſimilis locò; „ ſed motum partibus quibuſdam, ut ſit loco „ minor.

CAPUT XIV.

Ætherei Mundi.

POST Empyreum Mundum, Oraculum, *Æthereos* collocat, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους. Confirmatur hoc à *Pſello* & auctore Summarii, qui dicit ſecundùm Empyreum eſſe tres Æthereos mundos. Verùm ex tribus duos tantùm memorant, eoſdémque inter materiales perperam ponunt: *Sphæram*, nempe, *Fixarum*, & *Sphæram Erraticarum*. Tertius, licèt non expreſſus, eſſe queat Æther, inter Empyreum & Sphæram Fixarum porrectus.

Æther eſt ignis; ut ex ipſo nomine adparet, (*a*) minùs quàm Empyreus ſubtilis, cùm Empyreus Æthera permeet. Tantæ tamen tenuitatis eſt, ut ipſos permeet materiales mundos.

Secundus Æthereus mundus eſt ſtellarum fixarum Sphæra, quæ Stellæ ſunt denſiſſimæ & compactiſſimæ partes ætherei ignis; qui eſt ſenſus, ut ingenioſè interpretatur *Patricius*, hujus Oraculi:

Ἔπηξε δὲ καὶ πολὺν ὅμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

Fixitque multum cœtum aſtrorum inerrantium, ignem ad ignem cogens.

Tertius æthereus mundus eſt orbis Planetarum, qui continet Solem, Lunam, & quinque Pla-

(a) *Venit nempe à verbo* αἴθω *ardeo.*

Planetas, quæ ab Oraculis & *erratica animalia* & *ignes* vocantur Ζώων πλανωμένων ὑφέστηκεν ἑπτάδα, *Animalia errantia conſtituit ſeptem*, & rurſus: Ἓξ αὐτοὺς ὑπέστησεν, ἕβδομον ἠελίου μεσεμβολήσας πῦρ, *ſex eos creavit, ſeptimum ſolis ignem medium jaculatus.*

Caput XV.

Materiales Mundi.

Postremi & infimi ſunt Materiales Mundi, quos *Pſellus*, & Summarii Scriptor tres eſſe aiunt; ſignificantes ſine dubio Aërem, Terram & Aquam, nam eo ordine ab Oraculo collocantur: Γῆν δ' ἐν μέσῳ τιθεὶς, ὕδωρ δ' ἐν γαίας κόλποις, Ἀέρα τ' ἄνωθεν τούτων: *Terram in medio poſuit, aquam verò in ſinu terræ, & aërem ſupra hæc.* Hic eſt poſtremus ordo Mundorum, de quo hæc Summarium Dogmatum Chaldaïcorum: *ultimus terreſtris dicitur & lucis oſor, qui locus eſt ſub Luna, habens in ſe materiam, & qui vocatur* βυθὸς, *fundum* Ex hiſce verbis liquet, quâ de ratione Chaldæi ſublunares mundos ſolos materiales vocitent, contrà verò Empyreum & Æthereos immateriales eſſe prædicent, quamvis corporeos: nempe, materiam (*) putant eſſe μισοφαῆ, tenebras & fundum Naturæ, adeóque ab Empyreo & Æthere planè diverſam; quorum cùm ipſa ſubſtantia lux ſit, agitur prætcrea ζωογόνῳ πυρὶ, quod ut anteà oſtendimus, ad centrum uſque omnia permeat.

Ad

(*) *Vide Indicem in voce* Materia.

Ad terram quod adtinet, *Diodorus Siculus* (*a*) teſtatur Chaldæos foviſſe peculiares opiniones, & dixiſſe eam eſſe σκαφοειδῆ καὶ κοιλὴν *inſtar ſcaphæ & concavam.* Addit etiam multa argumenta πιθανὰ, cùm de hac, tum de reliqua Univerſitate rerum ab iiſdem adlata.

Pſellus præterea addit ſublunarem regionem aliquando ab illis vocari Ἅδην.

(*a*) *Lib. II. p.* 83.

CAPUT XVII.

De Materialibus Dæmonibus.

DÆMONUM, ut diximus, Chaldæi duo ſtatuebant genera, bonos & malos; bonos *lucem*; malos *tenebras* vocabant.

Priores ſunt iidem, quos *Hoſtanes* (*a*) dicebat *eſſe miniſtros & nuncios veri Dei, ejúſque venerationi adſiſtere:* poſteriores verò quos *terrenos, vagos, humanitatis inimicos* prodidit. De prioribus jam egimus; poſteriores *Pſellus*, in Dialogo *de Operatione Dæmonum*, multis deſcripſit, ex ore (*b*) *Marci* cujuſdam in *Meſopotamia* degentis, qui cùm Chaldæorum ritibus addictus fuiſſet, & eorum doctrinâ imbutus, Chriſtianiſmum amplexus erat. Quod narrat, cùm ex re ipſa, tum ex hominis patria, ſatis liquet Chaldaïcam eſſe Traditionem.

„ Hi Dæmones ſunt variorum generum, cùm „ ad eorum formas, tum ad corpora quod adti- „ net; & tanto numero, uti & aër ſupra nos po- „ ſitus

(*a*) *Ap. Minuc. Fel.* (*b*) *Vide Indicem* Marcus.

,,ſitus & circumambiens iis refertus ſit. Iiſdem
,,terræ ac maria, & abditiſſimi ſinus, occultiſſi-
,,máque ſpelæa ſcatent.

,,Sex ſunt eorum præcipua genera. (*b*) Pri-
,,mum vocabatur *Leliurium*, † hoc eſt, διάπυρον
,,igneum. Hoc autem per aërem, qui ſupra nos
,,eſt, volitat; nam ex ſpatio quod circa Lunam
,,eſt, quaſi ſacro, ut profana, omnia Dæmonia
,,expulſa ſunt. Secundum eſt; quod per nobis
,,contiguum aërem vagatur, ſdque à multis pro-
,,priè Aëreum vocatur: Tertium, terreſtre:
,,Quartum, aqueum & marinum: Quintùm,
,,ſubterraneum: Sextum, lucifugum & (*) ter-
,,ribile.

,,Ceterùm omnia Dæmonum genera Dei odio
,,flagrant, atque hominibus adverſantur; ſunt
,,tamen alia aliis pejora. Nam aqueum, &
,,ſubterraneum, atque lucifugum malo gauden-
,,tia, & pernicioſa præ aliis ſunt. Siquidem hæc
,,non illuſionibus & phantaſmatibus animos
,,lædunt, ſed inſtar efferatiſſimarum belluarum
,,irruentia in hominum perniciem properant.
,,Aqueum quidem navigantes ſuffocat. Sub-
,,terraneum autem & lucifugum, viſcerum, ſi
,,ſinatur, penetralibus ſe ſe inſinuat, & in quoſ-
,,cumque homines inciderit, eos occupat, ſuf-
,,focat, comitialique morbo & phreneſi exagi-
,,tat. Dæmones verò aërei & terreſtres arte
,,mentes hominum ſubeunt & fallunt, atque ad
,,abſonos quoſvis adfectus & illegitimos impel-
,,lunt.

,,Hæc

(b) *Ex Pſello. p. 63. Ed. nupera Kilonienſis. in 12.*
† *Vide Indicem, in hac voce.*
(*) Lego *δυσάντητον*, vide Indicem in hac voce.

,, Hæc autem operantur, non quòd nobis im-
,, perent, ſed quòd ſuggerant. Phantaſtici enim
,, noſtrum ſpiritum ſubeuntes, quippe ſpiritus
,, & ipſi; neſcio quos adfectuum voluptatúm-
,, que ſermones inſuſurrant; non quòd voces
,, aërem ferientes & ſonoras emittant, ſed ſu-
,, ſurros quoſdam, quibus verba ſua ſubmit-
,, tunt. Neque fieri non poſſe, ut ſine voce lo-
,, quantur, videbitur, ſi reputemus ei, qui lo-
,, quitur, ſi ſit eminus, elatiore vociferatione
,, opus eſſe; qui cominus, eum in audientis
,, aures vocem inſuſurrare. Quod ſi animæ quo-
,, que ſpiritum ſubire poſſet, nullo ei ſuſurro fu-
,, turum opus; ſed ſermonem quemlibet, taci-
,, tâ quadam viâ, ſine ullo ſtrepitu, ad exci-
,, pientem perventurum; quod animis etiam
,, egreſſis è corporibus, qui inter ſe citra ſtre-
,, pitum colloquuntur, ineſſe aiunt. Eodem
,, prorſus modo, ipſi quoque Dæmones nobiſ-
,, cum clam confabulantur, ita ut ne ſentiamus
,, quidem undenam bellum nobis ingruat. Nec
,, eſt, ſecundùm Chaldæos, quòd ſuper hac re
,, quidquam dubitemus, ſi quod in aëre accidit
,, animadvertamus. Quemadmodum enim, ſo-
,, le lucente, aër varios colores & formas ſumit,
,, atque in corpora eorum capacia tranſmittit,
,, ut in ſpeculis videre eſt: ſic etiam dæmonia
,, colores, & quaſcumque voluerint formas ſu-
,, mentia eas in animalem ſpiritum noſtrum tra-
,, jiciunt. Eo pacto, multa nobis negotia fa-
,, ceſſunt, dum conſilia nobis ſuggerunt, vo-
,, luptatum memoriam refricant, & adfectuum
,, idola, tam vigilantibus quàm dormientibus,
,, excitant. Imo etiam membra ventri ſubjecta

,, ti-

„ titillationibus demulcent, atque in veſanos & „ illegitimos amores ſuccendunt, potiſſimùm ſi „ calores humidos nobis à natura inſitos coope- „ ratores habeant.

„ Reliqua Dæmoniorum genera nullam artem „ norunt, neque fallere ſciunt; ſunt tamen mo- „ leſta, ſi excipiantur, & inſtar (*) *Charonei* ſpi- „ ritûs lædunt. Quemadmodum enim ille fer- „ tur corrumpere quidquid admotum fuerit, ſive „ ſit quadrupes, ſive homo, ſive volucris: eo- „ dem prorſus modo terribilia hæc Dæmonia gra- „ vibus damnis eos adficiunt, in quoſcumque tan- „ dem inciderint; quippe quæ corporibus & ani- „ mis noceant, habitúſque naturales evertant, „ nonnumquam etiam igne, aquâ, & præcipitio „ non ſolùm homines, verùm etiam animalia „ nonnulla perimant.

„ In animalia autem impetum faciunt, non quia „ ea ullo odio (†) proſequuntur, aut eis nocere „ volunt, ſed quia mirum in modum animali ca- „ lore capiuntur. Nam cùm in profundiſſimis lo- „ cis verſentur, quæ admodum frigida & ſicca „ ſunt, fit ut multum ſibi frigoris inde contrahant; „ quo quidem contracti atque adflicti, humidum „ & animalem calorem adpetunt; quo ut potian- „ tur, in bruta inſiliunt, & in balnea, (‡) con- „ caváque loca penetrant. Ignis enim & ſolis calo- „ rem, quia urit & exſiccat, averſantur; anima- „ lium verò, quippe moderatum & humidum, „ libenter amplexantur, maximè hominum, in „ quos infuſi, dici non poteſt quantum tumultum „ exci-

(*) *Vide Indicem in hac voce.* (†) *Vide Indicem in voce* Bruta. (‡) *Vide Indicem in voce* Cobalus.

„ excitent. Poris, nimirum, quibus ſpiritus animales inhærent, oppletis, ſpiritúque, ob corporum quibus præditi ſunt craſſitiem, velut in anguſtias redacto & compreſſo; hinc fit ut corpora concutiantur, eorúmque præcipuè facultates malè adficiantur, motúſque obtuſiores fiant & hebetiores.

„ Quod ſi Dæmon irruens ex ſubterraneorum genere ſit, hominem inſeſſum concutit & diſtorquet, atque per eum loquitur, ſpiritu patientis utens, non ſecus atque proprio quodam inſtrumento. Si quis autem eorum, qui Lucifugi dicuntur, clam irrepſerit, remiſſionem membrorum inducit, vocem reprimit, & eum quem invaſit mortuo ſimilem reddit. Hoc enim genus, quippe dæmonum extremum, magis terrenum eſt, ſumméque frigidum & ſiccum, & quemcumque invaſerit, omnem ejus animalem facultatem hebetat & obtundit. Quia verò rationis expers eſt, & omni intellectuali contemplatione deſtitutum, imaginationéque rationis experte agitur, ut animalium efferatiſſima; increpationem minimè timet, eáque de cauſa meritò mutum & ſurdum appellatur. Nec fieri poteſt, ùteorum, qui ab eo correpti ſunt, ullus alio modo liberetur, quàm divinâ potentiâ, quæ oratione & jejunio adeſt.

„ Medicos niti nobis perſuadere ejuſmodi adfectiones non à Dæmonibus profluere, ſed potiùs ab humoribus, articulis, & ſpiritibus malè adfectis, adeóque poſſe curari pharmacis & diætis, non autem incantationibus & expiationibus; Medicos, inquam, niti hoc nobis per-

„ ſua-

„ ſuadere mirum non eſt, quoniam præter ea quæ „ ſenſu percipiuntur nihil norunt, ſed in ſola cor- „ pora inclinati ſunt. Morbi quidem plurimi à ma- „ lè adfectis humoribus meritò oriri cenſentur; „ Enthuſiaſmos verò, inſanias, & catochas, qui- „ bus qui correptus eſt nihil quidquam agere po- „ teſt, neque ſermone, neque phantaſiâ, neque „ ſenſu, ſed ab alio quodam agitatur, eáque lo- „ quitur quæ ignorat, futurúmque quidpiam in- „ terdum prædicit, quâ ratione motus materiæ vi- „ tiatos dicamus?

„ Ceterùm (*c*) nullum Dæmoniorum genus „ maſculum aut fœmineum ſuâ naturâ eſt, nam „ ejuſmodi adfectiones compoſitorum ſunt cor- „ porum. Atqui Dæmonia ſimplicia ſunt corpo- „ ra, quæ cùm ductilia ſint, & facilè inflectantur, „ eò fit ut omni figuræ ſuſcipiendæ apta ſint. „ Quemadmodum enim nubes videre eſt, nunc „ hominum, nunc urſorum, nunc etiam draco- „ num, vel quorumlibet aliorum figuram refe- „ rentes; ita & dæmoniaca corpora. Jam verò „ nebulæ, ab externis ventis impulſæ, varias fi- „ guras exprimunt. At Dæmones, pro animi „ ſui arbitrio, in quæcumque voluerint corpora „ tranſeunt; ut copiosè ex *Marci* ſermone, oſten- „ dit *Pſellus*.

„ Sed (*d*) omnes Dæmones ejuſdem poteſta- „ tis & voluntatis non ſunt participes; neque „ parum diſcriminis hac in re eſt inter eos. Sunt „ enim qui ratione carent, ut inter animalia „ compoſita, mortíque obnoxia. In his homo, „ qui facultate intelligente præditus eſt, ideò „ generaliorem imaginandi vim habet, quæ ad „ om-

(c) *Ibid. p.* 111. *& ſeqq.* (d) *p.* 119.

„ omnia fermè ſenſilia extenditur. Equis autem „ & bobus & ceteris id genus arctior eſt imagi„ nandi vis, quippe quæ ad eorum tantùm non„ nulla extendatur, quæ imaginatione compre„ henduntur; & cognoſcit dumtaxat pecudes, „ quæ ſecum paſcuntur, præſepe, & poſſeſſo„ res.

„ Culices denique muſcæ & vermes eamdem „ habent arctam, nec bene cohærentem. Ho„ rum enim ſingula nec foramen norunt, ex „ quo egreſſa ſunt, nec locum ad quem ten„ dunt, quóve divertendum ſit; ſed unica illis „ eſt alimenti imaginatio. Eodem prorſus mo„ do, ſunt Dæmonum varia genera. Alii ἐμπύ„ ριοι ſeu *ignei*, alii aërei; variâ imaginatione „ ſunt præditi, quamcumque tandem in rerum „ ſpeciem vim imaginativam extendant. Sub„ terranei verò & Lucifugi diversè ſe habent, „ quapropter haud pluribus formis utuntur; „ quippe qui non habent plura phantaſmatum „ genera, neque corpore agili & verſatili prædi„ ti ſunt. Aquei verò & terreſtres, inter me„ moratos medii, non poſſunt quidem plures „ induere formas, ſed in iis quibus gaudent „ perſeverant. Quotquot enim humidis in lo„ cis vivunt, mollioréque victu utuntur, in aves „ illi & fœminas ſe transformant. Inde fit ut „ eos Græci *Naiadas*, *Nereidas*, & *Dryadas* ge„ nere fœminino adpellent. Quotquot autem in „ locis aridis, ſeu teſquis inhoſpitis verſantur, „ eis ſubarida quoque ſunt corpora cujuſmodi „ Ὀνοσκελεῖς (*cruribus aſininis*) aiunt eſſe. Hi in „ viros ſe transformant, & nonnumquam etiam „ canibus & leonibus adſimilantur, & ceteris

„ id

„ id genus animantibus, quibus ſunt mores maſ-
„ culi.

„ Dæmones porrò (*) poſſunt percuti & ictu „ inflicto dolere, quamvis compoſiti non ſint, „ neque enim compoſitorum proprius eſt ſenſus. „ In hominibus non os, neque nervus id eſt „ quod ſentit, ſed ſpiritus iis inſitus. Proinde „ quantumvis prematur nervus aut refrigeretur, „ aut aliud hujuſmodi patiatur, dolor ex ſpiri- „ tûs in ſpiritum immiſſione oboritur. Nec enim „ fieri poteſt ut compoſitum corpus per ſe do- „ leat, ſed quia ſpiritûs particeps eſt; quando- „ quidem in fruſta diſſectum, ſeu mortuum, „ ſenſu prorſus caret. Ita & Dæmon, cùm to- „ tus ſit ſpiritus, naturâ ſuâ ſenſûs in omnibus „ membris particeps, per ſe videt & audit, & „ adfectionibus ex tactu orientibus obnoxius diſ- „ ſectus dolet, ſolidorum corporum inſtar Hac „ tantùm ab his ratione differt, quòd cùm ce- „ tera quæ diſſecantur vix, vel nullo potiùs mo- „ do, denuò coaleſcant: dæmonium contrà diſ- „ ſectum ſtatim coït, & redintegratur: quem „ admodum particulæ aëris vel aquæ, ſolidi cu- „ juſpiam corporis interjectu diviſæ, rurſus coa- „ leſcunt. Tametſi autem verbo citiùs ſpiritus „ coaleſcit, tamen eo momento dolet, quo diſ- „ ſectio fit.

Atque hæc, de *Theologia* & *Phyſica* Chaldæorum, hactenus.

(*) *Ibid. p.* 140.

Ca-

CAPUT XVII.

De Aſtrologia, reliquiſque divinandi artibus, & primò quidem de ſtellis fixis & erraticis, earúmque præſignificatione.

SECUNDA pars Chaldaïcæ doctrinæ ſita erat in divinandi artibus, quarum præcipua fuit Aſtrologia. Hæc, quæ ab iis primùm inventa traditur, præcipua eorum in ſe traxit ſtudia; cujus rei rationem *Ptolemæus* ex ipſa Arte petit, quòd, nimirum, eſſent *ſub Virgine & Mercurio.* Verùm plauſibilior à (*a*) *Cicerone* adfertur, *propter planitiem, magnitudinémque regionum quas incolebant, cœlum ex omni parte patens atque apertum*, in quo trajectiones, motúſque ſtellarum facilè obſervari poterant.

Conſtat autem duabus partibus, quarum una eſt *Meteorologice*, quæ verſatur circa motum ſtellarum: altera *Apoteleſmatice*, quæ ad divinationem pertinet. Prima nota erat Veteribus Græcis, communi *Aſtrologiæ* & *Aſtronomiæ* nomine; donec ſecundâ Græciæ illatâ, diſtinctionis causâ, priorem propriè *Aſtronomiam*, poſteriorem *Aſtrologiam* dixere. *Joſephus Scaliger*, vir ſummus, ut Græcam eruditionem extollat, conſtanter adfirmat (*b*) *Chaldæos* ἀλογχερῆ *tantùm, non etiam* ἀκριβῆ *Aſtronomiæ notitiam habuiſſe, & Græcos nihil penè à Chaldæis didiciſſe*; cùm *Ariſtoteles* ingenuè fateatur ab Ægyptiis & Babyloniis plu-

(a) *De divin. Lib. I. c. I.* (b) *In Praf. ad Manil.*

plurimas obſervationes, circa ſingulas ſtellas, Græcos habuiſſe. Attamen multùm aberant Chaldæi ſine dubio ab ea perfectione Artis, ad quam Græci Aſtronomiam ab Oriente acceptam poſtea perduxere; nam *Diodorus Siculus*, (c) *de ſolis defectionibus, infirmiſſimas ab iis adlatas fuiſſe rationes, eaſdémque non auſos prædicere*, memoriæ prodidit.

Verùm τῆς ἀποτελεσματικῆς (*) non modò ſe inventores, ſed ſummos etiam magiſtros jactabant; uſque adeò ut quicumque eam artem profitebantur, cujuſvis eſſent regionis, vocarentur, ut ſupra oſtendimus, *Chaldæi*.

In primis autem *ab eis ponitur* (d) τὸ συμπαθεῖν τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρανίοις' *ſymphathiam eſſe inter terreſtria & cœleſtia, ut ex illorum influxibus hæc ſemper renoventur.*

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Terrenorum hominum mens & ſententia talis,
Unoquoque die, qualem vult Jupiter eſſe.

Aſtronomi actiones noſtras & vitam pendere ex ſtellis, cùm erraticis, tum fixis, humanúmque genus multiplici earum curſu regi putabant: *Chaldæi dicunt*, ait idem Scriptor, *ſeptem ſtellas*, (planetas) *habere rationem cauſarum agentium in unumquodque eorum, quæ in vita accidunt; adjuvare autem partes Zodiaci.* Exiſtimabant eas eſſe cauſas boni & mali, prout horâ natali diſpoſitæ erant, atque ex contemplatione

(c) Lib. II. pag. 83. (*) *Vide Indicem in* Aſtrologia.
(d) *Sext. Empir. adv. Mathem. Lib. V. init.*

ne earum naturæ futura hominibus poſſe prædici.

„Deos principes, auctore *Diodoro* loco laudato, numerabant duodecim; ſingulis menſem, & de duodecim Zodiaci ſignis unum adtribuunt.

„Poſt Zodiacum, viginti quatuor conſtituunt „ſtellas, (*) quarum duodecim Borealem, duodecim Auſtralem partem ſibi vindicent. Inter „has, quæ adparent viventibus ab iis deputantur: quæ latent vitâ functis congregatæ eſſe „putantur; atque has δικαστὰς τῶν ὅλων appellant, „*rerum omnium judices.*

„Maximam verò conſiderationem aiunt, & „ſingularum motûs efficaciam in quinque ſtel„lis, quas alii Planetas, ipſi ἑρμηνεῖς *interpretes* „nominant; quòd cùm ceteræ non errantes ſtel„læ certum habeant progreſſum, hi ſoli, pecu„liari ſuo itinere futura oſtendant, Deorúmque „benevolentiam, interpretum inſtar, homini„bus nuncient. Quædam enim ortu, quædam „occaſu ſuo; nonnulla per colores, ſi quis ani„madvertere velit, portendi ab his aiunt. Aliàs „quanta ventorum procella, aliàs quanta im„brium tempeſtas, aut quanta caloris vehe„mentia ſit ingruitura prænunciant. Cometa„rum quoque exortus, Solíſque & Lunæ defe„ctiones, cum terræ motibus, & cunctas de„nique variationes aëris nos ambientis, tam „bonas quàm noxias, non ſolùm Gentibus, „verùm & Regibus & privatis quibuſlibet ab iis „ſignificari putant. His ſtellas triginta ſubji„ciunt, quas vocant *Deos Conſiliarios* βουλαίους θεούς;

„quo-

(*) *Vide Indicem in voce Stellæ.*

„ quorum dimidia pars infra terram adſpiciat, „ altera pars ſupra terram res mortalium con- „ templetur. Decémque intervallo dierum à ſu- „ perioribus ad inferiores, unum veluti ſtellarum „ nuncium adlegari, & ab inferioribus ad ſupe- „ riores viciſſim unum. Atque hunc eis mo- „ tum, æterni circuitûs lege, ſic eſſe definitum.

Caput XVIII.

De Planetis.

Præter ea quæ ex *Diodoro* protulimus, Capite antecedente, de opinione Chaldæorum circa Planetas, (*a*) *Sextus Empiricus* teſtatur eos crediſſe τῶν ἑπτὰ ἡγεῖσθαι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, *ſeptem Planetarum præcipuos eſſe Solem & Lunam, minorem autem his vim habere* πρὸς τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκβάσεις *ad apoteleſmatum* (actionum) *eventus quinque reliquas.*

Ex quinque aliis (*) *cum Sole conſentire, eidémque opem ferre* (†) *Saturnum, Jovem & Mercurium, quos vocant* ἡμερινὰς *diurnos; propterea quòd Sol, cui ferunt auxilium, iis dominetur, quæ gignuntur interdiu.*

Ex ſtellis autem alias eſſe beneficas, alias maleficas, alias communes; beneficas quidem ſtellas Jovis & Veneris; *maleficas autem* Martis & Saturni; *communem* Mercurii; *quoniam cum beneficis ſit benefica; cum maleficis malefica.*

(a) *Ad Math. p.* 114. & *ſeq.* (*) *Vide Indicem in voce* Ægyptii. (†) *Vide in voce* Saturnus.

CAPUT XIX.

Diviſiones Zodiaci.

„CUM (*a*) apud Chaldæos non eſſet certa ob-
„ſervandorum Aſtrorum ratio, quòd non
„contemplarentur ſigna, ex ipſorum circum-
„ſcriptione, ſed ſeptem diſperſarum ſtellarum
„obſervatione; venit eis in mentem in duodecim
„partes totum dividere circulum. Rationem,
„quâ id factum eſt, ita narrant; dicunt, nempe,
„Veteres, cùm obſervaſſent unamquamque luci-
„dam ſtellam, earum quæ ſunt in circulo Zodia-
„co, & deinde perforatam amphoram aquâ im-
„pleſſent, ſiviſſe aquam fluere in alterum vas ſub-
„jectum, donec eadem ſtella oriretur, conjectan-
„tes ab eodem ſigno ad idem ſignum fuiſſe circuli
„circumvolutionem. Rurſus ſumſerunt duode-
„cimam partem ejus quod fluxerat, & conſidera-
„runt quanto tempore effluxiſſet. Dicebant enim
„tanto tempore duodecimam partem circuli ab-
„ſolvi, & eamdem eſſe rationem partis abſolutæ
„ad totum circulum, quæ eſt partis aquæ, quæ
„fluxit, ad totam aquam. Ex hac relatione duo-
„decimæ partis ſignabant ultimum finem ab ali-
„qua inſigni ſtella, quæ eo tempore ſpectabatur,
„aut aliqua ex ſimul orientibus Borealibus aut
„Auſtralibus. Hoc ipſum autem faciebant in aliis
„*Dodecatemoriis*, ſeu partibus duodenis.

Unicuique Dodecatemorio adtributam pecu-
liarem à Chaldæis figuram, ut primo figuram
Arie-

(a) *Ex Sexto Emp. Lib. V. p. 113. Ed. Gen.*

Arietis, cum hac nota ♈, licèt negetur à *Pico* (*b*) *Mirandulano*, videtur manifeſtum ſatis ex iis quæ de Chaldæis habent *Ptolemæus*, *Sextus Empiricus* & alii, quorum verba ſuis locis adferemus.

Τῶν θεῶν δὲ κυρίυς εἶναι φασὶ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, (*c*) *Deorum præcipuos aiunt eſſe duodecim numero, ſingulis menſem & de duodecim Zodiaci ſignis unum adtribuunt.* Zodiacum ipſum vocabant circulum *Mazzaloth* (†) מזלות quod *Septuaginta* Μαζυρὼθ verterunt 2. Reg. XXIII, 5. quam vocem Suidas interpretatur τὰ συςήματα τῶ ἀςέρων, ἃ ἐν τῇ συνηθείᾳ ζώδια καλῦνται, *conſtellationes aſtrorum, quæ vulgo dicuntur Zodia*, nam *Mazzal* ſignificat ſtellam. Adtributio illa ſingulorum Deorum ſingulis ſignis, conſentit cum eo quod dicitur de cultoribus Bahalis (quos Rabbi *Maimonides* eoſdem ac Chaldæos fuiſſe putat) qui *ſuffitum offerebant Bahali, Soli, Lunæ, τοῖς Mazzaloth, & omni exercitui Cœli.* Quidam etiam putant hanc ipſam doctrinam ab Ægyptiis *Homero* traditam, quam à Chaldæis ipſi acceperant, atque ad eam adluſum à Poëta Iliados I. ubi meminit convivii Æthiopum, quo per duodecim dies erant excepturi Jovem & reliquos Deos. Atque hi digniores fide ſunt aliis ex Veteribus, qui, teſte *Euſtathio*, (*) volebant *Homerum* originem, ita loquendo, dediſſe opinioni Mathematicorum. Nec tamen quod addit in fabulæ interpretationem, ſedium Deorum & ſtellarum fabricationem Vulcano tribui, propter Cœleſtium

(b) *Cont. Aſtrol.* (c) *Diod. Lib. II. pag.* 83.

(†) *Vide Indicem in hac voce.* (*) *Vide Indicem in voc* Homerus.

leſtium Orbium æthereum calorem, à Chaldaïca doctrina abludit.

„Chaldæi porrò ſignorum (*d*) alia quidem appellant *maſculina*, alia autem *fœminina*; & alia „quidem *bicorporea*, alia verò non; alia *firma*, „alia verò *tropica*. Atque *maſculina* quidem vocabant & *fœminina*, quæ naturam habent quæ „juvat maſculorum & fœminarum generationem. Aries enim eſt ſignum maſculinum, „Taurus autem fœmininum: Gemini maſculinum; & ſic reliqua, ex ſimili analogia, alia „quidem maſculina, alia verò fœminina. Nonnulli autem, unumquodque Signum dividentes „in duodecim partes, eadem ferè utuntur ratione; ut in ariete, primam quidem duodecimam ejus partem adpellent Arietem & maſculum: ſecundam autem Taurum & fœminam; „tertiam Geminos & maſculum, & ſic porrò „in ceteris.

„*Bicorporea* dicunt eſſe ſigna Geminos &, „qui eis ex diametro adverſatur, Sagittarium; „Virginémque & Piſces; non bicorporea reliqua.

„*Tropica* ea ſunt in quibus cùm Sol fuerit, retrogreditur, & facit ambientis circuli converſiones (τροπάς) cujuſmodi ſunt ſigna Aries, &, „quæ ei ex diametro adverſatur, Libra; Capricornus & Cancer. Nam in Ariete fit converſio „verna, in Capicorno autem hiemalis, in Cancro verò æſtiva, & in Libra Autumnalis.

„*Firma* autem exiſtimant Taurum, &, qui „ei adverſatur è diametro, Scorpium; Leonem „& Aquarium.

„Fue-

(d) *Sext. Emp. Ibid. p.* 172.

„ Fuerunt (*e*) etiam quidam Chaldæi, qui
„ unamquamque partem humani corporis adtri-
„ buerent unicuique ſigno; ut cui cum illo in-
„ tercederet Sympathia. Arietem caput nomi-
„ nant, Taurum collum, Geminos humeros,
„ Cancrum pectus, Leonem latera, Virginem
„ coxendicem, Libram ilia, Scorpium puden-
„ dum & matricem, Sagittarium femora, Ca-
„ pricornum genua, Aquarium tibias, Piſces
„ pedes. Atque hoc, ait *Empiricus*, non ab-
„ ſurdè, quoniam ſi quæ fuerit ſtella in aliquo
„ horum ſignorum in ortu maleficorum, efficit
„ mutilationem ejus partis, quæ eſt ejuſdem
„ nominis.

„ Præterea unumquodque Signum (*f*) divi-
„ dunt in partes triginta, unamquamque autem
„ partem in ſexaginta; ita enim vocant (ait
„ idem *Sextus*) quæ ſunt minima & individua;
„ unde colligi poteſt Chaldæos ulteriorem divi-
„ ſionem non adhibuiſſe in ſecunda, tertia &c.
Sunt particulæ, ait Cenſorinus * Chaldæorum
rationem explicans, *in unoquoque ſigno tricenæ, totius verò Zodiaci numero* CCCLX: *Has* μοίρας *Græci cognominarunt, eo, videlicet, quòd Deas fatales nuncupant* μοίρας *Et eæ particulæ nobis veluti fata ſunt, nam quâ potiſſimùm oriente naſcamur plurimùm refert. Sol ergo, cùm in proximum ſignum tranſcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt adſpectu, aut etiam nec conſpicit*, &c.

Tres ſunt aliæ dividendi Zodiaci rationes, quæ adtribuuntur Chaldæis, per *Trigona*, *Terminos* & *Decanos*.

(e) p. 113. (f) p. 111. * *Cap. VIII.*

Trigona, (*g*) ſunt quatuor: Primum eſt Arietis, Leonis & Sagittarii; ſecundum Tauri, Virginis & Capricorni; tertium Geminorum, Libræ, & Aquarii; quartum Cancri, Scorpii, & Piſcium. A Chaldæis autem diviſum fuiſſe Zodiacum in hæc Trigona, ex ratione colligendi terminos Planetarum, à *Ptolemæo* deſcripta, ſatis liquet.

„ Unumquodque ſignum habet quinque Terminos. Chaldaïca ratio eruendæ quantitatis terminorum in unoquoque ſigno, una eſt & perfacilis. Nam eorum quantitates differunt pari diminutione. Unuſquiſque terminus minor eſt antecedente uno gradu; etenim cujuſque ſigni primum terminum conſtituunt octo graduum, ſecundum ſeptenorum, tertium ſenorum; quartum quinorum, quintum quaternorum, qui ſimul triginta gradus efficiunt.

Denique ſigna dividebantur in *Facies*, Hebraïcè פנים *phanim*, Arabicè ונאה *wageah*. Græce πρόσωπα, & à Recentioribus δεκανοὶ dictæ, quæ poſtrema appellatio derivata eſt, ut obſervavit (*h*) *Joſ. Scaliger*, à Militia Romana. In unoquoque ſigno tres ſunt, quorum quiſque decem gradus continet. Hæc nota fuiſſe priſcis Chaldæis adeò liquet, ut vetuſtiſſimus Scriptor *Teucer Babylonius* de iis egerit.

(g) *Ptol. Arſ. Vide Scalig. in Manil. pag.* 328.
(h) *In Manilium pag.* 329.

CA-

Caput XX.

De Planetis reſpectu Zodiaci conſideratis.

Chaldæi Planetis non eſſe ſemper eamdem vim, ſed in quibuſdam Zodiaci ſignis efficaciores, in aliis minùs exiſtimabant. „ (*a*) Eædem „ ſtellæ majorem vim habent, aut quod ſint in „ propriis domibus (ἐν ἰδίοις οἴκοις) aut in exalta„ tionibus (*in Trigonis*) aut in Terminis, ſeu „ Decanis. Quæ à poſterioris ævi Aſtrologis *eſſentiales* eorum *dignitates* dicuntur.

Adſpectus Planetarum efficaciſſimus is eſt, quem in domibus propriis obtinent. „ Ut au„ tem putant, Solis domus eſt Leo, Lunæ Can„ cer, Saturni Capricornus & Aquarius, Jovis „ Sagittarius & Piſces, Martis Aries & Scorpius, „ Veneris Taurus & Libra, Mercurii Gemini & „ Virgo.

„ Stellarum autem vocant *Exaltationes*, & ſi„ militer *Depreſſiones* ea quibus delectantur, & „ in quibus vim habent exiguam. Nam delectan„ tur quidem exaltationibus, exiguam autem vim „ habent in depreſſionibus. Ut Solis quidem exal„ tatio eſt Aries, & adcuratè loquendo decimus „ nonus hujus gradus. Depreſſio autem ſignum, „ quod ei adverſatur è diametro. Lunæ exaltatio „ eſt Taurus, Saturni Libra, Jovis Cancer, Mar„ tis Capricornus, Veneris Piſces, & horum de„ preſſiones, quæ è diametro oppoſitæ ſunt exalta„ tionibus.

L 5 Tri-

(*a*) *Sext. Emp. Lib. V. p.* 155.

Trigona Planetarum hoc ordine à Chaldæis diſponuntur: (*b*) terminus primi Trigoni (*Zodiaci*) eſt Jupiter; ſecundi Venus. „ Eumdem „ ordinem ſervant in aliis duobus Trigonis, niſi „ quod tertium duos Dominos habere dicatur, „ Saturnum & Mercurium. Prior pars diei tri- „ buitur Saturno, nox Mercurio. Mars poſtremi Trigoni dominus eſt. Quantùm porrò hæc methodus differat à vulgari, quæ Solem & Lunam complectitur, facilè is animadvertet qui utramque componet; & poſterior quidem apud *Firmicum* inveniri poteſt.

Vocant terminos Planetarum, in unoquoque ſigno, eos intra quos Planeta quiſpiam, à certo gradu ad certum gradum, maximè pollet, atque efficax eſt.

„ Chaldaïca (*c*) methodus colligitur ex Do- „ minis Trigonorum, quæ planior eſt & effica- „ ciot Ægyptiacâ ex Domuum Dominis ducta. „ Neque tamen Chaldæi ſemper ſequuntur, in „ ſuis quantitatibus, eos Planetas qui Trigonis „ præſunt. In primo Trigono, diviſio Termino- „ rum uniuſcujuſque ſigni una eadémque eſt. „ Primus Terminus Domino Trigoni Jovi, ſe- „ cundus Dominæ ſecundi Trigoni Veneri, ter- „ tius & quartus Dominis duobus Trigoni Ge- „ minorum, hoc eſt, Saturno & Mercurio, quin- „ tus Domino poſtremi Trigoni Marti tribuitur. „ In ſecundo Trigono ſimiliter unumquodque „ ſignum dividunt, & Veneri Terminum tri- „ buunt, quod huic Trigono præſit; ſecundum „ & tertium Dominis duobus Trigoni Gemi-

„ no-

(b) *Ex Ptolem.* (c) *Ptolem.*

„ norum, Saturno & Mercurio; quartum Marti;
„ poſtremum Jovi. Saturno in die dantur 66. gra-
„ dus, in nocte 78, Jovi 72, Marti 60, Veneri 75,
„ Mercurio in die 96, in nocte 78.

Decani vel facies Planetarum referuntur ad Zodiacum, primus Decanus eſt Planeta cujus eſt ſignum, ſecundus alter Planeta; & ita porrò. Hæc fuiſſe Veterum Chaldæorum inventa liquet, non modò ex eo quòd de hiſce ſcripſerit *Teucer Babylonius*, ſed etiam quod ab Ægyptiis, qui, auctore *Joſepho*, ex Chaldæis hanc eruditionem derivaverant, obſervata fuerint. *Necipſo* Rex Ægypti, idémque juſtiſſimus Princeps, ſi *Firmico* credimus; ex Decanis omnes morbos collegerat, oſtenderatque quinam ab unoquoque crearentur Decano; quoniam natura ab alia natura, Deus unus ab alio ſuperarentur Deo. Idem Scriptor docet etiam à *Petoſiride* hanc Aſtrologiæ partem leviter perſtrictam fuiſſe, non quòd eam ignoraret, ſed quod nollet ſuam eruditionem ad poſteros traduci.

Termini Planetarum; ſecundùm Chaldæos.

Aries	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Taurus	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Gemini	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Cancer	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4
Leo	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Virgo	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Libra	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Scorpio	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4
Sagittarius	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Capricornus	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Aquarius	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Piſces	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4

Numeri deſignant gradus uniuſcujuſque Signi, inter quos Planetæ interpoſiti maximam habent efficaciam.

CA-

Caput XXI.

Adſpectus Signorum & Planetarum.

Signum *quodlibet*, ait Cenſorinus, (*a*) *cum ceteris ſingulis habet mutuum conſpectum, non tamen uniformem cum omnibus, nam validiores alii, infirmiores alii habentur. Igitur quo tempore partus concipitur, Sol in aliquo ſigno ſit neneceſſe; & in aliqua ejus particula, quem locum conceptionis propriè adpellant.* Similiter Planetæ inter ſe invicem varios adſpectus habent. *Sextus Empiricus:* (*b*) „Se invicem dicuntur adſpicere, & inter ſe convenire, quippe qui adparent κατὰ τρίγωνον ἢ τετράγωνον. Et κατὰ τρίγωνον quidem diſponuntur, & ſe invicem adſpiciunt Stellæ, quæ trium ſignorum ſpatium inter ſe habent. Κατὰ τετράγωνον verò quæ duorum: „οἱ ἐπὶ τριῶν ἢ δυοῖν ζωδίων ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάστημα.

Sol ergo, cùm in proximum (*c*) *ſignum tranſcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt conſpectu, aut etiam nec conſpicit; nam plures proximantia ſibimet Zodia invicem ſe videre omninò negaverunt. At cùm in tertio eſt ſigno, hoc eſt, uno medio interpoſito, tunc primum illum locum, unde profectus eſt, videre dicitur, ſed valde obliquo & invalido lumine, qui conſpectus vocatur καθ' ἑξάγωνον, qui ſextam partem circuli ſubtendit. Nam ſicut à primo Zodio ad tertium, ſic à tertio ad quintum, inde porrò ad ſeptimum,*

(a) *C. VIII.* (b) *Adv. Math. p.* 115. (c) *Cenſorinus Ibid.*

ac deinde alternæ lineæ emittantur, hexagoni æquilateralis forma in eodem circulo ſcriberetur. Hunc quidam conſpectum non uſquequaque receperunt, quod minimùm ad maturitatem partûs videatur conferre. Cùm verò in quartum ſignum pervenit, & media duo ſunt, videt κατὰ τετράγωνον, *quoniam illa linea, quâ viſus pertendit, quartam partem orbis abſcidit. Cùm autem in quinto eſt, tribus interjacentibus mediis,* κατὰ τρίγωνον *adſpicit. Nam tertiam ſigniferi partem viſus ille metitur, quæ duæ viſiones* τετράγωνοι τρίγωνοι, *perquàm efficaces, incrementum partûs multùm adminiculant. Ceterum à loco ſexto conſpectus omni caret efficientia, ejus enim linea nullius Polygoni adficit latus. Ita ſeptimo Zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus, potentiſſimúſque conſpectus, quoſdam jam maturos infantes educit, qui ſeptemmeſtres adpellantur, quia ſeptimo menſe naſcuntur. At ſi intra hoc ſpatium matureſcere uterus non potuerit, octavo menſe non editur (ab octavo enim ſigno, ut à fixo, inefficax viſus) ſed vel nono menſe, vel decimo. Sol enim à novo Zodio particulam conceptionis rurſus conſpicit* κατὰ τρίγωνον, & *à decimo* κατὰ τετράγωνον; *qui conſpectus, ut ſuprà jam dictum eſt, perquàm efficaces ſunt. Ceterùm undecimo non putant naſci, quia languido jam radio infirmum lumen* καθ' ἑξάγωνον *mittitur. Multò minùs duodecimo, unde conſpectus pro nullo habetur. Itaque, ſecundùm rationem hanc,* ἑπτάμηνοι *naſcuntur* κατὰ διάμετρον, ἐννεάμηνοι *autem* κατὰ τρίγωνον, δεκάμηνοι *verò* κατὰ τετράγωνον. (d)

(d) *Videndum ſchema quod eſt in notis Lindenbrogii.*

CA-

Caput XXII.

Schemata.

„Cum diviſione adlata Zodiaci (*a*) conſentit ratio, quâ dicunt à Chaldæis uniuſcujuſque nativitatis horoſcopum obſervari. Noctu enim, ut aiunt, ſedebat Chaldæus in promontorio quopiam aſtra obſervans; alter verò parturienti, donec peperiſſet; adſidebat, & quamprimum pareret, ei qui in promontorio erat diſco ſignificabat. Hic cùm audiſſet, obſervabat ſignum quod oriebatur, tamquam Horoſcopum. Interdiu autem adtendebat horoſcopos & motus Solis.

„Ex duodecim partibus, ſeu domibus, in quas dividebatur Zodiacus, ſigna (*b*) quæ in unaquaque nativitate dominantur ad Apoteleſmatum eventum, & ex quibus maximè prædictiones colligunt, dicunt eſſe numero quatuor; (*) quæ quidem communi nomine appellant Centra, propriis verò unum *Horoſcopum*, aliud μεσουράνημα, medium cœlum, aliud δύνον *occidens*; aliud ſubterraneum & ἀντιμεσουράνημα, quod & *medium cœlum* eſt. Atque *horoſcopus* quidem eſt id quod contigit oriri, eo tempore quo abſolvebatur nativitas: *medium cœlum* quartum ab illo ſignum ei conjunctum: *occidens* quod eſt è diametro horoſcopo oppoſitum: ſub

„ter-

(a) *Sext. Emp. p.* 112. (b) *Id p.* 112.
(*) *Vide Schema apud Scaliger, in Manilium p.* 298.

„ terra denique eſt *oppoſitum medium cœlo*. Ita (cla-
„ rior enim res exemplo fiet) ſi Cancer eſt ho-
„ roſcopus, in medio quidem cœlo eſt Aries,
„ occidit verò Capricornus, ſub terra autem eſt
„ Libra. Verùm enim verò ſignum, quod unum-
„ quodque horum Centrorum antecedit, vocant
„ *ἀπόκλιμα*, *declinationem*; quod ſequitur *ἐπα-*
„ *ναφορὰν*, *relationem*. Jam verò id quidem quod
„ ſequitur ſignum, quod eſt in horoſcopo, ſi ſit
„ in aperto, appellant *mali dæmonis*; quod eſt
„ poſt hoc & ſequitur medium cœlum *boni Dæ-*
„ *monis*: quod antecedit id quod eſt in medio
„ cœlo: *κατὰ μερίδα inferiorem partem*, *καὶ μονο-*
„ *μοιρίαν καὶ θεὸν & unicam ſortem & Deum*;
„ quod venit in occaſum *otioſum ſignum* & *ini-*
„ *tium mortis*; quod eſt poſt occaſum, neque ad-
„ paret, *pœnam* & *malam fortunam*, quæ eſt è dia-
„ metro oppoſita malo Dæmoni; quod venit ſub
„ terram, *bonam fortunam*, quæ è diametro oppo-
„ ſita eſt bono Dæmoni; quod recedit à medio
„ cœlo versùs orientem *Deam*, Deo è diametro
„ oppoſitam; quod autem Horoſcopum ſequitur
„ *otioſum*.

„ Ut compendioſiùs dicamus, ſigni, quod eſt
„ in Horoſcopo, declinatio vocatur Malus Dæ-
„ mon, Epanaphora otioſum. Eodem modo ejus,
„ quod eſt in medio cœlo, declinatio quidem
„ Deus, Epanaphora bonus Dæmon: ſimiliter
„ ejus quod eſt ex adverſo medii cœli, declina-
„ tio vocatur Dea, Epanaphora bona fortuna:
„ pariter Occidentis declinatio quidem mala for-
„ tuna, Epanaphora autem otioſum. Exiſti-
„ mant autem hæc non eſſe leviter expenden-
„ da.

„ Chal-

„ Chaldæi (*c*) hinc deducunt ſuas prædictiones „ Apoteleſmatum. Apoteleſmatum autem aliquod eſt diſcrimen; nam alia ſunt ſimpliciora, „ alia adcuratiora. Simpliciora fiunt ſecundùm „ ſignum, aut ſimplicem vim ſtellæ; ut, quòd „ hæc ſtella, ubi eſt in hoc ſigno, tales facit. Adcuratiora ſunt quæ fiunt ſecundùm concurſum, „ aut, ut ipſi loquuntur, κατὰ σύγκρασιν πλειόνων, „ *per miſturam plurium* ſtellarum; ut, ſi alia „ quidem ſit in Horoſcopo, alia in medio cœlo, „ alia ſit in eo quod eſt ex adverſo medii cœli, aliæ „ autem ſic ſe habeant, hæc evenient, συμβήσεται τάδε.

Atque hæ ſolæ ſunt Aſtrologiæ Veteris reliquiæ, quæ certò priſcis Chaldæis à nobis tribui queant.

(*c*) *Id.* 3. 116.

Caput XXIII.

Aliæ divinandi artes.

PRæter Aſtrologiam, alias invenere & uſurpavere Chaldæi divinandi artes, inter quas *Diodorus* memorat (*a*) τὴν διὰ τῶν οἰωνῶν μαντικὴν, ἐνυπνίων τε καὶ τεράτων ἐξηγήσεις καὶ τὰ περὶ τὴν ἱεροσκοπίαν, *divinationem per aves, ſomniorum, prodigiorúmque interpretationes & quæ pertinent ad Aruſpicinam. Maimonides* (*b*) quoque auctor eſt, apud Chaldæos, ab antiquiſſimis uſque temporibus, varia fuiſſe Hariolorum genera, & præſertim ea quæ recenſentur Deut. XVIII, 10. 11.

Divi-

(*a*) *L. I. p.* 81. (*b*) *Mor. Neb. L. III. c.* 29.

Divinationem per auſpicia primùm eis tribuit *Diodorus*, nec ſanè credibile eſt homines, qui adeò diligenter in omnes divinandi artes inquiſiverant, fuiſſe imperitos hujus, quam tanti fecerunt poſteriora ſæcula. Sed qui hunc ſenſum tribuunt voci מנחשים *mnacheſchim*, videntur eò adducti, quòd ea vox Latinè *augurari* tranſlata ſit.

Sequentem, quæ in ſomniorum interpretatione ſita eſt, ab Abrahamo inventam fuiſſe (*c*) *Philo Judæus* memoriæ prodidit. Certè veteres Chaldæos hanc artem eſſe profeſſos adparet ex reſponſo eorum Dan. II. ubi ſic Nabuchodonoſorem alloquuntur: (*) *Rex ſomnium dicat ſervis ſuis, & interpretationem illius indicabimus.* Exſtant etiamnum plurimi verſus *Onirocritici*, quibus præfixum eſt *Aſtrampſychi* nomen, & quos collegit ex *Suida*, ac digeſſit *Joſephus Scaliger*. Aſtrampſychus autem à *Laërtio* inter Magos numeratur, nec deſunt (*d*) qui Aſtrampſychi nomen interpretamentum vocis *Zoroaſtres*, quam quidam *aſtrum vivens* explicant, eſſe exiſtiment.

Tertiam divinandi artem, interpretationem, ſcilicet, portentorum, Græci Interpretes exiſtimarunt ſignificari voce Hebraïcâ ידענים *jidhonim*, quam ideò verterunt ἐπαοιδοὺς καὶ τερατοσκόπους.

Ultimam *Diodorus* vocat extiſpicium, atque hac uſos eſſe Chaldæos adparet ex Ezekiele XXI, 21. ubi dicit Propheta Regem Babylonis, inter alias divinationes, *inſpexiſſe jecur*. Qui hoc

(*c*) *Suidas in voce* Abraham. (*) *Vide in voce* Oniroitice.
(*d*) *Urſinus in Zor.*

hoc divinationis genus excolebant videntur à Daniele vocari גזרין *gazrin*, à גזר *gazar*, *ſecuit*; cædebant enim hoſtias, atque extis inſpectis futura prædicebant.

Ob אוב vertitur *Pytho*, ſeu potiùs *Pythonicus ſpiritus*. Hæc autem vox propriè *lagenam* ſignificat, & ſumitur pro eo ſpiritu, qui *ex utero Pythoniſſæ* loquebatur. Hebraïcè ea mulier vocatur אשת בעלת אוב *Eſcheth Babalath Ob*, à Septuaginta verò Interpretibus γυνὴ ἐγγαστρίμυθος. Quando ait Saul 1. Sam. xxvii, 8. *quæſo, divina mihi in Ob*, verterunt μαντεῦσαι δή μοι ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ. Rabbi *Moſes Maimonides* (*) ab ea quæ huic arti initiabatur geſtatam fuiſſe manu myrteam virgam; Rabbi verò *Abraham filius Davidis*, hoſce ritus ad ſepulcrum ſolitos fuiſſe celebrari, ait.

Doreſch el bammethim דרש אל המתים *inquirens apud mortuos* propriè eſt *Necromantis*. Atque hoc divinationis genus à Chaldæis originem duxiſſe (*e*) quidam adfirmant. Qui porrò has divinandi artes aliaſque ſimiles exercebant, generali nomine *Mechaſchphim* indigitabantur, ut ſuprà dictum eſt.

(*) *Pag.* 3. *c.* 37. *Mor. Neb.* (e) *Franc. Mirandul. de rerum prænot.* Lib. IV. pag. 328.

Ca-

CAPUT XXIV.

De Magia Naturali & Theürgica, & primùm quidem de Naturali.

TERTIA Chaldaïcæ doctrinæ pars in *Magice* ſita fuit, quæ, licèt nomine Perſico donata, originis erat Chaldaïcæ, excolebatúrque ab iis qui *Aſchaphim* vocantur. De hiſce intelligendus *Laërtius* (*a*) ubi dicit γεγενῆσθαι παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους, *fuiſſe apud Perſas quidem Magos. apud Babylonios verò & Aſſyrios, Chaldæos.* (*) Hinc fit ut Magorum nomine intelligantur etiam Chaldæi.

Ait quidem *Plinius* (*b*) *inter auctores convenire ortam eſſe Magicen à Zoroaſtre*; ſed addit *unúſne hic fuerit, an poſtea alius non ſatis conſtare.* Ab eo autem intelligi Zoroaſtrem Chaldæum, non Perſam, inde colligere eſt, quòd eos laudet Scriptores, qui Zoroaſtrem antiquiorem Platone cenſent ſex annorum millibus, & Trojano Bello quinque millibus: quorum rationes, quamvis abſurdæ, reſpiciunt antiquiſſimum Zoroaſtrem Chaldæum. Eodem in loco meminit Babylonii *Marmari*, & Aſſyrii *Tarmoendæ*, aliorúmque ejuſdem artis peritorum; ſed adeò antiquorum, ut nulla eorum ſuperſint monumenta.

(a) *In Proœmium.* (*) *Vide Indicem in voce* Magus.
(b) *Lib. XXX. cap.* 1.

Quid-

Quidquid porro Chaldaïcæ Magices ad nos pervenit, poteſt ad duo genera referri, *Naturale* & *Theürgicum.*

Prima Chaldaïcæ doctrinæ pars ea cenſetur, quæ *Naturalis Magice* vulgò dicitur, quòd contempletur virtutes omnium rerum cœleſtium & ſublunarium, ſcrutetúrque earum συμπαθείας, & mutuâ earumdem adplicatione inuſitatos effectus edat.

Hoc genere Magiæ (*c*) Chaldæi profitebantur mirabilia à ſe fieri, in rerum natura, cùm in ſingulis hominibus, tum in integris provinciis. Inter alia, ut *Maimonides* inferiùs docet, exiſtimabant à ſe leones, ſerpentes & ſimilia noxia „ animalia è civitatibus ejici, omnia vitiorum ge- „ nera à plantis arceri, grandinem cohiberi, ver- „ mes è vineis, ne eas corrumpant, interimi, ne „ folia ex arboribus decidant effici, aliáque, de „ quibus in libro עבודת הנבט׳ *Abodath Hannabatim,* „ cultura Nabatæorum.

(c) *Maim. Lib. III. cap.* 37. *Mor. Neb.*

Caput XXV.

Magicæ Operationes, eorúmque genera.

Magicas operationes ad tria genera refert modò laudatus Rabbinus, eodem loco; quorum „ primum verſatur circa Plantas, Ani- „ malia & Metalla: alterum in deſignatione tem- „ poris, quo illa peragenda ſunt: tertium in „ geſtibus & actionibus humanis, ut ſaltatione, „ manuum comploſione, clamore, riſu, cuba- „ tione

„tione humi, rei alicujus combuſtione, fumi „excitatione, quorumdam verborum articula- „torum aut inarticulatorum pronunciatione ſi- „tum eſt.

„Quædam nonniſi his omnibus ſimul perfi- „ciuntur, ut cum dicunt: ſumatur hoc folium „de hac herba, ídque dum Luna eſt in hoc „gradu & loco; vel: ſumatur de cornu beſtiæ, „vel de ejus ſudore, villis, aut ſanguine, hæc „vel illa menſura, quando Sol eſt in medio cœ- „lo, aut alio certo loco; vel: ſumatur de hoc „aut pluribus metallis, quæ liquefiant ſub cer- „ta conſtellatione & Lunæ ſitu; poſtea profe- „rantur certa verba, ex certis foliis excitetur „fumus, ídque hac aut illâ ratione, tum certò „aliquid continget.

„Deinde ſunt quædam opera Magica, quæ „uno tantùm genere ex memoratis, perfici poſ- „ſe cenſentur. Hæc aiunt à mulieribus potiſſi- „mum fieri poſſe, quale eſt, quod apud eos „de aqua elicienda legimus. Si decem Virgines „ſe ornent, veſtimenta rubra induant, ſaltent „ita ut una alteram impellat, & quidem progre- „diendo & retrogrediendo, digitos denique ver- „ſus Solem certis ſignis extendant; ad finem per- „ductâ illâ actione, aquam elici & prodire di- „cunt. Sic ſcribunt: ſi quatuor Mulieres in ter- „go jaceant, & pedes ſuos cum comploſione „versùs cœlum extendant, certa verba, certos „item geſtus adhibeant, ab iis turpi hac actione „grandinem decidentem averti. Ita ſimiles va- „nitates & ſimilia deliria multa alia paſſim ha- „bent, ad quæ nonniſi mulierum operâ & mini- „ſterio illos uti comperimus.

„Nul-

„ Nullum autem Magicum opus, ſine ſide-
„ rum operatione, perfici poteſt; opinantur
„ enim cuivis Plantæ ſuam eſſe Stellam, quem-
„ admodum etiam omnibus animalibus & me-
„ tallis certas ſtellas adtribuunt. Exiſtimant
„ quoque operationes illas eſſe proprios ſtella-
„ rum cultus, atque has eâ actione, eo ſermo-
„ ne, vel fumo delectari; & propterea quod ii
„ optant, qui eos ritus peragunt, id à Stella per-
„ fici.

Hactenus *Maimonides*, qui ex libris Chaldæorum ſuâ ætate exſtantibus hæc ſe hauſiſſe ſcribit, ſolúſque pauculas haſce reliquias Chaldaïcæ ſuperſtitionis poſteritati conſervavit.

Caput XXVI.

De Tſilmenaja, vel Taliſmanibus, quibus utebantur inſtar amuletorum.

Præterea à Chaldæis inventam adfirmant Rabbini arcanam figurarum virtutem: neque ejuſmodi imaginibus quidquam umquam celebrius fuit. A Chaldæis & Perſis *Tſilmenaja* צלמניא vocantur, voce ductâ ab Hebraïca *Tſelem* צלם *imago*. Arabes vocant טלשמן *tilſamon* fortè ex eadem radice, quod veriſimilius videtur, quàm quod conjiciunt quidam ab iis voces, quibus utuntur, deductas à Græco vocabulo τέλεσμα, quo τετελεσμένον τι *aliquid perfectum* ſignificatur.

Ha

Hæ imagines ſub certis conſtellationibus conficiebantur in varios uſus, ſive averruncandi, ſeu prædicendi cauſâ.

Quæ inſtar amuletorum erant, eas quidam putant eſſe recentiùs à *Tyanæo Apollonio* inventas; ac reverâ primus eo nomine, apud Græcos, celebris factus eſt. At hanc artem ab eo ex Oriente adlatam veriſimile eſt, quoniam ejuſmodi imagines, per totum Orientem, etiamnum hodie, plurimæ conſpiciuntur, & nonnullæ quidem antiquiſſimæ; quas (*a*) *Gaffarelius* memorat, ut earum inventionem Perſis, aut, ſi mavis, Chaldæis vel Babyloniis deberi oſtendat.

Hæ imagines à Græcis vocantur στοιχεῖα & στοιχειώσεις, earúmque opifices στοιχειωματικοί. *Generabiles & corruptioni obnoxiæ formæ*, ait *Ptolemæus* in *Centiloquio*, *à cœleſtibus adficiuntur formis, qua de cauſa Stoichiomatici iis utuntur; quod à ſtellis eas inſideri putent.*

In quæ verba *Hali Aben Rodan*, aut, ut Hebraïca habet Tranſlatio, *Aben Giafar*, ſcribit:
„In hoc Capite *Ptolemæus* multa imaginum ar-
„cana revelare adgreditur, & oſtendere figuras,
„quæ hîc infrà ſunt, reſpondere iis quæ ſunt
„ſuprà, à quibus adficiuntur. Exempli gratiâ,
„cœleſtis ſcorpius terreſtribus ſcorpiis, & ſer-
„pens cœleſtis terreſtribus anguibus præeſt. Pe-
„riti Stellarum obſervabant quando Planeta ex
„radiis ſolaribus emergebat, & ingrediebatur
„conſtellationem aliquam, cui figura hujuſmo-
„di tribuitur; tum Planetâ in Horoſcopio col-
„locato, inſculpebant figuram lapidi, addebánt-
„ que

(a) *In libello Gallico inſcripto* Curioſitez inouïes.

„ que alia neceſſaria, & imaginem ad exitium, „ vel ad tutelam aptabant. Atque ea virtus in „ lapide diu perſeverabat.

Caput XXVII.

De Taliſmanibus, prædicendorum futurorum cauſâ confectis.

Alterum Taliſmanum genus, ad futurorum præcognitionem adhibebatur. „ Haſce imagines, ut ſcribit *Maimonides*, (*a*) in „ honorem ſtellarum erigebant, & Soli quidem „ aureas, Lunæ verò argenteas; atque ita etiam „ Metalla & Climata terræ Stellis dividebant. „ Dicebant enim certi Climatis Deum eſſe certam Stellam. Deinde Sacella exſtruebant, at- „ que in iis ſimulacra ſtatuebant, vires Stella- „ rum influere in illas imagines, eáſque intelli- „ gentiâ eſſe præditas, hominibus Prophetiæ „ donum largiri, ac denique iiſdem utilia ac „ ſalutaria ab imaginibus ita conſecratis indica- „ ri rati. Ita dicunt de arboribus, quæ ad Stel- „ las pertinent; cùm arbor quædam certæ Stel- „ læ dedicata eſt, nomini ejus ſata, & certis ri- „ tibus culta, virtutes ſpirituales Stellæ in ar- „ borem illam infundi, ita ut efficiat ea arbor „ ut homines, prophetico ſpiritu pleni, vatici- „ nentur, eadémque in ſomnis homines eam co- „ lentes adloquatur.

(a) *Mor. Neb.* Lib. III. cap. 29.

Vox *Theraphim* תרפים (*) in Scriptura, inter alia quæ obtinet ſignificata, aliquando pro hiſce imaginibus ſumitur; unde (*b*) ab *Onkeloſo*, cui adſtipulatur *Syrus* interpres, vertitur *Tſilmenaja*. Septuaginta Intt. explicant δήλους, ἀποφθεγγομένους, & φωτισμούς, quibus vocibus ſignificant illis fuiſſe vim prædicendorum futurorum; quod ab ipſa habent Scriptura, quandoquidem teſtatur Ezekiel (*c*) Babyloniæ Regem futura cognoſcendi avidum, inter alias artes, *conſuluiſſe Theraphim*.

Hujus generis fuiſſe exiſtimantur imagines, quas Rachela patri Labani ſuffurata eſt, cùm hic iis nomen tribuat (*d*) *Deorum ſuorum*, quæ verba, *maximum Deorum ſuorum*, Coptus Interpres tranſtulit. R. *David Kimchi* ſtatuas fuiſſe exiſtimat, ad futurorum prædictionem, ope Aſtrologiæ confectas; quarum figuras quidem hodie ignoramus, ſed eas futura ore Cacodæmonis eloquutas. R. verò *Eliezer* cenſet humanam ſpeciem eas retuliſſe, & factas ſub certis conſtellationibus; quarum influxu certis horis loquendi, & cuivis interroganti reſpondendi virtutem accipiebant. Humanâ pariter formâ factas, ita ut cœleſtis influentiæ eſſent capaces, adnotat *Aben Ezra*; atque ad eam mentem interpretatur Theraphim, quæ pro liberando Davide, in lecto poſuit Michal. Addit hæc ſigna à Rachele non eſſe ſurrepta eo animo, ut patrem ab Idololatria revocaret, alioquin „enim potiùs alicubi in via ea fuiſſe celaturam, „non ſecum adeò procul delaturam. Sed quo-

„niam

(*) *Vide Indicem in hac voce.* (b) *Gen. III.*
(c) *Cap. XXI*, 21. (d) *Gen. XXXI*.

„niam Pater Aſtrologiæ erat peritus, timuiſſe „ne, conſultis imaginibus & ſtellis, quâ viâ „aufugiſſet Jacobus reſciret. Ideò etiam *Au-* „*guſtinus* Quæſt. XCIV. in Geneſin: *Quod Laban*, inquit, *dicit*, *quare furatus es Deos meos*, *hinc eſt illud fortaſſe quod & augurari ſe dixerat.* Capite enim antecedente Jacobum Laban ſic adloquitur: *auguratus ſum*, *quòd benedixerit mihi Dominus propter te.* Nam ita vertunt vocem נחשתי *nihhaſchti* Vetuſtiores, & de prænoſcendo, probando, ſeu conjiciendo locum illum intelligunt Hebræi, ut obſervavit (*e*) *Joan. Seldenus.*

Philo Judæus (*f*) verba faciens de *Theraphim Michæ*, fingit ab hoc conflatas fuiſſe „ex puro „auro & argento, tres imagines juveniles, tres „vitulos, item imagines Leonis, Draconis & „Columbæ; adeò ut, ſi quis aliquid arcani de „uxore reſcire vellet, ad imaginem Columbæ, „quæ reſpondebat quæſitis, confugere eum „oporteret; ſi de pueris, ad Puerum; ſi de di- „vitibus, ad Aquilam; ſi de potentia ad Leo- „nem; ſi de filiis & filiabus, ad Vitulos; ſi de „longævitate denique, ad Draconem. Hæc, „quamvis inania, oſtendunt tamen à *Philone* „*τὰς Theraphim* imagines fatidicas fuiſſe cre- „ditos.

(e) *De Diis Syris Synt. I. c. 2.* (f) *Hic locus ubi ſit neſcio, niſi ſit apud Pſeudo-Philonem* Annii Viterbienſis. [*Poſtea vidi exſtare apud ſuppoſititium* Philonem, *ut conjeceram p. 98. Ed. Commelin. an. 1599.*]

CAPUT XXVIII.

De Magia Theürgica.

MAGICES Chaldaïcæ altera pars fuit θεουργικὴ, ad quam fortè peculiariter adludit (*a*) *Plato*, quando dicit Magiam Zoroaſtris fuiſſe cultum Deorum. Hanc quoque vocabant (*b*) *Diſciplinam rituum*, *opera pietatis*, &, ut loquuntur Græci doctrinæ ejus Interpretes, τελεστικὴν ἐπιστήμην. Qua in re ſita eſſet colligere eſt ex *Suida*, de duobus Julianis. „Julianus, inquit, „Chaldæus Philoſophus pater Juliani, cognomento Theürgi, ſcripſit de Dæmonibus Libros „quatuor. Eſt quoque apud eumdem Phylacterium, ad unumquodque membrum, qualia „ducuntur ex Teleſiurgicis, hoc eſt, ritibus arcanis Chaldæorum. Julianus antedicti filius „ſub M. Antonino Imp. ſcripſit & ipſe verſibus „Theürgica, Teleſtica & Oracula, & alia quæcumque ſunt hujus artis arcana.

Igitur Teleſticæ Diſciplinæ operâ putabant, adhibitis certis ritibus, Dæmonas in hominum colloquium venire. Τελεστικὴ ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ οἷον τελειοῦσα τὴν ψυχὴν, διὰ τῆς τῶν ἐνθαῦτ' ὑλικῶν δυνάμεως. *Teleſtica diſciplina* (c) *eſt quæ perficit mentem, quantum poteſt, per potentiam materialium quæ hîc ſunt.* „Nequit enim Ratio per ſe ipſa ad „ſublimiorem contemplationem ſe ſe efferre, & „intellectionem Numinis. At ſermo pieta„tis; hoc eſt, *Religio Chriſtiana*; (*d*) eam manu „ducit

(a) *In Alcibiad. I.* (b) *Pſellus in Orac.* p. 102. Ed. Amſt.
(c) *Pſell. in Or. p.* 94. (d) *Vide Indicem in* Λόγος εὐσεβείας.

,, ducit ad Deum, ope revelationum illinc emiſ-
,, ſarum; Chaldæus verò, per ſcientiam teleſti-
,, cam &c. Plato quidem ratione & intellectu
,, ingenitam Eſſentiam intelligi poſſe ſtatuit. At
,, Chaldæus dicit nos non aliter ad Deum efferri
,, poſſe, niſi animæ vehiculum materialibus ri-
,, tibus firmemus. Arbitratur enim animam,
,, lignis, herbis & carminibus luſtrari, & agilem
,, ad adſcenſum fieri.

Prodeſt etiam τελεστικὴ corpori, non minùs ac
menti: ,, Si mentem (*e*) tuam illuſtratam ad
,, ſuperiora extuleris, & divini ignis opus ad
,, pietatis opera evexeris (ſunt autem Chaldæis
,, ἔργα εὐσεβείας αἱ τῶν τελεστῶν μέθοδοι, rationes
,, ſacrorum faciendorum) non ſolùm animam
,, adfectibus inſuperabilem reddes, ſed etiam cor-
,, pus tuum ſalubrius efficies. Eſt enim is ſæpe
,, divinarum illuſtrationum effectus, ut conſu-
,, matur materia corporis, naturáque ſana fiat,
,, neque ampliùs adfectibus, neque morbis cor-
,, ripiatur.

(e) *Pſell. in Or. p.* 102.

Caput XXIX.

Theürgici Ritus.

Ritibus Theürgicis putabant bonos elici Dæmonas, malos verò averruncari. Rituum horum præcipuus in ſacrificio ſitus erat, de quo memorabilia exſtant verba (*a*) *Jamblichi* Chaldaïcam opinionem ſic referentis:

 ,, Qui-

(a) *De Myſt. Sect.* 3. *c.* 31.

„ Quicumque verè ſunt Dii dant tantùm bona, „ cum ſolis viris bonis converſantur, ſunt cum „ iis qui per ſacra purgati fuere, atque ab iis „ omne vitium, & omnem adfectum auferunt. „ His adfulgentibus, quod malum & dæmonicum „ eſt evaneſcit & potentioribus cedit; quemad- „ modum luci tenebræ. Ne minimum quidem „ ampliùs malum turbat ſacris operatos (Θεεργοῖς)· „ qui exinde omnem adipiſcuntur virtutem, pro- „ bis & honeſtis moribus fiunt, adfectibus & omni „ inordinato motu liberantur, purgantúrque à „ moribus impiis & parum ſanctis. Quicumque „ verò cùm ipſi ſunt impuri, tum contra ritus „ & ordinem divina invadunt, propter infirmi- „ tatem ſuæ operationis, & defectum potentiæ „ quæ ipſis ineſt, non poſſunt Deos elicere. At „ ſi propter quaſdam pollutiones à purorum ſpi- „ rituum commercio arcentur, contrà malis ſpi- „ ritibus copulantur, plenſque peſſimo eorum „ adflatu mali & impii evadunt. Libidinibus, „ quas coërcere nequeunt, referti & vitio pleni, „ moribus dediti à diis alienis, & ut omnia pau- „ cis complectar, ſimillimi malis Dæmonibus, „ quibus converſantur, fiunt. Hi igitur adfecti- „ bus & vitio pleni, per adfinitatem adfectionis, „ malos in ſe trahunt (†) ſpiritus, & ab iis ipſi „ ad omne vitium incitantur; atque ita ſe in- „ vicem juvant, ut circulus cujus initium fini „ connexus eſt, & æquales utrimque reddit „ vices.

Utebantur etiam variis aliis ritibus, quos efficaces in eliciendis putabant Dæmonibus. „ Evocan- „ tur, ait *Nicephorus Gregoras* * in *Syneſium*, ex „ aëre

(†) *Vide Indicem in voce* Spiritus. * *De Inſomniis.*

„ aëre & terra certis vocibus & pulſibus, aut certis vocibus & figuris, quæ vocantur characteres, inventæque ſunt à Chaldæis & Ægyptiis, qui primi retexerunt ſignum cujuſque Dæmonis diacriticum.

Pauculi ex hiſce tribus in Chaldaïcis oraculis occurrunt.

Ἡνίκα δ' ἐρχόμενον πρόσγειον Δαίμον' ἀθρήσῃς
Θῦε λίθον μνιζουρὶν ἐπαυδῶν

† *Cùm terreſtrem Dæmonem ad te accedentem videris, immola lapidèm inclamando Mnizurin.* Pſellus: (*b*) „ Dæmones terreſtres naturâ ſunt „ mendaces, utpote longè à divina cognitione „ remoti, & materiâ tenebricosâ referti. Quod „ ſi ex his verum reſponſum audire cupias, aram „ parato, & macta lapidem *mnizurin.* Hic au„ tem lapis vim habet eliciendi alterius majoris „ Dæmonis, qui inconſpicuus ad materialem „ accedens rerum quæſitarum veritatem inſuſur„ rabit, quam ille reſpondebit interroganti. In„ dicat autem nomen quo poteſt elici, unà cum „ ſacrificio lapidis.

Alius ritus ſimilis, ab iiſdem oraculis indicatus, fit ope *Hecatici Strophali :* ἐνέργει περὶ τὸν Ἑκατικὸν στρόφαλον, *operare circa Hecaticum Strophalum* (*c*) „ Pſellus: *Hecaticus Strophalus* eſt „ ſphæra aurea, quæ includit ſapphirum, loro „ bubulo agitata, referta characteribus. Hanc „ circumrotantes invocabant Deos, aut Dæmo„ nas. Atque ejuſmodi ſunt quæ Iyngas evo-

 „ care

(†) *Vide Indicem in hac voce.* (b) *In Orac. p.* 108.
(c) *In Orac. pag.* 96.

„ care ſolent, ſeu ſphæricam habeant, ſeu triangularem, ſeu quamvis aliam figuram. Talia „ autem moventes ſonos inconditos, vel belluinos edunt, ridentes & aërem verberantes. „ Docet igitur quomodo ſit peragendus ritus, „ ſeu motum hujus ſtrophali, quaſi vim arcanam habentem. Vocatur autem ſtrophalus ille „ Hecaticus, quia Hecatæ dicatus eſt. Hecate „ autem Dea eſt apud Chaldæos, ad dextram „ habens virtutum fontem. (*b*)

Non levis efficacia tribuebatur quibuſdam vocibus, quæ in his ſacris proferebantur, & quas mutari diſertè vetant Oracula: ὀνόματα βάρβαρα μήποτ' ἀλλάξῃς *nomina barbara numquam mutes.* Pſellus: „ Sunt nomina apud unamquamque „ Gentem divinitus tradita, quæ in ſacris arcanam vim habent; ne autem hæc umquam in „ Græcam dialectum mutaveris. Ejuſmodi ſunt „ Seraphim, Cherubim, Michaël, Gabriel, quæ „ ſi efferuntur ſecundùm Hebraïcam Dialectum, „ habent in ſacris (ἐν τελεταῖς) vim arcanam; „ mutata verò in Græca nomina nullius ſunt „ efficaciæ. (†)

(b) *Vide Indicem in* Hecate. (†) *Vide Indicem in voce* Nomina.

CAPUT XXX.

Adparitiones.

DÆMONUM adparitiones, qui hiſce ritibus eliciebantur, duplicis erant generis.

Pri-

Primùm vocatur ἐποπτεία *inſpectio*, (*a*) quæ vox reſpicit πρὸς ἐπόπτας, ad myſteriorum inſpectores. Quando is, qui ritus perfecerat, videbat adparitionem lucis, exempli causâ, aliquâ (†) formâ veſtitæ; „ monet Oraculum (*b*) ne ad hanc „ ampliùs animum advertat, néve vocem inde „ miſſam veracem exiſtimet.

„ Solent (*c*) nonnumquam multis qui initian„ tur adparere, inter ſacrificandum, canina „ quædam, aliáque portentoſa ſpectra &c. Hæc „ ſunt inania quædam ſimulacra (εἴδωλα) ejuſ„ modi abſonorum mentis adfectuum, qui ſunt „ in iis qui initiantur, quæ adparent ſine ſubſi„ ſtentia (ἀνυπόστατα) & propterea nihil veri ſigni„ ficare poſſunt.

Alterum vocatur αὐτοψία, (*d*) *ipſe conſpectus*, quo tum dicitur initiatus frui, *cùm videt divinam lucem ſine forma, vel figura*. Hanc vocat „ Oraculum εὐιερὸν πῦρ quod invocantibus (*e*) „ viris ſanctis conſpectus ſit, & ſaltuatim totus „ ignis adparuerit, ſeu hilariter, nec ſine gratia, „ per profunditatem mundi. Hunc qui vident, „ non decipiuntur, ſed quidquid reſponſi acci„ piunt verum eſt.

Ἡνίκα μὲν βλέψῃς μορφῆς ἄτερ εὐιερὸν πῦρ
Λαμπόμενον σκιρτηδὸν ὅλυ κατὰ βένθεα κόσμυ,
Κλῦθι πυρὸς φωνήν.

Quando videris ſacrum ignem ſine forma, fulgentem per totius mundi profunditates, audi ignis vocem.

M 5 *Pletho*:

(a) *Pſell. in Orac. pag.* 100. (†) *Vide Indicem in* Forma. (b) *P.* 98. (c) *Pletho in Orac. pag.* 96. (d) *Pſell. in Orac. pag.* 100. (e) *Vide Indicem in voce* Ignis.

Pletho: (*f*) „ cùm conſpexeris divinum ignem „ (†) figura expertem (ἀσχημάτιστον) per totum „ mundum (vel *cœlum*, nam κόσμος & *mundus*, „ ita interdum ſumuntur) ſaltuatim ſplendentem, „ cum gratia quadam & propitium, hujus vocem „ audi, quippe quæ veriſſimam præcognitionem „ adfert.

Idem in hæc verba: μὴ φύσεως καλέσῃς αὐτοπτον ἄγαλμα, *ne vocaveris naturæ ſimulacrum ipſum conſpicuum*: „ Ne cupiveris, inquit, intueri per „ ſe conſpicuum ſimulacrum naturæ, quippe quod „ oculis inconſpicuum eſt. Quæ autem adparent „ initiatis, fulmina & ignis & ſi quid aliud eſt, ſym„ bola ſimpliciter ſunt, non Dei natura, τὰ δὲ τελουμένοις φαινόμενα, κεραυνοὶ καὶ πῦρ καὶ εἴ τι ἄλλο, σύμβολα ἁπλῶς ἐστὶν, οὐ Θεοῦ τις φύσις (*g*). Legitur vulgò ἄλλως pro ἁπλῶς, ſine ſenſu.

(f) *In Orac. p.* 86. (†) *Vide Indicem in* Ignis. (g) *Additament. Interpretis.*

CAPUT XXXI.

Materiales Dæmones quomodo averruncati.

UTi ope Theürgiæ boni Dæmones eliciebantur: ita materiales expellebantur, quod variis artibus, cùm actionibus, tum verbis fieri exiſtimabant.

Et verbis quidem, nam auctore *Marco* Monacho (*a*) apud *Pſellum*, „ materialia Dæmonia „ verita ne in Abyſſos, meatúſque ſubterra„ neos relegentur, ſibique ab Angelis eò rele„ gan-

(a) *De Dæm. p.* 31.

„ gantibus timentia, cùm quis ea illuc relegatum iri comminatur, Angelorúmque nomina „ exprimit, quibus id provinciæ demandatum „ eſt, dici vix queat quanto metu, quantáque „ perturbatione concutiantur. Ita enim animo „ percelluntur, ut ne comminantem, quiſnam „ ille ſit, diſcernere valeant. Sed ſive anicula quæpiam, ſive feroculus ſenex comminationes hujuſmodi expreſſerit, tunc tantus ea metus invadit, ut plerumque abſcedant, ac ſi ea qui comminantur, iidem & perficere poſſent.

Actionibus etiam repellebantur, nam eorum corpora, ut idem (*b*) ait, percuti poſſunt. „ Non os in quovis homine, neque nervus „ id eſt quod ſentit, ſed ſpiritus eis inſitus, „ &c. Nec enim fieri poteſt ut compoſitum „ corpus per ſe doleat, ſed quia ſpiritûs particeps eſt, quandoquidem in fruſta diſſectum, „ vel mortuum, ſenſu prorſus caret, quia ſpiritu privatum. Eodem modo Dæmon, cùm „ totus ſit ſpiritus, & ſuâ naturâ ſenſûs in omnibus membris ſuis particeps, per ſe videt & „ audit, iis quæ corpora propter tactum patiuntur obnoxius, diſſectúſque indolet, ſolidorum corporum inſtar. Hac tamen ratione ab „ his differt, quod cùm cetera quæ diſſecantur „ vix nullo potiùs modo coëant, Dæmonium „ contra diſſectum ſtatim coaleſcit: quemadmodum particulæ aëris, vel aquæ, ſolidi cujuſpiam corporis interjectione diviſæ, denuò „ coëunt. Tametſi autem Spiritus dicto citiùs in „ priſtinam formam redit, tamen eo momento „ dolet, quo diſſectio fit. Proinde gladiorum

(b) *p.* 140.

„ mucrones timet & expaveſcit. Cujus rei non „ ignari ii, qui artem expellendorum Dæmonum „ norunt, quocumque eos accedere velle per- „ ſentiſcunt ibi acus aut gladios cuſpidibus ere- „ ctis infigunt, aut alia quæpiam hujuſmodi ex- „ cogitant; tum Antipathiis eos averruncant, „ vel Sympathiis adliciunt.

Ab hiſce Dæmonibus (*c*) in eos à quibus co- „ luntur, ignei quidam ſplendores deſcendunt, „ quales ſunt ſtellæ cadentes, quos inſani Θεοπτίας, „ divinas adparitiones, vocitare ſolent, & qui ni- „ hil habent verum, neque ſtabile, neque fir- „ mum (quid enim eſſet in tenebricoſis Dæmo- „ nibus lucis?) Sed ſunt eorum ludibria, „ qualia ſunt in oculorum faſcinationibus, aut „ iis quæ fiunt à Circulatoribus, qui ſpectatores „ deludunt.

Hi Dæmones, (*d*) ſecundùm Chaldaïca Ora- „ cula, à divinæ vitæ beatitudine longè poſiti, „ & intellectuali contemplatione deſtituti futura „ portendere nequeunt; unde fit ut omnia quæ „ dicunt aut monſtrant falſa ſint, & nullâ certi- „ tudine ſuffulta. Μορφωτικῶς enim, *ex forma* „ *externa*, Entia cognoſcunt. At id quod ſin- „ gillatim futura novit, notionibus utitur indi- „ viſibilibus, & formâ externâ deſtitutis.

(c) *Ibid. p.* 137. (d) Id. in Orac. p. 102.

Caput XXXII.

De Cultu Deorum apud Chaldæos, & primùm quidem de Veri Dei Idololatrico cultu.

UT Chaldaïcam Doctrinam, præſertim quæ ad eos qui *Aſchaphim* vocabantur, pertinet, enarrare pergamus, quales eſſent Dii, & quomodo apud Chaldæos colerentur, poſtremo loco videndum eſt.

Quamvis *Joannes Seldenus*, in aureo *de Diis Syris* libello, omnes Aſiaticos Deos communi *Syrorum* nomine complexus fuerit; nos hîc eos tantùm ad examen vocabimus, qui propriè ad Aſſyriam ſpectabant; (ſeu ibi tantùm culti, ſeu inde in Syriam, aut aliò tranſlati fuerint) inſuper habitis reliquis; quippe qui nihil ad Chaldæos, ſeu Babylonios adtineant.

Cultus autem Deorum, apud Chaldæos, ad tres partes poteſt referri. Prima eſt cultus veri Dei, ſed idololatrico ritu: Altera Dæmonum, vel ſpirituum; Tertia cœleſtium corporum, & Elementorum.

Scriptor Chaldaïci Summarii teſtatur ab iis agnitum fuiſſe *omnium rerum Principium, idque unum & bonum*. Hoc *uno & bono* Principio intellectum ab iis fuiſſe verum Deum, ad quem hæc ſola pertinent adtributa, colligere eſt ex *Euſebio:* qui dicit, verba faciens ſine dubio de Zoroaſtris diſcipulis, ab iis agnitum primo loco (*a*) *Deum omnium parentem ac Regem*; unde

(a) *Præp. Evang. IV. c.* 5.

Delphicum oraculum, à *Porphyrio* adlatum, (*b*) eos cum Hebræis jungit.

Sed licèt id oraculum dicat ab utriſque σεβασθῆναι θεὸν ἁγνῶς, dubium non eſt quin Chaldaïcus cultus idololatricus fuerit, aut quin iis aptari queat quod Paulus de Romanis dicit, quòd *cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificarint, ſed immutaverint gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis.*

Summo Numini nomen & imaginem (†) *Beli* tribuebant, ut liquet ex prohibitione Dei, quæ exſtat Oſeæ II, 16. *Non vocabis me ampliùs Bahali. Belus* enim Chaldæorum idem eſt ac *Bahal* Phœnicum, quâ voce Hebræi *dominum* ſignificant. Beli autem Babylonici mentio, apud Eſaïam & Jeremiam Prophetas, exſtat. Qui primi Orientales diſciplinas Græcos docuerunt plerique omnes vocem Βῆλος, vocabulo Ζεὺς, tranſtulerunt. Ita *Herodotus*, *Diodorus*, *Heſychius*, aliſque. *Beroſus*, ait Euſebius, *erat Sacerdos Beli, quem explicant* Δία *Jovem.* Cujus interpretationis ratio videtur eſſe, quòd quemadmodum Belus erat ſummus Deorum, apud Chaldæos: ita Jupiter ſupremum, apud Græcos, obtinebat locum; unde & hi Jovis, ut Babylonii Beli nomine, verum Deum intelligebant. Nam huic Paulus aptat hemiſtichium *Arati:* τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν, *cujus & genus ſumus*, cùm referatur ad primum verſum (*) Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, *à Jove initium faciamus. Clemens Alexandrinus* (*c*) poſtquàm

(b) *Vide ſupra Cap. I.* (†) *Vide Indicem in voce hac.* (*) *Vide vocem* Jupiter. (c) *Strom. VI. p.* 635. *ex libro quo inſcriptus erat Prædicatio Petri.*

quàm adtulit hæc verba Petri: τὸν θεὸν σέβεσθε, μὴ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, *Deum colite, non ſecundùm Græcos*, ait Apoſtolum τὸν τρόπον τῆς σεβήσεως ἐναλλάττειν τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ δὲ ἄλλον καταγγέλλειν, *mutare rationem cultûs divini, non alium adnunciare.*

Templum hujus Jovis Beli ab *Herodoto*, teſte oculato, adcuratè deſcribitur (*d*): „ In altero „ ambitu eſt Jovis Beli templum, æreis portis, „ duorum undequaque ſtadiorum, figurâ qua„ dratâ. In medio templo eſt turris ſolida, craſ„ ſitudine ſimul & altitudine ſtadii, cui alia rur„ ſus ſuperimpoſita turris, & huic ſubinde alia, „ ad octavam uſque. Forinſecus ſcalæ in cir„ cuïtu factæ ſunt, per quas ad omnes adſcen„ ditur turres. In medio ſcalarum eſt ſtatio & „ cellæ ad quieſcendum, in quibus adſcenden„ tes ſedent ut requieſcant. In extrema turri „ magnum eſt templum, in quo medio eſt le„ ctus bene ſtratus, adjacente menſâ aureâ. „ Nulla eſt eo in loco ſtatua collocata, neque „ quiſquam pernoctat, exceptâ muliere indi„ genâ, quam Deus ex omnibus elegerit, ut „ Chaldæi dicunt, qui ſunt hujus Numinis ſa„ cerdotes. Narrant etiam illi, tametſi mihi „ parum credibile dicunt, Deum ipſum ingre„ dientem templum in hoc cubili conquieſcere: „ quemadmodum in Ægyptiis Thebis fieri etiam „ aiunt Ægyptii. Ibi enim, in Thebani Jovis „ fano, mulier quoque cubat. Utraque autem „ mulier non creditur habere conſuetudinem „ cum viris; quod neque etiam creditur de Pa„ tarenſi Antiſtita, quando eo munere contin„ git

(*d*) *Lib.* I. c. 18. I.

„ git mulierem fungi &c. Porrò in Babylonico
„ templo eſt alterum ſacellum interius, quod
„ magnum habet Jovis ſimulacrum ſedens, id-
„ que aureum, ponè menſam & ipſam auream,
„ cujus ſcamnum & ſella ſunt etiam ex auro;
„ adeò ut Chaldæi octingentorum talentorum
„ auri opus æſtiment. Extra ſacellum altare eſt,
„ & ipſum aureum; atque præter hoc aliud al-
„ tare ingens, ubi integræ ætatis oves mactan-
„ tur; quandoquidem ſupra aureum non licet
„ ulla animalia occidere, præter lactentia. In
„ majore altari, Chaldæi quotannis centum mil-
„ lia talentorum libanoti adolent, quando huic
„ Deo feſtum diem celebrant. Erat etiamnum
„ illo tempore ſtatua duodecim cubitorum è ſo-
„ lido auro, quamvis hanc ego non viderim,
„ ſed ea referam quæ à Chaldæis narrantur. Hanc
„ ſtatuam Darius Hyſtaſpides inſidioſè captans,
„ non auſus eſt abripere; ſed eam poſtea Xerxes
„ abſtulit, ſacerdote, qui eam loco dimoveri pro-
„ hibuerat, interfecto.

Herodotus ait Sacerdotes Beli fuiſſe *Chaldæos*, R. verò *Maimonides* eoſdem ac ſacerdotes *Bahalis* exiſtimat. Mentio occurrit feſti *Bahalis* 2. Reg. X, 20. *Arrianus* etiam meminit Oraculi Beli, de quo & *Stephanus*, cujus verba adferemus in Proœmio ad *Oracula Zoroaſtris*. Apud *Arrianum* (a) Chaldæi Alexandro Babylonem adventanti aiunt λόγιον γεγονέναι σφισὶν ἐκ Θεοῦ τοῦ Βήλου *ſibi oraculum à Deo Belo editum*, ingreſſum in Babylonem hoc tempore Regi fauſtum non futurum.

(a) *Lib. VII. p. 159. Ed. Hen. Steph.*

CA-

Caput XXXIII.

Cultus aliorum Deorum, Angelorum & Dæmonum.

CHaldæi, ſecundo loco, alios Deos, Angelos ac Dæmonas colebant: μεθ' ὃν, ait *Euſebius* (*a*) poſtquàm ſummum Deum nominavit, γένος τῶν θεῶν ὑπάρχει δεύτερον, *poſt quem eſt ſecundum genus Deorum, ſequens Dæmonum, quartum Heroum* Hoſce Deos diſtinguebant in varios ordines: (*) *Intelligibiles*; *Intellectuales & Intelligibiles*; *Intellectuales*; *Fontes*; *Principia*; *Deos certæ Zonæ*, *alios nulli adſtrictos*; *Angelos*, *& Dæmonas.* Ad horum cultum pertinet quod de Theürgia jam diximns.

(a) *Præp. Lib.* IV. c. 5. (*) *Vide Indicem in vocibus* Νοερὸς & Νοητός.

Caput XXXIV.

De cultu, quo Chaldæi cœleſtia corpora proſequebantur.

TErtium genus Idololatriæ Chaldæorum fuit cœleſtium corporum cultus, in quem, ut ſcribit *Maimonides*, (†) brevi poſt diluvium prolapſi ſunt. Inde fortè ortus eſt is cultus, cùm quòd Aſtris contemplandis multam operam po-

(†) *Vide Indicem in voce* Aſtra.

ponerent, tum quòd eorum maxima in genus humanum beneficia animo verſarent.

Levitica lex, quâ Idololatria hæc vetatur, has ejus circumſtantias deſcribit: (a) *Ne fortè elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium gentibus, quæ ſub cœlo ſunt.* Inter Judæos idololatras, quos Rex Joſias è medio ſuſtulit, præter eos qui thymiamata offerebant Bahali, de quibus diximus, recenſentur ii (b) *qui adolebant Soli & Lunæ & Planetis* (מזלות *Mazzaloth*) & *reliquo exercitui cœlorum.* Quod ſine dubio à vicinis Aſſyriis, quos conqueritur Ezekiel exemplo iis fuiſſe, didicerant.

(a) *Deut.* IV, 19. (b) 2 Reg. XXIII, 5.

CAPUT XXXV.

De Sole.

SOL & Luna primi nominantur, & à ceteris diſtinguuntur Stellis; atque ab iis fortè cœpit Idololatria, priuſquàm ad alias Stellas porrigeretur. In antiquiſſima Idololatriæ erga Aſtra mentione (a) quæ occurrit apud *Jobum*, qui Chaldæis vicinus erat, hæc duo Aſtra ſola (†) nominatim adpellantur. Ac ſanè à Chaldæis Solem & Lunam præcipua Numina habita fuiſſe auctor eſt * *Maimonides*, qui teſtatur quidem reliquos ſeptem Planetarum Deorum numero ad-

(a) *Vide Indicem in* Idololatria. (†) c. XXXI. 27.
* *In lib. de cultu externo, init.*

adſcriptos, ſed duo ampliſſima Lumina maxima fuiſſe Numina ait.

Idem addit Solem omnium † ſummum creditum. Quæ, in horum confirmationem, ex libris Sabæorum, adfert, de Abrahamo & ſimilia, infrà à nobis indicabuntur. *Macrobius* meminit trium Idolorum apud Aſſyrios, * Soli dicatorum, quorum unum erat *Adadi*; alterum *Adonidis*, tertium *Jovis Heliopolitæ: Deo*, inquit, (*b*) *quem ſummum maximúmque venerantur*, Adad *nomen dederunt*; *ejus nominis interpretatio ſignificat Unum. Hunc ergo, ut potentiſſimum adorant Deum, ſed ſubjungunt ei Deam nomine Adargatim, omnémque poteſtatem cunctarum rerum his duobus adtribuunt, Solem, terrámque intelligentes &c. Simulacrum Adad inſigne cernitur, radiis inclinatis; quibus monſtratur vim cœli in radiis eſſe Solis, qui demittuntur in terram. Adargatis ſimulacrum ſurſum versùm reclinatis radiis inſigne eſt; monſtrando radiorum vi ſupernè miſſorum enaſci quæcumque terra progenerat.*

Sed quando adfirmat voce *Adad* ſignificari *unum*; aut ipſe fallitur, aut ejus verba depravata ſunt; nam, ut obſervavit. *Joan. Seldenus*, apud Syros & Chaldæos *Chad* חד ab Hebraïco *Echad* אחד ſignificat *unum*, *Adad* verò aut *Adod* aliter ſcribitur.

Joan. Druſius apud *Macrobium* legit *Hbada* חדא, quod Syriacè ſignificat *unum*. De hoc idolo fortè intelligendus Eſaïas LXVI, 17. *Qui ſanctificantur & mundantur in hortis poſt Unum:* nempe, in hortis dicatis idolo quod erat poſt Tem-

† *Mor. Neb. Pag. III. cap.* 29. * *Vide Indicem in voce* Sol.
(b) *Sat. Lib. I. cap.* 23.

Templum, *ſubintelligendum enim*, ait *Joſephus Scaliger*, *Templum ponè Templum.*

Adonis nomen derivatur ab אדון *Adon* Dominus. *Adonin autem*, ait Macrobius, (*c*) *Solem eſſe non dubitatur*, *inſpectâ Religione Aſſyriorum*, *apud quos Veneris Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit*, *quam nunc Phœnices tenent. Nam Phyſici terræ ſuperius hemiſphærium*, *cujus partem incolimus*, *Veneris appellatione coluerunt*, *inferius verò hemiſphærium terræ Proſerpinam vocaverunt. Ergo apud Aſſyrios*, *ſive Phœnices*, *lugens inducitur Dea*, *quod Sol annuo greſſu per duodecim ſignorum ordinem pergens partem quoque hemiſphærii inferioris ingreditur*; *quia de duodecim ſignis Zodiaci ſex ſuperiora*, *ſex inferiora cenſentur. Et cùm eſt in inferioribus*, *& ideò dies breviores facit*, *lugere creditur Dea*; *tamquam Sole raptu mortis temporalis amiſſo*, *& à Proſerpina retento*, *quam Numen terræ inferioris circuli & Antipodum diximus. Rurſúmque Adonin redditum Veneri credi volunt*, *cùm Sol*, *evectis ſex ſignis annuis inferioris ordinis*, *incipit noſtri circuli luſtrare hemiſphærium*, *cum incremento luminis & dierum.*

Ultimum ſimulacrum Solis Jovis Heliopolitæ nomine inſignitum erat. *Aſſyrii quoque Solem*, ait idem Scriptor, (*d*) *ſub Jovis nomine*, *quem* Δία Ἡλιοπολίτην *cognominant*, *maximis cærimoniis celebrant*, *in civitate quæ Heliopolis nuncupatur. Ejus Dei ſimulacrum ſumtum eſt de oppido Ægypti quod & ipſum Heliopolis appellatur*, *regnante apud Ægyptios Senemure*, *ſeu idem Senepſos nomine fuit*; *perlatúmque eſt primum in eam*

(c) Saturnal. Lib. I. cap. 21. (d) Ibid. cap. 23.

eam, per Oppiam legatum Deleboris Regis Aſſyriorum, Sacerdotéſque Ægyptios, quorum princeps fuit Partametis; diúque habitum apud Aſſyrios, poſtea Heliopolin commigravit. Cur ita factum, quáque ratione Ægypto profectum in hæc loca, ubi nunc eſt, poſtea venerit, ritúque Aſſyrio, magis quàm Ægyptio colatur, dicere ſuperſedeo, quia ad præſentem non adtinet cauſam. Nunc verò eumdem Jovem, Solémque eſſe, cùm ex ipſo Sacrorum ritu, tum ex habitu dignoſcitur. Simulacrum enim aureum (ex hoc metallo ait fuiſſe *Maimonides* taliſmanes Chaldæorum Solares) *ſpecie imberbi inſtat, dextrâ elevatâ, cum flagro in auriga modum, lævâ tenet fulmen & ſpicas. Quæ cuncta Jovis, Solíſque conſociatam potentiam demonſtrant. Hujus Templi Religio etiam divinatione prævollet, quæ ad Apollinis poteſtatem refertur, qui idem atque Sol eſt. Vehitur enim ſimulacrum Dei Heliopolitani ferculo, veluti vehuntur in pompa ludorum Circenſium Deorum Simulacra, & ſubeunt plerumque Provinciæ Proceres, raſo capite, longi temporis caſtimoniâ puri; feruntúrque divino ſpiritu, non ſuo arbitrio, ſed quò Deus propellit, vehentes; ut vidimus apud Antium promoveri ſimulacra Fortunarum, ad danda reſponſa Conſulunt hunc Deum & abſentes, miſſis diplomatibus conſignatis, reſcribítque ordine ad ea quæ conſultatione additâ continentur. Sic & Imperator Trajanus initurus ex ea Provincia Parthiam cum exercitu, conſtantiſſimæ religionis hortantibus amicis, qui maxima hujuſce Numinis ceperant experimenta, ut de eventu conſuleret rei cœptæ, egit Romano conſilio, priùs explorando fidem Religionis,*

nis, ne fortè fraus ſubeſſet humana. Et primùm miſit ſignatos codicillos, ad quos ſibi reſcribi vellet. Deus juſſit adferri chartam, eâmque adſignari puram & mitti, ſtupentibus Sacerdotibus ad ejuſmodi factum; ignorabant quippe conditionem codicillorum. Hos cum maxima admiratione Trajanus excepit, quòd ipſe quoque puris tabellis cum Deo egiſſet. Tunc aliis codicillis ſcriptis, conſignatiſque conſuluit, an Romam, perpetrato bello, rediturus eſſet. Vitem centurialem Deus, ex muneribus in æde dicatis, deferre juſſit, diviſámque in partes ſudario condi, ac proinde ferri. Exitus rei obitu Trajani adparuit, oſſibus Romam relatis. Nam fragmentis ſpecies reliquiarum, vitis argumento casûs futuri tempus oſtenſum eſt. Et ne ſermo per ſingulorum nomina Deorum vagetur, accipe quid Aſſyrii de Solis potentia opinentur. Deo enim, quem ſummum maximùmque venerantur, Adad nomen dederunt, &c.

Hiſce addendum nomen Beli, quod, ſummo Numini peculiare licèt, attamen & aliis Chaldæorum Diis, ac inter alios Soli adtribuitur, auctore *Servio*: (*e*) *Linguâ Punicâ*, inquit, BAL *Deus dicitur*; *apud Aſſyrios autem* BEL *dicitur*, *quadam Sacrorum ratione*, *& Saturnus* & Sol.

(e) *In Æneid. I.*

C A-

Caput XXXVI.

De cultu, quo Chaldæi Lunam proſequebantur.

LUna apud Chaldæos colebatur ſub variis nominibus, quæ omnia erant fœminini generis, & Solis nominibus reſpondebant; quo confirmari videtur quod dicit *Maimonides*, ſeptem Planetas à Chaldæis habitos fuiſſe Deos & Deas unà connubio conjunctos.

Chaldæi, vel potiùs Græci Chaldaïcarum diſciplinarum interpretes, Solem cùm aliis, tum Jovis, & *Adonidis* nominibus inſigniebant, Lunámque *Junonem* & *Venerem* ex adverſo adpellabant.

Voci *Juno* reſpondebant Chaldaïcæ voces* *Ada* & *Belta*, eas enim ſic interpretatur *Heſychius*, Ἀδὰ, ὑπὸ Βαβυλωνίων ἡ Ἥρα. Item: Βέλθης, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀφροδίτη, vel *Venus*.

Hæc duo nomina videntur eſſe ea nomina fœminini generis, quæ reſpondebant maſculinis *Adad* & *Belus*, geminis Solis vocabulis. Junonem apud Mythologos eſſe eamdem ac Lunam probavit eruditiſſimus *Seldenus*, ex antiqua formula invocationis, quâ Sacerdotes Romani Nominis, unoquoque menſe, utebantur: *dies te quinque calo*, *Juno novella*, vel *covella*, ſeu cœleſtis. Atque ad hanc Junonem fortè peculiariter referendum, quod *Julius Firmicus* (*a*) Aëri adtribuit: *Aſſy-*

* *Vide Indicem in voce utraque.* (a) *De Err. Prof. Rel. p. 2. dit. Wower.*

Aſſyrii aërem ducatum elementorum habere volunt, nam hunc eumdem nomine Junonis, vel Veneris Virginis, ſi tamen Veneri placuit aliquando virginitas, conſecrarunt &c. Effœminarunt ſanè hoc elementum, neſcio quâ veneratione commoti. Nam quia aër interjectus eſt inter mare & cœlum, effœminatis eum Sacerdotum vocibus proſequuntur?

Sed Aëris Elementum (*b*) ab Aſſyriis cultum non facilè alibi reperias, & quod addit, de impudico cultu, videtur potius pertinere ad Veneris Sacra, prout ab aliis ex Veteribus deſcribuntur.

Veneris, ubi pro Luna ſumitur, nomina ſunt *Mylitta* & *Alilat*. *Herodotus* auctor eſt Perſas didiciſſe ab Aſſyriis & Arabibus Sacra facere *Uraniæ*, quam Aſſyrii *Venerem Mylittam*, Arabes (hoc eſt *Sabæi*, de quibus dicemus) *Alilat* vocaverunt. Videtur quidem *Herodotus* hanc Mylittam, à Luna, de qua paullò anteà loquutus erat, diverſam ſtatuere; attamen non aliam fuiſſe ſuadet Etymologia nominis, quod à *Lail* ליל *nox* deducitur: *Veteres*, ait Sihal Aſſemon, *inter multos alios falſos Deos, unum coluerunt, quem vocabant Alilath, adfirmabántque eſſe Lunam, noctis dominum ac reginam.*

(b) *Vide Indicem in voce* Aër.

CA-

Caput XXXVII.

De Cultu, quo reliquos Planetas proſequebantur Chaldæi.

Reliquos quinque Planetas, auctore *Maimonide*, Deos etiam eſſe putabant. Nomen *Beli*, pluribus commune, tribuebant etiam *Saturno*, quem *Diodorus* (niſi verba ejus corrupta ſint, quod ſuſpicor) adfirmat potiſſimum Planetarum reliquorum à Chaldæis eſſe habitum. *Euſebius*, 28 anno *Thare*, ait mortuum eſſe primum Aſſyriorum Regem Pelum, quem Aſſyrii Deum vocitant, alii verò Saturnum. *Servius* alibi laudatus: *Linguâ Punicâ* Bal *Deus dicitur; apud Aſſyrios autem* Bel *dicitur, quâdam ſacrorum ratione, & Saturnus & Sol.* Hinc *Theophilus* Patriarcha (a) Antiochenus: ἔνιοι μὲν σέβονται τὸν Κρόνον, καὶ τοῦτον αὐτὸν ὀνομάζουσι Βὴλ καὶ Βὰλ, μάλιστα οἱ οἰκοῦντες ἀνατολικὰ κλίματα &c. *Nonnulli quidem colunt Cronum & hunc vocant* Bel & Bal, *præſertim qui Orientalia Climata incolunt, neſcii quis ſit Cronus & quis ſit Belus.*

Quidam putant proprium nomen Saturni fuiſſe *Chiun*, vel *Remphan*, de quo Amos V, 26. *Portaſtis Tabernaculum veſtri Moloch & Chiun veſtrarum imaginum, ſtellas Dei veſtri quem feciſtis vobis.* Quæ verba ita vertit Stephanus, Act. VII, 43. *Suſcepiſtis tabernaculum Moloch & ſidus Dei veſtri* (*) *Remphan, figuras, quas feciſtis*

(a) *Lib. III. ad Autolyc. ſub fin. Vide Indicem in* Baal.

(*) *Vide Indicem in hac voce.*

ciſtis adorare eas , ἄςρον τȣ̃ Θεȣ̃ ὑμῶν Ῥεμφὰν, τȣ̀ς τύπȣς ȣ̀ς ἐποιήσατε. Vocem *Chiun* Græci Interpretes vertêre *Remphan.* Aben Ezra intelligit etiam Planetam Saturni, quem *Plautus* quoque, ut obſervavit *Sam. Petitus*, vocat *Chiun. Rephan*, teſte *Athan. Kirchero*, appellatur etiamnum hodie à Coptis idem Planeta.

Nihil eſt quod addamus iis, quæ de *Jove* diximus, ubi de Belo & Sole, quorum uterque Jupiter vocatur, egimus.

Mars, (*) ſi credimus Scriptori *Chronici Alexandrini*, ab Aſſyriis primis omnium Deus agnitus eſt: *Aſſyrii*, inquit, *primi erexere columnam Marti*, *eùmque inſtar Dei coluerunt.* Hunc etiam nomine communi *Beli* adfecerunt, unde *Babylonicus Belus* ab *Heſtiæo* explicatur Ζεὺς ἐνυάλιος *Jupiter Martius.* Sed nomine magis proprio Mars vocabatur *Azizus*, ſub quo colebatur unà cum Mercurio, in templo Solis *Edeſſæ*, quæ Metropolis fuit Meſopotamiæ: „ Qui Edeſſam „ habitant, (*b*) ait *Julianus*, regionem ab æter- „ no Soli dicatam, *Monimum* & *Azizum* Solis „ adſeſſores & contubernales faciunt. Μόνιμον, καὶ Ἄζιζον συγκαθιδρύοντες. *Monimo* intelligi Mercurium, *Azizo* Martem, atque ambos Solis eſſe adſeſſores à Magiſtro ſuo *Jamblicho* Julianus ſe didiciſſe fatetur.

Quidam idolum *Nergal* (*c*) à Samaritanis ex Aſſyria adlatum huc referunt, Rabbini enim opinantur hoc idolum ſimile gallo gallinaceo fuiſſe; atque aliunde conſtat (*d*) Gallum fuiſſe ſacrum

(*) *Vide Indicem in voce* Mars. (b) *Or. IV. pag.* 281. *Ed. Petaviana.* (c) 2. *Reg. XVII.* 90. (d) *Ariſtophan. Schol. in Aves pag.* 580. *Edit. Gen.*

ſacrum Marti, ejúſque avem, propter animos, vocatum; unde colligunt Martis formam fuiſſe Galli formæ ſimilem: quemadmodum Venerem putant Gallinæ ſpecie effictam, & vocatam *Succoth Benoth.*

Venus à Chaldæis celebratur, ſub variis nominibus, quorum tria apud *Heſychium* occurrunt. Primum eſt *Beltis*, vel potiùs *Belta*, quod interpretatur Junonem & Venerem, & quod illi commune fuit cum Luna, qua de re jam diximus. Alterum nomen eſt *Delephat*, quod magis proprium Veneri fuit, ut adparet ex ejus Etymologia, nam *Delpha* דלפא Syriacè eſt *coitus.*

Poſtremum eſt *Myleta*, ut habet *Heſychius*, qui ita ab Aſſyriis vocatam fuiſſe Uraniam ſubjicit. *Herodoti* exemplaria, ut vidimus, habent *Mylitta. Alilat*, ut obſervavimus, etiam Lunæ tribuebatur; ſed Mylitta videtur proprium Veneri, cùm ſit, *Joſ. Scaligero* obſervante, pura puta Syriaca vox *Molidtha* מולידתה, quæ *prolificam* ſignificat. Cum hac Etymologia optimè convenit ritibus, qui in ejus cultu uſurpabantur, ita (e) ab *Herodoto* deſcriptis: „ Turpiſſima legum Babylonicarum hæc eſt. Nempe, omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita, ad templum Veneris deſidentibus, cum peregrinis conſuetudinem habere. Plurimæ autem mulieres, quæ præ divitiis ſuperbæ ſe aliis miſcere non dignantur, vehiculis cameratis vectæ pro templo conſiſtunt, relictâ interim à tergo magnâ famulitii turbâ. At pleræque ſic faciunt. Ad templum permultis „ ſe-

(e) *Lib. I. cap.* 199.

„ ſedent nodis, corollíſque caput revinctæ; &
„ hæ quidem accedunt, aliæ verò abeunt. Di-
„ verticula autem, *funiculis* diſtincta, aditum
„ præbent peregrinis quam voluerint electuris.
„ Cùm ſemel illic ſedit mulier, non priùs domum
„ regreditur quàm hoſpitum aliquis pecuniam in
„ ſinum injecerit, & cum ea à fano ſeorſim ab-
„ ducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum,
„ qui pecuniam obtulit, dicere oportet: *Tibi fa-*
„ *ventem opto Deam Mylittam*; Mylittam enim
„ Aſſyrii Venerem appellant. Pecuniam porrò
„ illam, quantulacumque ſit, non fas eſt rejice-
„ re: ſiquidem ſacra fit. Nec mulieri etiam li-
„ cet hoſpitem aliquem repudiare, ſed quicum-
„ que pecuniam injecerit primus, hunc illa ſe-
„ quitur citra delectum. Poſtremò ubi jam con-
„ greſſa fuerit cum hoſpite mulier, ſacris Deæ
„ factis, domum revertitur. At deinceps nihil
„ tam magnum eſt, quo dato potiri illis poſſis.
„ Porrò quæ formâ ſunt elegantiore, citiùs diſce-
„ dunt; quæ verò deformes, diutiùs coguntur
„ exſpectare, cùm legem implere nequeant; ete-
„ nim tres, aut quatuor annos continuos ex-
„ ſpectant. Hactenus *Herodotus*.

De eadem conſuetudine, quidam interpretan-
tur (*a*) *Baruchi* Prophethæ verba, de Chaldæis
mulieribus.: αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς
ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις
αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοι-
μηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται ὥσπερ καὶ
αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. Interprete vul-
gato: *Mulieres autem circumdatæ funibus in viis
ſedent, ſuccendentes oſſa olivarum. Cùm autem
ali-*

(a) *Cap. VI. 42. in Epiſt. Jeremiæ.*

aliqua ex ipſis abſtracta, ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat, quòd ea non ſit digna habita ſicut ipſa, neque funis ejus diruptus ſit.

Hiſce addendum *Succhoth Benoth* סכות בנות Idolum Babylonicum, cujus mentio occurrit 2. Reg. XVII, 30. Eæ voces ſignificant *tentoria puellarum*, quibus nonnulli putant deſignari ea Tentoria, ſeu diviſa loca per funes, quorum meminit *Herodotus*, & ubi mulieres ſedebant exſpectantes, donec Veneri Mylittæ corpore litaſſent. Vocabulum *Veneris*, conjectore *Seldeno*, derivatum etiam eſt à voce Benoth. Sed ex vocibus Scripturæ *Succhoth Benoth* potiùs eſſe nomen idoli, quàm Templi, aut Tentorii ſatis liquet. Rabbini fingunt hoc numen fuiſſe inſtar gallinæ cum pullis: *Nam*, inquit R D. Kimchi, *ut vocant Gallinan* ſuccha, *à tegendo*, *ita Gallinas vocant* ſucchoth, *à tegendo*. Benoth *autem interpretantur pullos*; *quos ſolent Gallinæ alis ſuis tegere*. Hinc *Athan. Kircherus Mylittam* Venerem fuiſſe colligit.

Caput XXXVIII.

De aliis Stellis.

Neque ſoli Planetæ, ſed etiam ſigna Zodiaci, ac reliquæ ſtellæ Dii à Chaldæis habebantur, adolebant enim τοῖς *Mazzaloth* & *reliquo exercitui cœlorum* 2. Reg. XXIII, 5. (†) *Mazzal* autem eſt ſtella, ideóque vocabant ſigna duodecim *Mazzaloth*, & Zodiacum *circulum*

(†) *Vide Indicem in hac voce.*

lum Mazzaloth. Interdum mutant *Lamed* in *Reſch*, & vocant *Mazzaroth*. Septuaginta quoque Intt. habent μαζουρώθ, quod *Suidas* interpretatur *conſtellationes* dictas ζώδια. Hoc cum eo quod habet *Diodorus* conſentaneum eſt, qui ait à Chaldæis duodecim habitos eſſe præcipuos Deos; quorum unicuique menſem, atque unum Zodiaci adtribuerint ſignum.

Ab iiſdem cultas fuiſſe reliquas ſtellas inerrantes, adparet ex Scripturæ verbis laudatis, in quibus *toti cœlorum exercitui* ſacra feciſſe dicuntur; atque hoc etiam diſertè adfirmat *Diodorus*, qui ubi doctrinam Chaldæorum tradit, ait Planetas ab iis *Interpretes* vocatos; alias verò ſtellas partim *omnium rerum Judices*, partim *Conſiliarios Deos* dictas, ut oſtendimus ſuprà Cap. XVII. Neque dubium eſt quin, uti quaſdam ſtellas fixas ornarunt communi nomine dignitatum, *Judicum & Conſiliariorum:* ita etiam præcipuis ſingula nomina, & idola, ut Planetis, ſtatuerint. Et quoniam Chaldaïcus Polytheïſmus non nitebatur, veluti Græcorum πολυθεότης, commentitiâ Mythologiâ, quamvis Recentiores Scriptores de utraque ſimiliter egerint; ſed referebatur ad cœleſtia corpora, quæ ſub variis nominibus & imaginibus colebant: veriſimile & conſentaneum Chaldaïcæ doctrinæ eſt, Aſſyriaca illa idola, *Aſchima*, *Nergal*, *Nibhar*, *Tarthac*, *Anamelech*, *Adramelech*, *Niſroch*, quæ in Scriptura recenſentur, ejuſdem ac reliqua generis fuiſſe, & ad alias pertinuiſſe ſtellas. Verùm non facile eſſet hanc comprobare conjecturam, quoniam de hiſce idolis vix quidquam, præter nuda nomina, memoriæ proditum eſt.

CA-

Caput XXXIX.

De Igne, Aëre & Terra.

Sunt qui, inter Numina Chaldæorum, Elementa memorent. Sanè conſtat eos peculiari cultu ignem proſequutos, ſeu, ut quidam opinantur, ſummum Deum igneâ imagine, ſeu, ut alii, Solem effinxerint; cujus rei rationes ſuprà adtulimus.

Ad Pyrolatriam hanc quod adtinet, memoratu digna eſt, quæ à *Rufino* (*a*) narratur, Hiſtoria: (†) *Ferunt aliquando Chaldæos Ignem Deum ſuum circumferentes, cum omnium Provinciarum Diis habuiſſe conflictum, quò ſcilicet qui viciſſet hic eſſe Deus ab omnibus crederetur. Reliquarum Provinciarum Dii æris, aut auri, argentique: aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia conſtabant, quæ per ignem proculdubio corrumperetur. Ex quo fiebat ut Ignis locis omnibus obtineret. Hæc cùm audiſſet Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydriæ fieri ſolent in Ægypti partibus fictiles, undique crebris & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua deſudans defecatior ac purior redditur. Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis, deſuper etiam variis coloribus pictam, aquâ repletam ſtatuit ut Deum. Et exciſum veteris ſimulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptavit. Adſunt poſt hæc Chaldæi, itur in conflictum, circa Hydriam ignis accenditur; cera, quâ foramina fuerant obturata, reſolvitur, ſudante Hy-*

(a) *Hiſt. Eccl. Lib.* II. *c.* 26. (†) *Vide Indic. in voce* Canopus.

Hydriâ ignis exſtinguitur. Sacerdotis fraude, Canopus Chaldæorum victor oſtenditur. Idem habet *Suidas* in voce Κάνωπος.

De Aëre ita *Julius Firmicus* (*b*): *Aſſyrii & pars Afrorum aërem ducatum habere elementorum volunt. Nam hunc eundem nomine Junonis, vel Veneris Virginis, ſi tamen Veneri placuit aliquando virginitas, conſecrarunt &c. Effœminarunt ſanè hoc elementum, neſcio quâ veneratione commoti. Num quia aër interjectus eſt inter mare & cœlum, effœminatis eum Sacerdotum vocibus proſequuntur? Dic mihi hoccine eſt, quod in viro fœminam quærunt, cui aliter ſervire Sacerdotum chorus non poteſt; niſi effœminent vultum, cutem poliant, & virilem ſexum ornatu muliebri dedecorent.* (*c*)

Ad Terram quod adtinet, ſic loquitur (*d*) *Macrobius*; *Phyſici ſuperius Hemiſphærium Terræ, cujus partem incolimus, Veneris adpellatione coluerunt; inferius verò hemiſphærium terræ* (*e*) *Proſerpinam vocaverunt.* Circa hanc Mythologiam, Phœniciam potiùs quàm Aſſyriam, imò fortè potiùs Græcam quàm Orientalem, plura apud *Macrobium* legi poterunt. Atque hæc de Chaldæorum doctrina, dicenda habuimus.

(b) *De errore profanar. Religionum. p. 2. Edit. Woweriana.*
(c) *Vide Indicem in voce* Aër. (d) *Lib. I. Saturn. c. 21.*
(e) *Vide Indicem in voce* Terra.

PHI-

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS

LIBER SECUNDUS,

DE

PERSARUM PHILOSOPHIS.

PROOEMIUM.

ULTRA Chaldæam, ad Meridiem, inde eſt *Perſis*, hinc *Arabia*. Perſæ autem & Arabes omnem ſuam eruditionem debuere vicinis Chaldæis. Zoroaſtres, auctore *Plutarcho*, (*a*) Magorum inter Chaldæos inſtitutor fuit, quos imitati Perſæ ſuos etiam habuerunt. *Perſis* maximum eſt Aſiæ regnum, quod ad Septemtrionem habet *Mediam*, ad Orientem (†) *Carmaniam*, ad Occidentem *Suſianam*, ad Meridiem *Perſici* ſinûs partem.

(a) *De Iſide & Oſir.* (†) *Vide Indicem in voce* Carmania.

CAPUT I.

De Zoroaſtre Perſa, Philoſophiæ inter Perſas inſtitutore.

PERSICÆ Philoſophiæ inſtitutorem fuiſſe *Zaradem*, *Zaraduſſit*, aut *Zoroaſtrem* in confeſſo eſt; verùm hoc nomen, uti anteà obſervavimus, videtur eximiæ eruditionis viris commune fuiſſe. Quis ergo Zoroaſtres hic fuerit, aut quâ ætate vixerit non conſtat. (*a*) *Diogenes Laërtius* Perſidem ei patriam, (*b*) *Clemens Alexandrinus* Mediam tribuit, *Suidas Perſo-Medum* vocat. Unde colligi poteſt non tantæ eum fuiſſe antiquitatis, ac multi exiſtimant. Neque enim nomen Perſarum, ante tempora Ezekielis Prophetæ, uſurpatum fuiſſe comperimus, neque ante ætatem *Cyri* celebritatem ullam erat adſequutum. Poſteriores Perſæ, ut teſtatur *Agathias*, (*c*) aiunt eum vixiſſe ſub *Hyſtaſpe*, ſed quis fuerit hic Hyſtaſpes non docent, nec ſcire eſt utrum Hyſtaſpes hic fuerit pater Darii, an alius. Hyſtaſpes Darii pater æqualis *Cyro* fuit, neque conſtat, Perſam Zoroaſtrem multò antiquiorem fuiſſe.

Sed quocumque tempore vixerit, ait idem Agathias, *auctor fuit atque introductor Magicæ Religionis inter Perſas, mutatiſque eorum antiquis ritibus ſacris, varias opiniones induxit.* Arabs Hiſtoricus (*d*) ab eo non inſtitutam ſed reſtitutam,

(a) *In Proœm.* (b) *Strom. Lib. I. p. 324.* (c) *Lib. II. initio.* (d) *Elmacinus.*

tutam Perſarum ac Magorum Religionem, quæ in varias ſectas diviſa erat, auctor eſt.

Fabuloſam narrationem occaſionis & rationis quibus id factum, prout à Perſis narrabantur, accipe à (*e*) *Dione Chryſoſtomo*: *Aiunt eum, amore ſapientiæ & juſtitiæ, ſe hominum commercio ſubduxiſſe & ſolitariam in monte quodam vitam egiſſe; poſtmodum verò cùm abiret à monte, ingentem ignem ſupernè delapſum perpetuò arſiſſe; tum Regem, cum Perſarum nobiliſſimis, Deo preces fuſurum acceſſiſſe; Zoroaſtrem autem intactum ex igne egreſſum, propitium adparuiſſe, juſſiſſéque Perſas bono animo eſſe, & quædam ſacra feciſſe, quaſi Deus in eum uſque locum ipſi comes fuiſſet; inde Zoroaſtrem cum omnibus promiſcuè hominibus non eſſe verſatum, ſed cum iis tantùm qui naturâ veritati dediti erant, & Deorum cognitionis capaces; quos homines Perſæ Magos vocant.*

Huic Zoroaſtri Perſæ *Suidas* (*f*) adſcribit *de natura* libros quatuor, de *gemmis* unum, *Aſtroſcopica Apoteleſmata* quinque; *Euſebius* (*g*) *Perſicorum ſacram collectionem*, in qua videtur de Perſica Religione egiſſe, ut ex fragmentis ab *Euſebio* laudatis colligere eſt. Quidam hæc Zoroaſtri Chaldæo, alteri cuipiam alii, nemine interea majorem certitudinis ſpeciem præ ſe ferente, tribuunt.

(e) *In Boryſtenica pag.* 445. *Ed. Paris.* (f) *In Zoroaſt.*
(g) *Præp. Evang. Lib.* 1. *c.* 7.

CAPUT II.

De Hyſtaſpe, ſummo Philoſophiæ Perſicæ provectore.

PERSARUM Magorum eruditio ab *Hyſtaſpe* multùm adaucta. Oriundus, ſecundùm *Herodotum*, (*a*) erat ex *Achæmenia* Perſidis regione, filiúſque *Arſamenis* ſeu, ut alii Codices habent, *Arſacis*. Vixit tempore Cyri, cujus ſomnium de *Dario*, Hyſtaſpis primogenito, quo ſomnio eidem Dario regnum portendebatur, ſermonéſque ea de re Cyri & Hyſtaſpis, narrantur ab *Herodoto*. Darius natus eſt an. 4165. Julianæ Periodi, neque obiit Cyrus antequàm is vigeſimum ætatis annum adtigiſſet. Circa eadem etiam tempora (*b*) *Hyſtaſpes & Aduſius*, junctis copiis, totam eam Phrygiæ partem, quæ Euxino Ponto adjacet, ſubegere, Regémque ejus captivum ad Cyrum adduxere.

Hyſtaſpes, ut prodidit (*c*) *Ammianus Marcellinus*, vir fuit *prudentiſſimus, qui cùm ſuperioris Indiæ ſecreta fidentiùs penetraret, ad nemoroſam quamdam venerat ſolitudinem, cujus tranquillis ſcientiis præcelſa Brachmanorum ingenia potiuntur; eorúmque monitu, rationes mundani motûs & ſiderum, puróſque ſacrorum ritus, quantum colligere potuit, eruditus ex his quæ didicit aliqua Magorum ſenſibus infudit.*

(a) *Lib. I. c.* 209. (b) *Xenoph. Inſt. Cyr. Lib. VII.*
(c) *Lib.* XXXIII. *c.* 6.

CA-

Caput III.

De Oſthane, qui primus Perſarum Diſciplinas Græciæ intulit.

Plinius (*a*) perhibet *Oſthanem* Xerxis, in eo bello quod Græciæ intulit, comitem, *velut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo.* Hunc præterea primum de Arte Magica *commentatum, uti inveniebat*, ait. Xerxes eſt egreſſus Suſis, ad hanc expeditionem, anno quarto LXXIV. Olympiadis; licèt *Diodorus Siculus*, geſta biennii in annum unum conjiciens, initium expeditionis referat ad annum primum ſequentis Olympiadis. (*b*) *Herodotus* vult tres annos in adparatu hujus belli conſumtos, ſed temporis indicium in præcedenti Capite habet, quod cum annorum ſerie non conſentit. Ait enim à ſubacta Ægypto à Xerxe, quatuor integros annos conſumtos in colligendis copiis, & adparatu faciendo; initio autem quinti anni, cum maximo exercitu movere cœpiſſe. Nam Suſis quidem egreſſus eſt initio quinti anni, at ex quo regnum auſpicatus fuerat, non ab Ægypto ſubacta. Ita & (*c*) *Juſtinus* ex *Trogo*, & *Oroſius* eum ſequutus, inconſultè quinque annos eidem negotio adtribuunt. Sed abſurdiſſimè *Julianus*, in I. Orat. de Laudibus *Conſtantii*, in adparando bello Xerxem decennium triviſſe ait.

N 7 Ac-

(a) Lib. XXX. c. 1. (b) *Lib.* VII. c. 21.
(c) Lib. II. c. 20.

Accuratior eſt (*d*) *Libanius*, qui dicit à Dario & Xerxe ſimul abſumtos eſſe decem annos, in bello in Græciam adparando, licèt non prorſus rectè ſupputet; quoniam à pugna *Marathonia* ad *Salaminiam*, quæ commiſſa eſt anno primo Olympiadis LXXV. ferè anno peracto, poſtquàm Xerxes Suſis movit, ſunt tantùm decem anni elapſi.

Hinc adparet *Pythagoram & Platonem*, qui antiquiores fuere Oſthane, & in itineribus ſuis cum Magis verſati fuerant, eorum diſciplinarum intima non penetraſſe; vel, quòd cautiores eſſent, quæ de iis norant non vulgaſſe, niſi ea immiſcendo iis quæ ſibi propria eſſe volebant.

Plinius, poſt verba adlata, ſubdit: *hic maximè Oſthanes ad rabiem, non aviditatem modò ſcientiæ ejus Græcorum populos egit*. Reſpicit *Goëticam* Magiam, cujus imperitos fuiſſe Magos prodiderat ſcriptor (*e*) libri, qui Μαγικὸν inſcriptus fuit. *Minucius Felix* (*f*) honorificentiùs de eo loquitur, aitque eum fuiſſe *Magorum eloquio & negotio primum, verum Deum meritâ Majeſtate proſecutum, & Angelos veri Dei adſiſtere noviſſe*, aliáque ſimilia.

Ab Oſthane, ut diximus, eruditio Perſarum adlata fuit in Græciam; ideóque eorum nomina, qui ei apud Perſas poſtea addicti fuerunt, ulteriùs non inquiremus.

(d) Ἐν *βασιλικῷ*. (e) *Diog. Laërt. in Proœm.* (f) *In Octavio.*

Caput IV.

De inſtitutione Magorum.

Apud Perſas, quicumque litteras profitebantur vocabantur *Magi.* (†) Laërtius *in Proœmio: Philoſophiæ rem ipſam à barbaris cœpiſſe quidam adfirmant; eſſe etenim apud Perſas Magos, apud Babylonios & Aſſyrios Chaldæos, apud Indos Gymnoſophiſtas; apud Celtas ſeu Gallos Druidas & Semnotheos dictos, ut ait Ariſtoteles in Magico, & Sotion in vigeſimo tertio ſucceſſionis libro.* Sed cùm præcipuum Magorum ſtudium ac munus circa Theologiam & Religionis ritus verſaretur, *Magus* frequentiùs dicitur eſſe *Sacerdos.* Inter Perſas, (*a*) ait *Porphyrius*, *Sapientes, qui Numinis contemplationi ac cultui addicti erant, vocabantur Magi; atque hæc eſt vocis, eorum Dialecto, ſignificatio.* Apuleius Apol. (*b*) I. *Perſarum linguâ Magus eſt, qui noſtrâ Sacerdos.* Heſychius: Μάγον, τὸν θεοσεβῆ καὶ θεόλογον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι λέγουσι: *Magum, pium & Theologum & Sacerdotem Perſæ vocant.*

A Zoroaſtre, cùm primùm inſtituerentur, ita adpellatos quidam exiſtimant. *Suidas*, in voce Zoroaſtres, ait hunc ἄρξασθαι ὀνόματος Μάγων, *initium dediſſe Magorum nomini.* Alii deducunt hoc nomen à *Mog* (*c*) quod Zoroaſtris proprium nomen fuerit; (*d*) alii à *Mije-guſch*, hoc

(†) *Vide Indicem in voce* Magus. (a) *De Abſt. Lib. IV.*
(b) *Pag.* 32. *Ed. Caſaub.* (c) *Salmaſius de Hellen. p.* 368.
(d) *Pococ. Spec. Arab. p.* 146.

hoc eſt, *brevium aurium*, qualem Zoroaſtrem fuiſſe dicunt.

Scriptor Hiſtoriæ Arabum (*e*) ait Perſarum Religionem, ante Zoroaſtris tempus, in multas diviſam ſectas, ab eo emendatam fuiſſe. Idem teſtatur *Agathias* (*f*) loco adlato. *Ammianus Marcellinus* (*g*) ait à Magis ea quæ didicerant ab Hyſtaſpe *cum diſciplinis præſentiendi futura*, *per ſuam quoque progeniem*, *poſteris ætatibus tradi. Ex eo*, inquit, *per ſæcula multa ad præſens*, *unâ eadémque proſapiâ multitudo creata Deorum cultibus dedicatur*, &c. *Aucti paullatim in amplitudinem Gentis ſolidæ conceſſerunt & nomen*; *villáſque inhabitantes*, *nullâ murorum firmitudine communitas*, *& legibus ſuis uti permiſſi*, *religionis reſpectu ſunt honorati*, &c. *In hac regione oleum conficitur Medicum*, *quo illitum telum*, *ſi emiſſum lentiùs laxiore arcu* (*nam ictu exiſtinguitur rapido*) *hæſerit uſquam*, *tenaciter cremat*; *& ſi aquâ voluerit abluere quiſquam*, *æſtus excitat acriores incendiorum*, &c.

Regionis Magorum in Perſide meminit (*h*) *Clemens Alexandrinus*, qui & tres mirandos montes in ea memorat. (*i*) *Solinus* urbem *Paſſagarda* ad eos pertinuiſſe auctor eſt. *Maguſſæos* eos vocant *Suidas* (*k*) & *Cedrenus*, atque à popularibus *Magog* dictos fuiſſe adfirmant.

Tanta erat Magorum apud Perſas exiſtimatio, ut *Cicero* (*l*) neget *Regem Perſarum quemquam potuiſſe eſſe*, *qui non ante Magorum diſciplinam*, *ſcien-*

(e) *Elmacin.* (f) *Sup. Cap. I.* (g) *Lib.* XXIII. c. 6.
(h) *Strom. Lib. VI. p.* 632. (i) *Cap. LV.*
(k) *In voce* μαγεία. (l) *De Divin. Lib. I. c.* 41.

ſcientiámque percepiſſet; quod ita deſcribit (*m*) *Plato: Anno decimo quarto, puerum ſuſcipiunt hi, quos regios Pædagogos appellant. Ex omnibus Perſis qui optimi habentur æquales quatuor eliguntur, ſapientiſſimus, juſtiſſimus, temperantiſſimus, & fortiſſimus. Quorum primus docet eum Magiam Zoroaſtris filii Oromazis, quæ eſt Deorum cultus; idem tradit inſtituta regia.* Dion Chryſoſtomus (†) ait *Magos in Regis conſilia admiſſos, eique in jure dicendo adſeſſores fuiſſe, quippe qui naturæ rerum eſſent periti, & noſſent quâ ratione Dei eſſent colendi. Omnia publica negotia*, inquit Agathias, (*n*) *eorum ductu & conſiliis adminiſtrabantur, præmia & pœnas adtribuebant. Dion* alibi teſtatur *Cambyſem*, expeditione Ægyptiacâ ſuſceptâ, regni adminiſtrationem eis commiſiſſe. *Conſtantinus Manaſſes* (*o*) eoſdem *Regiorum Palatiorum cuſtodes* nuncupat. Denique *Plinius* ait Magicen *in tantum faſtigii adoleviſſe, ut hodiéque etiam in magna parte gentium prævaleat & in Oriente Regum Regibus imperet.*

(m) *Albiciad. I. p.* 32. *Ed. Ficin. Gen.* (†) *Loc. laud.*
(n) *Loc. laud.* (o) *In Chron.*

Caput V.

Sectæ ac Diſciplina Magorum.

Eubulus, qui Hiſtoriam (*a*) Mithræ multis voluminibus explicuit, *narrat apud Perſas tria genera Magorum; quorum primos, qui ſint doctiſſimi & eloquentiſſimi, exceptâ farinâ & olere, nihil ampliùs in cibo ſumere.* Nullo in alio Scriptore

(a) *Verba ſunt Hieron. Lib.* 2. *cont. Jovin. p.* 79. *Ed. Gryph.*

tore mentio occurrit trium ſectarum inter Magos; ſed fortè hoc ad diverſa eorum ſtudia, qualia etiam apud Chaldæos fuere, referendum, de quibus ſtudiis poſtea agemus.

Dinon & *Ariſtoteles*, (*b*) aut potiùs Scriptor τῦ Μαγικῦ à *Diogene Laërtio* laudatus, docent Magos exteriore cultu, & auri uſu ſibi interdixiſſe; iiſque veſtem candidam; lectum humum; eſcam, olus, caſeum, & panem ſimplicem fuiſſe, arundine pro baculo uſos, quâ ſummâ præfixum caſeum ori adplicantes comediſſe.

Præfectum Societatis ſuæ habebant, quem (*c*) *Sozomenus* vocat *μέγαν ἀρχιμάγον*, *magnum Archimagum*.

Eorum occupatio præcipua (*d*) fuit cultus Deorum, quibus ſacrificia, quaſi ſoli ab iis audirentur, offerebant. De juſtitia item verba faciebant, iniquúmque arbitrabantur atque impium igni ſepelire; juſtum matri, ac filiæ miſceri, ut in vigeſimo tertio libro docebat à *Diogene* laudatus *Sotion*.

Herodotus auctor eſt (*e*) eos cùm ab aliis hominibus, tum à Sacerdotibus Ægyptiis plurimum diſcrepaſſe; ſiquidem hi nullius animantis occiſione ſe polluebant, exceptis iis quæ Diis mactabant: Magi ſuis ipſorum manibus, excepto homine & cane, quidvis occidebant, imò inter ſe certabant quis plures formicas, ſerpentes, reptilia denique alia, atque volucria plura occideret. (†)

(b) *Laërt. in Proœm.* (c) *Hiſt. Ec. Lib. II. c.* 13. (d) *Laërt. in Proœm.* (e) *Lib. I c.* 140. (†) *Vide Indicem in voce* Mures.

C A-

Caput VI.

De Doctrina Perſarum, ac primùm quidem de eorum Theologia & Phyſica.

Quod ſupereſt nobis, de Perſarum doctrina, adeò exiguum & mutilum eſt, ut haud facile, ſecundùm methodum aliquam, diſponi poſſit. Attamen propter adfinitatem, quæ eorum Diſciplinis cum Chaldaïcis fuiſſe exiſtimatur, eumdem ordinem ſervabimus, in pauculis earum reliquiis colligendis. Primùm quæ pertinent ad eorum Theologiam & Phyſicen; ſecundò Divinationem; tertiò cultum Deorum & ritus ſacros, ac potiſſimùm Magicos; denique omnia eorum Numina deſcribemus.

Perſarum Magos, Theologiæ & Phyſicæ non fuiſſe imperitos, auctor eſt *Suidas* (*a*) jam laudatus. *Laërtius* (*b*) adfirmat etiam eos *de Eſſentia, & Generatione Deorum* ſermones habuiſſe. *Dion* Chryſoſtomus (*c*) *naturarum peritos* fuiſſe auctor eſt.

Zoroaſtres Magus, (*d*) in Sacro Perſicorum rituum commentario, hæc totidem verbis habet: *Deus eſt accipitris capite, hic eſt primus incorruptibilis, æternus, ingenitus, ſine partibus, omnibus aliis diſſimillimus, moderator omnis boni, donis non capiendus, bonorum optimus, prudentium prudentiſſimus, legum, æquitatis,* ac

(a) *In voce* Μάγοι. (b) *Il.* (c) *In Boryſt.* (d) *Præp. Evang.* Lib. I. cap. ult.

ac juſtitiæ parens, *ipſe ſui doctor*, *phyſicus & perfectus & ſapiens*, *& ſacri Phyſici unicus inventor.*

Plutarchus (*e*) prodidit Zoroaſtrem res om-
„ nes in tria genera diſtribuiſſe, & primæ qui-
„ dem illarum parti ab eo (*) Horomazen præ-
„ fectum eſſe; hunc autem eſſe, quem Oracula
„ Patrem vocent; ultimæ (†) Arimanem, &
„ mediæ Mithram, húncque ab Oraculis alte-
„ ram Mentem vocari. Ceterùm Horomazen
„ Sole, quem Perſicè Κύρον vocant, triplo ma-
„ jorem ſe effeciſſe; Mithram autem, qui Ho-
„ romazen ſequitur, duplo majorem. Quibus
„ omnibus Platonica illa reſpondent: *omnia ſunt*
„ *circa omnium Regem*; *ejus gratia ſunt omnia*,
„ *idémque omnium bonorum cauſa eſt. Secundus*
„ *verò circa ſecunda*, *tertius circa tertia occupa-*
„ *tus eſt.* Tres autem partes, in quas Zoroaſtres
„ & Plato res omnes diviſerunt, ſunt hæ: pri-
„ ma quidem æterna: ſecunda verò tempore cœ-
„ pit, ſed æterna eſt; tertia demum corruptioni
„ obnoxia eſt. Hæc *Pletho* ex (*f*) *Plutarcho*,
„ cujus hæc ſunt ipſa verba, è libro *de Iſide &*
„ *Oſiride.*

„ Exiſtimant alii duos eſſe Deos contrariis
„ artibus veluti deditos, unum bonorum, alte-
„ rum malorum opificem. Alii eum qui eſt me-
„ lior Deum, qui eſt deterior, Dæmonem vo-
„ cant; in qua ſententia fuit Zoroaſtres Magus,
„ quem aiunt 100 annis antiquiorem bello Tro-
„ jano fuiſſe. Hic ergo Zoroaſtres alterum voca-
„ bat *Horomazen*, alterum *Arimanium*. Adde-
„ bat,

(e) *Pletho ad fin. Oracul.* (*) *Vide Indicem in hac voce.*
(†) *Vide Indicem in hac voce.* (f) *Pag. 369.*

„ bat, ex rebus ſub ſenſum cadentibus, illum
„ ſimilem eſſe luci: hunc verò tenebris, & igno-
„ rantiæ: medium porrò horum eſſe *Mithram.*
„ Ideóque mediatorem Perſæ *Mithram* vocant.
„ Docuit votivas & euchariſticas victimas illi
„ immolandas: huic verò ſacra facienda ad aver-
„ runcanda mala, atque triſtia. Herbam enim
„ quamdam, *Omomi* dictam, tundentes in mor-
„ tario Plutonem & tenebras invocant; tum ad-
„ miſto lupi jugulati ſanguine, efferunt & abji-
„ ciunt in locum, quò radii ſolares pertingere
„ nequeunt. Nam & ſtirpium quaſdam judi-
„ cant boni Dei eſſe, quaſdam mali Dæmonis;
„ & animalium alia ut canes, aves & echinos
„ terreſtres bono, aquaticos malo adjudicant.
„ Itaque & beatum eum prædicant, qui pluri-
„ mos interfecerit. Iidem multa fabuloſa de Diis
„ narrant, cujus generis eſt quod referam. Ho-
„ romazen natum aiunt è luce puriſſima, Ari-
„ manium è caligine, eos bellum inter ſe gere-
„ re; ab Horomaze factos eſſe ſex Deos, primum
„ Benevolentiæ, ſecundum Veritatis, tertium
„ Æquitatis; reliquos Sapientiæ, Divitiarum &
„ Voluptatis, quæ ex honeſtis oritur, opifices;
„ ab Arimanio verò procreatos totidem nume-
„ ro, contraria facientes; deinde Horomazen
„ ſe triplicaſſe, & à Sole tanto ſe intervallo re-
„ moviſſe, quanto à terra Sol abeſt, & cœlum
„ ſtellis decoraviſſe, unámque ante alias tam-
„ quam ſpeculatorem ac cuſtodem conſtituiſſe
„ Sirium; alios porrò viginti quatuor Deos ab
„ eo conditos, & in ovo poſitos; & à totidem
„ Diis ab Arimanio factis ovum eſſe perfora-
„ tum, atque hinc bona malis eſſe permiſta;

„ cete-

„ ceterum adpetere fatale tempus, quo Arimanium peſtem, & famem inducentem ab his neceſſe eſt prorſus perdi atque aboleri; terráque æquabili & planâ factâ, unam vitam, unámque civitatem beatorum hominum univerſorum, unáque lingua utentium fore. Hactenus *Plutarchus*.

CAPUT VII.

Artes divinandi.

INTER Perſicas diſciplinas, recenſetur ars *divinandi ac prædicendi*; Magos enim ait *Laërtius* περὶ πρόῤῥησιν ἀσχολεῖσθαι *circa prædictionem occupatos. Cicero* (*a*) addit *eos congregatos fuiſſe in fana commentandi causâ, atque inter ſe colloquendi.*

Hinc (*b*) *Strabo*, poſtquàm dixit Divinos à Veteribus majori in pretio eſſe habitos, ait tales fuiſſe *apud Indos Gymnoſophiſtas, apud Perſas Magos, & qui Necyomantici, Lecanomantici, & Hydromantici dicuntur.* Ælianus (*c*) *Perſicorum Magorum ſapientiam, cùm alia complexam eſſe, quæ ipſis ſcire fas eſſet, tum etiam vaticinandi ſcientiam*, auctor eſt. *Lucianus* (*d*) Magos vocat γένος μαντικὸν καὶ θεοῖς ἀνακείμενον, *genus hominum fatidicum & Diis conſecratum.*

Eorum divinationis exemplum, ex interpretatione ſomnii Cyri petitum, adfert (*e*) *Cicero*; cui

(a) *De Divin.* Lib. I. c. 41. (b) Lib. XVI. p. 524. *Edit. Gen.* (c) *Var. Hiſt.* Lib. II. c. 17. (d) *In Macrobiis.* p. 467. *Tom.* 2. *Ed. Amſtel.* (e) II. c. 23.

cui alterum, de *Ocho*, addit (*f*) *Ælianus*. Inter varia divinationis genera, eos divinaſſe ex notis corporis teſtatur (*g*) *Velleius Paterculus*. Videntur etiam Aſtrologiæ periti fuiſſe, ſi verè *Suidas* Perſarum Zoroaſtri quinque *Aſtroſcopicorum Apoteleſmatum libros* adſcribit. Conſultos quoque eos fuiſſe, de portentorum ſignificatione, liquet ex eo quod de Xerxe narrat *Valerius Maximus*. (*h*)

(f) II. (g) Lib. II. 17. (h) Lib. I. cap. 6.

Caput VIII.

De Sacris, ſeu Magicis ritibus, apud Perſas.

Præcipua Perſicorum Magorum diſciplina, μαγικὴ vocabatur, à Magis qui eam profitebantur, atque à *Platone* Θεῶν θεραπεία *Deorum cultus* definitur. Vocabatur etiam Μαχαγιστία. Circa Deorum cultum reverâ occupatos fuiſſe Magos, ex *Diogene* Laërtio Cap. V. oſtendimus. (*a*) *Dion Chryſoſtomus* teſtatur etiam „ à Perſis vocari Magos, qui ſunt cultûs Deorum periti non eo ſenſu quo Græci, qui vocis ſignificationem ignorantes ita eos vocitant „ qui Magiæ Goëticæ periti ſunt; cujus Perſarum Magos ignaros fuiſſe teſtatur (*b*) *Laërtius*, ex *Ariſtotelis Magico*, & *Dionis* Perſicorum Libro primo.

(a) *In Boryſt.* (b) *In Proœm.*

Ad eorum ritus ſacros quod adtinet, (*c*) *Herodotus* & (*d*) *Strabo* teſtantur Perſis neque Templa, neque Aras, neque Statuas fuiſſe; cujus rei ratio eſt, ut putabat *Herodotus*, quod Perſæ non crederent, quemadmódum Græci, Deos eſſe ἀνθρωποφυέας, hoc eſt, ἀνθρωπομόρφους, *formæ humanæ*. *Cicero* (*e*) etiam Xerxem, *auctoribus Magis*, *inflammaſſe Templa Græciæ* ait; *quòd parietibus includerent Deos quibus omnia deberent eſſe patentia*, *ac libera*, *quorúmque hic mundus omnis templum eſſet & domus*.

Sed cùm *Strabo* alibi frequenter (*f*) Templorum, Altarium, & Statuarum, (*) apud Perſas, meminerit, inde ſequitur aut tempore *Herodoti* nulla adhuc fuiſſe, & *Strabonem*, ubi ei adſentitur, reſpexiſſe ad primam inſtitutionem, quam Macedones, illatis Græciæ ritibus, corruperint; aut ab initio varias fuiſſe ſectas, apud Perſas, quarum aliis fas erat Templa, Signa, Altaria habere, aliis nefas.

Herodotus & *Strabò* addunt eos ſacra feciſſe *in locis editis*; & ſacrificiorum quidem ritus ita deſcribit *Herodotus*: „ Sacrificaturi neque aras „ erigunt, neque libamentis utuntur, aut tibiis, aut (†) coronis (*victimarum capiti impoſitis*) aut molis; verùm ut quiſque ſacra facere ſtatuit, in locum mundum victimâ deductâ, Deum invocat, tiaram myrto potiſſimùm „ coronatus. Illi autem qui ſacrificat non licet „ ſibi privatim precari bona, ſed communiter „ univerſis Perſis bene precatur, inprimis autem „ Regi,

(c) Lib. I. cap. 131. (d) Lib. XV. p. 553. (e) *De Leg.* Lib. II. cap. 11. (f) *Pag. ſeq.* (*) *Vide Indicem in vocibus illis.* (†) *Vide Indicem in voce* Corona.

„ Regi, nam inter omnes Perſas, ipſe etiam qui
„ ſacra facit comprehenditur. Ubi verò car-
„ nem victimæ minutatim conſcidit, eámque
„ elixavit, herbam ſubſternit quàm molliſſimam,
„ maximè trifolium. Huic impoſitis carnibus
„ Magus adſtans (*) theogoniam adcinit, qua-
„ lem dicunt eſſe incantationem. Sine Mago,
„ nullum illis fit legitimum ſacrificium. Poſt
„ breve tempus, qui ſacra fecit carnes aufert &
„ in quemcumque uſum ſuadet animus iis utitur.
„ *Strabo* addit ubi Magus, qui ſacrificio præ-
„ eſt, membratim carnes diſcidit, ſuâ quemque
„ parte acceptâ abire, nullâ parte Diis relictâ,
„ τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδέ-
„ νος, *dicunt enim Deum nihil velle præter hoſtiæ*
„ (†) *animam.* Quidam, ut fertur, omenti par-
„ tem igni imponunt.

(*) *Vide Indicem in Theogonia.* (†) *Vide Indicem in Anima hoſtia.*

Caput IX.

Dii Perſarum.

Herodotus (*a*) & *Strabo* hos recenſent Perſarum Deos: *Jovem*, *Solem*, *Lunam*, *Venerem*, *Ignem*, *Terram*, *Ventos*, *Aquam.* Laërtius *Ignem*, *Terram & Aquam* dumtaxat memorat.

Jovis nomine *Herodotus* & *Strabo* aiunt, ab iis intellectum *circuitum omnem cœli*, τὸν κύκλον πάντα τοῦ Οὐρανοῦ. (*) *Agathias* præterea tradit Jo-

 O vem

(a) *Locis laudatis.* (*) *Init. Lib. 2.*

vem ab iis ſub nomine *Beli* cultum fuiſſe, quod Chaldaïcam hujus Dei originem prodit.

Soli, teſtibus iiſdem *Herodoto* & *Strabone*, ſacra faciebant, & *Strabo* quidem addit Solem ab iis *Mithram* dictum. Hic Perſicorum Deorum maximus fuit, ut fatetur *Cyrus* apud *Xenophontem*, (*b*) ubi per eum jurat. *Heſychius* idem prodidit, & ſanctiſſimum eſſe jusjurandum Regis *per Solem* dicit.

Eum pingebant facie Leonis, Perſicâ veſte indutum, tiaram geſtantem, utraque manu taurum cornibus tenentem, qui taurus videretur niti ſe ejus manibus expedire; ſignificabant, nimirum, Lunam à Sole lucem incipere mutuari, ubi ab eo recedit.

Zoroaſtres (*c*) πρῶτα, ὡς ἔφη Εὔβουλος, αὐτοφυὲς σπήλαιον ἐν τοῖς πλησίον ὄρεσι τῆς Περσίδος, ἀνθηρὸν καὶ πηγὰς ἔχον ἀνιέρωσε &c. *Primùm, ut ait Eubulus, nativam ſpeluncam in vicinis Perſidis montibus, floridam & fontes habentem conſecravit, in honorem omnium opificis & patris Mithræ; quæ ſpelunca imaginem gerebat Mundi, quem Mithra fecit, dum interiora juſtis diſtantiis compoſita ſymbola præferrent elementorum & Climatum mundi.* Hujus Antri Mithræ alii etiam plurimi meminerunt.

In *Mithriacis Sacris*, prout à *Lampridio* (*d*) adpellantur, erat auctore *Celſo*, (*e*) „ duarum „ cœli revolutionum ſignificatio, cùm ejus quâ „ ſtellæ fixæ feruntur, tum ejus quâ Planetæ, „ Animâ etiam per eos tranſeunte. Tale autem „ fuit

(b) *In Oecon. pag.* 830. *Ed. Wechel.* (c) *Porphyr. de Ant. Nymp.* (d) *In Commodo.* (e) *Ap. Origen. Lib. VI. p.* 292. *Edit. Cant.*

„ fuit Symbolum. Scala erat in qua erant
„ ſeptem januæ, quarum octava ſuprema fuit.
„ Prima januarum erat ex plumbo, ſecunda ex
„ ſtanno, tertia ex ære, quarta ex ferro, quinta
„ ex metallo miſto, ſexta ex argento, ſeptima
„ ex auro. Primam faciebant Saturni, plumbo
„ notantes tarditatem ejus Sideris; ſecundam
„ Veneris, comparantes ei ſtanni ſplendorem &
„ mollitiem; tertiam Jovis æream & ſolidam:
„ quartam Mercurii, eſt enim laboris patiens &
„ negotiator, & quod Mercurius & ferrum mul-
„ tùm laudentur; quintam Martis, propter miſtu-
„ ram inæqualem & variam; ſextam Lunæ ar-
„ genteam; ſeptimam Solis auream, colores ſi-
„ derum horum imitati.

Qui hiſce ſacris initiabatur per quoſdam κολάσεων *pœnarum* gradus tranſibat, ut teſtatur (f) *Suidas. Nonnus* in 2. *Nazianzeni ſtelit.* οὐδεὶς δύναται τελεῖσθαι τὰς τοῦ Μίθρου τελετὰς, &c. *nemo poteſt initiari myſteriis Mithræ, niſi per omnes tranſierit pœnas, & oſtenderit ſe ſine adfectu & ſanctum. Dicuntur autem eſſe octoginta pœnæ, quas gradatim oportet ab initiando peragrari. Qualis eſt primùm per plures dies multam aquam tranſnare, dein ſe in ignem conjicere, tum in deſerto verſari & jejunare, & alia quædam, donec octoginta, ut diximus, pœnas pertranſierit. Tandem in intima ſacra admittebatur, ſi viveret.*

De ritibus *Lunæ*, nihil peculiariter proditum ad nos pervenit.

De ſacris *Veneris* ita loquitur *Herodotus: Uraniæ quoque ſacrificant, ſic nimirum ab Ara-*

 bibus

(f) In voce *Mithra.*

bibus, *Aſſyriiſque edocti. Vocant autem Aſſyrii Venerem Mylittam*, *Arabes eamdem Alittam appellant*, *Perſæ Mithram.* Ut *Molidtha* Syriacè *prolificam* ſignificat, quod nomen *Veneri Genitrici* optimè convenit : ita apud Perſas, obſervante *Raphelengio*, *mater* aut *mader*, idem erat ac *mater* apud Latinos. Hæc fortè fuit *Mater Deorum*, quam *Cicero* à Perſis, Syris, univerſiſque Europæ & Aſiæ Regibus ſummâ Religione cultam fuiſſe auctor eſt.

Perſæ & Magi omnes, verba ſunt *Julii Firmici*, (g) *qui Perſiæ regionis incolunt fines*, *ignem præferunt*, *& omnibus elementis putant debere præponi. Agathias* etiam, libro ſæpiùs laudato, ignis cultum à Chaldæis ad Perſas tranſiiſſe ait.

„ In Cappadocia, obſervante *Strabone*, ubi „ maxima eſt multitudo Magorum, qui Pyrethi „ vocantur, & multa Perſicorum Deorum Tem„ pla; non cultro, ſed ſtipite quodam mactant „ tamquam malleo percutientes. Sunt & Pyratheia ſepta quædam ingentia, in quorum medio ara eſt. In ea Magi & cinerem multum & ignem perennem ſervant. „ Eò quotidie ingreſſi incan„ tationem faciunt, per horam ante ignem vir„ garum faſciculum tenentes, (*quibus inter recitandum carmen ignem ſuſcitabant*, *ut oſtendit* Seldenus *de Diis Syris Synt.* II. cap. 7.) „ pileos „ veluti infulis ex utraque parte pendentibus, „ adeò ut vittæ labia contegant & malas. Hacte„ nus oculatus teſtis *Strabo*. Pyratheia, ſive, ut ea adpellat *Suidas*, Pyreia ſunt *ignis ille cœlitus delapſus apud Magos ſempiternis foculis cuſtoditus*,

(g) *De Error. Prof. Relig.*

ditus, ut loquitur (*h*) *Ammianus Marcellinus*. Neque hujuſmodi ritibus in ſolis Templis utebantur, ſed etiam in ſpeluncis abditis; ubi (ut narrat *Firmicus*) cærimonias plurimas extraordinarias adhibebant, recitabántque inter alia hæc verba:

Μυκήταο βοὸς μυσαὶ
Κύκλα βοοκλοπίης συναείδετε πατρὸς ἀγαυῦ.

Myſtæ mugientis bovis, in circulum redeuntem Booclopien canite Patris ſplendidi. Neque hic cultus ſolum ignem reſpiciebat, ſed δὶ αὐτὸν οἷα πυροειδῆ ὄντα, *propter eum quæcumque igni ſunt ſimilia*, ut docet *Euſtathius* ad verſum 1057. *Dionyſii*. *Strabo Pyropum* ab iis cultum dicit. *Julius Firmicus* ignem ab iis dictum *Mithram* addit; unde, ut etiam ex cultu, quem in ſpeluncis ei exhibebant, manifeſtum eſt, aliquando ſaltem eumdem ac Solem ſummum illorum Numen eis creditum.

Telluri & Ventis quæ ſacra facta fuerint, ex Veterum monumentis non liquet. Sed Aquæ ſacra in hunc modum fuere peracta. „ Ad lacum, (*i*) vel flumen, vel fontem venientes „ ſcrobem faciebant; ibíque hoſtiam jugulabant, „ caventes ne quid proximæ aquæ ſanguine „ tingerentur, quippe quas ſic polluiſſent. Poſteà „ carnes myrto, lauróque impoſitas Magi gracilibus virgis comburebant, carmen adcinentes; oleúmque lacte ac melle miſtum infundebant, non in ignem, nec in aquam, ſed in „ terram.

 Alios

(h) Lib. XXIII. (i) *Strabo. II.*

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS

LIBER TERTIUS,

DE

SABÆORUM PHILOSOPHIS.

PROOEMIUM.

ARABIA nobiliſſima Aſiæ peninſula, ſi ita eam vocare liceat, Perſico, Indico, & Rubro maribus, exceptâ eâ parte quâ eſt Syriæ contermina, ambitur. Hæc vicinitas tantum inter Gentes finitimas adſtrinxit commercium, ut Chaldæorum diſciplinæ per Meſopotamiam, Aſſyriam, Syriámque latè pervagatæ, inde ad vicinos Perſas, hinc ad Arabas pertigerint. Eadem vicinitas, non modò ſitûs ſed Religionis & Opinionum, fortè cur *Plinius* promiſcuè earum nominibus uteretur, dum magnam Meſopotamiæ partem *Arabiam* indigitat, & Arabas ipſos *Syrorum* nomine deſignat, cauſa fuit. Poſteriorum ætatum Orientales Scriptores, & præſertim Arabes, ſub vocabulo τῶν

Chaſdim aut *Chaldanim*, non ſolùm *Babylonios*, ſed & *Nabatæos*, *Charanæos* & *Sabæos* complectuntur. Inter alios *Mohammed Iſacides* adpellationes, *Chaldanin* & *Nabatæa*, ſynonymas facit. *Achmedus* libro de Religione Sabæorum hanc inſcriptionem præfixit: *De ritibus Charanæorum, Chaldæorum, Sabæorum nomine vulgò notorum.* Addit *Sabæorum nomine vulgò notorum*, quia ſub Sabæis, quippe præcipuis, reliqui, ne exceptis quidem Chaldæis Meſopotamiæ incolis, continebantur. Neque enim apud Orientales voces *Chaldæa* & *Sabæa* minùs promiſcuè ſumuntur, quàm vocabula *Syriæ*, *Arabiæ* & *Meſopotamiæ*, apud *Plinium*. Cujus rei *Maimonides*, qui in omnibus Scriptis ſuis eos confundit, hanc profert rationem; quia, nempe, Chaldæorum doctrina per eas regiones latè ſparſa, omniúmque incolarum eadem erat Religio.

Cùm autem Arabia ſoleat dividi in *Petræam*, *Deſertam*, & *Felicem*, hîc non intelligimus Petræam quæ eſt ad Septemtrionem Sabææ ſita, & primùm ab Iſmaële condita; cujus poſteritas Linguam Sabæam, hoc eſt, Arabicam, edocta nomine *Arabum* indigitabatur, aut magis propriè *Hagarenorum*; quippe qui ab *Hagara* eſſent oriundi; & *Aarab Moſtaarabah*, hoc eſt, *factitii Arabes*, ex cohabitatione, nimirum, cum veris Arabibus. Intelligimus Arabas propriè dictos, Deſertæ (†) & Felicis Arabiæ incolas. Horum priores orti ſunt ex *Nebajoth* filio Iſmaëlis, & à *Plinio*, *Strabone* & *Ptolemæo* vocantur *Nabatæi*; poſteriores verò à *Saba* filio Chuſi, qui Chami filius fuit, unde populi illi (§) *Sabæi* dicti

(†) *Vide Indicem in voce* Arabia. (§) *Vide Indic. in hac voce.*

dicti ſunt, uti regio Sabæa, & *nativi Arabes*, ut diſtinguerentur ab adventitiis Arabiæ Petrææ incolis. *Charanæi*, qui unà memorantur, ſunt cives *Charæ*, urbis Arabicæ, cujus nomen occurrit apud *Pomponium Melam*; & quos *Carræos* Plinius vocat, qui eos vicinos Sabæorum facit & à *Charanæis* Meſopotamiæ diſtinguit.

Caput I.

De Auctoribus Sectæ Sabææ.

De primo opinionum & Religionis Sabæorum conditore, non conſentiunt inter ſe Scriptores. *Saidus Batricides*, Scriptor Arabs, originem eorum cuidam Perſæ, nomine *Zaradſchath*, æquali *Theracho*, patri Abrahami, tribuit. Zaradſchath idem eſt ac Zoroaſtres, unde liquet à *Batricide* intelligi alterum ex duobus viris, quibus id nominis erat; quorum unus inter Chaldæos Scientiarum auctor fuit, alter eaſdem Perſas edocuit. Quamvis eum Perſam dicat, antiquitas, quam ei tribuit, eum potiùs de Chaldæo voluiſſe loqui, oſtendit.

Alii, eodem *Batricide* prodente, exiſtimarunt *Tachmuratum* Perſarum Regem initium huic Religioni dediſſe. Is *Tachmurat* videtur idem eſſe ac *Tachurith*, cui idem tribuit *Elmacinus*, alius Arabum Hiſtoricus. Hic mentionem injicit alterius Perſæ, cui nomen erat *Nazarib*, ad quem etiam Religionis Sabææ origo referebatur. Alii rurſus, eodem teſte, derivabant incunabula Sabæorum à quodam *Javan*, vel

Juvan, filio *Berklei*, quem volunt fuiſſe ex urbe *Zaituna* (hoc eſt, Athenis) ſita in Attica. *Joan. Henr. Hottingerus* pro *Berklei* legit *Mercolim*, id eſt, Mercurius, quæ lectio confirmatur ab Elmacino eadem narrante. Batricides præterea memorat opinionem quorumdam, qui Zabiiſmum exſtructoribus turris Babelis tribuebant. Atque hæc de origine hujus Religionis habent Arabes.

Alii Sabæorum conditorem faciunt *Chamum* Noachi filium, qui abdicatus (*a*) atque expulſus à Patre, profugus in ea terrarum parte conſedit, quæ nunc Arabia nominatur. *Hæc prima fuit gens*, verba ſunt Lactantii, *quæ Deum ignoravit*, *quoniam Princeps ejus & conditor cultum Dei à Patre non accepit*, *maledictus ab eo*. *Lactantio* adſentiuntur multi, in tribuenda origine Idololatriæ Chamo, & filio ejus Chuſo Chaldææ conditori, à cujus filio *Saba* Sabæi dicti ſunt. Hoc fundamento nixi quidam antiquiorem & juniorem Zoroaſtrem, eoſdem fuiſſe ac Chamum & Chuſum probare adgreſſi ſunt.

Alii, ut *Joannes Damaſcenus*, Idololatriæ originem *Serugo* adtribuunt. *Epiphanius* & *Chronici Alexandrini* Scriptor ſimiliter, Serugi temporibus, *Helleniſmum* cœpiſſe adfirmant. Hic Helleniſmus à nonnullis idem fuiſſe creditur, ac Sabæa ſuperſtitio; ut idem ſit quod Græci Patres *Hellexiſmum*, Rabbini (*) *Thohou*, & Arabes *Algaheleiton*, *tempus ignorantiæ & Paganiſmi* vocant. Quamvis autem non facile ſit quidquam de adeò antiquis, atque obſcuris tem-

(a) *Lact. Lib. II. c. 13.* (*) *Vide Indicem in hac voce.*

temporibus definire, dubitare non licet, quin ſuperſtitioſus cultus ignis & Solis, Sabæis adtributus, ultimæ ſit inter eos antiquitatis; quoniam ejus mentio occurrit apud (†) *Jobum*, cujus ætas quàm proximè ad eorum tempora acceſſit, ut adparet ex incurſione *Sabæorum* in ejus facultates. C. I, 15 Sic loquitur C. XXXI, 26. *Si vidi Solem, cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima & negatio contra Deum altiſſimum.*

(†) *Vide Indicem in voce* Jobus.

Caput II.

De aliis ex Sabæa Secta.

THERACHUM Abrahami Patrem in Zabiiſmo educatum fuiſſe conjicere eſt ex Joſ. XXXIV. ubi recenſetur inter eos, *qui peregrinos Deos coluerunt.* (*a*) *Philo* ait eum Aſtronomiæ & Mathematicarum diſciplinarum peritum fuiſſe.

Maimonides (*b*) diſertè adſerit notum eſſe Abrahamum educatum in fide Zabiorum fuiſſe, qui negabant ullum præter ſtellas Deum eſſe. Certè *Beroſus* (*c*) agnoſcit eum τὰ ὀυράνια ἔμπειρον, *cœleſtium peritum* fuiſſe. *Eupolemus*, apud *Euſebium*, (*d*) inventionem *Aſtrologiæ & Chaldaicæ* diſciplinæ eidem adſcribit. Zabii ipſi narrabant (*e*) eum, cùm doceret alium eſſe creato-

 rem

(a) *De Nobilit.* (b) *More Nevoch.* P. III. c. 29. (c) *Apud Joſ. Ant.* I, 8. (d) *Lib. IX, c.* 17. (e) *More Nevoch. p. III, c.* 29.

rem præter Solem, à Chaldæorum Rege bonis ſpoliatum, & in exſilium miſſum fuiſſe. Nec abſimilia de eo narrat *Joſephus*, loco laudato.

Rabbini *Salomon Jarchi*, *Moſes Gerundenſis*, & *Jacobus Chajin* narrant ejus diſceptationes contra Idololatriam cum patre *Theracho*, & *Nimrodo*, à quo in ignem conjectus, illæſus evaſit. *Cedrenus* etiam, cùm Abrahamus idola parentis in ignem conjeciſſet, fratrem ejus *Haranem* ea eripere flammis nitentem combuſtum fuiſſe ait.

Arabes, qui Rabbinicas fabulas imitantur, iiſque ſomnia inædificant, pleniùs docent quid Abrahamo evenerit, poſtquàm à Nimrodo abiiſſet; ut apparet ex fragmento Mohammedani Scriptoris, ex quo quod ad Sabæos pertinet huc transferam. „ *Edris*, ſuper quo ſit pax, „ primus fuit qui poſt Enochum Sethi filii Adami, ſuper quo ſit pax, ſcripſit pennâ. Hoc „ poſteà edocuit Edris filios ſuos, quibus dixit: „ ô Filii, ſcitote vos eſſe Sabæos, ideóque in „ juventute veſtra legere libros diſcite. Jam autem Sabæi ſunt Scriptores, de quibus al„ tus (*Mohammedem intelligit*) dicit (Sur. 2.) „ *Zabii & Nazareni*. Addit Arabs eos non „ deſiiſſe poſſidere inter ſe libros Sethi & Edris, „ hereditario jure, uſque ad tempora Noachi „ & Abrahami, quem Deus tutatus eſt contra „ Nimrodum, ſuper quo ſit maledictio. Sed „ eo die quo Abraham è regione *Irak* egreſſus „ eſt, & ire voluit in Syriam, Majorum ſuorum „ patriam, venit in regionem *Charan & Ghezira*, & invenit ibi populum *Zabiorum*, qui le-

„ git

„ git veteres libros & credit quæ in iis continen-
„ tur. Abraham autem dixit: O Deus, ne-
„ minem puto, præter me & eos qui mecum
„ ſunt, hîc fuiſſe ex fidelibus qui credunt te eſ-
„ ſe unum. Deus verò Abrahamo repoſuit: ô
„ Abraham, Terra numquam deſtituta eſt, ſed
„ ſunt ſemper nonnulli, qui pro Deo diſceptant;
„ & juſſit eum vocare eos ad ſuam Religionem,
„ & vocavit; ſed illi noluerunt, dicentes: Quo-
„ modo tibi credemus, quandoquidem non le-
„ gis librum? Et Deus immiſit eis oblivionem
„ omnium rerum, quas de Diſciplinis & libris
„ noverant, nam illi exiſtimabant Libros qui-
„ bus utebantur à Deo eſſe; & quidam eorum
„ credebant, alii fidem negabant. Deinde Za-
„ bii fuere diviſi & quidam eorum crediderunt;
„ nempe, *Barhamenſes*, qui ſe non ſegregarunt
„ ab Abrahamo felicis memoriæ; ſed reliqui
„ Religionem ſuam acerrimè ſequuti ſunt; nem-
„ pe, qui ſunt in regione *Charan*, qui cum Abra-
„ hamo in Syriam non iverunt & dixerunt: ſequi-
„ mur Religionem Sethi, Edris & Noachi. Ha-
ctenus *Kiſſæus*, ſecundùm quem Sabæorum eadem fuit ac *Charanæorum*, ſeu Meſopotamiæ incolarum Religio. Quod dicit de Abrahamo ad Sabæos miſſo, id omne ex Rabbinicis traditiobus deſumtum eſt.

Verùm, apud Arabas, ab antiquiſſimis temporibus, viros fuiſſe doctos & naturalis Philoſophiæ, Aſtronomiæ, aliarúmque Diſciplinarum peritos, liquet ex teſtimoniis majore fide dignis; ac præſertim ex Jobi, amicorúmque ejus diſceptationibus. De Arabum Philoſophis intelligendum etiam quod de Salomonis ſapientia dicitur,

quâ memoratur *excelluiſſe præ omnibus filiis Orientis*. *Tacitus*, (*f*) in deſcriptione Judææ, eam *quà ad Orientem vergit*, *Arabiâ terminari* ait, & à Judæis etiam Arabiam *Orientis* vocabulo inſignitam adparet ex Gen. x. 30. xxv, 6. 18. Job. I, 3. Jud. VI, 3. &c.

Plinius in Arabia (*g*) memorat *Magos*, atque *Hippocum* Arabem Magum nomine adpellat. *Ptolemæus*, in eadem Regione, ſinum Magorum collocat. *Porphyrius* (*h*) ex *Diogene*, Pythagoram, inter alias Regiones, quas diſcendi causâ luſtravit, iviſſe quoque in Arabiam, & cum Rege vixiſſe narrat.

(f) *Hiſt. V. c.* 5. (g) *Cap. XXX.* 1. (h) *In Vit. Pythag.*

CAPUT III.

Sabæorum Scripta.

SABÆI, ut ex *Kiſſæo* modò oſtendimus, ſibi eſſe libros à *Setho* & *Edri* conſcriptos, imò etiam quoſdam ab Adamo exaratos contendebant. Idem enim Scriptor, ubi narrare pergit quid Abrahamo inter Sabæos verſanti eveniſſet, ait: „ Abrahamum, apertâ ciſtâ Adami, inveniſſe in ea, ejus libros; item libros Sethi & „ Edris, & nomina omnium Prophetarum qui „ poſt ipſum Abrahamum erant mittendi; Abrahamum autem dixiſſe beatos eſſe lumbos ejus, „ ex quo tot Prophetæ erant oriundi, & „ Deum reſpondiſſe ipſum fore eorum Patrem. „ &c.

Ejuſ-

Ejuſdem farinæ *Maimonides* (a) putat fuiſſe librum *de Sanationibus*, ab *Ezekiele*, ut aiunt, àbſconditum. Idem multos alios libros, quorum præcipuus inſcriptus erat: *De Agricultura Nabatæorum*, tranſlatúſque ab *Aben Vachaſchijah*, laudat. Plenus fuit idololatricis nugis, agebátque de conficiendis *Tſilmenajah*, de deſcenſu Spirituum, conjuratione Dæmonum, de iis qui degunt in deſerto, quales erant Satyri; aliíſque ejuſmodi ineptiis, quibus à ſe manifeſta Moſis miracula confutari poſſe exiſtimabant.

Alius fuit *de cultura Nabatæorum*, (†) ex quo *Maimonides* hauſit hiſtoriam de Abrahamo, quam ſuprà adtigimus.

Liber *Haiſtanchus*, *Ariſtoteli* falsò adſcriptus.

Liber *Hattelesmaoth* de Taliſmanibus. Buxtorfius titulum vertit *de loquentibus imaginibus*, cujus rei rationem jam indicavimus.

Liber *Tamtam*.

Liber *Haſſcharab*.

Liber *de Gradibus cœleſtium Orbium*, & *figuris in unoquoque Gradu adſcendentibus*.

Alius liber *de Taliſmanibus*, Ariſtoteli etiam adtributus.

Hermæ adſcriptus liber.

Liber *Iſaaci Zabii*, ubi Religionem ſuam defendit.

Craſſus liber *de Ritibus Legis Zabiorum*, feſtis, ſacrificiis, precibus; aliíſque ad eorum fidem ſpectantibus. Hi omnes libri, ut docet *Maimonides*, de idololatricis ritibus agebant, eråntque in Arabicam Linguam tranſlati. Idem tradit

(a) *Mor. Neb. p. III. c. 29.* † *Vide Indicem in his vocibus.*

dit permultos fuiſſe alios, & *Joan. Henr. Hottingerus*, (*b*) penes ſe fuiſſe ait librum conſcriptum à *Mohammede* Seniore filio Iſaaci, qui aliter dicitur *Abulfaræ* filius *Abi-Jakub*.

(b) *Hiſt. Orient. Lib. I. c.* 8.

CAPUT IV.

De Diis & Ritibus Sabæorum.

DOCTRINAM Sabæorum tradidere Scriptores iis recentiores, ex quibus Chaldaïcam hauſimus. Itaque fortè hæc deſcriptio Sabææ Theologiæ, qualis erat poſteriore ævo, multùm corrupta & diſſimilis facta Chaldaïcæ, ex qua primùm ducta fuerat. Neque eſt abſimile vero hujus corruptionis deſcriptiones Rabbinicas, diſceptationum æſtu, aliquantùm ultra veritatem auctas: quod & de Arabibus Rabbinos ſequutis, ex quibus ſolis quidquid de Sabæis habemus hauſimus, intelligere eſt. Quidquid id eſt, prioribus adnectendum cenſuimus, ex quibus, quantumvis depravatum, ortum tamen eſſe fertur.

Sabæi, teſte *Maimonides*, (*a*) exiſtimabant, uti olim Chaldæi, ſtellas eſſe Deos; ſed Solem Deorum ſummum, quippe qui inferiorem & ſuperiorem orbem regat. Eum & *ſummum Dominum*, & *Dominum boni* adpellitabant. Quod narrabant de Abrahamo cultum Soli negante, alibi traditum eſt. Quæ præterea fabularentur de Patriarchis; de Adamo, non primo homine ſed

(a) *Mor. Neb. p. III. c.* 29.

ſed ab aliis genito, qui fuerit Propheta Lunæ, & homines ad eam colendam impulerit, déque Agricultura ſcripſerit; de Noacho itidem agricola, ſed Idolis non credente, ac propterea ab iis infamato, in omnibus ſuis Scriptis; de Setho etiam ab Adamo, circa cultum Lunæ, diſſentiente; hæc, inquam, omnia apud Maimonidem pleniùs ea tradentem poterunt legi.

Duplici ritu Deos colebant, quotidiano, & menſtruo. Quotidianum ita deſcribit *Ali Sakia Waheb:* „ Primum diem conſecrant Soli, ſecun„ dum Lunæ, tertium Marti, quartum Mercu„ rio, quintum Jovi, ſextum Beltħæ Veneri, „ ſeptimum Saturno. Deſcriptionem menſtrui cultûs habemus ab *Mohammede filio Iſaaci* MS. quem citat *Hottingerus*. Annum inchoabant à menſe Niſan, cujus feſtos habebant tres primos dies, conſecratos cultui Divæ *Belthæ*, cujus Templa celebrabant, victimáque in iis immolabant. Sexto die ejuſdem menſis, taurum Deæ ſuæ Lunæ mactabant, ac ſub veſperam eo epulabantur. Octavus dies erat etiam feſtus, & noctem ejus diei celebrabant, in honorem ſeptem Deorum, offerebántque agnum *Deo Cæco*, hoc eſt, Marti. Quindecimus dies ſacer erat *Sammaëli* (quo nomine Thalmudici Angelum Mortis appellant) celebrabatúrque victimis & oblationibus variis. Vigeſimo, conveniebant in Cœnobium Charanæorum, dictum *Cadi*, ubi tres tauros immolabant, unum Saturno, alterum Marti cæco Deo, tertium Lunæ. Mactabant præterea novem agnos, ſeptenos ſeptem Diis ſeu Planetis,

tis, unum Deo Geniorum, alterum Deo Horarum. Hiſce holocauſta agnorum & gallorum gallinaceorum adjiciebant. Vigeſimo octavo die, ibant ad Templum, quod eis erat in civitate *Saba*, ad certam portam Charanis *Aſſarab* dictam, & *Hermæ* Deo ſuo ingentem taurum, ut & ſeptenos agnos ſeptem Diis, unum Deo Dæmonum, alterum Deo Horarum mactabant. Feſtum celebrabant conviviis, ſed nullam pecudum partem eo die adolebant.

Secundum menſem *Ijar* inchoabant feſtâ celebritate, quæ in honorem Sammaëlis erat, cui offerebantur victimæ. Secundus dies erat conſecratus τῷ *Aben Salen*, eóque unà potabant, manibúſque tamariſcum, alióſque fructus gerebant.

Tertii menſis dies vigeſimus tertius ſacer erat *Sammaëli*, quem aiebant eſſe Deum, qui facit ut ſagittæ volent. *Chumar*, ſeu Sacerdos facit ut ſagitta duodecies ignem concipiat, dum eam ligno fricat, dúodecimáque vice ſubitò in ſolum concidit, lineáque duo fila admovet; ſi incendantur, ſacrum Deo acceptum, ſecus ſi evenerit, contrà Deum iratum putant.

Quartus menſis *Thammuz* peculiare habet feſtum, quod circa medium celebratur menſem. Vocatur feſtum *Albukat*, *lugentium mulierum*. Origo hujus feſti ità refertur à *Maimonide*, (*a*) in libro jam laudato: „ Cùm Pſeudo-propheta, no-
„ mine *Thammuz*, prædicaret cuidam Regi, ut
„ coleret ſeptem ſtellas & ſigna duodecim, juſſit
„ Rex

(a) *L. III. c. 29. Mor. Neb.*

„ Rex eum gravi morte interfici. Nocte verò „ mortis ejus, convenerunt omnes imagines, ab „ extremis terræ oris in Templum Babylonicum, „ ad imaginem auream magnam Solis, quæ pen- „ debat inter cœlum & terram. Et proſtravit ſe „ imago illa in medio Templo, & omnes imagi- „ nes circumquaque, narravitque eis quidquid „ contigerat Thammuzo. Imagines verò flebant „ & lamentabantur, per totam noctem. Mane „ autem avolarunt omnes imagines in ſua „ Templa, ad extremas terræ oras. Et conſue- „ tum eſt, ait *Maimonides*, quotannis primo die „ menſis Thammuz (*Junii*, ratione diſcrepan- „ tis Juliani & Judaïci anni habitâ) lamentari „ & flere ſuper Thammuz. Mulierum Thammuzum lugentium meminit etiam Ezekiel Propheta C. VIII, 14. Judæoſque eas imitatos indicat. Ejuſdem menſis dies vigeſimus ſeptimus ſacer erat Sammaëli, aliiſque Diis ac Dæmonibus, novémque agnos τῷ *Hanan* mactabant.

Quinti menſis, quem cum Syris *Ab* vocant, octo primis diebus, muſtum in honorem Deorum ſuorum exprimunt, idque variis nominibus adficiunt. Præterea recens natum infantem Diis ſuis immolant, eúmque in fruſta minutatim concidunt. (*) Dein miſcent illam carnem ſimilagineæ farinæ, croco, ſpicis tritici, caryophyllis, conficiúntque placentas inſtar ficuum, quas in novo furno coquunt, dántque populo ad congregationem Sammaëlis pertinenti per totum annum. Nulla mulier, nec ſer-

(*) *Vid. in Ind.* infans immolatus.

ſervus, nec ſervæ filius, nec furioſus, nec Dæmonio obſeſſus, eas placentas deguſtat.

Ritus ſexti menſis, *Elul* dicti, ab eodem Scriptore ita deſcribuntur. Per triduum coquunt aquam, quâ ſe abluant, ut ſacra facere purè Sammaëli queant; & in aquam hanc conjiciunt tamariſcum, ceram, oleas, aromata &c. Dein ante Solis occaſum eam calentem corpori ſuo, quaſi amuletum, adfundunt. Eodem die, mactant octo agnos, ſeptem Diis, & Sammaëli. Unà edunt in ſuis congregationibus, & quiſque ſeptem ſcyphos vini haurit. Ab unoquoque Princeps exigit duas drachmas, theſauro ſuo inferendas. Vigeſimo ſexto ejus menſis, eunt ad montem quemdam, celebraturi feſtum Solis, Saturni & Veneris; quibus holocautomata octo pullorum gallinaceorum, totidem gallorum & gallinarum offerunt. Qui preces Fortunæ fundit gallum, aut pullum arripit, cujus alas duobus funiculis lineis vincit, eorum extrema igni admovet, & Deæ Fortunæ pullum offert. Si prorſus abſumatur, exaudita creditur ejus oratio; ſed ſi ignis funiculorum priùs exſtinguitur, quàm conſumtus ſit pullus, Dominus Fortunæ preces, oblationes, ac ſacrificia reſpuere exiſtimatur. Die vigeſimo ſeptimo & vigeſimo octavo, habent ſua Myſteria, in quibus ſacra faciunt Sammaëli Domino Maximo, & Geniis, à quibus protegi, & defendi, & negotia ſua ſecundari putant.

Septimus menſis, quem Syri & Sabæi vocant *primum Thiſchri*, medius habet ſacrum Manium, ad quos placandos comburunt varios cibos. Emunt

Emunt omnis generis cibos ac fructus, ſiccos ac virides, quoſcumque in foro inveniunt; quos variis rationibus ſtruunt, atque incendunt noctu, in honorem mortuorum, cum oſſe coxæ Cameli. Igni etiam infundunt miſtum vinum, quod bibant mortui.

Octavo menſe, qui vocatur *poſterior Thiſchri*, incipiunt jejunare vigeſimo primo die; jejuniúmque producunt ad 29. qui eſt ſacer Domino Fortunæ.

Nonus menſis, qui *primus Canun* adpellatur, Veneri potiſſimùm ſacer eſt. Quarto die Tentorium erigunt, quod vocant *lectum Belthæ*, ornántque foliis, floribus, fructibus &c. Priuſquàm offerant ſacrificia pecudum aut avium, dicunt: *Hæc ſacrificia Deæ noſtræ Belthæ conſecremus.* Id feſtum per ſeptiduum celebratur, quo multæ pecudes Diis & Deabus mactantur. Trigeſimo die, Sacerdos ſedet in alto tribunali, in quod per novem gradus adſcendit. Deinde arreptam virgam è Tamariſco ad omnes porrigit adſtantes, eáque unumquemque ter, quinquies, aut ſepties verberat; quo peracto, orationem ad conventum habet, quâ populi conſtantiam in ſacris, multitudinem, ſedes, & excellentiam præ ceteris omnibus gentibus effert. Docet etiam quæ ſit amplitudo imperii ſui, quæve ejus duratio. Tandem è tribunali deſcendit, & conviv antur Idolothytis. Hoc die etiam, Princeps duas drachmas vectigales ab unoquoque accipit.

Decimus menſis, *alter Canun* dictus, videtur peculiariter Lunæ ſacer, nam vigeſimus quartus dies eſt natalis Domini, hoc eſt, Lunæ, quo

tem-

tempore ſacra facientes Sammaëli octoginta quadrupedes, totidémque aves urunt. Adolent etiam Diis ac Deabus ramos palmarum in ſumma parte tenues.

Undecimo menſe *Sijubat:* per ſeptem dies jejunabant, incipientes à nono, quo jejunium Soli indicebant. Ab omni re ex lacte confecta, & vino abſtinebant; nec ullum hoc menſe Numen orabant, præter Sammaëlem & Genios.

Menſe duodecimo *Adar*, jejunabant etiam Lunæ, præſertim vigeſimo octavo die, quo Sacrorum Præſes unicuique dabat hordeaceum panem, in honorem *Martis*; & Princeps duas drachmas, Ærario inferendas, ab unoquoque poſcebat.

CAPUT V.

Alii Ritus Sabæorum Leviticæ Legi contrarii.

MAIMONIDES memorat multos alios ritus Leviticæ Legi contrarios, addítque (*a*) *multarum Legum Moſaicarum rationes & cauſas ſibi innotuiſſe ex cognitione fidei, rituum & cultûs Sabæorum.* (*)

Offerebant tantùm panem fermentatum, & res dulces, omnéſque oblationes melle inungebant, quo interdicitur. Levit. II, 11.

Quodam die carnem ſuillam comedere ſolebant, quod vetitum. Lev. XI, 7.

Quaſdam pecudes, quas occidere Judæis licuit, interficere Sabæi nefas ducebant; exempli gratiâ bo-

(a) P. III. c. 23. & ſeqq. (*) *Vide Indicem in voce*, Ritus.

bovem, quem colebant propter ingentem ejus in Agricultura uſum. Ab ovibus etiam interficiendis abſtinebant.

Nonnulli Sabæorum Dæmonas, ſub hircorum forma colebant, proptereàque שעירים (*b*) *Schebirim* eos vocabant. Contrà Leviticâ lege prohibitum fuit ſacra facere לשעירים *liſchebirim*, hoc eſt, Dæmonibus ſub hircina ſpecie adparentibus. Levit. XVII, 7.

Licèt ſanguinem abominarentur, attamen eum comedebant quòd crederent eſſe Dæmonum cibum; quibus eà ratione arctiùs conjungebantur, & familiares evadebant, ut Dæmones ad eos venire & futura prædicere non dedignarentur. Hoc interdicitur Levit. XVII, 10. 23.

Colebant Solem Orientem, (*c*) qua de cauſa Rabbini docent, in *Gemara*, Abrahamum deſignaſſe Occidentem, ut eum reſpiceret Sanctum Sanctorum, cùm in Monte *Morija* Deo ſacra fecit. De hac Idololatria interpretantur Ezek. VIII, 16. ubi Propheta dicit ſe vidiſſe *viginti quinque viros dorſa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorantes ad ortum Solis.*

Mohammed ben Iſaac eos ſolitos eſſe tonderi novaculâ, & igne inuri, & mulieres etiam nuptas inter eos ita ſe totondiſſe ait. Idem in Levitico disertè prohibetur.

Solebant Sabæi liberos ſuos recens natos per ignem quem colebant traducere, eóſque qui ita traducti non eſſent vitales futuros negabant.

Ha-

(b) *Maim. Mor. Neb. c.* 46. (c) *Id. c.* 45.

Habebant obſcœniſſimam inſerendi conſuetudinem deſcriptam à *Maimonide*, (*) ad quam putat in Levitica prohibitione reſpici.

Alia idgenus ab eodem narrantur, qui tandem (*d*) obſervationes hac de re ſuas claudit hac animadverſione; ad leges quod adtinet, quarum rationes & utilitas ab ipſo ignorabantur, eam ignorationem ortam inde fuiſſe quòd inter res quas audivimus, & quas ipſi oculis noſtris vidimus ſit magnum diſcrimen. Propterea quæ de Sabæorum ritibus dixerat, auditúque acceperat, aut lectione Scriptorum Sabæorum didicerat, non æquè certa ſibi ac firma eſſe fatebatur, ac iis qui ea obſervari, ac celebrari viderent; (†) præſertim cùm eorum opiniones & ſectæ ante mille annos intercidiſſent, nec ipſa earum ſupereſſent nomina.

Atque his de Sabæorum dogmatibus, iis quæ de *Chaldaica Philoſophia* dicenda habebamus, finem imponimus.

(*) *Ibid. cap.* 37. (d) *Ibid. cap.* 49. (†) *Vide Indicem in voce* Sabæi.

PHI-

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS.

LIBER QUARTUS,

In quo Chaldaïca ZOROASTRIS, ejúſque diſcipulorum Oracula.

PROOEMIUM.

PRæcipuæ Chaldaïcæ Philoſophiæ reliquiæ continentur Oraculis, quæ ſub nomine *Zoroaſtris* circumferuntur. Non deſunt quidem, qui ea quaſi ſuppoſititia damnent, dicántque (*a*) Græculo Pſeudo-Chriſtiano confićta, (*b*) fortè quia ſećtatores Prodici Hæretici dićtitabant ſe arcanos *Zoroaſtris* libros habere. Verùm hoc minùs videtur probabile, quoniam ſparſim apud plurimos Scriptores inveniuntur; & quominùs negligantur vetat ſummum pretium, in quo apud Platonicos habita ſunt Philoſophos. Hinc etiam adparet non eſſe adnumeranda Scriptis, quæ *Porphyrius* (*c*) Gnoſticis tribuit, quaſi ab iis ſub nomine *Zoroaſtris* edita; quandoquidem hæc, ut teſtatur, à Platonicis, inter quos *Amelium* memorat, ſpuria fuiſſe demonſtratum fuerat.

(a) *Th. Beza.* (b) *Clemens Strom. Lib. I. p.* 302. (c) *In Vita Plotini.*

Quidam Chaldaïca eſſe negant, quia ſæpiùs Græcum ſtylum redolent; ſed ſunt tot in iis duræ ac exoticæ loquutiones, ut barbaricam originem ſatis prodant. Ubi verò vocabula adhibentur Græcæ Philoſophiæ propria, idem poſſumus de iis dicere, quod *Jamblichus* de libris qui *Hermæ Triſmegiſti* nomen præferebant; cùm hæc nomen *Zoroaſtris* præfixum habeant, iiſdem *Zoroaſtris* doctrinam contineri, licèt frequenter Græcanico expreſſa ſit ſtylo; quia ex Chaldaïca Lingua à Græcanicæ Philoſophiæ peritis, Græcè tranſlata eſt.

Joan. Picus, Comes *Mirandulānus*, ut genuina eſſe oſtenderet, aiebat ſibi eſſe ipſum exemplar Chaldaïcum, in Epiſtola ad *Marſil. Ficinum*, ubi narrat ſe vi quadam aliis rebus abductum, & ad Arabica ac Chaldaïca ſtudia impulſum, quibuſdam libris hiſce Linguis conſcriptis, qui in ſuas manus inciderant, non caſu, ut putabat, ſed divinâ ſtudiis ipſius favente Providentiâ. Hi Chaldaïci libri, quos theſauros potiùs vocabat, erant Oracula *Aben Ezræ*, *Zoroaſtris* & *Melchioris Magorum*, in quibus quæ in Græcis ſunt corrupta & mutila, emendatè & plenè legebantur. Aiebat etiam ſibi eſſe explicationem eorumdem Oraculorum à Sapientibus Chaldæis conſcriptam, brevem eam quidem & obſcuram, ſed myſteriis prægnantem. Erat præterea ei liber de Chaldaïca Theologia, illuſtratus copioſâ de Chaldæis, Græcis, & Perſis diſſertatione. Poſt hujus Comitis mortem, hi libri inventi ſunt à *Ficino*; ſed ita detriti, ac difficiles erant lectu, ut nihil ex iis elici poſſet.

Fa-

Faciliùs adducemur, ut credamus hæc Oracula ab homine Græcanicæ Philoſophiæ perito fuiſſe tranſlata, ſi in animum revocemus *Beroſum* Scripta Chaldæorum, de Aſtronomia & Philoſophia, in Græciam intuliſſe; & à *Juliano*, filio, Chaldæo Philoſopho, Theürgica oracula, aliáque ejus Scientiæ arcana Græcis verſibus edita fuiſſe. Sanè ſi hæc, quæ nobis ſuperſunt, partem non conſtituunt Chaldaïcæ doctrinæ, quam Græcè ediderat *Beroſus*; veriſimile eſt, vel ex titulo, hîc eſſe nonnulla ex Theürgicis *Juliani* Oraculis, quædam enim ſub eo nomine à *Proclo* laudantur. Ad ea quæ dicit ſibi fuiſſe Comes Mirandulanus, quibus adjectus erat commentarius, & diſſertatio de Chaldaïca Theologia, quod adtinet; conjicere quis poſſit, ex iis quæ habemus *Plethonis & Pſelli*, qui præter Oracula nobis Interpretationem & Epitomen Chaldaïcæ Theologiæ exhibent, hauſta eſſe ab eo Scriptore, cujus argumentum & methodum ſimilia, ſed copioſiora deſcribit *Picus*.

Inſcripta porrò hæc ſunt *Oracula*, non fortè metaphoricè dumtaxat, ad horum divinam excellentiam deſignandam; ſed etiam quia Oraculi reſponſa exiſtimabantur. *Stephanus* teſtatur (*d*) μαντεῖον ἔχειν αὐτὺς παρὰ βαρβάροις, ὡς Δελφοὶ παρ' Ἕλλησι, *oraculum habuiſſe eos; quod apud barbaros fuit ut Delphicum apud Græcos*. Hoc inde confirmari poteſt, quòd Platonici reverenter admodum de iis loquuti fuerint; cùm *Proclus* in *Timæum* adſerat Aſſyriam Theologiam à Deo revelatam fuiſſe. Idem alibi, citato, quaſi divino, uno ex hiſce Oraculis, quod de ideis

P 2 agit,

(d) *De Urb. in voce* Χαλδαῖος.

agit; inde à Numine Idearum ὑπόςασιν confirmari, Platonicámque doctrinam à Diis ipſis probatam colligit.

Quædam ex hiſce Oraculis, quæ temporis injuriam effugerunt, primùm edita ſunt Lutetiæ à *Ludovico Tiletano* anno 1563. cum Commentario *Gemiſti Plethonis*, & titulo *Magicorum Oraculorum Magorum à Zoroaſtre oriundorum.* Eadem rurſus tranſlata in Latinum ſermonem & edita fuere à *Jacobo Marthamo*, cum commentario *Pſelli*, ac tandem ab *Opſopæo* Lutetiæ 1607. ad Sibyllinorum Oraculorum calcem.

Verùm *à Franciſco Patricio* multùm aucta fuere ex *Proclo*, *Hermia*, *Simplicio*, *Damaſcio*, *Syneſio*, *Olympiodoro*, *Nicephoro & Arnobio*, adeò ut excreverint, prout numerat, ad cccxx verſus. Ea præterea, majoris perſpicuitatis causâ, ad certa capita redacta, & Latinitate donata emiſit, anno 1593.

Poſteà Latinè edita ſunt ab *Othone Hurnio* an. 1619. inſcriptáque *Sincera Oracula Magica Zoroaſtris Bactrianæ Regis*, *& Magorum Principis*; ſed dum ea nititur ſtylo expolire, & meliore Latinitate induere quæ genuinè ac ſincerè tradiderat *Patricius*, ea inquinavit ac corrupit. Temerè præterea continuam orationem ex hiſce fragmentis, inter ſe nequaquam connexis, & apud varios Scriptores ſparſis, efficere ſtuduit.

Patricius ſanè non exiguo labore hæc collegit, ſed modorum in verſibus minorem rationem habuit; imò & interdum verba ipſa negligentiùs exſcripſit. Nec ulla certa via eſt, quâ quæ omiſit ſuppleri queant, qualis eſſet comparatio eorum cum Scriptoribus, ex quibus hauſta ſunt;

nam

nam neque omnes exſtant, neque ubique, ut tamen profitetur, nomina eorum addidit, ex quibus petita fragmenta, exceptis iis quæ initio occurrunt. Quidquid id eſt, ea hîc, ex ejus Editione, quæ omnium perfectiſſima eſt, unà cum additamentis quæ alibi nobis occurrerunt, & conjecturis quibus quædam deficientia ſuppleantur, proferemus.

Quamvis autem plurima ex hiſce Oraculis ita ſint abrupta & obſcura, ut primo intuitu riſu potiùs quàm æſtimatione aliquâ digna videantur; attamen qui in animum revocabit totidem ex iis quæ à *Plethone* & *Pſello* explicata ſunt, ſine his explicationibus, non minùs ridicula viſum iri; ſed explicata Chaldæorum eruditionem retegere ac recludere; is facilè ſibi perſuaderi patietur etiam reliqua omnia (ne obſcuriſſimis quidem exceptis) ejuſdem eſſe generis, adeóque non debuiſſe potiùs quàm ullum ex ceteris omitti.

[Hactenus *Stanleius.* (*) Nos verò quæ emendatu facilia, & manifeſta erant, aut alibi emendatiùs edita, correximus; dein verſionem ipſam Latinam multis in locis interpolavimus, ubi neceſſarium viſum eſt; licèt operoſam neceſſariarum mutationum rationem reddendam nobis arbitrati non ſimus.]

(*) *Verba interpretis.*

T A

ΤΑ ΤΟΥ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΛΟΓΙΑ

α. Μονὰς, Δυὰς, καὶ Τριάς.

Pſell. Ὅπου πατρικὴ Μονάς ἐστι.
Dam. Ὅ Ταναή ἐστι Μονάς ἣ δύο γεννᾷ.
Proc. Dam. Δυὰς γὰρ παρὰ τῷδε κάθηται, καὶ νοεραῖς ἀστράπτει τομαῖς,
Καὶ τὸ κυβερνᾷν τὰ πάντα, καὶ τάττειν ἕκαστον οὐ ταχθέν.
Dam. Πάντι γὰρ ἐν κόσμῳ λάμπει Τριάς, ἧς Μονὰς ἄρχει.
Ἀρχὴ πάσης τμήσεως ἥδε ἡ τάξις.
Proc. Εἰς τρία γὰρ Νοῦς εἶπε Πατρὸς τέμνεσθαι ἅπαντα.
Οὗ τὸ θέλειν κατένευσε, καὶ ἤδη πάντα ἐτέτμητο.
Εἰς τρία γὰρ εἶπε Νοῦς Πατρὸς ἀϊδίου.
Νῷ πάντα κυβερνῶν.
Dam. Καὶ ἐφάνησαν ἐν αὐτῇ ἥτ᾽ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία,
Καὶ ἡ πολύφρων ἀτρέκεια.
Ἐκ τῶνδε ῥεῖ Τριάδος δέμας πρὸ τοῦ οὔσης,
Οὐ πρώτης, ἀλλ᾽ οὗ τὰ μετρεῖται.
Ἀρχαῖς γὰρ τρισὶ ταῖσδε λάβοις δουλεύειν ἅπαντα.
Ἱερὸς πρῶτος δρόμος, ἐν δ᾽ ἄρα μέσσῳ
Ἠέριος, τρίτος ἄλλος, ὃς ἐν πυρὶ τὴν χθόνα θάλπει.
Καὶ πηγὴ πηγῶν, καὶ πηγῶν πεῖρας ἁπασῶν,
Μήτρα συνέχουσα τὰ πάντα.
Proc. Ἔνθεν ἄρδην θρώσκει γένεσις πολυποικίλου ὕλης.
Ἔνθεν συρόμενος πρηστὴρ ἀμυδροῦ πυρὸς ἄνθος
Κόσμων ἐνθρώσκων κοιλώμασι. Πάντα γὰρ ἔνθεν.
Ἄρχεται εἰς τὸ κάτω τείνειν ἀκτῖνας ἀγητάς.

β. Πυ-

ORACULA ZOROASTRIS.

1. Unum, duo, & tria Principia.

UBi paterna Unitas eſt.
Porrecta eſt Unitas quæ duo generat.
Dyas enim apud hanc ſedet & intellectualibus fulgurat ſectionibus.
Et gubernare omnia, & ordinare unum quodque non ordinatum.
Toto enim in mundo lucet Trinitas, cujus Unitas initium eſt.
Principium omnis ſectionis hic eſt ordo.
In tria enim Mens Patris dixit ſecari omnia.
Cujus voluntas annuit, & jam omnia ſecta fuere,
In tria enim dixit Mens Patris æterni.
Mente omnia gubernans
Et apparuerunt in ipſa Virtus & Sapientia.
Et multiſcia Veritas.
Ex hiſce fluit corpus Trinitatis priuſquàm eſſet,
Non primæ, ſed cujus quæ menſurantur.
Principiis enim tribus hiſce capias ſervire omnia.
Sacrum primum curriculum, certè in medio
Aerius, tertius alius, qui in igne terram fovet.
Et fons fontium & fontium finis omnium,
Matrix continens omnia.
Inde affatim exſilit origo variæ materiæ.
Inde tractus preſter obſcurat florem ignis.
Inſiliens cavitatibus Mundorum, omnia enim inde.
Incipit deorſum tendere radios admirandos.

β'. Πατὴρ, καὶ Νοῦς.

Pſel. Ἑαυτὸν ὁ Πατὴρ ἥρπασεν,
Οὐδ᾽ ἐν ἑῇ δυνάμει νοερᾷ κλείσας ἴδιον πῦρ.
Ὁ γὰρ ἀπὸ πατρικῆς ἀρχῆς ἀτελές τι τροχάζει.
Πάντα γὰρ ἐξετέλεσσε Πατὴρ, καὶ Νῷ παρέδωκε
Δευτέρῳ, ὃν πρῶτον κλήζεται ἔθνεα ἀνδρῶν.
Pſel. Εἰσὶ πάντα πυρὸς ἑνὸς ἐκγεγαῶτα.
Proc. Πατρογενὲς φάος. Πολὺ γὰρ μόνος
Ἐκ Πατρὸς ἀλκῆς δρεψάμενος νόου ἄνθος.
Ἔργα νοήσας γὰρ πατρικὸς Νόος αὐτογένεθλος
Πᾶσιν ἐνέσπειρεν δεσμὸν πυριβριθῆ ἔρωτος,
Ὄφρα τὰ πάντα μένῃ χρόνον εἰς ἀπέραντον ἐρῶντα.
Μήτε πᾶσι τὰ Πατρὸς νοερῶς ὑφασμένα φέγγει,
Ὡς ἐν ἔρωτι μένῃ κόσμου στοιχεῖα μένοντα.
Ἔχει τῷ νοεῖν πατρικὸν Νοῦν ἐνδιδόναι
Πάσαις πηγαῖς τε καὶ ἀρχαῖς.
Ἐστι γὰρ πέρας τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ πηγὴ τῶν νοερῶν.
Μηδὲ προῆλθεν, ἀλλ᾽ ἔμενεν ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ,
Καὶ ἐν τῷ ἀδύτῳ κατὰ τὴν θεοθρέμμονα σιγήν.
Οὐ γὰρ εἰς ὕλην πῦρ ἐπέκεινα τὸ πρῶτον
Ἑὴν δύναμιν κατακλείει ἔργοις, ἀλλὰ Νόῳ.
Σύμβολα γὰρ πατρικὸς Νόος ἔσπειρεν κατὰ κόσμον,
Ὃς τὰ νοητὰ νοεῖ καὶ ἄφραστα καλλωπίζει.
Ὁλοφυὴς μερισμὸς, καὶ ἀμέριστος.
Νῷ μὲν κατέχει τὰ νοητὰ, αἴσθησιν δ᾽ ἐπάγει κόσμοις.
Νῷ μὲν κατέχει τὰ νοητὰ, ψυχὴν δ᾽ ἐπάγει κόσμοις.

γ'. Νοῦς,

II. Pater & Mens.

Seipſum rapuit Pater.
Neque in ſua potentia intellectuali clauſo igne proprio.
Neque enim à paterno Principio imperfectum quidquam rotatur.
Cuncta enim perfecit Pater, & Menti tradidit
Secundæ, quam primam vocant gentes hominum.
Sunt omnia ab uno igne progenita.
Patre genita lux. Multum enim ſolus
E Patris robore decerpſit mentis florem.
Opera intelligens enim paterna Mens à ſe genita.
Omnibus inſeminavit vinculum igne gravis amoris;
Ut omnia maneant in infinitum tempus amantia.
Neque omnibus Patris contexta intellectualiter monſtrant,
Ut in amore maneant mundi elementa manentia.
Poteſt intelligendo paternam Mentem indere
Omnibus Fontibus & Principiis.
Eſt enim terminus paternæ profunditatis, & fons intellectualium.
Neque progreſſus eſt, ſed manſit in paterno profundo,
Et in Adyto, juxta à Deo nutritum ſilentium.
Neque enim in materiam, ignis, qui trans primum eſt,
Suam potentiam includit operibus, ſed Mente.
Symbola enim paterna Mens ſevit per Mundum,
Qui intelligibilia intelligit, & ineffabilia exornat.
Integra partitio & impartibilis.
Mente quidem continet intelligibilia, ſenſum verò addit Mundis.
Mente quidem continet intelligibilia, animam verò addit Mundis.

γʹ. Νοῦς, Νοητὰ, καὶ Νοερά.

Dam. ΚΑὶ τοῦ ἑνὸς ΝΟΥ τοῦ νοητοῦ.
Proc. Οὐ γὰρ ἄνευ Νόος ἐστὶ νοητοῦ, οὐ χωρὶς ὑπάρχει.
Τὰ μὲν ἐστὶ νοερὰ καὶ νοητὰ, ὅσα νοεῖται.
Τροφὴ δὲ τῷ νοοῦντι τὸ νοητόν.
Μάνθανε τὸ νοητὸν, ἐπεὶ νόου ἔξω ὑπάρχει.
Καὶ τοῦ Νοῦ ὃς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἄγει.
Νοῦ γὰρ Νοῦς ἐστὶν ὁ κόσμου τεχνίτης πυρίου.
Οἱ τὸν ὑπερκόσμιον πατρικὸν βυθὸν ἴστε νοοῦντες.
Ἡ νοητὴ πάσης τμήσεως ἀρχή.
Ἔστι γάρ τι νοητὸν, ὃ χρή σε νοεῖν νόου ἄνθει.
Dam. Ἢν γὰρ ἐπεγκλίνῃ, ὡς Νοῦν κἀκεῖνο νοήσῃ,
Ὥς τι νοῶν οὐ κεῖνο νοήσεις.
Ἔστι γὰρ ἀλκῆς
Ἀμφιφαοῦς δύναμις νοεραῖς στράπτουσα τομαῖσι.
Οὐ δὴ χρὴ σφοδρότητι νοεῖν τὸ νοητὸν ἐκεῖνο,
Ἀλλὰ νόου ταναοῦ ταναῇ φλογὶ πάντα μετρούσῃ.
Πλὴν τὸ νοητὸν ἐκεῖνο· Χρεὼ δὴ τοῦτο νοῆσαι,
Ἢν γὰρ ἐπεγκλίνῃς σὸν νοῦν κἀκεῖνο νοήσεις
Οὐκ ἀτενῶς.
Ἀλλ' ἁγνὸν ἐπίστροφον ὄμμα φέροντα
Σῆς ψυχῆς τεῖναι κενεὸν, νόον, εἰς τὸ νοητὸν,
Ὄφρα μαθῇς τὸ νοητόν.
Ἐπεὶ ἔξω νόου ὑπάρχει.
Τὸν δὲ νοεῖ πᾶς νοῦς θεὸν,
Οὐ γὰρ ἄνευ νοός ἐστι νοητοῦ, καὶ τὸ νοητὸν
Οὐ νοῦ χωρὶς ὑπάρχει.
Τοῖς δὲ πυρὸς νοεροῦ νοεροῖς πρηστῆρσιν ἅπαντα
Εἴκει δουλεύοντα, Πατρὸς πειθηνίδι βουλῇ.
Καὶ τὸ νοεῖν αἰεί τε μένειν ἀόκνῳ στροφάλιγγι.
Πηγάς τε καὶ ἀρχὰς δινεῖν, αἰεί τε μένειν ἀόκνῳ στροφάλιγγι.
Ἀλλὰ δὲ ὄνομα σεμνὸν ἀκοιμήτῳ στροφάλιγγι.

Κόσ-

III. Mens, Intelligibilia & Intellectualia.

Et unius Mentis intelligibilis.
Non enim ſine intelligibili Mens eſt, non eſt ſeorſim.
Hæc quidem ſunt intelligibilia & intellectualia, quæcumque intelligentia intelliguntur.
Intelligenti alimentum eſt intelligibile.
Diſce intelligibile quoniam extra Mentem eſt.
Et Mentis quæ Empyreum mundum agit.
Mentis enim Mens eſt ignei mundi artifex.
Qui ſupermundanum paternum profundum ſcitis intel-
Intelligibilis omnis ſectionis princeps eſt. (ligentes.
Eſt enim aliquid intelligibile, quod oportet te intelligere flore mentis.
Si enim inclines ut mentem & illud intellexeris,
Ut aliquid intelligens non illud intelliges.
Eſt enim roboris (ſectionibus
Circumquaque lucidi potentia intellectualibus fulgens
Non ſanè oportet vehementiâ intelligere intelligibile il-
Sed mentis amplâ flammâ, omnia metiente, (lud,
Excepto intelligibili illo. Opus eſt ſanè hoc intelligere,
Nam ſi inclinaveris mentem tuam, etiam illud intel-
Non intentè. (liges
Sed purum, converſibilem oculum, ferentem
Animæ tuæ, tendere vacuam mentem in intelligibile,
Ut cognoſcas intelligibile.
Quoniam eſt extra mentem.
Deum hunc intelligit omnis mens,
Non enim mens eſt ſine intellegibili, & intelligibile
Seorſim à mente non eſt.
Ignis intellectualis intellectualibus Preſteribus omnia
Cedunt ſervientia, Patris perſuaſorio conſilio.
Et intelligere, ſempérque manere impigrâ vertigine.
Fontes & principia movere, ſempérque manere impigrâ vertigine.
Sed nomen venerandum inſomni vertigini.

Κόσμους ἐνθρώσκων, κραιπνὴν διὰ Πατρὸς ἐνιπήν.
Ὑπὸ δύο νόων ἡ ζωογόνος πηγὴ περιέχεται ψυχῶν.
Καὶ ὁ ποιητὴς, ὃς αὐτουργῶν τεκτήνατο τὸν κόσμον.
Ὃς ἐκ Νόου ἔκθορε πρῶτος
Ἑσσάμενος πυρὶ πῦρ, συνδέσμων ὄφρα κεράσῃ
Πηγαίους κρατῆρας, ἑοῦ πυρὸς ἄνθος ἐπίσχων.
Νοεραῖς ἀστράπτει τομαῖς, ἔρωτος δ' ἐνέπλησε τὰ πάντα.
Τὰ ἀτύπωτα τυποῦσθαι,
Σμήνεσσιν ἐοικυῖαι φέρονται, ῥηγνύμεναι
Κόσμου περὶ σώμασι.
Ἃ Νοῦς λέγει, τῷ νοεῖν δήπου λέγει.
Ἡ μὲν γὰρ Δύναμις σὺν ἐκείνοις, Νοῦς δ' ἀπ' ἐκείνου.

δ'. Ἴυγγες, Ἰδέαι, Ἀρχαί.

Πολλαὶ μὲν αἵδε ἐπεμβαίνουσι φαεινοῖς κόσμοις,
Ἐνθρώσκουσαι καὶ ἐν αἷς ἀκρότητες ἔασι τρεῖς.
Ὑπόκειται αὐταῖς ἀρχικὸς αὐλών.
Ἀρχὰς αἱ Πατρὸς ἔργα νοήσασαι νοητά.
Αἰσθητοῖς ἔργοις καὶ σώμασιν ἀμφεκάλυψεν.
Διαπόρθμιοι ἑστῶτες φάναι τῷ Πατρὶ καὶ τῇ ὕλῃ.
Καὶ τὰ ἐμφανῆ μιμήματα τῶν ἀφανῶν ἐργαζόμενοι,
Καὶ τ' ἀφανῆ εἰς τὴν ἐμφανῆ κοσμοποιΐαν ἐγγράφοντες.
Νοῦς Πατρὸς ἐρροίζησε νοήσας ἀκμῆτι βουλῇ
Παμμόρφους ἰδέας, πηγῆς δ' ἀπὸ μιᾶς ἀποπτᾶσαι
Ἐξέθορον· πατρόθεν γὰρ ἔην βουλή τε τέλος τε.
Δι' ὧν συνάπτεται τῷ Πατρὶ, ἄλλην κατὰ ἄλλην
Ζωὴν ἀπὸ μεριζομένων ὀχετῶν.
Ἀλλ' ἐμερίσθησαν, νοερῷ πυρὶ μοιρηθεῖσαι,
Εἰς ἄλλας νοερὰς, κόσμῳ γὰρ ἄναξ πολυμόρφῳ
Προύθηκεν νοερὸν τύπον ἄφθιτον οὐ κατὰ κόσμον.
Ἴχνος ἐπειγόμενος μορφῆς καθ' ἃ κόσμος ἐφάνθη,
Παν-

Mundus inſiliens celeres ob minas Patris.
Sub duabus mentibus vivigenius fons continetur animarum.
Et opifex qui ipſe agens mundum fabricatus eſt.
Qui ex Mente exſilivit primus.
Indutus igne ignem, vinculorum ut temperet
Fontanos Crateres, ſui ignis florem cohibens.
Intellectualibus fulget ſectionibus, amore verò implevit omnia.
Infigurata figurari.
Examinibus ſimiles feruntur, perrumpentes
Per mundi corpora.
Quæ Mens dicit, intelligendo ſanè dicit.
Potentia quidem cum illis, Mens verò ab illo.

IV. Iynges, Ideæ, Principia.

Multæ quidem hæ ſcandunt lucidos mundos
Inſilientes, & in quibus ſummitates ſunt tres.
Subjectum illis eſt principale pratum.
Principia, quæ intelligunt Patris opera intelligibilia.
Senſilibus operibus, & corporibus circumdedit.
Tranſvectrices ſtantes dicere Patri & materiæ.
Et manifeſta imitamina non apparentium facientes,
Et latentia in manifeſtam mundi generationem inſcribentes,
Mens Patris ſtriduit, intelligens, indefeſſo conſilio,
Omniformes ideas, fonte verò ab uno evolantes
Exſilierunt; à Patre enim erat & conſilium & finis.
Per quæ conjunguntur Patri, per aliam atque aliam
Vitam, à diviſis canalibus.
Sed diviſæ ſunt, intellectualem ignem ſorte nactæ,
In alias intellectuales; mundo enim Rex multiformi
Propoſuit intellectualem typum incorruptibilem, non ordine
Veſtigium properans formæ, prout mundus adparuit

Παντοίαις ἰδέαις κεχαρισμένος, ὧν μία πηγὴ,
Ἐξ ἧς ῥοιζοῦνται μεμερισμέναι ἄλλαι,
Ἄπλατοι, ῥηγνύμεναι, κόσμου περὶ σώμασι·
Αἳ περὶ κόλπους σμερδαλέους, σμήνεσσιν ἐοικυῖαι,
Φορέονται τραποῦσαι, περὶ δ' ἀμφὶ ἄλληδις ἄλλη
Ἔννοιαι νοεραὶ πηγῆς πατρικῆς ἄπο,
Πολὺ δραττόμεναι πυρὸς ἄνθος
Ἀκοιμήτου Χρόνου. ἀκμὴ ἀρχεγόνου ἰδέας
Πρώτη Πατρὸς ἔβλυσε· τῆς δε αὐτοθαλὴς πηγή.
Νοούμεναι Ἴυγγες πατρόθεν νοέουσι καὶ αὐταί.
Βουλαῖς ἀφθέγκτοισι κινούμεναι ὥστε νοῆσαι.

ε. Ἑκάτη, Συνοχεῖς καὶ Τελετάρχαι.

Ἐξ αὐτοῦ γὰρ πάντες ἐκθρώσκουσι
Ἀμείλικτοί τε κεραυνοὶ, καὶ πρηστηροδόχοι κόλποι
Παμφεγγέος ἀλκῆς πατρογενοῦς Ἑκάτης.
Καὶ ὑπεζωκὸς πυρὸς ἄνθος, ἠδὲ κραταιὸν
Πνεῦμα πόλων πυρίων ἐπέκεινα.
Φρουρεῖν αὖ πρηστῆρσιν ἑοῖς ἀκρότητας ἔδωκεν,
Ἐγκεράσας ἀλκῆς ἴδιον μένος ἐν Συνοχεῦσιν,
Ὅπως ἔχῃ κόσμος νοερὰς Ἀνοχῆας ἀκαμπεῖς.
Ὅτι ἐργάτις, ὅτι ἐκδότις ἐστὶ πυρὸς ζωηφόρου.
Ὅτι καὶ ζωογόνον πληροῖ τῆς Ἑκάτης κόλπον.
Καὶ ἐπιῤῥεῖ τοῖς Συνοχεῦσι ἀλκὴν ζήδωρον πυρὸς.
Μέγα δυναμένοιο.
Ἀλλὰ καὶ φρουροὶ τῶν ἔργων εἰσὶ τοῦ Πατρός.
Ἀφομοιοῖ γὰρ ἑαυτὸν ἐκεῖνος ἐπειγόμενος
Τὸν τύπον περιβάλλεσθαι τῶν εἰδώλων.
Οἱ Τελετάρχαι συνειλήπται τοῖς Συνοχεῦσι.
Τοῖς δὲ πυρὸς νοεροῦ νοεροῖς πρηστῆρσιν ἅπαντα
Εἴκει δουλεύοντα.
Ἀλλὰ καὶ ὑλαίοις ὅσα δουλεύει Συνοχεῦσι.
Ἑσσαμένου πάντευχον ἀλκὴν φωτὸς κελάδοντος.
Ἀλκῇ τριγλώχινι νόον ψυχήν θ' ὁπλίσαντα.
Παντοῖον σύνθημα βάλλειν φρενί.

Omnigenis ideis donatus, quarum unus fons.
Ex quo ſtrident diviſa alia,
Immenſa, perrumpentes circa mundi corpora.
Quæ per terribiles ſinus, examinibus ſimiles
Feruntur converſa, circumquaque autem alibi alia,
Conceptiones intellectuales à paterno fonte,
Multum decerpentes ignis florem
Inſomnis temporis. Vigor principigeniæ ideæ
Primus Patris ſcaturiit; hujus autem per ſe florens fons
Intellecta Idea à Patre intelligunt & ipſa,
Conſiliis ineffabilibus motæ ut intelligentes.

V. Hecate, Synoches & Teletarchæ.

Ex ipſo enim omnia exſiliunt
Implacabilia fulmina, & preſterum capaces ſinus.
Lucidi vigoris patrogeniæ Hecates.
Et Hypezocus (ſuccinctus) *ignis flos, & fortis*
Spiritus Polos trans igneos.
Cuſtodiendas preſteribus ſuis ſummitates dedit.
Immiſcens vigoris propriam vim in Synochibus, (*xos.*
Quò mundus habeat intellectuales ſuſtentatores infle-
Quia operatrix, quia largitrix eſt ignis vitam feren-
Quia vitam ferentem implet Hecatæ ſinum. (*tis.*
Et influit Synochibus vigorem, qui vitam dat, ignis
Magna efficere *valentis.*
Sed & cuſtodes operum ſunt Patris.
Adſimilat enim ſeipſum, ille urgens
Formam induere Idolorum.
Teletarchæ comprehenſi ſunt cum Synochibus.
His ignis intellectualis intellectualibus Preſteribus
Cedunt ſervientia. (*omnia*
Sed & quæcumque materialibus ſerviunt Synochibus.
Induti armatum vigorem luminis reſonantis.
Vigòre triſulcò mentem, animámque armantem.
Varium Synthema injicere animo.

Neque

Μηδ' ἐπιφοιτᾶν ἐμπυρίοις σποράδην ὀχετοῖς,
Ἀλλὰ στιφαρηδόν.
Οἱ δὲ τὰ ἄτομα καὶ αἰσθητὰ δημιουργοῦσι,
Καὶ σωματοειδῆ καὶ κατατεταγμένα εἰς ὕλην.

ϛ'. Ψυχὴ, Φύσις.

Ὅτι ψυχὴ πῦρ δυνάμει Πατρὸς οὖσα φαεινόν,
Ἀθάνατός τε μένει καὶ ζωῆς δεσπότις ἐστί
Καὶ ἴσχει κόσμου πολλὰ πληρώματα κόλπων
Νοῦ γὰρ μίμημα πέλει, τὸ δὲ τεχθὲν ἔχει τι σώματος,
Μιγνυμένων δ' ὀχετῶν πυρὸς ἀφθίτου ἔργα τελοῦσα,
Μετὰ δὲ πατρικὰς διανοίας, ψυχὴ ἐγὼ ναίω,
Θερμὴ, ψυχοῦσα τὰ πάντα, κατέθετο γὰρ
Νοῦν μὲν ἐνὶ ψυχῇ, ψυχὴν δ' ἐνὶ σώματι ἀργῷ
Ἡμῖν ἐγκατέθηκε Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ἄρδην ἐμψυχοῦσα φάος, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους,
Συνυφίσαται γὰρ τὰ φυσικὰ ἔργα τῷ νοερῷ φέγγει
Τοῦ Πατρὸς. Ψυχὴ γὰρ ἡ κοσμήσασα τὸν μέγαν
Οὐρανὸν, καὶ κοσμοῦσα μετὰ τοῦ Πατρὸς.
Κέρατα δὲ καὶ αὐτῆς ἐστήρικται ἄνω.
Νώτοις δ' ἀμφὶ θεᾶς φύσις ἄπλετος ἠώρηται.
Ἄρχει δ' αὖ φύσις ἀκαμάτη κόσμων τε καὶ ἔργων,
Οὐρανὸς ὄφρα θέει δρόμον ἀΐδιον κατασύρων,
Καὶ ταχὺς ἥλιος περὶ κέντρον ὅπως ἐθὰς ἔλθῃ.
Μὴ φύσιν ἐμβλέψεις, εἱμαρμένον οὔνομα τῆσδε.

ζ'. Κόσμος.

Ὁ ποιητὴς ὃς αὐτουργῶν τεκτήνατο τὸν κόσμον.
Καὶ τις πυρὸς ὄγκος ἔην ἕτερος· ταῦτα πάντα
Αὐτουργῶν, ἵνα σῶμα τὸ κοσμικὸν ἐκτολυπευθῇ.
Κόσμος ἵν' ἔκδηλος, καὶ μὴ φαίνηται ὑμενώδης.

Τὸν

Neque ſupervenire empyreis canalibus ſparſim,
Sed collectim.
Hi verò individua & ſenſilia efficiunt,
Et formâ corporeâ & depreſſâ in materiam.

VI. Anima, & Natura.

Quod mens exſiſtens ignis ſplendens, vi Patris
Immortalis manet & vitæ domina eſt,
Et tenet mundi multas plenitudines ſinuum;
Mentis enim imitamen eſt, fabricatum verò habet
quid corporis ciens,
Miſtis verò canalibus ignis incorruptibilis opera effi-
Poſt verò paternas conceptiones, anima ego habito
Calida, animans omnia, repoſuit enim
Mentem in anima, animam vero in corpore inerti
Noſtrûm impoſuit Pater hominúmque, Deorúmque.
Aſſatim animans lucem, ignem, æthera, mundos.
Exſiſtunt enim naturalia opera cum intellectuali
ſplendore
Patris. Anima enim eſt, quæ exornavit magnum
Cœlum, & quæ ornat ſimul cum Patre.
Cornua & ipſius firmata ſunt ſurſum.
Humeros verò circum natura immenſa Dea adtollitur.
Præeſt natura indefeſſa mundis & operibus,
Cœlum ut currat curſum æternum trahens,
Et celer Sol circa centrum ut adſuetus veniat.
Ne inſpicias naturam, fatale ejus nomen eſt.

VII. Mundus.

Opifex qui per ſe operans fabricatus eſt Mundum:
Etiam altera quædam moles ignis erat. Hæc omnia
Per ſe efficiens, ut corpus mundanum abſolveretur,
Mundus ut manifeſtus fiat, *nec videatur membranaceus,*
Totum

Τὸν ὅλον κόσμον ἐκ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς,
Καὶ παντοτρόφου αἴθρης.
Τ' ἄῤῥητα καὶ τὰ ῥητὰ συνθήματα τοῦ κόσμου.
Ἄλλην καθ' ἄλλην ζωὴν. ἀπὸ μεριζομένων ὀχετῶν.
Ἄνωθεν διήκοντος ἐπὶ τὸ καθ' ἄντικρυ,
Διὰ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, καὶ πέμπτον μέσον ἄλλον.
Πυρίοχον, ἔνθα κάτεισι μέχρι ὑλαίων ὀχετῶν.
Ζωοφόρον πῦρ.
Κέντρῳ ἐπισπέρχων ἑαυτὸν φωτὸς κελάδοντος.
Πηγαῖον ἄλλον ὃς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἄγει.
Κέντρον ἀφ' οὗ πᾶσαι μέχρις ἂν τυχὸν ἴσαι ἔασι.
Σύμβολα γὰρ πατρικὸς Νόος ἔσπειρεν κατὰ κόσμον.
Μέσον τῶν πατέρων ἑκάστης κέντρον φορεῖται.
Νοῦ γὰρ μίμημα πέλει. τὸ δὲ τεχθὲν ἔχει τι σώματος.

η. Οὐρανός.

Ἑπτὰ γὰρ ἐξώγκωσε Πατὴρ στερεώματα κόσμων.
Τὸν οὐρανὸν κυρτῷ σχήματι περικλείσας.
Πῆξε δὲ πολὺν ὅμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν,
Ζώων δὲ πλανωμένων ὑφέστηκεν ἑπτάδα.
Γῆν δ' ἐν μέσῳ τιθεὶς, ὕδωρ δ' ἐν γαίας κόλποις,
Ἠέρα δ' ἄνωθεν τούτων.
Πῆξε δὲ καὶ πολὺν ὅμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν,
Μὴ τάσει ἐπιπόνῳ πονηρᾷ.
Πῆξε δὲ πλάνην οὐκ ἐχούσῃ φέρεσθαι.
Ἔπηξε δὲ καὶ πολὺν ὅμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν,
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.
Πῆξαι πλάνην οὐκ ἐχούσῃ φέρεσθαι.
Ἓξ αὐτοὺς ὑπέστησεν, ἕβδομον ἡλίου.
Μεσεμβολήσας πῦρ.
Τὸ ἄτακτον αὐτῶν εὐτάκτοις ἀνακρεμάσας ζώναις.
Τίκτει γὰρ ἡ θεὰ, ἠέλιόν τε μέγαν καὶ λαμπρὰν σελήνην.
Αἰθὴρ, ἥλιε, πνεῦμα σελήνης, ἀέρος ἀγοί.

Ἡλια-

Totum mundum ex igne & aqua & terra
Et omni-alente aëre.
Arcana & ea quæ proferuntur mundi Synthemata.
Aliam juxta aliam vitam, ex diviſis canalibus.
Deſuper permeantis in oppoſitum,
Per centrum terræ & quintum medium, alium
Igneum, ubi deſcendit uſque ad materiales canales
Vitam ferens ignis.
Stimulo incitans ſeipſum lumine reſonante.
Fontanum alium, qui Empyreum mundum agit.
Centrum à quo omnes, uſque quo fortè æquales fuerint.
Symbola enim paterna Mens ſeminavit per mundum.
Medium inter patres cujuſque centrum fertur.
Mentis enim imitamen eſt, quod verò fabrefactum
habet aliquid corporis.

VIII. Cœlum.

Septem enim in moles firmavit Pater firmamenta
Cœlum rotundâ figurâ circumcludens. (Mundorum,
Finxit multum cœtum aſtrorum non errantium,
Animalium verò errantium conſtituit ſeptenarium
numerum.
Terram in medio ponens, aquam verò in telluris
Atque aërem ſupra hæc. (ſinubus
Finxit multum cœtum aſtrorum non errantium,
Non tenſione laborioſâ malâ,
Sed fixione errorem non habente, ut feratur.
Finxitque multum cœtum aſtrorum non errantium,
Ignem ad ignem cogens,
Fixione errorem non habente, ut feratur.
Sex eos conſtituit, ſeptimum Solis
Medium jaculatus ignem (Zonis,
Quòd inordinatum in eis bene ordinatis ſuſpendens
Parit enim Dea Solem magnum, & ſplendidam
Lunam.
Æther, Sol, ſpiritus Lunæ, Aëris ductores,

Sola-

Ἡλιακῶν τε κύκλων, ϗ μήναιων καναχισμῶν,
Κόλπων τε ἠερίων.
Αἴθερης μέλος, ἠελίου τε ϗ μήνης ὀχετῶν, ἤτε ἠέρος.
Καὶ πλατυς ἀὴρ, μηναῖός τε δρόμος, ϗ πόλος ἠελίοιο.
Συλλέγει αὐτὸ, λαμβάνουσα αἴθερης μέλος,
Ἠελίου τε, Σελήνης τε ϗ ὅσα ἠέρι συνέχονται.
Πῦρ πυρὸς ἐξοχέτευμα, ϗ πυρὸς ταμίας.
Χαῖται γὰρ ἐς ὀξὺ πεφυκότι φωτὶ βλέπονται,
Ἔνθα Κρόνος.
Ἠέλιος πάρεδρος ἐπισκοπέων πόλον ἁγνόν.
Αἰθέριός τε δρόμος, καὶ μήνης ἄπλετος ὁρμὴ,
Ἠέριοί τε ῥοαί.
Ἠέλιόν τε μέγαν ϗ λαμπρὰν σελήνην.

θ′. Χρόνος.

ΘΕὸν ἐγκόσμιον, αἰώνιον, ἀπέραντον,
Νέον ϗ πρεσβύτην, ἑλικοειδῆ,
Καὶ πηγαῖον ἄλλον, ὃς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἄγει.

ι. Ψυχὴ, Σῶμα, Ἄνθρωπος.

ΧΡή σε σπεύδειν πρὸς τὸ φάος ϗ Πατρὸς αὐγὰς,
Ἔνθεν ἐπέμφθη σοι ψυχὴ, πολὺν ἑσσαμένη νοῦν.
Ταῦτα Πατὴρ ἐνόησε, βροτὸς δὲ οἱ ἐψύχωτο.
Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νόος ἔσπειρε ταῖς ψυχαῖς.
Ἔρωτι βαθεῖ ἀναπλήσας τὴν ψυχήν.
Κατέθετο γὰρ νοῦν ἐν ψυχῇ, ἐν σώματι δὲ
Ὑμέας ἐγκατέθηκε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ἀσώματα μὲν ἐστι τὰ θεῖα πάντα,
Σώματα δ᾽ ἐν αὐτοῖς ὑμῶν ἕνεκεν ἐνδέδεται.
Μὴ δυναμένων κατασχεῖν ἀσωμάτους τῶν σωμάτων,
Διὰ τὴν σωματικὴν εἰς ἣν ἐνεκεντρίσθητε φύσιν.
Ἐν δὲ θεῷ κεῖνται πυρσοὺς ἕλκουσαι ἀκμαίους.

Solariúmque circulorum, & Lunarium ſtrepituum,
Sinuúmque aëreorum,
Æthêris cantus, Soliſque & Lunæ canalium & Aëris.
Et latus aër Lunariſque curſus, & polus Solis.
Colligit illud, accipiens ætheris cantum,
Soliſque, Lunæque & quæcumque Aëre continentur.
Ignis derivatio ignis, & ignis penu.
Crines enim in acutum nato lumini conſpiciuntur,
Ubi Saturnus.
Sol adſeſſor intuens polum purum.
Æthereúſque curſus & Lunæ ingens impetus,
Æthereique fluxus.
Magnumque Solem & ſplendidam Lunam.

IX. Tempus.

Deum qui eſt in mundo, æternum, infinitum,
Juvenem & Senem, Spiræ ſimilem,
Et fontanum alium, qui Empyreum mundum agit.

X. Anima, Corpus, Homo.

Oportet te feſtinare ad lucem, & Patris radios,
Unde miſſa eſt tibi anima multam induta mentem.
Hæc Pater cogitavit, mortaliſque ei animatus.
Symbola enim paterna Mens ſeminavit in animabus,
Amore profundo replens animam.
Repoſuit enim mentem in anima, in corpore verò
Vos depoſuit Pater Hominumque & Deorum.
Incorporea quidem ſunt divina omnia,
Corpora verò in illis veſtri causâ ſunt adligata,
Cùm non poſſent corpora continere incorporeos,
Ob corpoream, in quam concentrati eſtis, naturam.
In Deo jacent faces trahentes validas.

Ἐκ πατρόθεν κατιόντες, ἀφ' ὧν ψυχὴ καἰόνται
Ἐμπυρίων δρέπεται καρπῶν ψυχότροφον ἄνθος.
Διὸ καὶ νοήσασαι τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς
Μοίρας εἱμαρμένης τὸ πτερὸν φεύγουσιν ἀναιδές.
Κἂν γὰρ τὴν δὲ ψυχὴν ἴδῃς ἀποκαταστᾶσαν,
Ἀλλ' ἄλλην ἐνίησι Πατὴρ ἐναρίθμιον εἶναι.
Ἦ μάλα δὴ κεῖναι γε μακάρταται ἔξοχα πασέων
Ψυχάων ποτὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προχέονται.
Κεῖναι ὄλβιαί τε, καὶ οὐ φατὰ νήματ' ἔχουσαι,
Ὅσσαι ἀπ' αἰγλήεντος, ἄναξ, σέθεν ἠδὲ καὶ αὐτοῦ
Ἐκ Διὸς ἐξεγένοντο, μίτου κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Ἡγείσθω ψυχῆς βάθος ἄμβροτον, ὄμματα δ' ἄρδην
Πάντα ἐκπέτασον ἄνω.
Μήτε κάτω νεύσεις εἰς τὸν μελαναυγέα κόσμον
Ὧι βυθὸς αἰὲν ἄπιστος, ὑπέστρωταί τε καὶ Ἅδης
Ἀμφικνεφὴς, ῥυπόων, εἰδωλοχαρὴς, ἀνόητος,
Κρημνώδης, σκολιὸς. πωρὸν βάθος, αἰὲν ἑλίσσων,
Αἰεὶ νυμφεύων ἀφανὲς δέμας, ἀργὸν, ἄπνευμον.
Καὶ ὁ μισοφανὴς κόσμος καὶ τὰ σκολιὰ ῥεῖθρα,
Ὑφ' ὧν πολλοὶ κατασείρονται.
Ζήτησον παράδεισον.
Δίζεο σὺ ψυχῆς ὀχετὸν, ὅθεν, ἤ τινι τάξει
Σώματι θητεύσας, ἐπὶ τάξιν ἀφ' ἧς ἐῤῥύης
Αὖθις ἀναστήσεις, ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἑνώσας.
Μήτε κάτω νεύσεις, κρημνὸς κατὰ γῆς ὑπόκειται,
Ἑπταπόρου σύρων κατὰ βαθμίδος· ἣν ὑπὸ δεινῆς
Ἀνάγκης θρόνος ἐστί.
Μὴ σὺ αὔξανε τὴν εἱμαρμένην,
Ψυχὴ ἡ μερόπων θεὸν ἄγξει πως ἐς ἑαυτὴν,
Οὐδὲν θνητὸν ἔχουσα, ὅλη θεόθεν μεμέθυσαι.
Ἁρμονίαν αὐχεῖ γὰρ, ὑφ' ἧς πέλε σῶμα βρότειον.
Ἐκτείνας πύρινον νοῦν
Ἔργον ἐπ' εὐσεβείης ῥευστὸν καὶ σῶμα σαώσεις.
Οὐ τῷ τῆς ὕλης κρημνῷ σκύβαλον καταλείψει,

Ἀλλὰ

A Patre deſcendentes, à quibus deſcendentibus anima
Carpit Empyrei fructus florem animas alentem.
Ideóque concipientes opera Patris
Parcæ fatalis alam impudentem fugiunt
Quamvis enim hanc animam videris reſtitutam,
At aliam immittit Pater, ut numerum expleat,
Certè illæ beatiſſimæ præ omnibus
Animabus ad terram è cœlo effunduntur.
Illæ & beatæ & ineffabilia ſtamina habentes.
Quæcumque à lucente, ô Rex, te, vel etiam ipſo
Jove ſunt progenitæ, fili valida à neceſſitate.
Profunditas animæ immortalis dicatur, oculos ve-
Omnes extende ſurſum (rò penitus
Nec deorſum pronus in nigricantem mundum,
Cui profunditas ſemper infida ſubſtrata eſt, & Hades
Circumquaque nubilus ſqualidus, idolis gaudens,
amens,
Præceps, tortuoſus, cæcum profundum, ſemper convolvens,
Semper tegens obſcurum corpus, iners, & ſpiritu carens.
Et oſor lucis mundus & tortuoſa fluenta,
Sub quæ multi trahuntur.
Quære Paradiſum.
Quære tu animæ canalem, unde aut quo ordine
Servus factus corporis, in ordinem à quo effluxiſti
Iterum reſurgas, ſacro ſermoni opus uniens.
Neque deorſum ſis pronus, præcipitium terræ ſubjacet,
Septemvium trahens per deſcenſum, ſub quo gravis
Neceſſitatis thronus eſt.
Ne tu auge fatum.
Anima mortalium Deum coget quodammodo in
ſeipſam,
Nihil mortale habens, tota divinitus inebriata eſt.
Nam reſonat Harmoniam, ſub qua fuit corpus mortale.
Extendens igneam mentem
Ad opus pietatis fluxum etiam corpus ſervabis.
Nec materiæ præcipitio retrimentum relinquet.

Undi-

Ἀλλὰ ϗ εἰδώλῳ μερὶς εἰς τόπον ἀμφιφάοντα.
Παντόθεν ἀπλάστῳ ψυχῇ πυρὸς ἡνία τεῖνον.
Ἡ πυριθαλπὴς ἔννοια πρατίστην ἔχει τάξιν.
Τῷ πυρὶ γὰρ βροτὸς ἐμπελάσας θεόθεν φάος ἕξει.
Δυθύνοντι γὰρ βροτῷ κραιπνοὶ μάκαρες τελέθουσι.
Αἱ ποῖναι μερόπων ἀγχῖειραι.
Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρηστὰ, ϗ ἐσθλά.
Ἐλπὶς τρεφέτω σε πυρίοχος ἀγγελικῷ ἐνὶ χώρῳ
Ἀλλ᾽ οὐκ εἰσδέχεται κείνης τὸ θέλειν πατρικὸς Νοῦς,
Μέχρις ἂν ἐξέλθῃ λήθης, ϗ ῥῆμα λαλήσῃ
Μνήμην ἐνθεμένη πατρικοῦ συνθήματος ἁγνοῦ.
Τοῖς δὲ διδακτὸν ἔδωκε φάους γνώρισμα λαβέσθαι,
Τοὺς δὲ ϗ ὑπνώντας ἐοῖς ἐνεκάρπισεν ἀλκῆς.
Μὴ πνεῦμα μολύνῃς, μήτε βαθύνῃς τὸ ἐπίπεδον,
Μὴ ἐξάξῃς, ἵνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχῃ τι.
Βίῃ ὅτι σῶμα λιπόντων ψυχαὶ καθαρώταται.
Ψυχῆς ἐξωστῆρες ἀνάπνοοι, εὔλυτοί εἰσι.
Λαιοῖς ἐν λαγόσιν Ἑκάτης ἀρετῆς πέλε πηγή.
Ἔνδον ὅλη μίμνουσα, τὸ πάρθενον οὐ προϊεῖσα.
Ὦ τολμηροτάτης φύσεως ἄνθρωπε τέχνασμα!
Μὴ τὰ πελώρια μέτρα γαίης ὑπὸ σὴν φρένα βάλλου,
Οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί.
Μήτε μέτρει μέτρα ἠελίου, κανόνας συναθροίσας
Ἀϊδίῳ βουλῇ φέρεται, οὐχ εἵνεκα σεῖο.
Μηναῖον δὲ δρόμημα, ϗ ἀστέριον προπόρευμα
Μήνης ῥοῖζον ἔασον, ἀεὶ τρέχει ἔργῳ ἀνάγκης.
Ἀστέριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἐλοχεύθη.
Αἴθριος ὀρνίθων ταρσὸς πλατὺς οὔποτ᾽ ἀληθής.
Οὐ θυσιῶν, σπλάγχνων τ᾽ ὄθομαι, τάδ᾽ ἀθύρματα πάντα,
Ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα. φεῦγε σὺ ταῦτα
Μέλλων εὐσεβίης ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν,
Ἔνθ᾽ ἀρετὴ, σοφίη τε ϗ εὐνομία συνάγονται.
Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσι.
Αὐτοὺς δὲ χθὼν κατοδύρεται εἰς τέκνα μέχρις.

γά. Δαι-

Sed idolo etiam pars eſt, in loco undequaque ſplendente.
Undique animæ non fictæ ignis habenas tende.
Cogitatio igne fota primum habet ordinem,
Mortalis enim igni proximus factus à Deo lumen habebis.
Immoranti enim mortali celeres beati abſolvunt.
Pœnæ hominum angores.
Et malæ materiæ germina utilia & bona.
Spes nutriat te ignea, in regione Angelica.
Sed non adprobat voluntatem ejus paterna Mens;
Donec exierit ex oblivione, & verbum elocuta fuerit,
Memoria indens paterni Synthematis puri.
His quidem notitiam luminis quæ docetur dedit capere,
Alios verò vel dormientes participes fecit ſui roboris.
Ne ſpiritum macules, neque deprimas ſuperficiem,
Ne educas, ne exiens habeat quidpiam.
Vi corpus relinquentium animæ puriſſimæ.
Animæ expulſores, reſpiratores, faciles ſolutu ſunt
Siniſtris in ilibus Hecates virtutis erat fons,
Intus totus manens, virgineum non abjiciens.
O audaciſſimæ naturæ homo artificium!
Neque ingentes menſuras terræ in tuam mentem pone,
Non enim veritatis planta eſt in terra.
Neque metiaris menſuras Solis, collectis regulis,
Æterno conſilio fertur, non gratiâ tui.
Lunæ quidem curſum & Aſtrorum progreſſum.
Lunæ, inquam, *ſtrepitum dimitte, ſemper currit opere neceſſitatis.*
Aſtrorum progreſſus tui gratiâ non eſt partu editus.
Aëria avium lata ala numquam eſt vera.
Sacrificia, viſceráque non curo, hæc omnia ludibria ſunt
Mercatoriæ deceptionis fulcra, fuge tu iſta
Qui ſacrum pietatis Paradiſum recluſurus es,
Ubi virtus, ſapientiáque & æquitas congregatæ ſunt.
Tuum enim vas beſtiæ terræ habitabunt.
Eos terra deflet, uſque ad liberos.

ιώ. Δαίμονες, Τελεταί.

Ἡ φύσις πείθει εἶναι τοὺς δαίμονας ἁγνούς.
Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρηστὰ καὶ ἐσθλά,
Ἀλλὰ ταῦτα ἐν ἀβάτοις στηχοῖς διανοίας ἀνελίττω.
Πῦρ ἴκελον σκίρτηδον ἐπ' ἠέρος οἶδμα τιταίνων.
Ἢ καὶ πῦρ ἀτύπωτον, ὅθεν φωνὴν προθέουσαν,
Ἢ φῶς πλούσιον, ἀμφιφαὲς, ῥοιζαῖον, ἑλιχθέν.
Ἀλλὰ καὶ ἵππον ἰδεῖν φωτὸς πλέον ἀστράπτοντα.
Ἢ καὶ παῖδα τεοῖς νώτοις ἐποχούμενον ἵππου,
Ἔμπυρον, ἢ χρυσῷ πεπυκασμένον, ἢ παλίγυμνον.
Ἢ καὶ τοξεύοντα καὶ ἑστῶτα ἐπὶ νώτοις.
Πολλάκις ἢν λέξῃς μοι, ἀθρήσῃς πάντα λέοντα,
Οὔτε γὰρ οὐράνιος κυρτὸς τότε φαίνεται ὄγκος,
Ἀστέρες οὐ λάμπουσι, τὸ μήνης φῶς κεκάλυπται),
Χθὼν οὐχ ἕστηκε, βλέπεταί τε πάντα κεραυνοῖς.
Μὴ φύσεως καλέσῃς αὐτοπτὸν ἄγαλμα,
Οὐ γὰρ χρὴ κείνους σε βλέπειν πρὶν σῶμα τελεσθῇ,
Τὰς ψυχὰς θέλγοντες ἀεὶ τελετῶν ἀπάγουσι.
Ἐκ δ' ἄρα κόλπων
Γαίης θρώσκουσι χθόνιοι κύνες, οὔποτ' ἀληθὲς
Σῶμα βροτῷ ἀνδρὶ δεικνύντες.
Ἐνέργει περὶ τὸν Ἑκατικὸν στρόφαλον.
Ὀνόματα βάρβαρα μήποτ' ἀλλάξῃς,
Ἔστι γὰρ ὀνόματα παρ' ἑκάστοις θεόσδοτα
Δύναμιν ἐν τελεταῖς ἄῤῥητον ἔχοντα.
Ἡνίκα μὲν βλέψῃς μορφῆς ἄτερ εὐιερὸν πῦρ
Λαμπόμενον κιρτηδὸν ὅλου κατὰ βένθεα κόσμου,
Κλῦθι πυρὸς φωνήν.
Ἡνίκα δ' ἐρχόμενον πρόσγειον δαίμον' ἀθρήσῃς,
Θύε λίθον Μνίζουριν ἐπαυδῶν.

XI. Dæmones, Sacrificia.

Natura ſuadet eſſe Dæmonas puros,
Et mala materiæ germina utilia & bona.
Sed hæc in abditis ſeptis Mentis evolvo.
Ignem ſimilem ſaltuatim in aëris fluctum extendens,
Vel etiam ignem ſine figura, atque hinc vocem emanantem,
Aut lumen dives, circumquaque radians, ſtreperum, convolutum.
Sed & equum videre, luce magis fulgurantem,
Aut etiam puerum ſuis humeris vectum equo,
Ignitum, vel auro diſtinctum, vel nudum,
Vel ſagittantem & ſtantem ſuper humeris
Sæpe ſi mihi dixeris, videbis omnia quaſi leonem,
Neque enim cœli rotunda moles tunc adparet,
Aſtra non ſplendent, Lunæ lumen occultatum eſt,
Terra non ſtat, videntur omnia ope fulminum.
Ne naturæ voces ipſum per ſe conſpicuum ſimulacrum,
Non enim oportet te ab illis cerni, priuſquàm corpus ſacrificiis ſit purgatum.
Animas mulcentes ſemper à Sacris abducunt.
Sanè ex ſinubus
Terræ exſiliunt terreſtres canes, numquam verum
Corpus (aut *ſignum* σῆμα) *mortali monſtrantes.*
Operare circa Hecaticum ſtrophalum.
Nomina barbara numquam mutaveris,
Sunt enim nomina apud ſingulos à Deo data,
Vim in ſacris arcanam habentia.
Quando vid[illegible] ſine forma ſacrum ignem
Splendentem ſ[illegible]uatim, per profunditates totius mundi,
Audi vocem ignis.
Quando accedentem Dæmonem terreſtrem conſpexeris,
Sacrifica lapidem, inclamando Mnizurim.

NOTÆ INTERPRETIS
IN
ORACULA
CHALDAICA.

QUANTAVIS laude, qui hæc Oracula collegit, *Franciſcus Patricius* dignus ſit, duo tamen hîc peccata commiſit, quibus hactenus medelam invenire non licuit. Primum Scriptores unde ea hauſit non indicavit, aut indiligenter, non addito loco, laudavit; deinde unâ ſerie hæc ἀποσπασμάτια, cùm diſtingui deberent, deſcripſit. Non diſſimulandum tamen ante *Patritium* in fragmenta, eodem modo coacervata, ſcripſiſſe *Phletonem* & *Pſellum*; unde integram collectionem, ab aliquot ſæculis, interiiſſe apparet. Hinc fit ut ex Scriptoribus, ex quibus deſumta ſunt, explicari nequeant, quod utiliſſimum eſſet; neque etiam, quibuſdam in locis, quæ conjungenda, quæ divellenda, ſatis intelligere poſſit Lector. Huc accedit tertium incommodum, quod cùm occaſio dictorum, & ſeries rerum ignotæ ſint, ex vitioſis verſibus menda vix tolli queant. Conjecturis enim indulgere, in his Sibyllæ foliis, temerarium prorſus eſſet; nec collector ipſe multùm auſus eſt, ſeu prudentia ejus fuerit, ſeu minùs adcurata Linguæ Græcæ cognitio, quam

ex

ex multis ejus Tranſlationis locis colligere eſt, ſi quis adeat *Stanleii*, aut *Patricii* ipſius Editionem; multa enim evidentia menda ſuſtulimus, cùm nulla eſſet ratio ob quam mala Tranſlatio ſacroſancta haberetur. Ceterùm ſequentes Notulæ unde petitæ ſint, ex lectione ſatis apparebit.

In Sectionem I.

UBi *Paterna &c.*] Eſt nomen *Pſelli* in margine; ſed non exſtat in eo *Pſelli* in hæc Oracula Commentario, quem editum habemus. Μόνας, apud Platonicos dicitur ſupremum illud Numen, ex quo omnes Dii inferiores proceſſerunt; de quo plurima, æquo etiam ſubtiliora, invenire eſt apud *Proclum*, in Theologia Platonica paſſim, & Lib. v. c. 34. p. 320.

1 *Unitas*] *Proclus*, in *Theologia Platonica*, paſſim Μονάδα, & Ἑνάδα ſummum ac primum Principium appellat, ut neceſſe non ſit loca proferre. Vide & *Jamblichum* Sect. VIII. c. 2. *de Myſt. Ægypt.*

20 *Duo generat*] Hoc eſt, *Mentem* & *Animam*, Νοῦν καὶ Ψυχὴν, de quibus *Plotinus* Lib. IX. Ennead. 2. Hæc cùm nihil affine habeant Græcæ mythologiæ, admodum veriſimile eſt ab iis populis, qui ſublimiùs de Deo philoſophabantur, eúmque ἀνθρωποφυῆ eſſe negabant, ad *Platonem* ejúſque diſcipulos manaſſe.

3 *Dyas*] Mens & Anima, quæ ſunt πρωτίςης τριάδος ὑποςάσεις *primæ Triadis perſonæ*, ut loquitur *Proclus* loco laudato. Vel etiam hoc nomine intelligendum ſecundum Principium, quod mundum creavit. *Proclus* in eodem Opere Lib. V. c. 23. ita de primo Deo loquutus pergit: παρ' αὐτῷ γὰρ ἡ Δυὰς ἵδρυται καθ' ἣν τὰ πάντα γεννᾷ ——— καὶ

παράγει, καὶ ζωογονεῖ. δεῖ δή που καὶ διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῷ τὴν Δυάδα κατὰ τὴν παλαιὰν φήμην ἀφιεροῦν: *apud eum conſtituta eſt Dyas, per quam omnia generat, producit, & vivificat. Oportet ergo, etiam per nomina ei Dyadem, ſecundùm antiquam famam, conſecrare.* Deinde ad hæc verba adludens, addit: νοεραῖς γὰρ ἀστράπτει τομαῖς, καὶ διαιρεῖ τὰ ὅλα καὶ συνάγει, καὶ μίαν τάξιν ἄλυτον ἐκ πολλῶν συνίστησι, *intellectualibus fulgurat ſectionibus; & univerſa dividit, & cogit, & unum ordinem indiſſolubilem ex multis conſtituit.*

Intellectualibus diviſionibus] De voce νοερὸς dicemus in Indice. Τομαὶ hîc dicuntur proprietates, quibus una ὑπόστασις ab alia diſtinguitur, ſeu ſpecies diverſæ Naturarum. Eodem modo ſumitur, apud *Proclum*, Theol. Plat. Lib. V. c. 3. & alibi. Igitur νοεραὶ τομαὶ ſunt διακρίσεως νοερᾶς σύμβολα, ut idem loquitur, ſeu *Symbola intellectualis diſcriminis* quod eſt inter duas haſce Hypoſtaſes. Qua in re ſitum ſit id diſcrimen, docebit *Plotinus* loco laudato.

5 *Toto in mundo*] Vel, *in omni mundo*, hoc eſt, quolibet. Dubium an hîc intelligatur ἡ τῶν νοητῶν πρωτίστη τριὰς *intelligibilium prima Trinitas*; à qua cùm omnia manaverint, dici poteſt ubique ſplendere; an verò cuique mundo tribuatur ſua Trinitas, ſeu ex intellectualibus, ſeu ex intelligibilibus; de quibus conſulendus *Proclus*, in Theol. Plat. Lib. III. c. 12, & 13. Lib. IV. c. 27.

6 *Sectionis*] Hoc eſt, generum & ſpecierum in quæ res, ſecundùm differentias ſuas, diviſæ ſunt. Sæpè hanc doctrinam habet *Proclus*, cujus hæc ſunt verba Lib. c. 2. μία καὶ συνεχής ἐστιν ἡ τῶν θεῶν πρόοδος, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν νοητῶν καὶ κρυφίων ἑνάδων εἰς τὸν ἔσχατον μερισμὸν (ut hîc τμῆσιν) τελευτήσασα τῆς θείας αἰτίας: *unus & continuus eſt Deorum progreſſus supernè manans ab intelligibilibus & latentibus Unitatibus, in ulti-*

ultimam divinæ cauſæ partitionem deſinens; hoc eſt, in infimas ſpecies, ut loquuntur Logici.

Ordo] Exiſtimabant ab occultiſſima Unitate intelligibili, hoc eſt, à ſummo Deo, per varios gradus proprietatum manaſſe Naturas omnes, adeò ut minùs præſtantes præſtantioribus ſubjacerent. Idem: *μία σειρὰ καὶ τάξις ἀδιάλυτος ἄνωθεν καθήκει διὰ τὴν τῆς πρωτίστης αἰτίας ἀνυπέρβλητον, καὶ τὸ ἑνιαῖον κράτος αὐτῆς; unica catena & ordo indiſſolubilis supernè deſcendit, propter eximiam primæ cauſæ bonitatem, & ſingularem ejus potentiam.* Vide Indicem, in *Oſiridis Catena.*

7 *In tria enim*] Hoc eſt, omnium rerum Principia triplicia eſſe, qua de re vide Lib. I. Sect. 2. c. 4. & *Proclum* locis laudatis, ac Libro præſertim III.

Mens Patris] Dubium an Pater ipſe intelligatur, an ſecunda Natura, quæ *Mens* dicitur. Quid ſignificetur voce *εἶπε* docet verſus 89: *quæ Mens dicit intelligendo ſanè dicit.* Nempe, Ratio aut Mens triplicia eſſe voluit Principia, ex quibus omnia manarent, ut docet v. 8.

9 *In tria enim*] Videtur idem eſſe Oraculum, quod eſt verſu ſeptimo repetitum à *Franc. Patricio*, quia aliter expreſſum, ſeu pauculis aliis conjunctum invenit. Fortaſſe fuere variæ tranſlationes eorumdem Oraculorum, nam apud *Syneſium*, & alios aliter quædam concepta ſunt, atque in *Plethonis* & *Pſelli* collectaneis.

10 *Mente omnia gubernans*] Crediderunt Platonici ſummam illam *Μονάδα*, ex qua omnia fluxerunt, rerum adminiſtrationem ſecundæ Menti potiſſimùm tradidiſſe, ut habetur in Oraculorum verſu 26. Socrates in *Philebo ὑποτίθεται*, ut verbis *Procli* Theol. Lib. V. cap. 23. utar, ΝΟΥΝ *τὰ πάντα διακοσμεῖν, ὥσπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ σοφοὶ, καὶ τόν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ πᾶσαν τὴν περιφορὰν διακυ-*

βεϱνᾷν, *ſtatuit à Mente omnia diſponi*, *ut ſapientes qui ante eum fuerunt*, *& Solem*, *& Lunam & univerſam circumactionem ab eodem regi.*

13 *Triadis corpus*) Fortè ὕλην, ſeu *οὐσίαν eſſentiam* Trinitatis ſecundæ intelligunt Oracula voce *δέμας*.

Antequàm eſſet] Ita verto *πρὸ τῆς οὔσης ante eam quæ eſt*, quaſi eſſet *πρὸ τοῦ εἶναι*. Vult Oraculum antequàm exſiſteret ſecunda Trias, hoc eſt, antequàm peculiarem haberet ὕπαρξιν, ſeu ὑπόστασιν diverſam ab ὑπάρξει primæ Trinitatis; in prima *οἰσιωδῶς* ſecundam fuiſſe, ut effectum in cauſa, antequàm ſeorſim à cauſa exſiſtat. Exiſtimabant Platonici in prima cauſa inferiores omnes fuiſſe ab æterno, atque inde *προελθεῖν*. Vide verſſ. 18 & 19, & *Plotinum* Enneade V. Lib. III. cap. 12. Chriſtiani *πλατωνίζοντες* dicebant ſimiliter de *Ratione*, aut *Verbo*: *πρὶν ἐνεργείᾳ γεννηθῆναι*, *δυνάμει ἦν ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως*, *priuſquàm actu generaretur*, *erat in Patre*, *ingenitâ ratione.* Ariani hoc negabant, quòd *Verbum*, aut *Rationem* non ex ipſa divina eſſentia manaſſe, ſed è nihilo prodiiſſe, volente Patre, cénſerent; quod damnarunt Nicæni Epiſcopi, quando eos qui de *Verbo* dicerent: *πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν*, *antequàm generaretur non erat*, anathemate percuſſerunt. Vide *Theodoret.* Lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. 12.

Cujus quæ metiuntur] Verba hæc videntur corrupta, nec à nobis emendari poſſunt, quia *Damaſcius*, ex quo hauſta ſunt, nondum editus eſt; ſine quo conjecturis indulgere, ſine temeritate, nemini licuerit.

16 *Sacrum primum curriculum*] *Patricius* hoſce duos verſiculos interpretatus non eſt, cùm verba non ſint difficiliora aliis; fortè quoòd nihil faciant ad Sectionis huius titulum, neque enim ad Triadem

dem ullatenus pertinere videntur; ſed potiùs ad multiplices mundos, quibus tamen quomodo poſſint adcommodari non ſatis video. Vide Lib. I. Sect. 2. cap. 12. & ſeqq.

18 *Fons fontium*]. Hîc πηγὴ idem eſt ac cauſa cùm efficiens, tum materialis, ut loquuntur. Vult ergo Oraculum, ſummam Monadem eſſe cauſam cauſarum omnium. Sed *Fontes* peculiari vocabulo certa quædam Principia adpellabant, de quibus vide Lib. I. Sect. 2. c. 7. *Proclus* quidem in Philoſophia Platonica, πηγαῖον κρατῆρα peculiariter vocat τὴν ψυχῶν πρωτουργὸν αἰτίαν *præcipuam animarum cauſam*. L. V. c. 34. Ceterùm *Thom. Gale* vir eruditus, atque in Platonicorum Scriptis verſatus, laudat hunc verſum integrum p. 299. Notarum in *Jamblichum*, addens πεῖρας ante ἁπασῶν, ut Deus dicatur *finis omnium fontium*, hoc eſt, in quo deſinit omnium cauſarum enumeratio, quando ab inferioribus ad ſuperiores recenſentur. Eò cùm perventum eſt, Mens noſtra habet πέρας τὸ ἀκρότατον θεωρίας, *ſupremum contemplationis terminum*, ut loquitur *Proclus* Lib. I. c. 3. pag. 6.

21 *Tractus Preſter*] In his verſibus, haud ſemel Deus igni confertur, quòd Deum ſub ſpecie ignis adparere crederent Chaldæi, ut alibi diximus; unde ejus adparitiones voce Preſteris eleganter exprimuntur. Seneca Lib. V. *Natur. Quæſt. Cap.* 13. *Tentus circumactus & eumdem ambiens locum, & ſe in ipſa vertigine concitans, turbo eſt. Qui ſi pugnacior eſt & diutiùs volutatur, inflammatur & efficit quem πρηςῆρα Græci vocant. Hic eſt igneus turbo.* Sanè ſpecies quædam Preſteris deſcribitur ab *Ezekiele* Cap. I, 4. ubi quomodo Gloria Dei ſibi conſpecta ſit memorat: *Ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvens & ſplendor in circuitu ejus.* Confer Exod. IX., 24. & inde ad verſ. 30.

Obſcurat] Legendum, nempe, ἀμυδροῖ, non ἀμυδροῖο, ut verſus docet & *Proclus*, qui hæc verba profert Theol. Lib. III. c. 19. atque eadem μυςικωτέρως explicat, de Naturis divinis à ſumma Monade procreatis, αἱ ἑνάδες αἱ θεῖαι, inquit, κατὰ βραχὺ προϊοῦσαι, πάντων τῶν ἐγκοσμίων τὸ πλῆθος ἀπεγέννησαν. ἔςιν οὖν ἡ τριὰς αὕτη πηγὴ καὶ αἰτία πάντων, καὶ τὰ ἑξῆς. *Unitates divinæ brevi tempore progreſſæ omnium in mundo comprehenſorum multitudinem genuerunt. Eſt ergo Trias ipſa fons & cauſa omnium*, &c: Vide verſ. 25, 74. & 135.

Ignis florem) πυρὸς ἄνθος eſt flamma. *Homerus*:

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἄνθος ἀπέπτατο, παύσατο δὲ φλόξ.

Deinde cùm flos ignis avolaſſet, ac deſiiſſet flamma. Quod imitatus *Lucretius* Lib. I.

— *flammai fulſerunt flore coacto.*

Vult ergo Oraculum ignem, quo Numen indutum adparet, fulgentiorem eſſe flammâ.

In Sectionem II.

24 S*Eipſum rapuit*] Hoc eſt, interprete Plethone, ἑαυτὸν τῶν ἄλλων πάντων ἐξαίρετον ἐποίησεν, *ſe ab omnibus ſubduxit & ſegregem fecit*, quod eſſentia ſupremæ illius Unitatis ſit planè ἀμέθεκτος, *imparticipabilis*, ut toto Lib. II. Theologiæ ſuæ multis probat *Proclus*, qui poſt Parmenidem eam vocat TO EN, *quòd neque eſt in ſe ipſo, neque in alio*: οὔτε ἐν αὐτῷ ἐςιν, οὔτε ἐν ἄλλῳ. Hanc eſſe Platonicorum mentem certò norunt, qui eam expenderunt, licèt omnes eorum ratiocinationes non adſe-

adſequamur; quòd ne ipſi quidem, ut fit, præ nimia ſubtilitate, ſatis ſcirent quid ſibi vellent.

25 *Proprium ignem*] Hîc πῦρ videtur deſignare vim procreandi. Nam quemadmodum Sol περιλάμψει ignem ſuum veluti emittit, neque intra ſe continet: ita Deus ſummus inferiores Deos, quaſi radios, ex ſe emiſit, ſi Platonicis credimus. Hac enim comparatione utitur *Plotinus Ennead. V. Lib. I. Cap.* 6. Hic igitur Deus vim creaturas procreandi cohibuiſſe negatur.

26 *Rotatur*) Verbum τροχάζειν hoc in loco videtur è figulina arte deſumtum, Deúſque ſub periti figuli imagine deſcribi.

28 *Quam primam &c.*] Hæc eſt *Platonis* ſententia, qui à primo principio quidquam procreatum eſſe ἀμέσως negat, excepto ſecundo Principio; cùm pleræque Gentes id Principium, à quo mundus creatus eſt & regitur, primum exiſtimarent. Hanc ſententiam explicat *Numenius*, apud *Euſebium* Præp. Lib. XI. c. 18. ubi verba Philoſophi ita διαφράζει: ὦ ἄνθρωποι, ὃν τοπάζετε ὑμεῖς Νοῦν οὐκ ἐστὶ πρῶτος, ἀλλ' ἕτερος πρὸ τούτου Νοῦς πρεσβύτερος καὶ θειότερος: *O homines, ea Mens prima non eſt quam conjicitis, ſed alia Mens ante hanc antiquior & divinior.* Hinc *Proclus Origenem* & alios vituperat; quòd exiſtimet ab *Origene* ἄῤῥητον illam Unitatis ſupremæ ὑπεροχὴν ſecundæ Menti tributam, Lib. II. Theol. c. 4. Vide & *Jamblich.* Sect. VIII. c. 2.

30 *Multum enim ſolus.*] Ita citatur hoc Oraculum ab aliis, conjungentibus hunc verſum cum 37.

—— πολὺ γὰρ μόνος ἐκ Πατρὸς ἀλκῆς
Δρεψάμενος νόου ἄνθος ἔχει τὸ νοεῖν πατρικὸν νοῦν.

31 *Mentis florem*] Ut *ignis flos* flamma dicitur;

vini flos ejus odor : ita mentis flos erit facultas ſubtiliſſima cogitandi, aut intelligendi res merè intelligibiles, aut quid ſimile. Vide *Portum* in Lex. Dor. in voce *ἄωτος*.

32 *Opera intelligens enim &c.*] Exiſtimabant Platonici ſecundam Mentem omnium rerum exemplaria *νοηρὰ* apud ſe formare, quibus deinde ſimiles creaturas extra ſe ederet. Hinc eam *ἰδέαν ἰδεῶν* vocant. Vide *Philonem περὶ κοσμοποιΐας* initio.

A ſe genita] Hoc Epitheton propriè Principio ſummo convenit, nam ſecundum à primo genitum eſt. Sed cùm tribuitur ſecundo, videtur *αὐτογένεθλος* ſignificare Principium omnis procreationis expers, reſpectu aliarum inferiorum Naturarum : ut à *Proclo* Dii dicuntur *αὐτοκίνητοι*, quod ſint *ἀρχαὶ πάσης κινήσεως*, *principia omnis motûs*. Lib. I. c. 14. *Jamblichus* Sect. VIII. c. 2. Deum ſecundum, quo ſuperiorem, qui fuit ejus *παράδειγμα*, agnoſcit, vocat *αὐτοπάτορα* & *αὐτογόνον*, cujus adpellationis hanc profert rationem : *ἀπὸ δὲ τοῦ ἑνὸς τούτου ὁ αὐτάρκης θεὸς ἑαυτὸν ἐξέλαμψε, διὸ καὶ αὐτοπάτωρ καὶ αὐτάρκης*; *ab hoc uno Deus per ſe ſufficiens ſponte emicuit, unde ſui Pater & ſibi ſufficiens dicitur.* Hinc intelligere licet quî fieri poſſit, ut quidam Veteres, Ariani dogmatis inſimulati, nec immeritò, dicerent *Λόγον* eſſe *αὐτόθεον*, quod viros eruditos fefellit.

34 *Ut omnia maneant*] Videtur hoc velle Oraculum, ita omnia à Mente connexa eſſe & aptata inter ſe, ut ſe invicem conſervent & tueantur ; ſed aliquid arcanius dicit verſu 35.

35 *Neque omnibus Patris contexta*] Quod poteſt unum, in obſcuris hiſce placitis, fieri præſtabo ; nempe, Lectorem ad *Jamblichum*, hac de re agentem, de Myſt. Sect. IV. c. 7. amandabo. Docet quædam eſſe *ἀπόῤῥητα μυστήρια* quæ cuſtodiuntur à Dæmonibus, ne iis revelatis mundi compages difflueret.

ret. Tantùm abeſt ut quid velit intelligam, ut ne ipſum quidem *Jamblichum* mentem ſuam potuiſſe perſpicuè explicare mihi perſuaſum ſit.

39 *Finis paternæ profunditatis*] Quia, ſcilicet, Pater ſolam Mentem ipſe genuit, & in procreando in ea ſubſtitit. Vide not. ad vſ. 29. *Profunditas* autem dicitur Natura Patris ignota, ut quæ in profundo mari latent. *Valentiniani*, qui multa à Platonicis deſumſerant βυθὸν quoque inter Principia numerabant.

40 *Neque progreſſus eſt.*] Hoc verſu verba contineri *Damaſcii*, ex quo ſequens petitus eſt, non Oraculi, obſervavit *Thom. Gale* jam laudatus pag. 301. Obſerv. in *Jamblichum*. Ceterùm hic & tres ſequentes verſus videntur ad primum Principium pertinere, quod non progreſſus eſt in operando ultra Mentis procreationem.

41 *In Adyto*] Significat Dei primi naturam omnibus ignotam eſſe, neque enim eam cuiquam communem feciſſe; ideóque ſilentio potiùs colendam, quàm temerè deſcribendam. Eumdem magnifico verborum apparatu ita laudat *Proclus* Lib. II. c. 11. Ὑμνήσωμεν αὐτὸν οὐχ ὅτι γῆν καὶ οὐρανὸν ὑπέστησεν λέγοντες, οὐδ' αὖ ὅτι ψυχὰς καὶ ζώων ἁπάντων γενέσεις, καὶ ταῦτα μὲν γὰρ, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτοις. πρὸ δὲ τούτων ὡς πᾶν μὲν τὸ νοητὸν τῶν θεῶν γένος, πᾶν δὲ τὸ νοερὸν ἐξέφηνε, πάντας δὲ τοὺς ὑπὲρ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ θεοὺς ἅπαντας, καὶ ὡς θεός ἐστι θεῶν ἁπάντων, καὶ ἑνὰς ἑνάδων, καὶ ὡς ἀδυμάτων ἐπέκεινα τῶν πρώτων, καὶ ὡς πάσης ΣΙΓΗΣ ἀῤῥητότερον, καὶ ὡς πάσης ὑπάρξεως ἀγνωστότερον, ἅγιος ἐν ἁγίοις, τοῖς νοητοῖς ἐναποκεκρυμμένος θεοῖς: *laudemus eum, non dicentes ab eo cælum & terram creata, aut animas, & animalia progenita; nam hæc quidem progenuit, ſed inter ultima. Laudemus eum, quòd ante hæc omne Deorum intelligibilium, omne intellectualium genus, omnes ſupra mundum, Deos omnes*

in mundo creaverit; quippe qui eſt Deorum omnium Deus, Unitas Unitatum, ſupra prima impoſſibilia, omni ſilentio ineffabilior, omni exiſiſtentia ignotior, ſanctus in ſanctis, & ipſis intelligibilibus abſconditus Diis.

44 *Symbola*] Intelligit *Pletho* non ideas intelligibilium rerum animis noſtris inditas; ſed formas potiùs, vel differentias omnium generum intellexerim, hoc ſaltem in loco. Alioqui *σύμβολα* ſunt myſticæ imagines, vel myſtici ritus, cùm apud *Proclum*, tùm apud *Jamblichum*.

47 *Integra partitio*] Hoc eſt, qui integer remanſit, & tamen multiplices rerum ſpecies procreavit. Nam Platonici vocant ſpecies *μέρη* & *μερισμοὺς*, & hæc cùm crederent ab indiviſibilibus Diis originem ducere, non mirum ſi ita loquantur, ut videantur ſibi contradicere. Vide *Proclum* Lib. VI. cap. 2. & 3. & 6. & alibi.

47 *Senſum addit mundis*] Mundos animalia eſſe credebant, quòd Deos quoſdam quaſi eorum animas intelligerent, ut oſtenſum in Chaldaïca doctrina. Hos autem Deos omnes proceſſiſſe putabant à Secundo & Tertio Principiis. Vide *Proclum* Lib. I. cap. 13. pag. 37.

In Sectionem III.

50 NON *enim ſine intelligibili*] De conjunctione intima Mentis cum primo principio, legendus *Plotinus*, *Enn. V.* Lib. I. cap. 4. qui docet hæc *συνυπάρχειν καὶ οὐκ ἀπολείπειν ἄλληλα*, *unà exſiſtere, neque ſe invicem relinquere*, & Mentem quidem totam occupatam eſſe *ἐν τῷ νοεῖν τὸ Ὂν* *in contemplando Ente*.

51 *Hæc quidem &c.*] Vide Indicem in vocibus Νοερὸς & Νοητός.

52 *Ali-*

52 *Alimentum*] Vide Indicem Ibid. & *Proclum* Lib. IV. c. 16. ubi oſtendit τὸ μὲν τρέφειν νοητῆς εἶναι τελειότητος, *alere eſſe perfectionis intelligibilis.*

55 *Profundatem ſcitis*] Alii etiam pro ἴςε, habent ἔςε *ſitis.*

57 *Omnis ſectionis princeps eſt*] Omnes ſpecies procreavit Natura aliqua intelligibilis, & ad hanc tamquam ad Principium illæ referuntur.

58 *Flore mentis*] Acutiſſima intelligendi facultate, quæ vocatur *flamma mentis* vſ. 64. *Proclus* interpretatur ἀκρότητα τοῦ νοῦ. Lib. I. c. 3. Idem Lib. V. c. 33. Patrem vocat ἄνθος τῆς ἀκλινοῦς τῶν ὅλων φυλακῆς, *florem immutabilis cuſtodiæ univerſi.*

61 *Eſt enim roboris*] Hîc cùm eſſent manifeſti verſus inter ſe conjuncti ſenſu, & malè divulſi in lineas ad quas non pertinebant, eos meliùs diſtinguendos judicavimus, *Stanleii* notas ſequuti. Potuiſſet & 70 conjungi cum ſequente hoc modo: Ὄφρα μάθῃς τὸ νοητὸν ἐπεὶ νόου ἔξω ὑπάρχει. Sed quia vſ. 53. hæc verba aliter citantur, intacta reliquimus.

81 *Sub duabus mentibus*] Sub prima & ſecunda Mente eſt Anima Mundi, unde animæ omnes profluxerunt, ut paſſim docet *Proclus.*

82 *Opifex qui ipſe agens*] Hæc omnia de Anima Mundi intelligenda quæ Mundum procreavit, & rerum συνδέσμους, connexionem & ſymmetriam, tuetur. *Crateres* Animarum fontes conjunguntur cum Anima, quod unà cum illa individuas Animas procreent. Vide *Proclum* Lib. V. c. 30. initio ubi περὶ τῆς τῶν ψυχῶν κράσεως, quæ ſit ab Anima & à Cratere, ut hîc vſ. 86. Animam autem Mundi à Mente generatam fuiſſe docebit inter alios *Plotinus ll.*

83. *Qui primus ex Mente*] Eſt tertium Principium,

pium, quod *Plato* ψυχὴν κόσμου vocat in Timæo.

90 *Potentia*] Quamvis *Pſellus* Δύναμιν velit eſſe ſecundum Principium, & Νοῦν tertium, ut obſervatum à *Stanleio* Lib. I. Sect. 2. cap. 4. attamen Νοῦς à *Plotino* conſtanter dicitur ſecundum, & ψυχὴ tertium; & cùm ex antecedentibus, tum ex hoc verſu adparet Δύναμιν dici tertium, Νοῦν ſecundum, in hiſce Oraculis.

In Sectionem IV.

92 SUmmitates] Hîc ἀκρότητες eadem vocantur quæ πέρατα, hoc eſt, ſummæ quædam Naturæ, ex quibus omnes, ſecundùm certos ordines, proceſſerunt, & in quibus tandem, ab infimis ad ſumma ſi adſcendas, enumerando Naturarum varios ordines, deſines. Paſſim ea voce utitur *Proclus*. Ita Cap. XVI. Lib. 4. τριὰς γὰρ ἐστιν ἡ νοητὴ, Inquit, τῶν νοερῶν ἀκρότης *trias intelligibilis eſt ſummitas intellectualium*. Videntur eædem eſſe ἀκρότητες, de quibus Oraculum.

93 *Principale pratum*] Aut hæc ſunt è *Platone* petita, aut *Plato* ſua hinc petiit; quippe qui τὸ ἀληθείας πεδίον καὶ λειμῶνα, *campum & pratum veritatis*, in *Phædro* memoret. Quid ſit explicat *Proclus* Lib. IV. Cap. 12. & ſeqq. Atque hoc pacto id definit Cap. XV. *facultatem genitricem vitæ, & rationum omnigenarum, & comprehenſionem primariarum vitæ cauſarum, & varietatis & generationis ſpecierum cauſam*. Hinc adparet quare dicatur ἀρχικὸς hic αὐλὼν, cùm inter Principia ſit numerandus.

94. *Principia*] Hîc intelligunt Oracula Principia νοερὰ, ſeu inferiora, quæ in contemplatione τῶν νοητῶν occupantur.

95 Sen-

95 *Senſilibus*] Intelligit Dæmonas, quos materiales creditos oſtendit *Stanleius* Lib. I. Sect. 2. c. 9. & 17. quod docet etiam *Jamblichus* Sect. I. c. 20. ubi tradit Dæmonas eſſe Deorum Miniſtros, in iis adminiſtrandis quæ ad materiam pertinent.

96 *Tranſvectrices*] Senſum hujus vocis ita expreſſit *Apuleius*, de Deo Socratis: *Græco nomine Δαίμονας nuncupant inter mortales cœlicoláſque* vectores: *hinc precum, illinc donorum.*

99 *Indefeſſo*] Ἀντὶ τοῦ ἀκμάδι, quæ eſt vox nihili, ſcripſimus ἀκμῆτι, quod optimè convenit. Verbum ῥοιζέω, quod hîc & verſu 109. uſurpatur, petitum à ſtridore venti.

100 *Ideas*] Plato ita loquitur de hiſce Ideis, ut illas videatur facere Naturas ſeorſim exſiſtentes, non modò à ſubſtantiis individuis, ſed etiam à Deo ipſo, quam opinionem ei tribuit *Ariſtoteles.* Negant tamen hanc Magiſtri ſui fuiſſe mentem recentiores Platonici, qui fatentur quidem Ideas ſeorſim à ſubſtantiis, ſed eas à Deo ſeparatim eſſe negant, ut obſervavit *Thom. Gale* ad *Jamblichum* pag. 299. Et *Proclus* quidem, poſtquàm, primo in Parmenidem libro, protulit ex Orpheo & Oraculis quæ doctrinam de ideis confirment, addit de Peripateticis verba faciens: σμικρὰ φροντιστέον τῶν σοφιστικῶν λόγων αὐτῶν, σαφῶς γὰρ οἱ θεοὶ εἰρήκασι ὡς ἔννοιαι τοῦ Πατρός εἰσι, μένουσι γὰρ ἐν ταῖς νοήσεσι τοῦ Πατρὸς, καὶ οὕτως πρόσερχονται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν: *parum curandi ſunt eorum ſophiſtici ſermones, perſpicuè enim Dii dixerunt ideas eſſe cogitationes Patris, manent enim in intellectu Patris, & ſic progrediuntur à Patre ad Mundi creationem.* Verùm, licèt negare nolim hanc fortè fuiſſe Platonis mentem, attamen non ita facilè crediderim *Proclo*, aliiſque ejus recentioribus diſcipulis; qui non tam quærunt, quid *Plato* cenſuerit, quàm quid ſentire

tire debuerit, ut Rationi conſentanea loqueretur, & quaſi indubitatum adſumunt, ita ejus interpretandam mentem, ut à veritate non recedat. Sed & hoc vitium eſt plerorumque aliorum Interpretum.

117 *Iynges*] *Pletho* interpretatur τὰ νοητὰ εἴδη, *intelligibiles ſpecies. Pſellus* δυνάμεις τινὰς μετὰ τὸν πατρικὸν βυθὸν, *potentias quaſdam poſt paternam profunditatem tribus Triadibus conſtantes.* Sanè quod additur νοέουσι videtur oſtendere hîc agi de Naturis quibuſdam peculiari ὑπάρξει donatis.

In Sectionem V.

120 I*Mplacabilia fulmina.*] Ita etiam videntur dici quædam Naturæ, ſeu quidam Dii, de quibus vide Lib. I. Sect. II. c. 6.

Sinus] Videntur hac voce deſignari quædam divinæ Hypoſtaſes, quæ vim Creatoris excipiant. *Proclus* Lib. V. cap. 23. dicit à Creatore ζωογόνους κόλπους τὴν ὑπόστασιν λαχεῖν *vita productores ſinus exſiſtentiam accepiſſe.*

121 *Hecate*] Vide Indicem in hac voce.

124 *Cuſtodiendas*] Hoc velle videtur Oraculum, ἀκρότητας, ſeu Naturas præſtantes, quæ in unoquoque genere ſummæ ſunt, eſſe igneâ veluti procellâ veſtitas, quâ inferiores Naturas ſubmovit. Ad hoc Oraculum reſpicit *Proclus* Theol. Plat. Lib. V. cap. 34. ubi hæc verba occurrunt: ὡς γὰρ τὰ λόγια πρηστηρίδι φρουρᾷ περιέχεσθαί φασι τὴν δημιουργικὴν τάξιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ Πλάτων φυλακὰς αὐτῇ περιιστάναι τὰς τὴν ἐξῃρημένην αὐτῆς τῶν δευτέρων ἁπάντων ἀκρότητα φρουρούσας ἀκλινῶς: *ut Oracula dicunt rerum opificem ordinem, procelloſo præſidio cingi: ſic etiam Plato ait cuſtodias ipſum*

ipſum circumſiſtere, quæ indeclinabiliter ſummitatem illius omnibus ſecundis naturis exemtam cuſtodiunt. Cuſtodia, de qua hîc ſermo eſt, videtur eſſe conſervatio naturarum omnium, ſecundùm ſpecies ſuas; cum omnibus, quibus præditæ ſunt, proprietatibus.

125 *Synochibus*] *Synoches* videntur eſſe Numina quæ cœlis, quibus inferiora *continentur* συνέχοντας, præſunt. *Proclus* Theol. Lib. IV. c. 16. animas quæ ſunt ἐπὶ τῷ τοῦ οὐρανοῦ νώτῳ, ſupra cœli dorſum, ait eſſe exemtas primo Synochum, deinde addit: Πάντα γὰρ συνέχων τῇ ἑαυτοῦ μιᾷ τῆς ὑπάρξεως ἀκρότητι, κατὰ τὸ λόγιον, αὐτὸς πᾶς ἔξω ὑπάρχει: *omnia continens unicâ exſiſtentiæ, ſecundùm Oraculum, ſummitate, ipſe totus extra eſt.* Reſpicit, ut videtur, ad aliquod Oraculum, quod non exſtat; nam erravit *Portus*, qui λόγιον vertit *celebre dictum.* Paullò poſt, duos alios Synoches, ſecundum & tertium conſtituit, de quibus poterit conſuli. Idem Lib. I. c. 13. ex motu cœlorum probat eos ψυχὰς ἡγεμονούσας habere.

126 *Suſtentores inflexos*] Hi Anoches videntur iidem eſſe ac Synoches. Auctor eſt *Pſellus* eos vocari à Chaldæis κοσμαγώγους, quòd Mundum regant. Eoſdem ἄρχοντας & κοσμοκράτορας vocat *Jamblichus* Sect. II. c. 3. ad quem vide *Th. Gale.*

134 *Teletarchæ*] *Plato* animas, quæ in Deorum ſedem admittuntur, τελεῖσθαι ait τὴν τῶν τελετῶν μακαριωτάτην, *initiari beatiſſimo omnium ſacro*: ideóque Deos qui Teletis hiſce præſunt, earúmque auctores ſunt, putat *Proclus*, cum bona *Platonis* venia, *Teletarchas* vocari poſſe, licèt ſummus ille Magiſter eâ voce uſus non eſſet. *Lib. IV.* c. 16. *Theol.*

In

In Sectionem VI.

145 *Quod*] Hoc ὅτι non pertinet ad verſum, ſed ad Scriptorem qui eum citavit. Hìc autem voce πῦρ ſubſtantiam ſpiritualem intelligunt & *Pletho* & *Pſellus*; ac ſanè in hiſce Oraculis ſpiritualis natura paſſim ignea dicitur.

163 *Ne Naturam inſpicias*] Legendum eſt enim φύσιν non φύσεως, nam ita legit *Proclus* Lib. V. c. 33. p. 319. & vult vocibus φύσις & εἱμαρμένη intelligi Creatorem, ſeu ſecundam Hypoſtaſin; ſed quare eam inſpici vetent Oracula, non docet.

In Sectionem VII.

164 *Ipſe operans*] Hac voce videntur uti Oracula, quòd ſecunda Hypoſtaſis, ſecundùm ea, fecerit ipſa mundum; prima verò non αὐτουργῶν, ſed agens per ſecundam. Hoc verbo eodem ſenſu uti *Proclum* in Theologia obſervavi, licèt memoria locum non ſuppeditet.

In Sectionem VIII.

182 *Septem*] Vide *Stanleium* Lib. I. Sect. 2. c. 12. & ſeqq.

Firmamenta] Στερεώματα. Videntur Chaldæi uſi eſſe voce רקיע *rakiah*, quæ ita à LXX. Intt. vertitur, & hoc poteſt eſſe indicium hæc Chaldaïcè ſcripta, quale poſtea proferemus. Ceterùm cœlos, ſeu mundos dici στερεώματα crediderim, non quòd Chaldæi eos ſolidos eſſe exiſtimarent, ſed quòd στερεῶσι, *firment*, hoc eſt, conſtringant & impe-

pe-

pediant quominùs diffluant ea quæ ambiunt. Eadem de cauſa Dii horum præſides & Συνοχεῖς, & Ἀνοχεῖς ἀκαμπεῖς dicuntur. *Proclus* certè Lib. IV. cap. 16. cœlum contendit συνεκτικὸν εἶναι τῶν ὑπ' αὐτοῦ πάντων, καὶ τῆς συνεχείας αἴτιον, *continere omnia quæ ſunt ſub ſe, & cauſam eſſe cur continua ſint.* *Cicero* in 2. de Nat. Deor. de ultimo cœlo ex Stoïcorum ſententia, qui inſtar Chaldæorum cœlos inferiores ſuperioribus involvi credebant: *Reſtat ultimus, & à domiciliis noſtris altiſſimus, omnia cingens & COERCENS cœli complexus, qui idem æther vocatur.* Iidem, auctore *Diogene Laërtio* in Zenone, ſeu Lib. VII. Segm. 140 negabant quidquam in mundo eſſe inane, atque omnia continua eſſe cenſebant, τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν οὐρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν.

183 *Cœlum*] Sequentes verſus valde ſunt luxati & repetitionibus inquinati; ſed reſtitui vix queant, cùm fortè meliores non exſtent apud eos, ex quibus à *Patricio* hauſti ſunt.

190 *Fixione*] Vox erat Genethliacorum propria. Scholiaſtes *Ptolemæi*, apud *Joſ. Scaligerum*, in Manil. p. 32. περιττῶς εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει, πολλὰς δὲ, τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων σύγκρασιν, ἣν εἰώθασι πῆξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν: *Supervacuè ſolent dicere Ægyptii creationem mundi, etenim originem unam non habet, ſed multas; ad partes verò quod adtinet, & multas & unam. Unam quidem & ab initio & in origine aſtrorum miſturam, quam ſolent Aſtrologi vocare* πῆξιν.

201 *Ætheris cantus*] Dubium eſt an Chaldæi cantum quemdam verum, qui audiri poſſet, à cœlis, circumvolutionibus ſuis, editum eſſe; an verò

Sym-

Symmetriam tantùm eorum admirabilem ſe credere, hiſce, ſimilibúſque vocibus, ſignificarint. Vide verſ. 257. ubi Harmonia metaphoricè ſumitur, quam ſignificationem hîc prætulerim. Conſule & *Proclum* in Theol. Lib. V. c. 36.

In Sectionem IX.

214 ET *fontanum alium*] Platonici duas durationis ſpecies eſſe dicebant, quarum altera vocatur *αἰὼν æternitas*, quæ *ἐν ἑνὶ μένει*, ut loquitur *Plato* in Timæo, hoc eſt, ſucceſſione caret; altera propriè *χρόνος tempus*, quod eſt alterius *εἰκὼν κινητὴ imago mobilis*, quia cum ſucceſſione elabitur. Vide *Proclum* Lib. III. cap. 16. Æternitas videtur hîc vocari *πηγαῖος χρόνος fontanum tempus*, quia eſt ita propriè dicti *παράδειγμα*.

In Sectionem X.

215 OPortet *te feſtinare &c.*] Vide Sect. 2. Lib. I. cap. 10. Ad hunc verſum adludere videtur *Jamblichus* Sect. II. Cap. 6. ubi dicit à Dæmonibus corpus gravari, morbíſque adfligi, mentem ad materiam trahi, *τοὺς δ' ἐπὶ τὸ πῦρ σπεύδοντας κατέχειν περὶ τὸν τῆδε τόπον*, *eóſque qui feſtinant ad ignem retineri circa huncce locum.*

226 *Multam induta mentem*] Crediderim potiùs hîc legendum *ψυχὴν πολλὴν ἑσσαμένη νοῦς*, ſi verſus hoc pateretur, *animam multam induta mens*; nam ſuprà vſ. 152. & infra 220. *νοῦς* dicitur eſſe *ἐν ψυχῇ*, &, apud hos Scriptores, id quod in nobis ratiocinatur *νοῦς* ut plurimum ſignificat.

218 *Symbola*] *Pletho* & *Pſellus* interpretantur

νοη-

νοητῶν εἴδων εἰκόνας imagines intelligibilium ſpecierum, aut eſſentiam ipſam Mentium, quâ ab aliis differunt. *Pſellus*, in libello de Dæmonibus, ſcribit Euchitas quodam unguento Magico, quod deſcribit, conatos eſſe expellere animo *θεῖα σύμβολα*, quæ dicit animis noſtris non aliter inhærentia, quàm Sigillum aliquod regium in ædibus, Dæmonibus terrori eſſe. Sed quid ſint illa Symbola non docet.

220 *Κατέθετο* &c.] Emendatiùs hæc habentur verſ. 152. & 153.

224. *Cùm non poſſent*] Legendum *μὴ δυναμένων*, ut referatur ad vocem *σωμάτων*, quod ſenſus manifeſtò poſtulat, non *δυναμένους*, ut legit Patricius.

227 *A quibus deſcendentibus*] Dona varia deſcendentium Deorum memorat *Jamblichus* Sect. 2. Cap. VI.

230 *Parcæ fatalis*] *Plato*, in Timæo, eſſentiam mentis ait eſſe *εἱμαρμένης ἐπέκεινα*, *ultra fatum*, & ſimilia adfirmat *Jamblichus* Sect. 8, Cap. VII.

231 *Animam redeuntem*] Reſtitutionem hanc animæ & reditum in priſcas ſedes vocant Platonici *ἀποκατάστασιν*, & *ἀπόλυσιν τῆς ψυχῆς*. Vide *Jamblichum* Sect. I. Cap. 10.

232 *Ut numerum impleat*] Videntur crediſſe Platonici, unâ animâ adſcendente, aliam demitti, ut certus numerus animarum hîc verſantium ſemper eſſet.

233 *Certè &c.*] Hic & quatuor ſequentes verſus leguntur apud *Syneſium* de inſomniis, p. 153. Ed. Petavianæ.

237 *Mithi*] Ita ſcripſeramus, non *Miti μίτου*, quaſi eſſet pura puta vox Chaldaïca, quæ mortem ſignificat. Chaldæi מיתא *mitha* mortem vocant, atque Oraculorum Interpres eam vocem immutatam,

tam, niſi quòd terminationem Græcam ei addidit, ſervaſſe. Vocabula κρατερὴ ἀνάγκη apud Græcos Poëtas paſſim morti conjunguntur, & in hiſce Oraculis vſ. 253. δεινὴ ἀναγκη mortem denotat. Ceterùm notum eſt Chaldæos credidiſſe per mortem homines ad ſuperiora redire, quod ſequentibus verbis hîc deſcribitur. Attamen maluimus Græcam vocem μιτος *filum* hîc quærere, & *fatale filum* intelligere.

240 *Ne deorſum pronus ſis*] Hi verſus exſtant apud *Syneſium de inſomniis*, p. 140. Edit. Petavianæ, & cùm contineant eumdem ſenſum qui exprimitur verſſ. 51, 52, & 43. haud eſt abſimile vero eamdem ſententiam Chaldaïcam ab Interpretibus Græcis fuiſſe vario modo expreſſam. Monet Oraculum homines debere ad ſuperiora loca mente tendere, & id facere quod ad ea loca adſequenda poſtulatur, ne detrudantur in inferiora. Deſcribuntur autem Inferi infra terram, quæ fuit etiam opinio non Græcorum modò, ſed quoque Judæorum, circa Chriſti tempora, ut docebit *Joſephus* Ant. Jud. Lib. XVIII, cap. 3. Videtur tamen hoc fuiſſe memorandum inter Græcos & Chaldæos diſcrimen, quòd Chaldæi locum beatitudinis non infra collocarent, ut Græci, ſed ſupra mundum. Hinc infra terram nihil præter horrorem & tenebras eſſe intelligunt, ut apparet ex hiſce verſibus.

243 *Idolis gaudens*] Εἴδωλα καμόντων idem eſſe apud *Homerum* ac *Umbras mortuorum* ſatis notum eſt. Credebant Græci animabus ſupereſſe corpus tenue, quod referret priſtinum, ſeu eſſet ejus εἴδωλον, *imago*. Chaldæi etiam exiſtimabant Menti adeſſe ſemper corporeum ὄχημα vehiculum, quod eorum Philoſophiæ Græci Interpp. eodem appellarunt nomine. Videntur Judæi & Chriſtiani Scriptores,

tores, qui Numina Ethnicorum nomine εἰδώλων adſecerunt, non tantùm reſpexiſſe ad eorum imagines, ſed eâ etiam adpellatione uſi, quòd Ethnici εἰδώλοις νεκύων, qualia erant pleraque ficta Numina, ſacra facerent. Hinc videtur etiam Paulus 1, Cor. VIII. vſ. 4. dixiſſe εἴδωλον eſſe οὐδὲν, *idolum* eſſe *nihil*, hoc eſt, evanidam umbram. *Philo* Lib de Monarchia, p. 618. Ed. Genev. ait divitias dici εἴδωλα σκιαῖς ἐοικότα καὶ φάσμασιν οὐδενὸς ἠρτημένα ἰσχυροῦ καὶ βεβαίου, *idola umbris ſimilia, & ſpectris quæ nihil habent ſolidi neque firmi.*

247 *Paradiſum*] Notum eſt hanc vocem eſſe Perſicam, qua ſignificatur locus arboribus conſitus. Inde metaphoricè dictus eſt locus, ubi animæ beatæ morantur, qui à Poëtis Græcis & Romanis deſcribitur etiam inſtar Paradiſi:

amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedéſque beatæ.

Fortè antiquiſſimi Græci ſub imaginibus, deſumtis ex iis quæ maximè hac in vita nobis placent, deſcripſerunt beatitudinem futuram; non quòd eam talem putarent, ſed quòd nonniſi notis coloribus ignota pingere nobis liceat. Saltem Chaldæi Paradiſum propriè dictum non intellexerunt, quippe qui ſedes beatas ſupra omnes mundos collocarent. Hinc *Pletho* interpretatur ἀμφιφαῆ τῆς ψυχῆς χῶρον *undequaque ſplendentem animæ locum*, & *Pſellus* τὸν περὶ Πατέρα χορὸν τῶν θείων δυνάμεων καὶ τὰ ἐμπύρια κάλλη τῶν δημιουργικῶν πηγῶν, *omnem chorum divinarum Potentiarum, qui eſt circa Patrem, & igneas pulchritudines creatorum fontium.*

248 *Animæ canalem*] Hoc eſt, quære unde Mens tua venerit, ut, poſtquàm ſervierit corpori per aliquod tempus, eò rurſus contendat unde venit. *Pſellus* & *Pletho* aiunt ἀνάγωσιν de qua verſ. 250. ope ri-

tuum quorumdam procurari creditam à Chaldæis; & ſimilia apud *Jamblichum* occurrunt. Vide Lib. I. Sect. 2. cap. 29.

250 *Sacro Sermoni &c.*] *Pletho* intelligit precibus eſſe conjungendam *operam*, hoc eſt, τὴν τελεστὴν *ſacros ritus*. Suſpicor hoc in loco eſſe aliquot verba corrupta, & reſpici potiùs conjunctionem Mentis cum *Ratione æterna*, de qua *Jamblichus* Sect. x. cap. 6. ubi Mentem ἐκτὸς πάσης ὕλης *extra omnem materiam*, ope Theürgiæ, μόνῳ τῷ ἀϊδίῳ λόγῳ συνηνωμένην, *cum ſola æterna Ratione unitam* deſcribit.

252 *Septemvios gradus*] *Pletho* hîc reſpici fatum quod pendet à ſeptem Planetis, & cui ſubjectum eſt corpus, atque hoc deſignari voce *terra*, moneríque putat homines ne nimiùm corporea curent. Crediderim deſignari potiùs Tartara, quæ ab hominibus vitari vult Oraculum; ita ſe gerendo, ut eos ſe gerere oportet, qui ad ἀμφιφυῆ locum pervenire cupiunt. Numerus *ſeptenarius* graduum, per quos illuc deſcendi dicebant, ſumitur pro quolibet alio; ut paſſim fit apud Orientales, qui *ſepties* pro *multoties* dicunt.

359 *Corpus ſervabis*] Quid intelligat Oraculum, per ſalutem corporis, ſatis adparet ex verſu ſequente. Vide *Stanleium* Lib. I. Sect. I. 2.c. x. ubi verba *Pſelli*, quibus hoc Oraculum explicatur.

260 *Nec materiæ &c.*] Hunc verſum hîc inſeruimus ex *Syneſio* de inſomniis p. 242.

261. Εἰδώλῳ] Videtur intelligi ſubtiliſſimum ὄχημα animi. At irriſor Platonicorum *Lucianus* in inferos detrudit εἴδωλον in Dialogo Diogenis & Herculis, quod eſt huic doctrinæ contrarium.

Ibid. Pars eſt] Poteſt hîc obiter obſervari phraſis Orientalis. Vide Act. VIII, 21.

262 *Inſictæ Animæ*] Hoc eſt, interprete *Pſello*, *figura carenti*. Idem *igneas habenas tendere*, divinis adtentum eſſe explicat.

267 *Spes*

267 *Spes te nutriat*] Hoc ex verſu videtur loquutiones, quibus utitur *Jamblichus* Sect. 2. c. VI. mutuatus eſſe, ubi dicit *conſpectum animarum purarum* καὶ ἐν ἀγγέλων τάξει ἱδρυμένων *in angelorum ordine collocatarum, ſalutiferum eſſe & reductorium, ſpem ſacram oſtendere* ἐπ' ἐλπίδι ἱερᾷ ἐκφαίνεσθαι, *& dare bona quorum ſpem faciunt.*

268 *Non admittit &c.*] Hoc eſt, non probat, non grata ſunt ei animæ deſideria, priuſquàm oblita fuerit terrenorum. Sequentia vocabula clarè explicare fortè ne ii quidem, qui ea excogitaverunt, poſſent.

270 *Synthematis*] Hæc vox *teſſeram* ſignificat, videtúrque idem eſſe ac Symbolum; hoc eſt, ritum ſacrum, vel evocationem, certis verbis, iiſque myſticis, conceptam deſignare. Vide *Jamblich.* Sect. I. Capp. XII. & XXI.

271 *His quidem &c.*] Hi duo verſus laudantur à *Syneſio*, Lib. *de inſomniis*, p. 137. Edit. Petavianæ.

274 *Neque materiæ quiſquilias*] *Pletho*, & *Pſellus* hunc & ſequentem verſum explicant de corpore, cui ante fatum valedici nolebant Chaldæi, uti nec Platonici.

275 *Ne educas*] Eſt hîc aliquid corruptum, ut & apud *Plotinum*, ubi hæc verba exſtant, *Ennead. I. Lib.* 9. initio. *Ficinus* ſenſum *Plotini* ne paraphraſi quidem ſatis audaci expreſſit.

276 *Vi corpus relinquentium*] Nempe, vi alienâ, nam ſibi vim inferre vetabant Platonici, poſt Chaldæos, ut adparet ex antecedentibus verſibus Hoc autem dici putat *Pſellus*, quòd Mens quæ corpus cum dolore deſerit vitam abominetur, & ad ſuperiora libens revolet.

277 *Faciles ſolutu ſunt*] Vocem εὔλυτοι *Pletho* & *Pſellus* interpretantur *liberas*, nec ab alia Potentia coërcitas.

278 *In ilibus Hecates*] *Pletho* legit κοίτης & interpretatur *ſedem animæ*, ac ſenſum invenit neſcio quem. Nempe, qui hîc ingenium exercere voluerit numquam explicatione carebit; ſed nihil debet adferri, quod non auctoritate priſca perſpicua nitatur; alioqui, pro Chaldæorum doctrina, noſtram Lectori propinabimus. *Pſellus* legit *Hecates.* Vide Indicem in ea voce.

281 *Neque ingentes menſuras*] Hic verſus & ſequentes ad 288. planè ſunt contrarii doctrinæ Chaldæorum Genethliacorum: ſed conſentanei iis, quæ *Lucretius* prodidit de Babyloniis, qui *Aſtrologorum artem convincere tendebant*; & *Strabo* de iis Babyloniæ Sapientibus, qui Genethliacos damnabant.

288 *Ætherea avium ala*] Hic verſus & quatuor ſequentes, contra auſpicia & ſacrificia, ab aliquo Sapientum genere, à vulgaribus opinionibus alieno, manaſſe videntur. Atque hos quidem cùm primùm expendere cœpi, pænè ſuſpicabar à Chriſtiano profectos, propter id quod habetur Pſ. L. de Sacrificiis. unde videri poſſit deſumtum initium verſûs 289. *nec ſacrificia, nec viſcera curo.* Sed cùm antecedentes verſus, qui omnino ex eadem vena fluxerunt, non ſint Chriſtiani, neque hos Chriſtiani eſſe puto. Deinde videtur hîc eſſe mendum. Eſt autem ſimilis huic ſententiæ Oracul. Sibyll. Lib. III. p. 360. Ed. Amſtel. nuperæ.

289 *Nec ſacrificia, nec viſcera curo*] Pro τ' ὄβομαι *Pſellus* habet τε τομαὶ, *Et ſacrificiorum viſcerúmque profectiones, hæc omnia ludibria ſunt.* Quæ lectio ſi recta eſt, ut mihi quidem videtur, Oracula hîc auſpicinam rejiciunt, ut in præcedenti verſu auguria. Ac ſanè potuere eſſe ex Babyloniis Sapientibus nonnulli, qui hæc omnia repudiarent, ut oſtendimus ad vſ. 281, vix ulli qui omnia damna-

damnarent ſacrificia, cùm toto Oriente ſemper omnes populi ſacrificiis deditiſſimi fuerint. Hac de ratione, *Pſelli* lectionem Syneſianæ, quam ſequutus eſt *Patricius*, prætulerim. *Menander ἐν ἱερείᾳ* de ſacris Martis Deûm ſimile judicium tulit, *Excerpt. Grotian.* p. 725.

Ἀλλ' ἔστι τόλμης καὶ βίου ταῦτ' ὄργανα
Εὑρήμα' ἀνθρώποις ἀναιδέσιν, Ῥόδη,
Εἰς καταγέλωτα τῷ βίῳ πεπλασμένα.

Sed iſta ſunt commenta confidentiæ
Et impudentis ingenî molimina,
Ludibria vitæ denique humanæ, Rhode.

293 *Tum enim vas*] *Pletho* corpus mortale, quod vermes rodent, interpretatur; *Pſellus* verò *vas κρᾶμα, diſpoſitionem ex temperatione ortam, feras* Dæmones terreſtres eſſe vult.

294 *Deflet*] Legit ita *Pſellus*, at alii pro κατοδύρεται habent κατώρυκται *ſepultus eſt*, quod ſenſu caret. *Pſellus* vult ſignificari veluti mugitus inferorum malos, eorúmque liberos poſcentium.

300 *Convolutum*] Cùm agatur de adparitionibus divinis, hoc verſu & duobus antecedentibus, videntur Oracula monere quâ formâ Dii adpareant. Conferri hæc poſſunt cum viſione Ezechielis Cap. I. qui ignis *convoluti* etiam meminit. Videndus hac de re *Jamblichus* Sect. 2. Capp. III. & IV.

305 *Leonem*] Hæc verba videntur corrupta, nec tamen ſenſum *Pſellus* illis deeſſe credidit. Putat Oraculum dicere, ſi inter ſacra λεοντοῦχον (hoc nomen eſſe Chaldaïcum ait ſigni Zodiaci, quod vulgò *Leo* dicitur) nomen protuliſſet quis, eum nihil viſurum præter Leonem. Alii legunt πάντα λέγοντα,

τα, & ſenſum etiam inveniunt; nec mirum, ubi pro arbitrio fingitur. Sequentia ſuadent legendum hîc *Φλέγοντα ardentia.*

3c6 *Neque enim cœleſtis*] *Jamblichus* Sect. II. c. 4. docet ſplendidiſſimas eas eſſe adparationes, & tantam fulgere lucem, ut aliquando totum cœlum abſcondat, neque Sol, neque Luna, neque Terra ſtare ampliùs poſſint; quæ deſcriptio optimè cum hoc Oraculo conſentit.

309 *Ne Naturæ*] *Pletho* voce *Naturæ Deum* intelligit, cujus verba adlata ſunt à Stanleio Lib. I. Sect. 2. cap. 30. *Facultates* rerum explicat *Pſellus.* A'γαλμα autem dicitur phaſma Dei, Angeli, Archangeli &c. à *Jamblicho*, licèt figura id velit carere.

311 *Quando animas mulcentes*] Malos Dæmonas notat, qui avertunt mentem à Sacris, ne per teletas purior facta ad ſuperiora tendat.

313 *Verum corpus*] Alii pro *σῶμα* legunt *σῆμα*, & interpretantur falſa ſigna à Dæmonibus oſtendi. Inter eos *Pſellus.*

314 *Hecaticum turbinem*] Vide L. I. S. 2. c. XXIX. & Indicem noſtrum.

315 *Nomina barbara* &c.] Vide ll. & Indicem in voce *Nomina.*

319. *Per profunda mundi*] Videtur contrarium dicere *Jamblichus*, qui adfirmat Sect. 2. IV. ignem Deorum eſſe individuum, *ἄτομον*, nam *σκιρτηδὸν*, *ſaltuatim*, diviſionem aliquam notat. Sed ex metaphoricis vocibus vix quidquam certi elicere licet; nec me intelligere fateor quæ ſequuntur, apud eumdem Scriptorem, quæ tamen ad hoc Oraculum adludere videntur: *πληροῖ τὰ ὅλα βάθη κόσμȣ πυρίως ἀλλ᾽ ȣ̓ περικοσμίως.* Mendoſa exiſtimo, ſed quæ ſine MSS. ope ſanari nequeant.

321 *Quando conſpexeris*] Hunc verſum & ſequens He-

Hemiſtichium, quod apud *Pſellum* occurrebat, hîc addidimus. Plura Oracula hîc illic ſparſa, apud *Proclum* præſertim, poſſent inveniri. Hoc aliud agenti occurrit Theolog. Lib. V. c. 35.

Καὶ γὰρ δὴ πάντευχος ἐνόπλιος εἴκε θεῆφι

Etenim omnibus armis inſtructa ſimilis eſt Deæ.

Laudat etiam Oracula *Hierocles* ad vſ. 67. Aureorum Carminum, ubi memorata cura *ſplendidi noſtri corporis*, ſubdit: ὃ καὶ ψυχῆς λεπτὸν ὄχημα οἱ χρησμοὶ καλοῦσι, *quod animæ ſubtile vehiculum Oracula vocant.*

Procli ſcripta in *Platonem* potiſſimùm eſſent legenda, eâ ſola de causâ, ut excerperentur meliùs Oracula, quàm factum à *Patricio.* Alia etiam fortè ex *Damaſcii* opere de Principiis etiamnum MS. peti poſſent. Interea dum hoc aliquis præſtet, erimus hoc Catone contenti. Ceterùm quid videatur eſſe *Mnizurin*, in Indice diximus.

FINIS.

INDEX
PHILOLOGICUS,

Quo Stanleii *Opus illuſtratur, caſtigatur, ac ſuppletur.*

A.

ABrahami *cum Sabæis diſceptatio Lib.* 3. *c. II.*

ADA *Babylononiorum Dea*, Lib. I. Sect. 2. Cap. XXXVI. *Eadem eſt ac* חדא chada, *unde fortè natum in Oraculis nomen* Hecates. *Vide* Hecate.

Adad *Aſſyrius Deus.* L. I. S. 2. c. XXXV.

ADONIS *Aſſyrius Deus.* Lib. I. c. Sect. 2. XXXV. *Vel potiùs Ægyptius. Vide* explicationem Hiſtoricam Fabulæ Adonidis, *initio Tom. III.* Bibliothecæ Univerſ.

ÆGYPTII *adſimilabant Solem Regi & dextro oculo, Reginæ & ſiniſtro oculo Lunam; lictoribus autem & ſatellitibus quinque reliquos Planetas; aſtra denique non errantia populo, ut docet* Sextus Empiricus *contra Mathematicos*, p. 114. Ed. Genev. *Hinc illuſtratur quod ex eo habetur* L. I. c. XVIII. S. 2. *Inde videtur nata Hebraïca phraſis quæ occurrit* Gen. I, 16. *etſi non conſtat an Hebræi aſtris mentes ineſſe crediderint. At Linguam Chananæam, quæ vulgò Hebraïca dicitur, non invenerunt, ſed didicerunt apud Palæſtinos. Si credimus tamen* Origeni *de prece* §. 24. *non Chaldæi modò aut Platonici Mentes Stellis tribuebant, ſed etiam Hebræi, unde Pſaltes,* Pſ. CXLVII, 3. *hortatur Solem & Lunam ad laudandum Deum. Ipſe* Ori-

Origenes *iis adtribuit* τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, *non minùs ac* Homerus *his verbis, quæ Apollini, Menti Solis, tribuit*: δύσομαι εἰς ἀΐδαο ἐν νεκύεσσι φαείνω, occidam, in inferos, & mortuis ſplendebo; *quibus in verbis, ut obſervat Scriptor vitæ* Homeri, *largitur Soli* κίνησιν αὐτοπροαίρετον, motum voluntarium. *Certè ut qui Mentes Aſtris tribuerunt dixerunt quod ipſis non conſtitit, ita hodie negantes non minùs ignota loquuntur.*

AER *ab Aſſyriis cultus* Lib. I. Sect. 2. cap. XXXVI, XXXIX. *Videtur hoc Aſſyriis tributum, quod Perſæ negarent Deos eſſe humanâ formâ, ſtatuis carerent, ac ſub dio quaſi aëri ſacra facerent, (Vide vocem* Cœlum) *unde Græci collegerunt ab iis aërem coli. Idem erga Judæos commiſerunt, à quibus nubes & cœlum, ſimili de ratione, adorari crediderunt. Vide* Joan. Seldenum *de D. S.* Synt. 2. Cap. ultimo.

Ætherei mundi quales ſecundùm Chaldæos. Lib. I. S. 2. c. XIV.

Æviternæ res, ſecundùm Chaldæos. Lib. I. S. 2. c. III. & IV. & ſeqq.

Ali & alere *quid in ſpiritualibus naturis*, ad verſ. 52. Or.

Alilath. *Aſſyria Dea* Lib. I. S. 2. c. XXXVII. *Vide Selden. de* D. S. Synt. 2. c. II.

Altaria non fuiſſe apud Perſas. Lib. 2. cap. VIII. *Vide* Statuæ.

Amilicti, *qui apud Chaldæos.* L. I. S. 2. c. VI.

ΑΝΑΓΩΓΟΣ *dicebatur Dæmon, qui credebatur Mentem ex corpore* ἀνάγειν ad ſuperiora ducere, *de quo* Stanleius L. I. S. 2. c. IX. *quaſi ex Oraculis* Zoroaſtris; *quæ tamen nihil hujuſmodi habent. Fuit nihilominùs doctrina Orientalium, ſi Platonicis credimus.* Jamblichus Sect. VIII. c. 8. *ait, ubi agitur de Diis, doceri* τίνες τέ εἰσιν ἀναγωγοὶ,

καὶ *κατὰ ποίας αὐτῶν δυνάμεις* qui ſint Dii reductores, ſecundùm quas ipſorum potentias & quomodo fatum ſolvant; *hoc eſt, ut adparet ex toto Capite, quâ ratione animas corpore liberent. Oſtendere nititur quî Dii, qui demittunt animas in corpora, poſſint ſine mutatione eas rurſus è corporibus educere; atque inter alia hoc habet:* ἀπὸ τῆς πρώτης καθόδου ἐπὶ τούτῳ κατέπεμψεν ὁ Θεὸς τὰς ψυχάς, ἵνα πάλιν εἰς αὐτὸν ἐπανέλθωσιν· οὔτε οὖν μεταβολή τις γίνεται διὰ τῆς τοιαύτης ἀναγωγῆς, οὔτε μάχονται αἱ κάθοδοι τῶν ψυχῶν καὶ αἱ ἄνοδοι: à primo deſcenſu propterea demiſit Deus animas, ut rurſus in ipſum revertantur; neque igitur mutatio aliqua fit, per ejuſmodi reductionem, neque pugnant deſcenſus & adſcenſus animarum. *De adſcenſu & Dæmone* ψυχοπομπῷ *legi etiam poteſt* Plato *in* Phædone. Pet. Dan. Huetius in Origenianis, *non* Origenem *modò, ſed & veteres Judæos & Chriſtianos ſimilia ſenſiſſe oſtendit.* Proclus *Theol.* Lib. VI. c. 22. conſtituit Triadem unam Ζωογονικῶν Θεῶν, *Deorum qui animas in corpora demittunt, eóſque* Cererem, Junonem & Dianam *vocat: alteram* ἀναγωγικῶν reductoriorum, *quæ* Mercurio, Venere & Apolline *conſtat; qua in re obſervandum eum, more Platonico, Chaldaïcis Diis nomina Græca imponere.*

Angeli, *quo ordine à Chaldæis collocati.* Lib. I. Sect. 2. cap. IX.

ANIMA *hoſtia ſola à Diis, ſecundùm Perſas, petebatur.* Lib. 2. cap. VIII. *Dubium autem eſt an voce* anima *intellexerint vitam, an ſanguinem. Hoc crediderim potiùs, quòd ſanguis eo in loco remaneret, ubi ſacra fecerant; neque enim* Herodotus *aut* Strabo *ablatum dicunt, &* Strabo *etiam, ſi fonti ſacra facerent, in ſcrobem effuſum teſtatur,* Lib. XV. pag. 504. Edit. Gen.

Sic

Sic etiam apud Hebræos Sanguis anima *dicitur*, *&* *in honorem Dei totus effundebatur.* Gen. IX, 4. Levit. XVII, 14.

Anima mundi, *cum* Cratere, *animarum ſingularum procreatrix.* ad Orac. vſ. 82. *Vide* Potentia.

Animæ reſtitutio. ad Orac. vſ. 231.

ANIMI, *qui & unde*, *ſecundùm Chaldæos.* Lib. 2. Sect. 2. cap. X. *quæ eorum conditiones.* Ibid. Obſervatu digna ſunt *Pauſaniæ*, viri infinitæ lectionis, & diligentiſſimi, verba, Meſſeniacor. IV. pag. 277. Ἐγὼ δὲ Χαλδαίους καὶ Ἰνδῶν μάγους πρώτους οἶδα εἰπόντας ὡς ἀθάνατός ἐστιν ἀνθρώπων ψυχή. Καί σφισι καὶ Ἑλλήνων τε ἄλλοι ἐπείσθησαν, καὶ οὐχ ἥκιστα Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος: *Ego Chaldæos & Indorum Magos primos ſcio dixiſſe, immortalem eſſe hominum mentem. Illis autem adſenſerunt, cùm alii Græci, tum potiſſimùm Plato Ariſtonis filius.*

Animorum fons. Lib. I. Sect. 2. cap. VII. *Sic vocabant Platonici aut Numen peculiari ὑποστάσει præditum, aut divinam potentiam inhærentem ſummo Numini (neque enim ſatis clarè loquuntur) cujus erat animas procreare. Hanc potentiam interdum* Craterem *vocant:* συναπογεννᾷ τῷ Δημιουργῷ, *inquit*, Proclus, τὰς ψυχὰς ὁ πολυύμνητος κρατήρ, gignit, unà cum Deo creatore, animas laudatiſſimus Crater, Theol. Lib. V. cap. 30.

Ἅπαξ ἐπέκεινα ſemel ulterior, *ſecundùm Chaldæos quis.* Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Apoteleſmatum diſcrimen. Lib. I. Sect. 2. c. XXII.

Aqua Sacra, *apud Perſas.* Lib. 2. c. IX.

Arabes *ab antiquis temporibus eruditi.* Lib. 3. cap. II. Erant, ut auctor eſt *Cicero*, auguriorum & auſpiciorum peritiſſimi. Lib. I. de Divin. c. 41. *Phryges, & Piſidæ & Cilices &* ARABUM *natio*

avium ſignificationibus plurimùm obtemperant: &c. 42. *Arabes autem & Phryges & Cilices, quòd paſtu pecudum maximè utuntur, campos & montes hieme & æſtate peragrantes, faciliùs cantus avium & volatus notaverunt.*

Arabia, *quàm latè pateat hoc nomen.* Lib. 3. Proœmium.

ARABIA *videtur dicta ἀπὸ τοῦ* ערב ereb, miſtura, *propter varias gentes quæ illuc confluxerunt; unde non ſatis mihi conſtat quare nolit Arabes propriè dici Nabatæos Petræ incolas* Stanleius Lib. III. Vide *Specimen Hiſt. Arabum*, Eduardi Pocockii *ſub initium.*

Aras Vett. Perſis non fuiſſe Lib. 2. cap. VIII.

ARIMANES *dicitur apud Perſas Principium malum, ut* Oromazes *bonum.* Lib. 2. c. VI. *Arimanes autem fortè compoſitum ex vocibus* ערי Ari, *hoſtis &* מאן man *vas, quod metaphoricè ſumi queat pro homine, vel hominis corpore, ut ſumitur apud* Paulum 1 Theſſ. IV, 4. *Vel ſi quis malit hanc unam eſſe vocem, eam poteſt deducere à* ערים arim, aſtutus, *quæ, ſi in fine Arabico more pronuncietur, efferri poterit* Ariman, *aut* Arimon. *Eo autem Epitheto Serpens adficitur* Gen. III, 1. Vide & quæ de hoc habet *Thom. Hyde* de Rel. Perſarum Cap. IX.

Arimanis *pugna cum Oromaze*, Lib. 2. c. VI.

ARTIFICES. *Neſcio quam Curtii editionem ſit ſequutus* Stanleius *qui* (Lib. I. Sect. 1. c. VII.) *citat, ex Curtio:* Chaldæi non modo vates, ſed artifices Babyloniorum, *cùm habeatur*: Chaldæi, Babyloniorúmque non vates modò, ſed artifices, cum fidibus ſui generis; *unde adparet hos artifices à Chaldæis diſtingui, quod etiam ex ſequentibus manifeſtum. Nempe, intelliguntur à Curtio* fidicines, *non Chaldæi. Ita Hiſtriones vocavit* Cicero, *pro*

Ar-

Archia, artifices ſcenicos. Ovidius *tibicines eodem vocabulo ſignificavit Faſt.* VI.

Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent;
Artifices ſolos juſſerit eſſe decem.

Græci τεχνίτας Muſicos interdum vocabant. Vide *Menagium* ad Diogenem Laërt. pag. 59. col. 2. Sed ipſe *Curtius Artifices* vocat Cantores Lib. VI. cap. 2. §. 5.

Aſchaphim *unde dicti* Lib. I. Sect. 2. c. X.

Aſtra, Vide *Stellæ*.

Aſtra non eſſe ſpectanda, nec hominum causâ facta. Or. verſ. 283.

Aſtrologia à Chaldæis inventa & culta, Lib. I. Sect. 2. cap. XVII.

ASTROLOGIA, *quæ vocatur* ἀποτελεσματική, *hoc eſt, quæ docet* effectus *ſtellarum, dicitur inventa à Chaldæis, longâ obſervatione ſiderum.* Lib. I. S. 2. cap. XVII. *Dicebant Chaldæi, ut verbis utar* Phavorini *apud* Gellium. Lib. XIV. cap. 1. *iſto modo cœptam fieri obſervationem, ut animadverteretur quo habitu, quáque poſiturâ Stellarum, aliquis naſceretur; tum deinceps, ab ineunte vita, fortuna ejus & mores & ingenium, & circumſtantia rerum, negotiorúmque, & ad poſtremum finis etiam vitæ exſpectaretur; eáque omnia, ut uſu venerant, litteris mandarentur; ac poſtea longis temporibus, cùm ipſa illo eodem in loco eodémque habitu forent, eadem ceteris quoque eventura exiſtimarentur, qui eodem illo tempore nati fuiſſent. Atque hæc eadem fuſiore paraphraſi expreſſit vir doctiſſimus* H. Dodwellus, *in* Append. Diſſert. Cyprianicarum, *& ex obſervationibus Planetarum, cum eventibus collatis, conflatas fuiſſe vult regulas generales de ſtellarum efficacia,*

& vitæ caſibus. Verùm quamvis concederetur quaſi verum quod dicitur de ſtudio Chaldæorum, in ſcribendis vitæ ſuæ Ephemeridibus, quas ad Sacerdotes deferrent, ut eas cum obſervationibus compararent; attamen nemini perſuaderetur, niſi qui vellet ſponte decipi, inde ullos formari Canonas, vel propter hoc ſolum, quod manifeſtum eſt; hominibus, nempe, eodem momento natis non eſſe eadem fata. Vide Claud. Salmaſium, *in opere* de annis Climactericis.

ASTRORUM *cultum antiquiſſimum eſſe Idololatriæ genus docuit* Maimonides, *initio libri de* Cultu peregrino. *Multi eadem dixerunt, & iis adſentiri videtur* Stanleius Lib. I. Sect. 2. cap. XXXII. *At tamen hoc, ſine hiſtoriæ fide, dicitur, &, niſi fallor, veriſimilius eſt & Hiſtoriæ convenientius, primùm Angelos Dei Miniſtros nimio honore fuiſſe adfectos; deinde inter eos mortuorum Principum mentibus relatis ſimilem adtributum cultum; ac denique aliquot Angelos, aut fato functorum Animos creditos præeſſe ſtellis, quarum propterea non tam corpus, quàm mens, cultu religioſo adfectum fuerit. Sanè conſtat, ex Hiſtoria Hebræorum, Angelos antiquiſſimis temporibus notos fuiſſe; & fragmenta Veterum Orientalium Theologiæ, quam* Pythagoras *&* Plato *Græciæ intulere, idem ſuadent. Hi quoque exiſtimabant bonorum Animos repetere loca* ὑπερκόσμια, *unde deſcenderant. Sacra his ſpiritibus, cùm inferioribus, tum ſuperioribus, fecerunt, & è cœlo eos elici poſſe crediderunt. Denique exiſtimarunt Stellis ineſſe Animos, ut oſtendimus, in voce* Stella. *Sic videtur Idololatria orta, non ratiocinationibus ex Aſtrorum præſtantia, & utilitate deductis.*

Auſpicia Chaldæis nota. Lib. I. Sect. 2. c. XXIII.

Auſpi-

Auſpicia vana. Or. verſ. 288.

Αὐτογένεθλος *quid ſignificet*, *ubi de ſecunda Hypoſtaſi uſurpatur*, ad Or. verſ. 31.

Αὐτόθεος, *quid ubi de ſecunda Hypoſtaſi uſurpatur*. ad Or. verſ. 32.

Azizus *Solis Edeſſæ adſeſſor* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII. *Cujuſcumque Dei nomen hoc ſit*, עזיז Aziz *Syriacè* fortem *ſonat*, *à radice* עז fortis fuit. *Hinc videtur collegiſſe* Jamblichus *hoc numen idem eſſe ac id*, *quod Græci* Ἄρην *vocabant*. *Apud* Homerum *viri fortes* ὄζοι Ἄρηος *dicuntur*, *ubi crediderim vocem* ὄζος *ſignificare* fortem *potiùs quàm* ramum, *ut verti ſolet*.

Azonaces *Magus*. Lib. I. Sect. 1. cap. V.

Azoni *Dii qui ſint*, *ſecundùm Chaldæos*. Lib. I. Sect. 2. cap. VIII. *Servius* in hæc verba Æneidos XII. *Diis & communibus aras* vſ. 118. *Ut altioris*, inquit, *ſcientiæ hominibus placet*, *Dii communes ſunt qui* ἄζωνοι *dicuntur*, *hoc eſt*, *qui cœli certas non habent partes*, *ſed generaliter à cunctis coluntur*. Hìc *altioris ſcientiæ homines* omnino videntur eſſe Chaldæi, aut eorum diſcipuli. Vide etiam *Joan. Seldenum* de J. N. & G. Lib. III. cap. 20. p. 432.

B.

BAAL *Vide* Belus. Theophilus *ad Autolyc.* L. III. *ſub finem*, *ait ob Orientalibus cultum eſſe* Κρόνον, *&* Bel, *aut* Bal *dictum*; *quod de Græcis intelligendum*, *qui* Belum *interpretabantur* Κρόνον, *ſine dubio propter aliquam ſimilitudinem. Sic enim ſolebant ex ſimilitudine judicare. Vide libellum de* Dea Syria.

BABYLONICÆ *obſervationes*, *ut ad vocem* Beroſus *diximus*, *laterculis inſcriptæ non ſuperabant*

bant Æram Nabonaſſaream, unde merito H. Dodwellus *Append. ad Cypr. Diſſert.* §. 23. *ſuſpectum habet quod de* Calliſthene *narrat* Porphyrius.

BELTHIS *Dea Aſſyria* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVI. *Hebraicè* בעלת Baalath, domina, *aut, cum Jod.* בעלתי Baalathi, domina mea. *Crediderim eſſe Deum inſeſſorem Lunæ.*

Belus *Chaldæus Diſciplinarum inventor* Lib. I. Sect. 1. cap. IV.

Beli templum *Babylone.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXII.

BELUS *generale nomen Babyloniorum Numinum, & proprium ſummi* κατ' ἐξοχὴν. Lib. I. S. 2. c. XXXII. *de quo videndus* Joan. Seldenus *de D. S.* Lib. II. cap. 1. *Videtur quibuſdam hoc fuiſſe nomen antiquiſſimi Regis, quod cùm Dominum ſignificaret, potuit tribui Numinibus, & præſertim ſummo. Deinde cùm Rex ille primùm inter minora Numina, qualia erant Hominum mortuorum Mentes, relatus eſſet; paullatim obliteratâ Hiſtoriâ & unius etiam Dei, nequaquam hominis, cognitione, confuderunt Regem defunctum cum altiſſimo Deo. Idem certè evenit apud Græcos Jovi, qui cùm Rex antiquiſſimus eſſet, & in Heroum numerum relatus, paullatim cum ſummo Numine confuſus eſt. Hinc fit ut Græci Poëtæ de eodem illo Numine* θεοπρεπῶς *paſſim loquantur, nec minùs frequenter eum inſtar hominis, & quidem mali, deſcribant, At aliis vix fit credibile, antiquis Chaldæorum temporibus, hominem pro Deo habitum eſſe, & poſtea miſtum id Numen cum notione unius æterni Dei; quia, etiam poſtremis temporibus, Perſæ negabant Deos eſſe inſtar hominum, ut adparet ex loco* Herodoti, *qui adſertur.* Lib. II. cap. VIII. *Præterea tota Zoroaſtris Theologia Deos* ἀνθρωπομόρφους, *nedum homines, prorſus reſpuit, ut ſatis ex 2. Sectione,* Lib. I. Stanleii *adparet.*

Quid-

Quidquid id eſt, peſſimè fecere Græci, qui Δία *verterunt vocem* Belus; *quia ſeu Rex fuerit, ſeu Deus, non poteſt idem eſſe ac homo in Creta Inſula natus & ſepultus, quique in Græcia vixit; quod conſtat de Græcorum* Zane, *ſeu* Jove, *ex antiquiſſima & conſtantiſſima fama, quam incolumem Poëtæ Græci ſervarunt. Sed Græci Barbara Numina temerè eadem ac ſua eſſe credebant, & ita Barbarorum opiniones exprimebant, quaſi uſi fuiſſent vocibus Græci* Διὸς, Κρόνου *&c. Ita* Herodotus *dicit à Perſis* τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέεσθαι circulum omnem cœli Jovem vocari. Lib. I. c. 131. Vide vocem Mars.

Beroſus, *qui Chaldaïcas diſciplinas Græcos edocuit.* L. I. Sect. 1. cap. VI.

BEROSUS *è coctilibus laterculis edidit obſervationes* 480. *annorum.* Plinius. *Hiſt. Nat.* Lib. VII. c. 56. Epigenes apud Babylonios DCCXX. annorum obſervationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, gravis auctor in primis: qui minimum, *Beroſus* & Critodemus, CCCLXXX. annorum. J. Marſhamus *exiſtimat hunc annum eſſe Nabonaſſareæ Æræ, qui idem eſt cum* LVI, *poſt mortem Alexandri; unde colligit Beroſum obſervationes ad ſuam uſque ætatem edidiſſe.* Epigenis *ætas non ita nota eſt, ſed ſi temporibus Auguſti ſcripſit, anni ejus obſervationum erunt Nabonaſſarei, cùm annus Nabonaſſari* 720. *ſit annus Auguſtorum ſecundus. Ad hæc de Beroſo obſervat popularis Marſhami* H. Dodwellus, *poſito priore calculo,* Antiocho *tertio, ab Alexandro, Syriæ Regi libros rerum Chaldaïcarum à Beroſo fuiſſe dicatos; anno, nempe, ejuſdem Antiochi, qui* Soter *dicebātur, duodecimo; adeò ut Alexandro Beroſus potuerit eſſe æqualis, quod teſtantur* Tatianus *atque* Syncellus. *Ita malè ſubduxerit calculos* G. Voſſius;

qui,

qui, hoc poſito annorum numero, credidit fore ut in tertii à Seleuco Antiochi, quem Antiochum Deum *cognominabant, tempora incideret Beroſus. Attamen ita locum* Tatiani *recitavit* Euſebius, *ut eumdem Beroſum reverâ in Antiochi Dei tempus contulerit. Neque refragabitur* Plinius, *ſi, ſecundùm quoſdam Codices, legamus apud eum* 490 *annos, pro* 489, *ſic enim ſcripſiſſet Beroſus anno à morte Alexandri* 66, *Antiochi Dei tertio. Vide* Marsham. *ad ſæcul.* XVII. p. 474. *Edid. Lond. &* Dodwellum, *in Append. ad Diſſ. Cyprianicas.* §. 24.

BRUTA *à Dæmonibus infeſtata quare.* Lib. I. Sect. 2. cap. XVI. *Videtur hæc Chaldæorum opinio nata eſſe, ex eo quod animadvertiſſent bruta interdum inuſitatis motibus agitari, & veluti ſpontaneo exitio perire. Conſtat certè ex* Matth. VIII, 31. *Dæmonia à Chriſto petiiſſe invadendorum Porcorum veniam, eóſque in lacum præcipites egiſſe.*

Βυθὸς *quare dicatur Pater. Ad Or. verſ.* 39.

C.

CANOPUS. *Feſtiva Hiſtoria de victoria hujus Dei ex Igne reportata.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX. Stanleius, *quaſi* Rufini *verba recitans, pro* Canopo *hic habet* Nilum, *& breviorem multò narrationem, cui interſerit* Suidam *pro Nilo habere Canopum. At neque id quod recitat exſtat apud* Rufinum, *neque ab hoc diſcrepat* Suidas. *Hinc factum, ut, verbis* Rufini *ex antiqua Edit. Baſileenſi deſcriptis, de* Suida *contrarium prorſus adfirmaverimus. Unde* Rufini *citationem deſumſerit neſcio, nam ipſa illa quæ recitavimus verba non modò in Editione, quam modò dixi, inveni, ſed ab aliis etiam Viris Doctis, ſimiliter ac ego feci, expreſſa reperi.*

Cal-

Calliſthenes *obſervationes Chaldaicas ad Ariſtotelem mittit.* Lib. I. Sect. 2. cap. 1.

CARMANIA *Regio ad Orientem Perſidis* Lib. II. Procem. *Aliquis ineptus apud* Stanleium *pro Carmania ſcripſerat* Ciliciam, *ſine dubio quòd hodie hæc regio à Turcis* Caramania *vocetur.. Non potui à me impetrare, ut crederem tam immane mendum eſſe à* doctiſſimi Stanleii *manu.*

CATENA *Oſiridis* Lib. I. Sect. 2. cap. VII. *Catenæ in hac Theologia dicuntur ſeries Naturarum ordine collocatarum, quarum prima vocatur ſummitas,* ἀκρότης. *Vide* Proclum *Inſt. Theol.* cap. XXI. *ubi* τάξιν *&* σειρὰν *confundit; dicitque eam* παρὰ τῆς μονάδος ἔχειν τὴν εἰς τὸ πλῆθος ὑπόβασιν, ab unitate in multitudinem habere hypobaſin.

CHALDÆA *duplex fuit, una Armeniæ vicina ac montoſa, ad Septemtrionem Meſopotamiæ, de qua* Xenophon *Cyropædiæ* Lib. III. pag. 70. & ſeqq. Edit. Wechel. *&* Strabo Lib. XII. p. 378. Ed. Genev. *In hac fuit* Ur *Abrahami patria; ut oſtendit* Sam. Bochartus, *in Geograph. Sacræ* Lib. II. c. 6. *& alibi in ſuo* Phaleg. *Altera fuit ad Auſtrum Babyloniæ, Arabiæ deſertæ vicina, in qua erant campi patentes, in quibus ſidera obſervarunt Philoſophi, quibus* Chaldæis *nomen fuit. De hac Strabo* Lib. XV. p. 508. Separatim adtributa eſt in Babylonia habitatio Philoſophis indigenis, qui *Chaldæi* vocantur &c. ἔστι δὲ καὶ φῦλόν τι τῶν Χαλδαίων καὶ χώρα τῆς Βαβυλωνίας ὑπ' ἐκείνων οἰκουμένη, πλησιάζουσα καὶ τοῖς Ἄραψι, καὶ τῇ κατὰ Πέρσας λεγομένῃ θαλάττῃ: Eſt autem & quædam tribus Chaldæorum, & regio Babyloniæ ab illis culta, vicina & Arabibus & mari, quod Perſicum appellatur. *Idem liquet ex* Stephano,

in

in vocibus Χαλδαῖοι *&* Α'λύβη, *licèt has regiones male diſtingui credidiſſe perperam videatur. Idem ſeptemtrionalem Chaldæam vocat* Χαλδίαν, *Auſtralem ait antea* Cephenen *dictam, à* Cepho *Andromedæ patre. Eſt etiamnùm in eą regione urbs* Kupha, *cujus meminit Nub. Geogr. Clim.* IV. pag. 5. *à qua potiùs, ſi antiqua eſt, regionem adpellatam crediderim.* Stephani *Interpretes hæſerunt in eodem luto, ac* Stephanus; *nec alius, quem ſciam, recentior Geographus ſatis clarè regiones haſce cognomines diſtinxit.*

Chaldæi *ex arte dicti qui.* Lib. I. Sect. 1. c. VII.
. *quo modo Diſcipulos inſtituerint. Ibid.* cap. VIII.
eorum Sectæ, cap. IX, X.

Chaldæi *antiquiſſimi ſapientiæ cultores.* L. I. in Proœm.

Chaldæi *Deum unum agnoſcunt.* Lib. I. Sect. 2. c. I.

Chaldæorum Dii qui. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXII. & ſeqq.

CHALDÆI *dicti, ſecundùm* Stanleium, *à* Chuſo Chaldim, *quaſi* Chuſdim, Lib. I. Proœm. *Veriſimilior eſt eorum Etymologia, qui* Chaſdim *derivant à* כשד Chesed; *neque enim in Analogiam, ut prior, peccat, nam à Chus non poteſt duci niſi* Chuſim, *ut à* Lud Ludim. *Verùm an ita dicti fuerint à filio Nachoris ex Melcha qui* Chesed *dicebatur* Gen. XXII, 20. *an ab alio quopiam cognomine, non conſtat. Si priùs verum ſit, erit Prolepſis Hiſtorica* Gen. XI. 28. *&* 31. *ubi urbs, ex qua exiit Abrahamus*, Ur Chaſdim *vocatur; cùm tempore illo nondum ita appellari poſſet, nam* Cheſed *tunc nonniſi puer eſſe potuit.* Dicæarchus, *in vita Græciæ, citatus à* Stephano *in voce* Χαλδαῖοι, *ait à Nino* τέταρτον ἐπὶ δέκα βασιλέα γενόμενον, ᾧ τοὔνομα ΧΑΛΔΑΙΟΝ, Βαβυλῶνα τὴν ὀνομαστοτάτην πόλιν περὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν κατασκευάσαι, &c. decimum quartum Regem, cui nomen erat

Chal-

Chaldæo, Babylonem celeberrimam urbem ad Euphratem fluvium ædificaſſe, omnibus in eumdem locum collectis, qui Chaldæi dicuntur, & dici regionem Chaldæam. *A Rege, ſi quis ejus nominis fuit, Chaldæam dictam crediderim, potiùs quàm à Nachoris filio; niſi fortè velimus ſuperiorem Chaldæam ab hoc dicta, inferiorem ab alio; fuit enim duplex, ut oſtendimus.*

ΧΑΡΩΝΕΙΑ *vocantur Barathra quædam, quæ tetrum vaporem emittunt, quo hauſto animalia interficiuntur. Eadem dicuntur* Πλουτωνεῖα. *Vide* Strabonem Lib. V. *in deſcriptione Italiæ.* pag. 168. *& ad eam notas* Iſaaci Caſauboni. *Inde* χαρωνεῖον πνεῦμα *dicitur lethalis illa exhalatio. Vide Jamblichum* Sect. 4. c. 4. Exſtat etiam ea vox apud *Diogenem* Laërtium in vita Zenonis, ubi ex ſententia Stoïcorum dicit σοφὸν οὐδὲν θαυμάζειν τῶν δοκούντων παραδόξων, οἷον χαρωνεῖα, καὶ ἀμπώτιδας καὶ πηγὰς θερμῶν ὑδάτων, καὶ πυρὸς ἀναφυσήματα, ubi non intellecta eſt ab *Aldobrandino.*

Chiun *an nomen Saturni.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII. *Vide* Remphan.

Cidenas *Mathematicus.* Lib. I. Sect. 1. c. V.

COBALUS: *ita, auctore* Agricola *de re Metallica, nominantur ſpectra dæmoniorum, quæ in fodinis conſpici ſolent ſub variis formis. Videndus &* Agricola & Gaulminus *ad locum* Pſelli *citatum.* Lib. I. Sect. 2. cap. XVI.

COELUM Herodotus Lib. I. c. 132. *à Perſis cultum eſſe vult, ait enim eos Jovi hoſtias immolaſſe, Jovem autem ab iis dictum fuiſſe* κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ. *Hæc eſt ipſius* Herodoti *ratiocinatio, qui cùm vidiſſet eos in locis excelſis ſacra facientes, oculis ad cœlum converſis, & dicentes audiſſet ſe ſummum Numen colere, Græco more hoc*

dictu-

dicturus ab eis Jovem *coli prodidit, Jovem autem eſſe ambitum cœli.*

COLLEGIUM *Aſtronomorum publicum fuiſſe cenſet Babylone* H. Dodwellus, *in Append. ad Diſſ. Cypr.* §. 28. *ut apud Sinenſes, quod ex Daniele colligit.*

CORONA *non imponebatur victimæ à Perſis, quod diſertè docet* Herodotus Lib. I. c. 131. (L. I. c. VIII.) *attamen* Strabo, *qui eum exſcribit, habet* ἱερεῖον ἐϛεμμένον victimam coronatam. *Crediderim omiſſam negationem; cujus rei, præter adlatam, hæc ratio eſt, quòd* Strabo *non, quaſi aliquid ſingulare, obſervaret coronatas victimas in Aſia apud Perſas, cùm id ſolerent Græci facere, ſed credibile ſit eum ritum Græcis inſolitum obſervaturum potiùs fuiſſe.*

Corporei Mundi qui Chaldæis. Lib. I. Sect. 2. c. XII.

Corporis ſalus quæ Chaldæis. Ad Or. verſ. 259.

Coſmagogi *qui ſunt Chaldæis.* Lib. I. Sect. 2. VI.

Cuſtodia *in divinis, apud Platonicos, quid.* ad Orac. verſ. 124.

D.

DÆmones *boni quomodo elicerentur.* Lib. I. Sect. 2. cap. XXIX.

Dæmonum evocandorum rationes. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIX.

Dæmones immateriales qui Chaldæis Lib. I. cap. IX. Sect. 2.

Dæmonum malorum ſpecies. Lib. I. Sect. 2. cap. XVII. *quomodo agant in homines & bruta.* Ibid. *non ſunt varii ſexûs.* Ibid. *nec earumdem virium.* Ibid. *percuti poſſunt.* Ibid. fine Cap.

Dæmones materiales boni & mali. Lib. I. Sect. 2. c. XV.

Dæmonum materialium natura Lib. I. Sect.2. c. XXXI.
Dæmonum officium ad Or. vſ. 95 & 96.
DECANI *in Zodiaco qui.* Lib. I. Sect.2. cap. XIX. & ſeq.
De Decanis agit Salmaſius, *in libro de Ann. Climactericis adcuratiùs, & eorum nomen non ex Militia Romana deducit, ſed ex Chaldaïca voce* דוק douk, *hoc eſt*, proſpicere & ſpeculari; *unde à Græcis Aſtronomis dicuntur* ἐπίσκοποι, inſpectores. *Vide eorum elegantem deſcriptionem ex Mercurio, antea ineditam, apud* T. Gale *in Jamblichum* p. 304.
Delephat *vide* Venus.
Depreſſiones *Stellarum.* Lib. I. Sect. 2. c. XX.
Deus verus à Chaldæis quomodo cultus. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXII.
Deus ſummus atque unicus, apud Chaldæos. Lib. I. S. 2. cap. I.
Dei adparitio ignea quàm terribilis. ad Or. vſ. 305.
DIONYSIUS *Deus zonæus.* Lib. I. Sect. 2. c. VIII. *Ineptè Chaldaïcis Numinibus Numen Ægyptiacum admiſcuit Græculus, cùm horum populorum Theologiam diverſiſſimam fuiſſe notum ſit.*
Dii Conſiliarii *qui Chaldæis.* Lib. I. Sect. 2. c. XVII.
Dii inferiores à Chaldæis culti. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXIII.
Dii interpretes *qui Chaldæis.* Lib. I. Sect. 2. c. XVII.
Dii omnium Judices, *qui ſint Chaldæis.* Lib. I. Sect. 2. c. XXVII.
ὁ Δὶς ἐπέκεινα bis ulterior *Chaldæis quis.* Lib. I. S. 2. c. VI.
Divinationes Chaldæorum quæ. Lib. I. S. 2. c. XXIII.
Divinationes Perſarum. Lib. 2. c. VII.
Diviſiones, *quid in Platonica Theologia.* ad Orac. vſ. 3. 6. 46.
Dyas, *quid apud Chaldæos.* ad Or. vſ. 3.

Δυ-

Δυσάντητον *dicitur lucifugum* δαιμόνιον *apud* Pſellum *de Dæm.* n. 69. *Sic enim lego , non* δυσαίσθητον *quod* hebes *ſignificat , & quod hîc non convenit. Eadem hæc Dæmonia vocantur.* p. 77. δυσάντητα quorum curſus moleſtus eſt.

E.

E*mpyreus mundus qualis Chaldæis.* Lib. I. Sect. 2. cap. XIII.
Exaltationes *Stellarum* Lib. I. Sect. 2. XX.
Exſiſtere ante generationem quid. Ad Orac. vſ. 13.

F.

FAcies *in Zodiaco quæ.* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.
Firmamentum. Lib. I. S. 2. cap. XIII. *unde à Chaldæis cœlum dictum.* Ad Or. vſ. 182.
Flos ignis *flamma.* Ad. Orac. vſ. 21. *mentis ad* vſ. 31. *&* 51.
Fons fontium, *qui apud Chaldæos.* ad Or. vſ. 18.
Fontani Patres *qui ſint apud Chaldæos.* Lib. I. Sect. 2. cap. VI.
Fontes *apud Chaldæos Naturæ divinæ dicuntur , aut quæ ſunt exemplaria* νοερὰ, *&* νοητὰ, *quarumdam Inferiorum Naturarum.* Lib. I. Sect. 2. cap. VIII. *Neſcio an qui primi hoc invenerunt voluerint tantùm ſignificare Deo eſſe ideas abſtractas , ut loquuntur , omnium generum quæ procreavit ; ſed ita mentem ſuam expreſſerint , quaſi eas ideas ſeorſim eſſe crederent ; unde poſteri decepti tot Numinum eſſe dixerint ordines , quot illi Idearum eſſe intellexerant. Platonici ſanè exiſtimarunt in hiſce Chaldaïcis oraculis doctrinam Platonis de ideis contineri , ut obſervavit* Stanleius Lib. I. Sect. 2. cap. V. *Plato autem & Platonici ideas abſtractas à ſecunda*

cunda Triadis perſona, quam Δημιουργὸν *vocabant, formatas fuiſſe docuerunt, qua de re inter alios legi poteſt* Philo περὶ τῆς κοσμοποιίας, *ipſo initio. Ita loquitur* p 3. *Ed. Gen. Græco-Lat.* βουληθεὶς τὸν ὁρατὸν τουτονὶ κόσμον δημιουργῆσαι, προεξετύπου τὸν νοητὸν, ἵνα χρώμενος ἀσωμάτῳ καὶ θεοειδεστάτῳ παραδείγματι, τὸν σωματικὸν ἀπεργάσηται, πρεσβυτέρου νεώτερον ἀπεικόνισμα, τοσαῦτα περιέξοντα αἰσθητὰ γένη, ὅσαπερ ἐν ἐκείνῳ νοητά: cùm vellet *Deus* viſibilem mundum facere, priùs formavit intelligibilem, ut incorporeo & Dei ſimillimo exemplari uſus, faceret corporeum, antiquioris imaginem recentiorem, tot complectentem genera ſenſilia, quot ſunt in illo intelligibilia. *Paginâ etiam quintâ, dicit Rationem divinam eſſe* ὑπερουράνιον ἀστέρα, ΠΗΓΗΝ τῶν αἰσθητῶν ἀστέρων, ſupra-cœleſtem Stellam *fontem* Stellarum ſenſilium. *Vide & Procli Plat. Theol. Lib. V. c.* 32.

FORMA *ſi qua adpareret, voci non erat credendum, ſecundùm Chaldæos.* Lib. I. Sect. 2. c. XXX. *Perſæ ſanè, qui videntur propago Chaldæorum, negabant Deos fuiſſe* ἀνθρωποφυεῖς. *Sed huc facit præſertim quod exſtat* Deut. VI, 15, 16. Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, quo loquutus eſt vobis Dominus in Horeb, de medio ignis, ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, *&c.*

G.

GENETHLIACUS. *Ita dicebatur à Græcis, qui è naſcendi momento vitæ eventus prædiceret. Obſervandum* Strabonem *dicere de Chaldæis.* Lib. XVI. p. 500. προσποιοῦνται γέ τινες καὶ γενεθλιαλογεῖν, οὓς οὐ καταδέχονται οἱ ἕτεροι: profitentur

quidam è natalibus futura prædicere, quos non probant alii. *Omnes penè alii Scriptores Chaldæis universè hanc divinationem tribuunt, adeò ut* Chaldæus *&* Genethliacus *unum idemque ſit. Vide Orationem* Favorini *apud* Gellium Lib. XIV. c. 1. *Chaldæos egregiè refutantis. Sed, in notis ad Oracula, Chaldæorum artem ab aliis Sapientibus confutatam oſtendimus, ad* vſ. 383.

Græci Aſtronomiâ præſtantiores Chaldæis. Lib. I. Sect. 2. cap. XVII.

GRÆCI *à* Stanleio, *ſaltem ii de quibus* Euſebius *Præp. Ev.* Lib. IV. cap. 5. *loquitur, exiſtimantur Zoroaſtrem ſequuti. Hic tamen de Chaldæis nihil habet, eo in loco, & laudat tantùm* τὴν Ἑλληνικὴν θεολογίαν ἐξηχριβωκότας. *At hæc non fuit vulgaris Græcorum Theologia, neque adeò Poëtarum, ſed aliquot tantùm Philoſophorum; nempe,* Pythagoreorum *&* Platonicorum, *qui eam ex Oriente in Græciam adtuliſſe cenſebantur. Vide initium* Verſuum Aureorum, *& ad id* Hieroclem. Proclus *quoque Barbaram Philoſophiam, ſeu Theologiam eamdem ac Græcanicam exiſtimat, mutatis nominibus.* Theol. Lib. 6. c. II. *in loco qui adfertur ad vocem* Hecate.

H.

HArmonia cœlorum *quæ* ad Or. vſ. 201.

Haruſpicina Chaldæis nota. Lib. I. S. 2. c. XXIII.

HEBRÆI *junguntur Chaldæis, in Oraculo adlato* L. I. Sect. 2. cap. I. *& utrique dicuntur* σεβάζεσθαι Θεὸν ἁγνῶς. *Quare hoc conveniat Hebræis notum eſt, ad Chaldæos quod adtinet crediderim ad eorum* Teletas *adludi, quæ Ægyptiacis puriores erant, hac de ratione. Nimirum, Ægyptii, aliæque gentes credebantur invocare terreſtres Dæmonas, unde & minis eos terrebant (nam id De-*

Dæmonum genus timidum eſſe cenſebatur) ſed Chaldæi, qui ſolos ὑπερκοσμίους Θεοὺς colebant, ab ejuſmodi minis abſtinebant, Jamblichus *hoc docet* Sect. VI. c. 7. παρὰ Χαλδαίοις παρ' οἷς διακέκριται καθαρὸς ὁ πρὸς μόνους τοὺς θεοὺς λόγος, οὐδαμοῦ ἀπειλὴ λέγεται &c. Apud Chaldæos, apud quos diſtincta eſt pura ad ſolos Deos oratio, nullibi proferuntur minæ. *Sed hoc fortè neque apud omnes Chaldæos, neque ſemper obtinuit. Ceterùm notatu digniſſimum eſt hoc Oraculum, quod neque à Judæo, neque à Chriſtiano, neque etiam ab Ethnico è vulgo fingi potuit.*

HECATE, *Media inter geminos Coſmagogos*, Lib. I. Sect. 2. capp. VI. & VII. *Non videtur veroſimile, Chaldæos veteres, Linguæ Græcæ & opinionum Græcarum ignaros, Numen hic Græcum* (*de quo vide* Voſſium *Theol. Gent.* Lib. II. c. 29.) *divinis Naturis, quibus nulla Græca nomina impoſita, immiſcuiſſe. Crediderim potiùs eos, qui Græcè hæc verterunt, cùm invenirent nomen Chaldaicum adfine Græco* Hecate, *& quædam fortè ſimilia de Numine Chaldaïco dicerentur iis quæ de Hecate apud Græcos narrabantur, voce merè Græca eſſe uſos, ad exprimendam Chaldaïcam. Fortè Chaldæi vocabant hoc numen* חדא chada, *quod* unam *ſignificat. Vide* Ada. *Atque hæc cùm dudum ſcripſiſſem, non leviter in ſententia hac confirmatus ſum, lectis hiſce* Procli *verbis, quæ exſtant* Lib. VI. cap. XI. *Theol. Plat. Poſtquàm* Cap. X. *de Trinitate* δημιουργῷ *egit, loquitur* Cap. XI. *de Trinitate* ζωογόνῳ, *aitque hanc conſtare tribus Unitatibus, quarum primam Dianam Virginem, ſecundam Proſerpinam, tertiam Minervam Virginem vocant* ἑλληνικῆς Θεολογίας ἀρχηγοὶ Græcanicæ Theologiæ principes; *deinde ſubdit:* παρά γε τοῖς βαρβάροις τὰ αὐτὰ δι' ἑτέρων ὀνομάτων δεδήλωται,

 apud

apud barbaros eadem diverſis nominibus ſignificantur : τὴν μὲν γὰρ πρωτίστην ἐκεῖνοι μονάδα καλοῦσι Ἑκάτην, primam enim Unitatem illi vocant Hecaten, ſecundam Animam, tertiam Virtutem. *Verùm hoc in hiſce obſervandum, ordinem hujus Trinitatis non eſſe eumdem qui à* Pſello *deſcribitur, quod fortè ex variis ſententiis, aut alterutrius non ſatis fida memoria fluxit. Ceterùm mendum eſt in* Pſello *ad Oracula* p. 96. *ubi dicit de Hecate :* ἐν δεξιᾷ μὲν αὐτῆς ἔχουσα τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. *Legendum eſt, ut apparet ex pagina ſequente,* ἐν ἀριστερᾷ. *In hoc negotio, ubi agitur de ordine, quem inter Deos conſtituebant Chaldæi, ſermo eſt de dextra & ſiniſtra, quòd hi Scriptores videantur reſpicere ad aliquod* Schema, *tabulæ illitum, in quo nomina Deorum ordine Chaldaïco erant diſpoſita ; adeò ut ad ſiniſtram nominis* Hecates *eſſet* Fons virtutum, *ad dextram* Fons animarum.

Hecaticus *Strophalus quid.* Lib. I. Sect. 2. c. XXIX. *De eo vide* Joan. Seldenum *de D. S.* Synt. I. cap. 2. p. 34. *Ed. Lond. ann.* 1617.

Hhartumim *unde dicti.* Lib. I. Sect. 2. c. X. Veriſimiliora de ſignificatu hujus vocis ſcripſimus ad Gen. XLI, 8.

HOMERUS, *quia antiquiſſimus Græcorum Scriptorum, creditur à Græculis Diſciplinarum Auctor, cùm contrà quidquid eſt in eo adluſionum ad varias Artes, id potiùs oſtendat, eas ante illum fuiſſe notas. Ita perperam voluere quidam Grammatici, quorum meminit* Euſtathius *in Iliad. A.* vſ. 907. p. 162. *Edit. Rom.* Homerum *occaſionem dediſſe Mathematicis dicendi Planetis ſuas eſſe domos, eò quòd dixiſſet à Vulcano domum unicuique Deorum factam eſſe. Ceterùm de duodecim dierum mora, apud Æthiopas, vide eumdem,* p. 128. *Malè quoque deducit vocem* ἀποτέλεσμα *ex Homerico verſu,*

verſu, ubi Poëta, verba de augurio faciens, utitur verbo τελέσαι, *Vide* p. 900. *&* Stanleium L. I. Sect. 2. cap. XIX.

I.

IDeæ, *an ſeorſim exſiſtant.* ad Or. vſ. 100.

Idola, *umbræ, & imagines falſorum Deorum*, ad Or. vſ. 243.

IDOLOLATRIA. *antiquiſſima eſt cultus Angelorum, quibus paullatim cultus æqualis aut frequentior, quàm ſummo Deo, exhibitus eſt; conſtitutis etiam ſtatuis quibus ineſſe, & unde vota audire exiſtimabantur. Hominum mentes iis admiſtæ ſunt, & apud Gentes plurimas mentem hominis fato functi miſcuerunt cum ſummi Dei notione, eique adeò ſummi Numinis cultum præbuerunt. Nam cultus ille, qui* ſupremus *vulgò dicitur, ſitus eſt primùm in animi opinione, quâ credimus Naturam, quàm colimus, omnium ſummam eſſe; ſecundò in ejus opinionis conſectariis, quorum præcipuum eſt quòd eam potiſſimùm colamus, quippe quæ ſola nos poſſit in omnibus pro arbitrio juvare; tertiò in earum animi opinionum profeſſione externa, cùm in verbis, tum in ritibus poſita. Hæc de Idololatria paucis, quòd vulgo res ſit non ſatis nota. Vide voces* Aſtra *&* Belus.

IGNIS *à Chaldæis cultus.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX. *non quaſi Deus, ſed quaſi Dei Symbolum, ſeu imago, ut ex eorum Theologia ſatis adparet.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX. *Ignis ſacra facientibus, ſaltuatim per cœlum profundum adparens, Symbolum Numinis præſentis* Lib. I. Sect. 2. c. XXX. *Talis erat ignis, qui in Monte Sinaï apparuit, ut colligere eſt ex* Exod. XIX, *&* XX. *ubi dicuntur fuiſſe* faces *&* fulgetra. *Faces Heb. dicunt,* לפידם lapphi-

phidim; *quæ vox videtur ſignificare eo in loco exhalationes ſulfureas, quæ σκιρτηδὸν, ut loquitur Oraculum, per cœli profunda micabant.* Hac de re conſulendus vir eruditiſſimus *Thom. Hyde* in Hiſtoria Perſarum, quos negat igni divinum cultum tribuiſſe.
Ignis Symbolum Numinis apud Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. c. I. *& ab eo emanans.* Ib. c. II.
Ignis *vis procreandi in Deo.* ad Or. vſ. 25.
Incorporea quæ L. I. Sect. 2. c. III. *&* IV.
INFANS *immolatus dicitur à Sabæis & carnes ejus miſtæ placentis.* p. 313. *Simile quid* Pſellus, *in Libro de Operatione Dæmonum, tribuit* Euchitis *Babyloniis, Manichæorum proſapiæ, niſi quòd ritus differunt. Sed ſimiliora de Gnoſticis tradit* Epiphanius Hær. XXVI. p. 87. *Ed. Petavianæ. Erant quoque hi in Babylonia plurimi, ut ex* Epiphanio *liquet.*
Inferi, *ubi ſecundùm Chaldæos.* ad Or. 240.
Intellectuales res quæ ſint Chaldæis. Lib. I. S. 2. c. IV. *Vide* Νοερός.
Intelligibiles res, quæ ſint Chaldæis. Lib. I. S. 2. c. IV. *Vide in Indice* Νοητός.
JOBUS *à* Stanleio *haud procul ab antiquiſſimorum Sabæorum ætate vixiſſe dicitur.* Lib. III. cap. 1. *Sed conſulendus* H. Grotius *in Præf. ad Jobum, ubi eum à Scriptore diſtinguit.*
JUPITER, *ſecundùm* Stanleium, *vocatur à Paulo verus Deus, eò quòd dixerit Apoſtolus Athenis ſe eum Deum nunciare; cujus* Aratus *ſcripſerat humanum genus eſſe proſapiam, & quem* Δία *vocarat.* Lib. I. S. 2. cap. XXXII. *Sed obſervandum vocis* Jupiter *non eſſe ſimplicem ſignificationem, ſed ex duabus miſtam. Poëtæ enim de eo nunc loquuntur, ut de* Saturni *&* Rheæ *filio, homine in Deos relato; nunc ut de præſtantiore multò Natura;*

&

& paſſim hæc miſcent. Aratus *autem voce* Διὸς *initio* Φαινομένων *intelligit non Cretenſem illum Jovem, ſed* δημιουργὸν *cœlo & ſtellis priorem, ut obſervat* Theon. *Itaque Paulus cùm dicit ſe eum Deum nunciare, de quo loquutus eſſet* Aratus, *Jovem hominem non intelligit, ſed æternum Numen, cui interdum Cretenſis viri nomen* καταχρηστικῶς *tribueretur.*

Jupiter Heliopolites. Lib. I. Sect. 2. c. XXXV.

Iynges *quæ ſint Chaldæis.* Lib. I. cap. V. Sect. 2. & ad Or. vſ. 117.

L.

LELIURIUS *Dæmon igneus dicitur* Lib. I. Sect. 2. cap. XVII. *Rectè vidit* Gaulminus, *ad Pſellum, compoſitam hanc eſſe vocem ex* ליל lajil *vel* lel, *nox, &* אור our, ignis, *aut* lux, *quaſi noctè lucens. Sed neſcio quare dicat Hebræos & Syros non admittere* ל *in formatione nominum, cùm contrarium manifeſtum ſit vel ex Indicibus nominum propriorum in Scriptura occùrrentium. Videtur porrò hoc nomen natum ex opinione eorum, qui putant flammas illas nocturnas, quæ vulgò* ignes fatui *dicuntur, eſſe Dæmonas.*

Levitici *ritus* Sabæis *contrarii.* Lib. 3. c. V.

ΛΟΓΟΣ εὐσεβείας. *Ita vocatur Religio Chriſtiana à* Pſello, *in loco citato in medio* Cap. XXVIII. Lib. I. Sect. 2. *Is locus in Anglico* Stanleii *opere mutilè citatur, adeò ut videatur verbis adlatis intelligere Chaldaïcam Religionem, ſed nos pleniorem expreſſimus. Vide* Pſellum p. 90. *Ed. Amſtel.*

LUMEN *Supramundanum. Daniel quidem* cap. II. 22. *dicit* lucem cum Deo habitare, *ſed videtur hoc metaphoricè intelligendum, quia agitur eo in loco de cognitione Dei; verùm propriè loquutum credi-*

derit quis Paulum, *ex opinione Chaldaica ſimili*, 1 Tim. VI, 16. *ubi Deus illi dicitur* φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον inacceſſam lucem incolere, *nec ab ullo mortali conſpici poſſe*, *qua de re alibi diximus.*

Lumen Supramundanum, *ſedes Intellectualium Naturarum.* Lib. I. Sect. 2. c. II.

LUNA *ab Aſſyriis culta.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVI. *Putabant Chaldai altero hemiſphario Lunam eſſe fulgidam*, *altero fulgore deſtitutam*, *quomodo phaſes ejus explicabant.* Apuleius *de Deo Socratis*, *initio*: Proprio, ſeu perpeti candore, ut Chaldæi arbitrantur, parte luminis compos, parte altera caſſa fulgoris, circumverſione oris diſcoloris multivaga pollens ſpeciem ſui variat.

M.

MAchagiſtia. *Vide* Magia Perſarum.

Magia Chaldaorum naturalis. Lib. I. S. 2. c. XXIV. & *ſeqq.*

Magia Perſarum. Lib. 2. c. VIII.

Magorum *origo*, *ſecta*, *ac inſtituta* Lib. 2. c. IV. & *ſeqq.*

Magi *in* Arabia. Lib. 3. c. II.

Magus *apud Perſas quid ſignificet.* Lib. 2. c. IV.

MAGUS. *Niſi* Herodotus *de re antiquiore*, *ex ſequentium atatum ſermone*, *loquutus ſit*, *ſeu de rebus Medicis ex Perſarum loquela*, Magi *dicebantur ſomniorum conjectores apud Medos*, *ante conditam Perſicam Monarchiam. De* Aſtyagis *enim ſomnio verba faciens.* L. I. cap. 107. *ait Medum Regem expoſuiſſe ſomnium* τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι iis ex Magis, qui ſomnia interpretabantur. *Ita etiam loquitur*, cap. 120. *Credibile eſt Perſarum Reges*, *qui Medis ſucceſſerunt*, & *conſuetudinem conſulendorum ſomniorum Interpretum*, & *nomen* Ma-

Magorum *Medis accepta tuliſſe. Credibile eſt etiam antiquam Medorum linguam Chaldaicæ adfinem fuiſſe, unde conjecerim Magos dictos eſſ ἀπὸ τοῦ* מוג moug, *quod in Participio habet* מג Mag, *i.* diſſolvens, liquefaciens, *quod apud Hebræos metaphoricè ſumitur ἀντὶ τοῦ* vires frangens, debilitans *&c. Magiæ autem ope vires exercitûs frangi, eidémque terrorem immitti credidere Veteres, & eâ arte uſus in bello dicitur Magorum antiquiſſimus Bactrianus Zoroaſtres.* Arnobius *adverſus Gentes* Lib. I. p. 6. *Ed. Heraldi.* Inter Aſſyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroaſtréque ductoribus, non tantùm ferro dimicatum & viribus, verùm etiam Magicis & Chaldæorum ex reconditis diſciplinis. *Non adferam Recentiores, qui imaginibus ſympatheticis ex cera confectis, tabem arte Magicâ induci cenſent, ne videar in re antiqua temerè recentiore opinione uti. Plurimi quidem ex Vett. exiſtimarunt hac voce* Sacerdotem *ſignificari, verùm hoc videntur inde collegiſſe, quòd Magi Sacerdotio fungerentur apud Perſas. Vide* Lib. II. cap. IV. Stanleii. Poſt hæc edita, ſuccurrit mihi *Magos* dictos potiùs fuiſſe מהגים *mhagim*, murmuratores, quòd ſacra facerent, murmurando preces neſcio quas. Nomen hoc exſtat Eſaïæ cap. VII, 19. ut alibi monuimus. *Ceterùm Magos quos cum Chaldæis confundit* Stanleius (Lib. I. Sect. 2. cap. XXIV.) *diſtinguit disertè Curtius* Lib. V. cap. I. *ubi deſcribit eos qui obviam proceſſere Alexandro Babylonem eunti:* Magi deinde ſuo more patrium carmen canentes. Poſt hos Chaldæi, Babyloniorúmque, non vates modò, ſed etiam artifices, cum fidibus ſui generis ibant. Laudes ii Regum canere ſoliti, Chaldæi ſiderum motus & ſtatas temporum vices oſtendere. *Diſtinguit quoque eoſdem* Orige-

 nes

nes *contra Celſum* Lib. I. pag. 45. *Edit. Canti reprehenditque Antagoniſtam, qui pro Magis Chaldæis dixerat, quaſi non videntem eorum* ἐπαγγελίας διαφόρους οὔσας. profeſſiones diverſas. *Chaldæi, nempe, antiquis ſaltem temporibus, Aſtrologi tantùm fuiſſe videntur; Magi verò Sacrorum Antiſtites, ſeu rituum præſides. Vide ad vocem* Genethliacus. *Stanleius* omiſit notare 1. Magos oportuiſſe ex Matris cum Filio concubitu progenitos eſſe, ſi Græcorum & Latinorum quamplurimis Scriptoribus credimus; quorum loca congeſſit *Ægidius Menagius*, in Præf. *Diogenis Laërtii*: 2. locum *Ciceronis* de Divin. Lib. I. c. 41. ubi, *divinant*, inquit, *& augurantur Magi, qui congregantur in fano commentandi causâ, atque inter ſeſe colloquendi*: 3 morem Magorum in ſepeliendo. *Cicero* Tuſcul. Quæſt. Lib. I. c. 45. *Perſæ cerâ circumlitos condunt, ut quàm maximè permaneant diuturna corpora.* MAGORUM *mos non humare corpora ſuorum, niſi à feris ſint ante laniata.*

MARCUS *fuit Monachus Meſopotamenus, qui, auctore* Pſello, *de Dæm.* (p. 25.) *cùm Myſtes & inſpector diabolicorum phantaſmatum fuiſſet ea quidem, tamquam vana & falſa, flocci fecit & abjuravit, Palinodiámque canens veris fidei Chriſtianæ placitis ſubſcripſit; quæ à* Pſello *audita & percepta edidit ſtudioſè. Ea quæ de Dæmonibus dicit, licèt à* Pſello, *quæ fuit ejus eruditio, ornatiùs ſint prolata, non debent ſuſpecta eſſe; quod nihil penè habeant, quod aliunde, ex ſcriptis Ethnicorum, comprobari nequeat. Sunt quidem multa valde adfinia iis, quæ in Evangeliis de Dæmonibus habentur; ſed, ſi quis probè advertat, clariora, & quæ phraſibus N. T. non exiguam lucem interdum adfundant, nedum inde hauſta eſſe queant; ut in Notis ſatis oſtendit* Gaulminus,

Marmaridius *Babylonius* Lib. I. Sect. 1. c. V.

MARS *à Babylonis cultus fuit, ſi credimus* Chronico Alexandrino. (Lib. I. Sect. 2. cap. XXXVIII.) *Verùm nihil inde penè colligi poteſt, an velit Stellam quæ* Ἄρης *dicebatur Græcis, an Thracem hominem, aut ejus mentem quæ illi Planetæ præeſſe credebatur. Si poſteriora, ſunt ſanè inania quæ dicit; ſin Planetam ipſum à Babyloniis cultum velit, poſſunt vera eſſe. Vide* Ger. Joan. Voſſium *de Idol. Gentil.* Lib. I. cap. 16. *Ut vanitatem Græcorum de Orientalium opinionibus loquentium videas, audi Scholiaſtem* Apollonii *ad* III. Arg. vſ. 1375. *ubi de Planeta Martis:* Περιγένης, *ait*, ἐν τῷ περὶ τῆς Χαλδαϊκῆς (*ita legendum vidit* J. Rutgerſ. *Var. Lect.* Lib. V. c. 6.) τῶν Μαθηματικῶν &c. λέγων προσαγορευόμενον ὑπὸ Ἑλλήνων Ἄρεος, ὑπὸ δὲ Χαλδαίων Ἡρακλέους: Perigenes in libro de Chaldaïcæ regionis, aut Sectæ Mathematicis, ait qui vocatur à Græcis Martis, eum Herculis Planetam à Chaldæis dici. *Quaſi Hercules Tyrius, aut Thebanus notus Babyloniis fuerit! Poteſt fieri tamen ut Chaldæi Mathematici in Græcia viventes voce* Herculis *uſi ſint, ſed quidquid poſteriores Græcis noti dicebant, ideò non fuit veterum Babyloniorum opinio, aut loquendi ratio.*

Martis *Planetæ præſes Deus Aſſyriis cultus.* Lib. I. S. 2. cap. XXXVII. Vide *Azizus.*

MATERIA *dicitur odiſſe lucem à Chaldæis*, Lib. I. c. XVI. Sect. 2. *quòd intelligant voce* ὕλης *craſſam ac opacam materiam, quomodo & veteres Hebræi loquebantur, ſi credimus* Pſello *de Dæm.* καὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς θύραζε, καὶ τοῖς ἀνωτέρω καὶ θύραθεν εἰωθός ἐστι τὰ παχύτερα τῶν σωμάτων σωματώδη λέγειν, noſtris & externis, & antiquioribus etiam Gentilibus ſolitum craſſiora corpora *corpo-*

rea dicere p. 46. *Ed. nuperæ* Kilonienſis. *Vide* & Origenianas Huëtii notas. p. 85.

Materiales mundi quales, ſecundùm Chaldæos Lib. I. S. 2. cap. XVI.

MAZZALOTH. *Septuaginta Intt. legerant* μαζουρὼθ, 2. Reg. XXIII. 5. *&* Job. XXXVIII, 32. *ſcribitur per* Reſch *in Hebraico Codice, quod perſuadet eſſe veram lectionem. Ac ſanè origo vocis converit, nam cùm* נזר nazar *ſit* ſeparare, *Planetæ quaſi eximiæ ſtellæ dicuntur* מזרות Mazzaroth. *Hinc* Diodorus *ait Planetas dictos eſſe* κυρίους τῶν Θεῶν, Dominos Deorum. *Vide* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Mechaſchephim *unde dicti.* Lib. I. Sect. 1. c. X.

MECHASCHEPHIM *videntur iidem eſſe ac quos Græci vocant Chaldæorum Prophetas. Jamblichus* S. 3. c. XXXI. *quæ dicit de malis Spiritibus, Sacris non ritè peractis præſentibus, ait ſe* ἀκοῦσαι Χαλδαίων ποτὲ προφητῶν λεγόντων, audiviſſe à Chaldæis Prophetis dicentibus. *Julianus Oratione* V. *dicit conjungenda eſſe Ariſtotelis dogmata Platonicis* μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ταῖς ἐν Θεῶν δεδομέναις προφητείαις imò etiam hæc prophetiis à Diis editis, *quibus verbis Oracula Chaldaïca ab eo intelligi crediderim. Vide quæ de hac voce ſcripſimus ad* Exod. VII, 11.

MENS *tertia, ſecundùm* Pſellum, *Triadum Chaldaïcarum Natura* Lib. I. Sect. 2. cap. IV. *Hæc vocatur à Platonicis* ψυχὴ *&* ψυχὴ κόσμου, anima *ſimpliciter &* anima mundi. *Vide* Plotinum Ennead V. Lib. I. à Cap. III. *ad* VIII. *Hanc Mentem aiunt Oracula remanſiſſe* ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ, *ut &* Plotinus; *tria Principia* συνυπάρχειν καὶ οὐκ ἀπολείπειν ἄλληλα, una exſiſtere & ſe invicem non deſerere. *Vide laudati libri* c. IV. *&* V. *Attamen quæ habentur in Oraculis de Mente non mi-*

nus conveniunt ſecundæ hypoſtaſi, quam conſtanter vocat Νοῦν Plotinus; *atque hanc eo nomine intelligi potiùs crediderim.*

MITHRA, *præfectus medii generis Entium*, Lib. I. S. 2. cap. III. Lib. 6. cap. VI. *Cùm hæc vox non occurrat in Oraculis, & aliunde conſtet eſſe vocem Perſicam.* (*Vide* Ger. Joan. Voſſium de Orig. Idololatriæ Lib. II. c. IX.) *crediderim hic confundi Perſarum opinionem cum Chaldaïca; ac ſanè, ubi* Plutarchus. *hæc habet, loquitur de Perſarum opinione. Si quis adtentè conſideret Theologiam Perſicam, videbit* Mithram *vocari Solem* αἰσθητὸν, *qui non poteſt inter res intelligibiles, de quibus hic agitur, collocari. Vicinarum opinionum confuſio ingentes peperit in hiſce rebus difficultates. Vide &* Lib. 2. cap. IV. מהר *mihr*, propriè amorem deinde Solem ſonat apud Perſas. Inde factum nomen *Mithra.* Vide *Thom. Hyde* Relig. Perſ. Cap. IV.

Mithra dicebatur apud Perſas, auctore Herodoto Lib. I. cap. 131. Venus, *ſi* Straboni Lib. XV. pag. 503. *credimus*, Sol, *quod alii etiam confirmant. Nempe, illi non ex certa cognitione, ſed ex conjectura, Numina Græca cum Barbaris conferebant; unde diſſident ſententiis.*

Mithræ *Sacra apud Perſas.* Lib. II. c. IX.

Mitus, *quid Chaldæis.* ad Or. vſ. 237.

Μιζουρὶν *Oraculum* (*citatum* Lib. I. S. 2. c. XXIX.) *hanc vocem inclamandam, ad expellendos terreſtres Dæmonas, ait, ſed quid ſignificet non docuit* Stanleius *noſter.* Pſellus *oſtendit eâ elici præſtantiorem Dæmonem, qui impedit ne qui Sacra facit à terreſtre fallatur. Hoc fundamento nixus crediderim* μνιζουρὶν *idem eſſe ac* μαζζαρὼθ, *quod ſignificat Planetas, vel Mentes, quibus inhabitantur; quarum opem adverſùs terreſtres Dæmonas*

S 7 *im-*

implorandam cenſerent Chaldai. Sanè Hebraice מנזרים minzarim, *quod venit ex eadem radice*, principes, *ſeu* eximios *ſignificat* Nahum III, 17. *non minùs ac* Mazzaroth.

Morbi à Dæmonibus creati Lib. I. Sect. 2. c. XXX.

Μοῖραι *in Zodiaco quæ* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

MUNDUS *à Chaldæis eſt, ſi* Philoni *credimus, cultus:* Χαλδαϊκὴ μετεωρολογία ἀνεδίδασκεν οὐ Θεοῦ ἔργον, ἀλλὰ Θεὸν τὸν κόσμον εἶναι. Quis rerum cœleſtium Heres pag. 386. *Edit. Gen. Nihil tale eſt in Chaldaica Theologia, & calumniam ſanè redolet; niſi fortè* Philo *Platonicam ſententiam cum Chaldaica confuderit. Imò ne* Plato *quidem negavit Mundum eſſe* opus Dei, *licèt Deum crediderit, propter Animam eum inhabitantem. Vide* Timæum.

Mundi quot ſint ſecundùm Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. c. XII.

Mundi extrema quæ Perſis. Lib. 2. cap. VI.

MURES Perſarum Magis inviſi. *Plutarchus* in lib. de Invidia & Odio : οἱ δὲ Περσῶν Μάγοι τοὺς μῦς ἀπεκτίννυσαν ὡς αὐτοί τε μισοῦντες καὶ τοῦ Θεοῦ δυσχεραίνοντος τὸ ζῶον. ὁμοῦ τε γὰρ πάντες Ἄραβες καὶ Αἰθίοπες μυσάττονται: *Perſarum Magi mures occiderunt, quos odio habebant dicebantque eſſe Dei indignantis animal; ſimiliter omnes Arabes & Æthiopes eos exſecrantur.*

N.

NABATHÆORUM cultura, *liber Zabiorum.* Lib. 3. c. III. *Hujus libri fuit in Occidente antiqua verſio Latina, tempore* Thomæ Aquinatis, *quæ inſcripta erat de* Agricultura Ægyptiorum; *unde fit ut ſæpe de moribus Ægyptiacis loquatur, ubi Legem Moſaicam explicat. Doctiſſimus* Spencerus *de Leg. Rit.* Lib. 2. cap. I. Sect. 3. *con-*

conjicit vocem עבודה abodah *debuiſſe verti* cultum *ſeu* Religionem, *quod is liber de ritibus ſacris Zabiorum ageret. Verùm licèt ea vox cultum ſacrum paſſim ſignificet, culturam terræ etiam denotat, & ſic videtur hîc debere verti; quòd in eo libro traderetur ars quædam ſuperſtitioſa colendorum agrorum, arborum, pluviæ eliciendæ, &c. ut adparet ex Maimonidis citationibus, quarum nonnullas in medium adduxit* Stanleius Lib. I. Sect. 2. cap. XXIV, XXV, & XXVII.

NABONASSARI *Æram omnium eſſe antiquiſſimam, ex iis quæ Aſtronomicis obſervationibus inſignitæ erant, probavit* Henr. Dodwellus *in Appendice ad Cypr. Diſſ.* §. 23. & ſeqq. *V.* Sothica Period.

Naburianus *Mathematicus.* Lib. I. Sect. I. c. V.

Nativitatis Schemata, quæ Chaldæis. Lib. I. Sect. 2. cap.

Naturarum omnium diviſio, ſecundùm Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. in proœm.

Nergal *idolum.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

ΝΟΕΡΟΣ *ſic dicitur qui intelligit, activo ſenſu. Apud Platonicos* νοεραὶ *dicuntur inferiores Naturæ, reſpectu ſuperiorum, in quibus intelligendis occupantur. Hinc* νοητὸς *ſumma eſt Natura; deinde aliæ* νοεραὶ *reſpectu hujus, & ſimul* νοηταὶ *reſpectu inferiorum; aliæ denique* νοεραὶ, *quòd nullas inferiores habeant quæ eas contemplentur, & in ea contemplatione exſiſtentiam ſuam, ac eſſentiam ſitam eſſe intelligant. Hujus infimi generis ſunt humanæ Mentes. Hæc eſt ſententia Platonica* à Patricio *nequaquam intellecta, ut apparet ex* L. I. S. 2. c. IV. *eò quòd vocabula* μυστηριώδη *ſenſu vulgari expoſuerit.*

ΝΟΗΤΟΣ *paſſivè ſumitur, & eſt* νοητὸν *propriè id quod mente ſolâ poteſt intelligi. Verùm in Platonica* Phi-

Philoſophia aliquid ampliùs ſignificat, nempe, quod Inferiores Naturas intelligentes ſui contemplatione paſcit. Primum Principium ſeu Pater eſt ſolus, in quo contemplando omnes Inferiores Naturæ occupantur. Hinc in ordine Zoroaſtris, *qui profertur* Lib. I. S. 2. c. III. *primum locum tenet Natura intelligibilis, ſeu* νοητὸς. *De ſenſu paſſivo conſtat ex* Syneſio Ep. 154. *ut jam obſervavit* H. Stephanus *qui poterit conſuli. Hinc addimus eximium* Heſychii *locum, quem paucis exponemus*: Νοερὸν, πνευματικὸν. Νοερὸν μὲν ἐστι τὸ νοοῦν (*eſt participium neutrum activum*) νοητὸν δὲ τὸ νοούμενον. τροφὴ δὲ τρόπον τινὰ τοῦ νοοῦντος τὸ νοούμενον. οὕτω μὲν οὖν κυρίως, λέγονται δὲ ἐναλλὰξ καταχρηστικῶς. ΝΟΕΡΟΝ Spirituale. Νοερόν quidem eſt intelligens, Νοητὸν verò intellectum. Quod verò intelligitur eſt, certo quodam modo, alimentum ejus quod intelligit. Sic propriè explicandæ ſunt hæ voces, at abuſivè invicem confunduntur. *Hunc locum credidit* H. Stephanus *corruptum, quia non intellexit. Sed hîc* νοεῖν *&* νοεῖσθαι *non ſunt idem quod vulgò dicimus intelligere & intelligi; nam apud Platonicos ſuperiores Naturæ tantùm ab inferioribus* νοεῖσθαι *dicuntur, & hiſce illâ* νοήσει *exſiſtentiam præbere, quod vult* Heſychius, *ubi dixit Intellecta eſſe intelligentibus* τροφήν τινα. Plotinus *Ennead.* V. Lib. I. c. IV. τὸ δὲ ΟΝ, *inquit*, τῷ νοεῖσθαι τῷ ΝΩι διδὸν τὸ νοεῖν καὶ τῷ εἶναι: ipſum ENS eo ipſo quod intelligitur *à* MENTE, dat illi & intelligere & eſſe. *Alia ſunt apud eumdem in eamdem ſententiam, & plurima ſimilia in* Procli *Theologia Platonica ſparſa. Vide inter alia* Lib. I. c. 15. *& Oracul.* vſ. 52.

NOMINA barbara *non mutanda*. L. I. Sect. 2. c. 10. *Conſulendus* Jamblichus de Myſteriis Sect. VII. 2. 4. *&* Origenes *contra Celſum* Lib. I. p. 18.

&

& ſeqq. ubi propugnat efficaciam nominum. Videntur etiam Vett. Hebræi ex Chaldæa reduces vim arcanam in nomine Tetragrammato conſtituiſſe, quoniam id pronunciare non auderent.

O.

OMOMI *herba Mithræ ſacra.* Lib. 2. c. VI.

ONIROCRITICE. *Vir Doctiſſ.* H. Dodwellus *quem ſæpè in hiſce Collectaneis laudavimus, conatus eſt oſtendere Onirocriticen Chaldaicam fallacem ſemper non fuiſſe; quòd Deus ſeſe adcommodarit, in futurorum revelatione, eorum opinionibus. Digna eſt lectu hanc in rem ejus* Ep. 2. *Anglica de* Studio Theol. §. VIII.

Ordo, *qui apud Chaldæos*, ad Or. vſ. 6.

OROMAZES *Chaldæis dictus eſt ſummus Deus* Lib. I. Sect. 2. cap. I. *quòd* אורמזא Oromaze *Chaldaicè ſignificet* ignem ſplendentem, *ut ſatis adparet ex iis quæ habet* Stanleius. *Hebræi Deum quoque metaphoricè inſtar Ignis deſcribunt; quærant eruditi Chaldæine an Hebræi, primi ita loquuti fuerint. Vide* Ζαρουὰμ, *&* Lib. c. VI. Adito & *Thom. Hyde* Rel. Perſarum Cap. IX.

OSIRIS *Deus zonæus.* Lib. I. Sect. 2. cap. 8. *Malè nomine Ægyptiaco Chaldæum Numen adfecit Græculus, cùm conſtet Ægyptiacam Theologiam multùm à Chaldaica diſcrepaſſe.*

Oſthanes *Magus Xerxis comes* Lib. 2. cap. III.

P.

PAradiſus, *quid Chaldæis.* ad Or. vſ. 247.

PATER *eſt prima Triadum Chaldaicarum Natura.* Lib. I. Sect. 2. c. IV. *Hanc quoque* Plato *vocat* Πατέρα, *ſenſu peculiari, non quòd ſit rerum omnium*

omnium auctor (*licèt eſſe intelligatur*) *ſed quòd genuerit, ſeu procreaverit ſecundam Naturam, quod fusè docet* Plotinus, Ennead. V. Lib. I. *à* cap. III. *ad* VIII.

Perſarum *Dii* Lib. 2. c. IX. *divini.* Lib. 2. cap. VII. *ritus magici.* Lib. 2. cap. VIII. *Sacra quæ.* Lib. 2. c. VIII. *Theologia.* Lib. 2. c. VI. *& ſeq.*

Petri prædicatio, *liber Petro Apoſtolo ſuppoſitus, in quo aiebat Verum Deum ab Ethnicis coli, ſed pravè.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXII.

PHYSICI *apud veteres Chaldæos.* Lib. I. S. 2. c. X. *Varii libri Phyſici Zoroaſtri tribuebantur; & Magi multa ſuperſtitioſa dogmata de vi herbarum & lapidum fovebant. Eos ſæpiùs citat* Plinius, *in naturali Hiſtoria, ex libris quidem, ut videtur, fictis, ſed unde tamen conſtat Phyſicam à Magis excultam vulgò creditum.*

Planetarum adſpectus mutui. Lib. I. Sect. 2. c. XX.

Planetæ animalia à Chaldæis crediti. Lib. I. Sect. 2. cap. XIV.

Planetæ à Chaldæis culti. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

Planetæ dicti Interpretes *à Chaldæis.* L. I. S. 2. c. XVIII. *quæ ſit eorum vis.* Ibid. & cap. ſeq. *eorum adſpectus.* Ibid. cap. XX. Pro Planetarum numero Chaldæi tempus in dierum Hebdomadas primi diviſiſſe dicuntur, qua de re videndus *J. Seldenus* de J. N. & G. Lib. III. cap. 19. p. 420.

Portentorum interpretatio Chaldæis nota. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIII.

Potentia, *ita dicitur, ſecundùm* Pſellum, *Chaldæis ſecunda Triadum Natura.* Lib. I. cap. IV. Sect. 2. *quæ vocatur à* Platonicis Νοῦς. *Vide* Plotinum Ennead. V. Lib. I. *à* cap. III. *ad* VIII. *ubi univerſa doctrina περὶ ἀρχικῶν ὑποστάσεων traditur. Videtur autem* δύναμις *aut* ἀλκὴ *dici, quòd* pri-

prima Triadis Natura per hanc agat.
Potentia *tertium Principium*, ad Or. vſ. 90.
Pratum principale, *quid* ad Or. vſ. 93.
Preſteres, naturæ divinæ, ad Or. vſ. 21.
Preſteri collata Dei adparitio. ad Or. vſ. 21.
Profunditas paterna *unde dicta.* ad Or. vſ. 39.
Pythonis *Spiritus quid* Lib. I. Sect. 2. c. XXIII.

R.

RABBINUS. *Mirum eſt viros dictos & Stanleium noſtrum citare conjecturas Rabbinorum recentiorum* Lib. I. Sect. 1. c. X. *ubi agit de originibus nominum Chaldæorum in quibus Rabbinorum ſola auctoritas nullius eſt ponderis. Neque enim libros habuerunt veteres, de ſtatu Chaldaïci imperii, quos non habeamus. Conjecturas tantùm ſuas audacter, & quaſi è tripode, in medium proferunt; quæ ſanè non ſunt certiores, quia à Rabbinis editæ ſunt. Si quas ergo rationes habent ſuarum conjecturarum, proferendæ, ſimplices adfirmationes flocci ſunt faciendæ. Sanè quæcumque de generibus ſapientum Chaldæorum; eo loco quem citavimus, habentur meræ ſunt hariolationes, quibus plures aliæ æquè veriſimiles poſſent jungi, niſi hoc eſſet tempore abuti. Vide* Jachiadem *in Danielem, cum notis* C. l'Empereur, *&* Steph. Clericum *parentem τὸν μακαρίτην in* 3. Quæſt. Sacra. & quæ de iis vocibus ſcripſimus in *Comment. in Pentateuchum.*

Rapere ſe, *quid in Deo.* ad Or. vſ. 24.
REMPHAN *an nomen Saturni* L. I. S. 2. c. XXXVII. *Fortè ita dictus altiſſimus planeta à* רם ram, *altus &* פנים phanim, *facies, quà voce ſignificantur Decani in Zodiaco, ut dictum* Lib. I. Sect. 2. c. XIX. *Sed fortè ῥεμφὰν aut ῥεφὰν, ut alii Codd. ha-*

habent, eſt mendum pro χεφὰν , *vel Sept. Intt. legerunt* ריון revan *pro* כיון chevan. *Fortaſſe denique mendum in Codice Hebraïco. Nihil hîc certi. Quæ ab eruditis dicuntur hiſce de rebus, ex Arabum ſcriptis, hauſta videntur ex aliquo, qui Amoſum aut Hebraicè legerat, aut Græcè; ex Judæo, nempe, quopiam. Vide* Lud. de Dieu *in Act.* VII.

RESURRECTIO. *Iis quæ Stanleius de ſtatu animorum poſt mortem habet*, Lib. I. Sect. 2. c. X. *addendum à Chaldæis Reſurrectionem creditam.* Laërtius in Procœmio *ex* Theopompo *Philippicorum* VIII. *hoc docet :* ἀναβιώσεσθαι κατὰ τοὺς Μάγους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔσεσθαι ἀθανάτους, καὶ τὰ ὄντα αὐτῶν ἐπικλήσεσι διαμενεῖν : revicturos ſecundùm Magos homines, & futuros immortales, & omnia quæ ſunt ſuis invocationibus conſervanda. *Ab his idem ſumſiſſe videatur meritò* Democritus, *qui eorum auditor fuit, teſte eodem Laërtio. A Democrito autem Reſurrectionem fuiſſe certam habitam adparet ex* Plinio. Lib. VII. cap. LV. Similis & de adſervandis corporibus hominum ac *reviviſcendi* promiſſa Democrito vanitas, qui non revixit ipſe. *Indidem hauſiſſe credibile eſt* Platonem, *quæ pro more ſuo, auctiora & ornatiora, dicámne, inquinatiora ? de reſurrectione dixit, in* Politico p. 175. *Ed. Genevenſis Ficini :* ἐκ τῶν τετελευτηκότων αὖ κειμένων δὲ ἐν τῇ γῇ πάλιν ἐκεῖ ξυνισταμένους καὶ ἀναβιωσκομένους, ex mortuis & jacentibus in terra rurſus & ibi conſurrecturos & revicturos. *Poteſt ejuſdem decimus de Rep. liber legi, in quo dicit* Herem Armenium *revixiſſe, poſt duodecim dies. Hunc Herem* Zoroaſtrem *eſſe vult* Clemens Alexandrinus. *Strom.* Lib. V. p. 599. *qui conſuli poterit, licèt videatur perperam* εἰδώλων *animorum cum reſurrectione corporis confundere. Nec diſſimulabo,*

lubo, me vereri ut reſurrectionem Chaldaïcam ſatis rectè intellexerint memorati ſcriptores. Saltem corpus putrefactum, poſt certum tempus, in vitam revocari, cum reliqua eorum doctrina nullum habet nexum. Aiebant ſanè corporis εἴδωλον, *unà cum Mente ad ſuperiora redire, quòd Mentem ſine illo* ὀχήματι *eſſe non crederent; ſed ille reditus in piis fieri ſtatim poſt mortem, neque ad cadaver ullatenus pertinere putabatur. Vide ad verſum* 259. *Oracul. notata, &* Lib. I. Sect. 2. c. X.

RITUS *Moſaïci, oppoſiti Sabæis.* Lib. 3. cap. V. *Sabæorum Religionem plurimis legibus Moſaïcis occaſionem præbuiſſe credunt Viri docti; quod equidem negare nolim, ſed antiquitatem illius Religionis perſpectiorem vellem. Vide* Sabæi.

S.

SABÆI *unde dicti, ſecundùm Stanleium.* Lib. 3. *proœm. Secta eorum auctores.* Ibid. c. I. *&* II. *libri.* Ibid. c. III. *Religio.* c. IV. *ritus Leviticis contrarii.* Ibid. c. V. *De hiſce populis fusè nuper egit* Joan. Spencerus *vir doctiſſimus, ſecundo de Legibus Moſaïcis libro quem hic non exſcribemus. Obſervabimus duntaxat ea quæ de iis dicuntur ex uno peti fonte.* 1. *Arabes Scriptores &* Maimonides *quæ dicebant hauſerant, ut aiunt, ex libris Arabicis, ex antiqua Sabæorum Lingua in Arabicam tranſlatis. At in tanta operum ſuppoſitorum & fabulis refertorum, apud Arabas, multitudine, admodum ſuſpectos eſſe oportet ejuſmodi libros. Annon potuerunt conſcribi ab ipſis Arabibus Idololatris, qui circa Mohammedis tempore vixerunt? Imò annon veriſimile eſt id reverà factum ab hominibus, qui primis Patriarchis nugaces libros tribuere non erubeſcebant?* 2. Maimonides *ipſe, qui tam multa de iis habet, videtur eorum antiquitatem pa-*

parum exploratam habuiſſe, quandoquidem P. 3. c. 49. More Neb. *ante M. annos eorum opiniones & Sectas intercidiſſe dicit; nam Mohammedes Alcorani* Sur. II. *Zabiorum meminit, quaſi ſuo tempore viventium*: Qui crediderint, *inquit*, & qui Judaïzant & Chriſtiani & Zabii, quiſquis crediderit in Deum & diem extremum, & fecerit bonum, illis merces eorum apud Dominum eorum, neque erit timor. *Hinc quæ dicuntur de Legibus Moſaicis, ex occaſione Sabæorum rituum inſtitutis, valde dubia fiunt; niſi probes libros Sabæorum, quos vidit* Maimonides, *non eſſe recentes, aut eam Gentem per plura ſæcula eadem coluiſſe Sacra.*

Sacrificia vana, Or. vſ. 129.

SARAPIS *Deus zonæus.* Lib. I. Sect. 2. cap. VIII. *Parum conſultè fecit qui Theologiam Ægyptiacam Chaldaicæ junxit, cùm ſint toto cœlo diſſita.*

SATURNUS *vocatur Planeta remotiſſimus nomine Græco* (Lib. I. Sect. 2. c. XVIII.) *ut & alii; quod vitium ſanè quàm maximum Græcorum eſt, qui de alienis verba facientes Diis, nomina ſua miſcent. Si exſtarent Chaldaica nomina, ex iis lux fortè eorum doctrinæ adfulgeret aliqua. Sunt quidem Doctorum circa hæc conjecturæ, quæ poſſunt legi apud* Voſſium *de Idol.* Lib. 2. c. 31. & ſeq. *ſed valdè dubiæ.*

Saturni *Planetæ præſes Deus Aſſyriis cultus.* Lib. I. S. 2. c. XXXVII. *V. Rempham.*

Schemata natalitia, ſecundùm Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. cap. 22.

Seleucus *Seleucienſis.* Lib. I. Sect. 1. cap. V.

Sidera. Vide *Stellæ.*

Sinus, *qui in Philoſ. Platonica* ad Or. vſ. 120.

Signa Zodiaci, eorum ſignificationes, & ordo, apud Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Signo-

Signorum adſpectus mutui. Lib. I. Sect. 2. c. XXI.

Signa bicorporea, firma, fœminina, tropica quæ. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

SOL *à* Macrobio *unicus Deus, qui ſub variis nominibus coleretur, creditus eſt. Sed primò obſervandum meram eſſe conjecturam, quæ nititur inanibus ratiocinationibus, non Hiſtoriâ, nam omnes adverſantur Poëtæ. Deinde hoc Græcis Philoſophis, qui unitatem ſummi Numinis credebant, uſitatum fuit., ut fabulas torquerent in ſuam ſententiam; ne vulgus offenderent, quod traditionem apertè rejici vix paſſum eſſet. Tandem cùm Chriſtiani rerum potirentur (quo tempore vixit* Macrobius) *Ethnici Philoſophi, cùm non poſſent argumentis Chriſtianorum contra fabulas reſpondere, omnes ad Phyſicas neſcio quas nugas torſerunt; &* Macrobius, *inter ceteros, Solem eſſe unicum, qui ſub variis nominibus cultus fuerit, Deum oſtendere adgreſſus eſt. Vide explicationem Hiſtor. Fabulæ* Adonidis.

Sol ab Aſſyriis cultus. Lib. I. Sect. 2. c. XXXV.

SOTHICA *Periodus fuit periodus Caniculæ, quæ* Sothis *ab Ægyptiis dicebatur, de qua vide* Marshamum *in* προκατασκευῇ Can. Ægypt. *Chaldæi qui dicebant ſe habere obſervationes* 1903. *annorum* (Lib. I. S. 1. c. I.) *ſtatuebant fortè per integram periodum Canicularem an.* 1460. *ante Nabonaſſarem ſtellas à ſe obſervatas, & præterea per id tempus, quod à Nabonaſſaris æra effluxerat ad captam Babylonem; quod tempus conjunctum annis* 1460. *confeciſſe ſtatuit* Stanleius 1885. *annos, quibus deſunt* 18 *ad conflandam ſummam* 1903. *annorum. Sed is calculus non eſt prorſus adcuratus, cùm ab initio Æræ Nabonaſſaris ad Alexandri mortem fuerint tantùm* 424. *anni, Babylon autem ſeptimo ante anno capta fuerit, unde capta ponitur anno Nabonaſſaris* 417. *Hi autem poſtremi anni con-*

conjuncti cum 1460, *efficiunt* 1877, *quibus addendi eſſent* 26 *anni*, *ut inde naſcerentur* 1903. V. Babylonicæ Obſervationes.

Somniorum Interpretatio Chaldæis nota. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIII.

SPIRITUS *mali malos invadunt.* (Lib. I. Sect. 2. c. XXIX.) *ut docet* Jamblichus, *quem ſequitur* Pſellus *in Orac.* p. 102. *ubi explicat hæc verba* σὸν ἀγγεῖον χθονὸς οἰκήσουσι: animalia *enim* terræ *ait eſſe Dæmonas*, vas *verò temperationem corporis. Videndum annon Judæi tempore Chriſti quid ſimile crediderint, quod occaſionem dederit Parabolæ, quæ exſtat Matt. XII,* 43. & ſeqq.

STATUÆ, *ſi* Herodoto *credimus*, *nullæ fuere apud Perſas* (Lib. 2. c. VIII.) *Opponitur ei* Strabo *qui* Lib. XV. p 504. *à ſe apud Perſas Magos in Cappadocia, aras, templa, & ſigna conſpecta ait. At potuit hoc, in regione Græcorum commerciis frequente, à Græcanicis ritibus fluxiſſe, ut ex parte obſervavit* Stanleius. *Verùm* Herodoto *opponitur etiam ipſe* Herodotus, *qui eodem* Lib. Cap. CLXXXI. *templum, altaria, & ſignum Babylonici Beli deſcribit. Sed quamvis Babylon ſub imperio Perſarum eſſet, non ſequitur Perſarum & Chaldæorum ritus eoſdem fuiſſe. Certè Darius conatus eſt ſtatuam auream Beli ſurripere, Xerxes reipſâ ſuſtulit, occiſo Sacerdote, ut ex eodem* Herodoto *in ſequentibus liquet; quod magnum honorem ſtatuis Deorum non tributum, à Perſarum Regibus, oſtendit. Atque hæc narrat* Herodotus, *quaſi à Chaldæis accepta. Sed aliam ſolutionem præbet* Clemens Alexandrinus, *in* Admonit. ad Gentes p. 43. *ubi poſtquàm de Magis quædam dixit:* Hos, *inquit*, ſub dio ſacra facere ait Dinon Θεῶν ἀγάλματα μόνα, ſola Deorum ſimulacra ignem & aquam putantes. Neque horum inſcitiam celaverim, nam licèt maximè

maximè à ſe vitatum errorem putent, in aliud delabuntur peccatum. Non exiſtimant ligna & lapides ſtatuas eſſe Deorum, ut Græci, &c. ſed ignem & aquam, ut Philoſophi. Attamen poſt multos annorum circuitus, humanæ formæ ſimulacra, *ἀνθρωποειδῆ ἀγάλματα*, ab iis culta oſtendit Beroſus, in tertio Chaldaïcorum; cùm hoc introduxiſſet Artaxerxes Darii filius, Ochi nepos, qui primus Veneris Tanaïdis ſimulacrum Babylone ſtatuit. *Licèt circumſtantias haſce omnes præſtare nolim, hinc colligi poſſe crediderim, Perſas ab initio ſtatuas non habuiſſe.*

STELLÆ *in varios Deorum ordines diſtributa* L. I. S. 2. c. XVII. *Chaldæi, nimirum, putabant Stellis ineſſe ſubſtantias νοερὰς, quæ ſtellarum igneo corpore, quaſi vehiculo, eſſent induta. Hinc Planetas ipſos vocant ζῶα πλανώμενα* animalia errantia. *Oracul. verſu* 185. Pletho p. 84. *Edit. Amſtel. τὰς δαιμονίας ψυχὰς &c. Chaldæi cenſent* Dæmonum Mentes non multùm ab humanis differre, eſſe tamen nobiliores, nobilioribúſque uti vehiculis, & mortali naturæ non miſceri; ſed Mentes aſtrorum multò adhuc eſſe præſtantiores dæmoniacis, & præſtantioribus vehiculis uti, quæ ſunt tam ſplendida magnitudine activæ potentiæ corpora. *Vide* Ægyptii, *&* Voſſ. *de Idol.* Lib. 2. c. XXX.

Stellæ à Chaldæis culta. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXIV. Ibid. XXXVII.

Stellæ rebus humanis præſunt. Lib. I. Sect. 2. c. XVII.

Succoth-Benoth *quid.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

Sudinus *Mathematicus.* Lib. I. Sect. 2. cap. V. Vixit tempore *Attali*, patris *Eumenis* Pergameni Regis, & in ejus exercitu contra Gallos, Sacerdotis munere fungebatur, ut docet *Polyænus* Stratag. L. IV. c. 19. qui eum vocat Χαλδαῖον μάντιν.

Summitates *quid, in Philoſophia Platonica*, ad Orac. vſ. 92.
Symbola, *quæ in Oraculis.* ad vſ. 44. 218.
Synoches, *qui Chaldæis.* Lib. I. Sect. 1. cap. V. ad Or. vſ. 125.
Synthemata *quæ.* ad Or. vſ. 270.

T.

TAliſmanum *doctrina.* Lib. I. Sect. 2. cap. XXVI. & ſeq.
Teleſtica *diſciplina quæ.* Lib. I. Sect. 2. c. XXVIII.
Teletarchæ, *qui ſecundùm Chaldæos.* Lib. I. Sect. 2. c. V. ad Or. vſ. 134.
Templa non habuiſſe Perſas. Lib. 2. c. VIII. *Vide* Satuæ.
Tempus duplex Platonicorum. ad Or. vſ. 214.
Termini *Signorum qui* Lib. I. Sect. 2. c. XIX. & ſeq.
TERRA *ab Aſſyriis culta, ſecundùm Macrobium* L. I. Sect. 2. c. XXXIX. *Meritò hoc Græcum Numen putat Stanleius, potiùs quàm Aſſyrium; neque Macrobii inanes ratiocinationes, quibus vult perſuadere omnium Gentium Deos eoſdem fuiſſe, nec variis nominibus quidquam præter Solem, terram, aliáque ejuſmodi ſignificari; magni ſunt faciendæ. Sunt enim meræ Phyſicorum conjecturæ, qui in veteribus fabulis ſenſus quos volunt inveniunt; quæ methodus fabularum explicandarum quàm abſurda ſit, ſi res eſſet hujus loci, facilè oſtenderem. Poteſt tamen, ne quid diſſimulem, opinio, de Terræ apud Orientales divinitate, inde eſſe orta, quòd Perſæ ſacra facientes ſanguinem victimæ in terram totum effunderent.* Herodotus *disertè etiam teſtatur* Lib I. c. 131. *eoſdem Soli, Lunæ, Terræ, Igni, Ventis & Aquæ ab initio ſacra feciſſe. Facilè autem Perſæ cum Aſſyriis confundebantur, ut & reliqui Orientales inter ſe, à Græcis, præſertim poſtquàm Gentes illæ omnes ſub uno Perſarum imperio fuerunt.* Theodoretus *quidem Hiſtor. Eccleſ.* Lib. V. cap. 39. *dicit Magos*

Magos à Perſis vocari τὺς τὰ ςοιχεῖα θειοποιῦντας qui elementis divinitatem tribuunt. *Sed* H. Valeſius ςοιχεῖα *hîc eſſe Solem, Lunam, & Stellas oſtendit, ad locum Theodoreti, atque ad* Euſebium III. III. c. 31. *ita duodecim ſigna Zodiaci interdum vocari.* δώδεκα ςοιχεῖα, *duodecim ſigna* dicuntur apud Laërtium, initio vitæ Menedemi. Malè *duodecim elementa* vertit Interpres, qui tamen à viris doctis, qui in Diogenem ſcripſerunt, non eſt caſtigatus.

Terra cujus figura ſit, ſecundùm Chaldæos. Lib. I. Sect. 2. cap. XVI.

Teucer *Babylonius* Lib. I. Sect. 1. c. V.

Thammus *Pſeudopropheta.* Lib. 3. c. IV.

THEOGONIA. *Carmen quod recitabat Magus apud Perſas.* Lib. 1. c. VIII. *Crediderim fuiſſe verſus, in quibus Deorum contineretur genealogia, qualis apud Chaldæos, aut ſimilis. Licèt enim non exiſtimarent Chaldæi Deos eſſe humanâ formâ præditos, attamen ab uno ſummo alios eſſe prognatos cenſebant, ut ex Oraculis adparet. Certè hæc eſt vis vocis* θεογονία, *quâ* Heſiodus *inſcripſit Poëma ſimilis argumenti. Præterea* Laërtius *in* Prooemio *obſervat Magos;* περὶ τῆς οὐσίας θεῶν καὶ γενέσεως *ſermones habuiſſe. Itaque credibile eſt eos, dum ſacra facerent, recitaſſe carmen aliquod, quo eorum contineretur Theologia, & quod efficax ad eliciendos Deos putarent.*

Theraphim *quid ſit* Lib. I. Sect. 2. c. XXVII. *Omnino conſulendus Doctiſſimus Vir* J. Spencerus *in Diſſert. de* Urim & Thummim. c. III. S. 2. & ſeqq.

Theürgia *qua* Lib. I. Sect. 2. c. XVIII. & ſeqq.

THOHOU. *Ita vocant Rabbini tempus, quod fluxit ante Legem, voce deſumtâ ex* Gen. I. 2. *ubi terra, antequàm à Deo ornaretur, fuiſſe dicitur* Thohou, *hoc eſt, vacua incolis. Apud Stanleium erat immane mendum, cùm pro hac voce eſſet* Goth. Lib. 3. c. I.

Trigona *in Zodiaco quæ.* Lib. I. S. 2. c. XIX. & ſeq.

V.

VAs, *pro corpore.* Or. vſ, 293.
VENUS *ab Aſſyriis culta.* L. I. S. 2. c. XXXVII. *Certè* Α'Φροδίτη *eſt Numen Orientale, ſecundùm ipſos Poëtas qui eam faciunt Cypriam. Vide quæ de* Iſide *dicta ſunt, in Explicat. Hiſtorica Fabulæ* Adonidis, *initio volum. III.* Biblioth. Univerſalis *&* Seldeni Cap. IV. *Synt.* 2. *qui &* c. VI. *ejuſdem libri obſervat ex Scholiaſte* Apollonii *ad Argon. III. Venerem à Græcis ſub* Α'Φροδίτης *nomine antiquiorem Jove (nempe Cretenſi) creditam. Locus exſtat ad* verſ. 12. *illius libri. Nomen hoc merè Phœnicium eſt à* פרד pharad, *quod* cum meretricibus verſari *denotat; unde* פרדתה pharadatha *fornicationem ſignificare poteſt, ut* פרידה pherida, vagam. *Ceterùm in hoc Numine idem eveniſſe videtur, quod in multis aliis; nempe, ut variæ Mulieres in Deas relatæ, quibus aliquid ſimile evenerat, à poſterioribus ſæculis confunderentur in unam.* Veneres *plures memorat* Cicero Lib. III. *de* Nat. Deor. *quas alii vi compingunt in unam.*
Venus *culta apud Perſas.* Lib. 2. c. IX.
Unitas, *quid apud Chaldæos.* ad Or. vſ. 1.
Unitas prima ignota, & ſecunda illius loco habita. ad Or. vſ. 28, 41.
Unitatis primæ laudes, ad Or. vſ. 41.
Unitas *prima per ſecundam, non immediatè mundum regit.* ad Or. vſ. 10.
UNIVERSALES *Platonici vocabant Naturas illas* νοερὰς, *quas putabant, unam uniuſcujuſque ſpeciei, à Deo creatas; ut eſſent exemplar & cauſa ſingularum quæ ſunt ejuſdem ſpeciei in terris. Ita ſupramundanam lucem univerſalem dicit* Proclus, *apud Stanleium.* L. I. S. 2. cap. XI. *Eamdem propterea vocat* Philo *de Coſmop.* p. 5. πανάυγειαν.

Ura-

Urania *Aſſyria Dea* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

X.

Xerxes, *quantum tempus conſumſerit in adparando contra Græcos bello.* Lib. 2. cap. III.

Y.

Ὑπέζωκοι *qui ſint, apud Chaldæos.* Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Z.

Zabii, *vide* Sabæi.

Zarmocenides *Aſſyrius.* Lib. I. Sect. 1. c. V.

ZAPOTAM. Theodorus Mopſueſtenus *docuerat in* Lib. I. *ex tribus qui perierunt*, de Magia Perſica, *quorum meminit* Photius Cod. LXXXI. Horomaſdis (*ſeu* Oromazis) *&* Satanæ *Patrem à Perſis ſtatui* Ζαρουάμ, *quæ vox videtur oriri ἀπὸ τοῦ* זרע ſevit, *conjectore* Gaulmino *ad* Pſellum de Dæmon.

Zodiaci Chaldaica diviſiones. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Zonæi *Dii qui ſint.* Lib. I. Sect. 2. c. VIII.

ZOROASTRES *multi videntur Græcis memorati, quòd barbara nomina fortè adfinia non ſatis diſtinguerent, vel quòd cùm audirent de pluribus viris quædam ſimilia, eos confuderint, & cùm unum virum putarent, uno nomine adpellarint; unde factum ut poſteri diligentiores animadverterent ſub una adpellatione plures latere, quòd omnia uni non convenirent. Ex ſimili ratione plures ſunt nati* Hercules, Joves *&c. nempe, ex errore, non ex conſuetudine quadam certa, quâ prudentes & ſcientes variis Numinibus eadem imponerent nomina. Vide* Jupiter Belus. *Ceterùm* Claud. Salmaſius *de Helle-*

niſt. p. 368. „ *ait Auctorem Perſica, ſive Magicæ* „ *ſuperſtitionis & Philoſophiæ, qui* Zarduſt *ipſis* „ *Perſis vocatus eſt, amicus ignis, à Græcis vetu-* „ *ſtioribus corruptè* Ζωροάςρην *vocatum; à recentio-* „ *ribus, propiùs ad verum nomen, expreſſum* Ζα- „ ραδης, Ζαράδας, *atque etiam* Ζαράτος, *quia Perſicè* „ *etiam ſcribitur* Zaraduſt. *Idem, inquit, voca-* „ *batur proprio nomine* Mog *Perſicè, unde Græcis* „ μάγος. *Hactenus* Salmaſius, *quem optaſſem con-jecturarum ſuarum argumenta adtuliſſe; ſed vir ſummus paſſim, quaſi hiſtorias, ſuas divinationes narrat.* Poſt hæc dudum edita, publicam lucem vidit *Hiſtoria Regionis Perſarum*, & *vita Zoroaſtris*, ex Orientalium Scriptoribus collecta à doctiſſimo viro *Thoma Hyde*, qui nuper (anno 1703) obiit Quæ habet conferri poterunt cum Stanleïanis, quamquam vir eruditiſſimus plus æquo Orientalibus tribuere videtur.

Zoroaſtres, *unde nomen duxerit* Lib. I. Sect. 2. c. II. *quàm multi eo nomine.* Ibid.

Zoroaſtres, *quomodo res omnes diviſerit.* Lib. I. S. 2. in procem.

Zoroaſtres *Chaldæus, quis fuerit, & quando vixerit.* Lib. I. Sect 1. c. III.

Zoroaſtres *Perſa, ejus Hiſtoria.* Lib. 2. c. I.

Zoromaſdres *Chaldæus.* Lib. I. Sect. 1. c. V.

FINIS.

INDEX CAPITUM.

LIBRI SECUNDI

De Terra & Mari.

CAP. I. *De Tellure in ſe ſpectata.* 92
II. *De rebus ſubterraneis in genere & primùm quidem de Sulfure & Bitumine* 97
III. *De Igne in genere & in ſpecie de ignibus ſubterraneis.* 105
IV. *De Metallis.* 119
V. *De foſſilibus, quæ vi ignis in calcem rediguntur.* 141
VI. *De Magnete ejuſque proprietatibus* 159
VII. *De fontibus & fluviis.* 170
VIII. *de Mari.* 184

LIBRI TERTII

De Aëre & Meteoris.

CAP. I. *De Aëre.* 197
II. *De Meteoris in genere, vaporibúſque ex aqua ortis, unde Nebulæ, Nubes, Rores, Pluviæ, Nives, & Grandines.* 206
III. *De Iride, Halonibus & Parheliis.* 214
IV. *De Exhalationibus igneis, Tonitru, Fulgure, Fulmine, aliiſque ſimilibus.* 227
V. *De Ventis.*

Tomi Tertii.

FINIS.

AØ1 145327

Digitized by Google